

“dosdoğru bir yol arayanlar için”

MINHÂC

Aile ve Eğitim Dergisi

2. Yıl

Özel Sayı:1

Ramazan Özel Sayısı

Ramazan 1445

Mart 2024

Ramazan Özel Sayısı

Ramazan ve Vahiy
HAKAN EMİN

07

Ramazan ve Terâvîh
KAAN SÂLİH

29

Ramazan ve Oruç
ÜZEYİR HANİF

53

MİN HÂC

Aile ve Eğitim Dergisi

“Dosdoğru Bir Yol Arayanlar İçin”

3 Aylık e-Dergi

-Ücretsiz-

MART 2024

Ramazan Özel Sayı

www.minhacdergisi.com

minhacdergisi@gmail.com

Telefon: 0501 362 15 10

Dergi içinde yer alan yazılardan ilgili
yazar mesûldür.

Kaynak gösterilerek kısmen ya da
tamamen alıntı yapılabilir.

RAMAZAN ÖZEL SAYISI

Minhâc Dergisi	ÖZEL SAYININ MUKADDİMESİ.....	01
Hakan Emin	RAMAZAN VE VAHİY.....	07
Hakan Emin	RAMAZAN VE İ'TİKÂF.....	17
Kaan Sâlih	RAMAZAN VE TERÂVÎH.....	29
Kaan Sâlih	RAMAZAN VE KADİR GECESİ.....	41
Üzeyir Hanîf	RAMAZAN VE ORUÇ.....	53
Enes Lütfü	RAMAZAN VE SABİR.....	67
Enes Lütfü	RAMAZAN VE ŞÜKÜR.....	77
Ali Eren	RAMAZAN VE AHLÂK.....	89
Ali Eren	RAMAZAN VE ÂDÂB.....	95
Alaaddin Cihad	RAMAZAN VE TAKVÂ.....	103
Alaaddin Cihad	RAMAZAN VE ÂHİRET.....	113
İbrahim Yahya	RAMAZAN VE TEFEKKÜR.....	123
Erdem Onur	RAMAZAN VE İSTİKÂMET.....	131
Ümmü Elif	RAMAZAN VE DUÂ.....	139
Ümmü Yahya	RAMAZAN VE ÂİLE.....	149
Ümmü Musab	RAMAZAN VE BAYRAM.....	161
Minhâc Dergisi	ÖZEL SAYININ HÂTİMESİ.....	168
Hakan Emin	TEVHÎDE YÖNEL.....	169

ÖZEL SAYININ MUKADDİMESİ

Hamd, Allâh'a mahsustur. O'na hamd eder, O'ndan yardım ve mağfiret dileriz. Nefislerimizin şerrinden ve amellerimizin kötülüğünden O'na sığınırız. O'nun hidâyete erdirdiğini hiç kimse saptıramaz, saptırdığını ise hiç kimse hidâyete erdiremez. Şehâdet ederim ki, Allâh'tan başka ibâdete lâyık hiçbir ilâh yoktur. Ve yine şehâdet ederim ki, Muhammed aleyhisselâm O'nun kulu ve Rasûlü'dür.

“Ey îmân edenler! Allâh'tan korkulması gerektiği gibi korkun ve sizler ancak Müslümanlar olarak ölün!” [Âli İmrân: 3/102]

“Ey insânlar! Sizi bir tek nefisten yaratan, ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üretip yayan Rabbinizden sakının. Adını kullanarak birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allâh'tan ve akrabalık haklarına riâyetsizlikten sakının! Şüphesiz Allâh sizin üzerinize gözetleyicidir.” [Nisâ: 4/1]

“Ey îmân edenler! Allâh'tan sakının ve sözün en doğrusunu söyleyin ki Allâh, amellerinizi islâh etsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allâh'a ve Rasûlü'ne itaat ederse büyük bir kurtuluşa ermiş olur.” [Ahzâb: 33/70-71]

Bundan sonra:

Muhakkak ki sözlerin en doğrusu Allâh'ın kelâmı, yolların en hayırlısı Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in yoludur. İşlerin en kötüsü sonradan uydurulanlardır. Sonradan uydurulup dîne sokulan her şey bid'at, her bid'at dalâlet, her dalâlet ise ateştedir.

Ramazan, Kur'ân'ın kendisinde indirildiği mübârek ve yüce bir aydır. On bir ayın en kıymetlisi ve bereketlisidir. Rahmet ve mağfiret ayıdır. Cennet kapılarının açıldığı, nice günahkarların affedildiği aydır. Cehennem kapılarının kapatıldığı, şeytânların ve ifritlerin bağlandığı aydır.

Nefislerin terbiye edildiği, Allâh'ü Teâlâ'ya yakınlaşma yolunda hızlıca mesafe alındığı aydır. Takvâ erlerinin, mücâhidlerin ve cömertlerin, zâkirlerin ve âbidlerin ganimet bildikleri aydır. Fethin, İslâm nûruyla aydınlanan kalblerin izzet ayıdır. Küfrün kendi karanlığına mahkûm edildiği hüküm ayıdır. Orucun ve terâvîhin nefisleri terbiye ettiği, zekâtların ve sadakaların fakirlere sevinç olduğu aydır. Nâfilelere farz, farzlara kat kat ecirler verildiği aydır. Bu ay, Rabbimizin bize en büyük hediyelerindedir. O'nun hediyesini kabul edip, zâyi etmeyen kullar ne güzel kullardır.

Kavramlar, zihin dünyamızın haritalarıdır. İslâmî ilimlerin tüm alanlarında mihenk taşlarıdır. Mânâların yorulmaz taşıyıcıları, kendilerine teveccüh edenlerin sâlih muallimleridir. İlim semâmıza ilk asırlardan başlayarak ışık tutan kandillerdir. İslâm âlimlerinin sonrakilere bıraktığı pahası biçilemeyen büyük mirâstır. Kavramları Ehl-i Sünnet menheci üzere öğrenip, gerekleriyle amel eden kullar ne güzel kullardır.

Ramazan ayını kendisiyle doğrudan bağlantılı kavramlarla öğrenmek ise hem Ramazan'ı hem de bağlantılı olduğu kavramları daha iyi idrak etmek ve ihyâ etmek için elzemdir. "Minhâc Dergisi" yazarları olarak bizler, bu amaca hizmet etmek için birbirinden önemli kavramlarla Ramazan ayını işledik. Ramazan ayını, tevhd ehlî değerli yazarların kalemiyle ve sahîh menhecin birbirine bağladığı kavramlarla okuyucularımıza sunmaya çalıştık. Minhâc Dergisi olarak ikinci yılımızda böyle bir hizmete bizleri muvaffak kılan Allâh'ü Teâlâ'ya yarattığı zerrelere adedinde hamd olsun. Dîne hizmet etmek, en yüce amellerdendir ve her kula nasip olmayan nimetlerdendir. Rabbimizden duâmız, üzerimizdeki nimeti attırsın ve bizleri hâmid ve şâkir kullarından kılsın.

Allâhumme âmin.

Minhâc Dergisini daha iyi tanıtmak için dergiciliğe bakışımızdan, hedeflerimizden, düsturlarımızdan ve yayın alanımızdan kısaca bahsetmek yerinde olacaktır.

Dergiciliğe Bakışımız:

Bilindiği üzere dergicilik sadece okuma-yazma ile alakalı bir faaliyet değildir. Zîrâ dergicilik, birçok farklı içeriği bir araya toplayan bir faaliyet alanı olduğundan, dergiler de birçok şeyi ifâde ederler. “Bunlar nelerdir?” denirse, kısaca deriz ki:

- Dergi, mekteptir. Fikriyât orada paylaşılır. Orada kavileşir. Orada ekolleşir. Oralardan dâvâ insânları, yazarlar yetişir. Oralardan yetişenler, insânları yetiştirecek insânlar olurlar. Minhâc Dergisi de okurlarıyla, yazarlarıyla ve hâdimleriyle İslâmî bir mekteb olup, fikriyâtını güzide yazarlar eliyle neşretmektedir.
- Dergi, arşivdir. Dergiler aracılığıyla düşünceler ve hissiyat kalıcı bir aktarımla nesilden nesile aktarılır. Öyle ki dergiler, tarihin hafızası olur ve tarihe tanıklık ederler. Minhâc Dergisi de kendi arşiviyle tarihe tanıklığını tarihin hafızında saklamaktadır.
- Dergi, dâvet ve iletişim aracı olup, kalblere ve akıllara bir köprüdür. Her ne kadar bugün “sosyal medya” denen “sosyal canavar” yediden yetmiş insânları olumsuz yönde etkilediyse de dergiler de matbu olanıyla ve dijitaliyle iletişimin bir aracı olup insânları etkilemektedirler. Dergiler, kalblerden kalblere köprü kurarak, dâveti gönülden gönüle taşırlar. Minhâc Dergisi de hak dâvetin hikmet üzere sunulması gerekliliğine binaen satırlar aracılığıyla sadırlara seslenmektedir.

- Dergi, derttir. Dert ise söylettir. Dergicilik dertle ilgilidir. Derdi olanlar dergi çıkarır. Derdi olanlar dergiyi ayakta tutarlar. Derdi olanlar, dergiciliği kendi dâvâsı için dert edinirler. Minhâc Dergisi de İslâm'ın ve ümmetin dertleriyle dertlenenlerin dergisi olarak hizmetlerine devam etmektedir.
- Dergi, dâvâdır. Dâvâsı ve derdi olmayanın ne sözü olabilir ki? Sözü olanlar hak ya da bâtil bir dâvâsı olanlardır. Hak dâvânın erleri ecirlerini Rablerinden beklerler. Onlar için her bir harf, bir ecir aracıdır, sevâbtır. Minhâc Dergisi hak dâvânın sancağını taşıyan dâvâ dergisidir.
- Dergi, inançtır. Dergicilik belirli zorlukları barındırdığından inanç ve iddia olmadan dergi de olmaz. Dergi, inançla ayakta kalır ve iddia ile yürür. Dergi yürüdükçe onunla birlikte nesiller de büyür ve onlar da yürür ve yürütür. Minhâc Dergisi de kıyamın eri, bir akıncı beyi edâsıyla görevinin başındadır.
- Dergi, medeniyettir. Yeni bir medeniyetin inşâsında, toplumun şuur kazanmasında ve şuur seviyesinin yükselmesinde, düşünce ve fikriyâtın oluşumunda ve gelişiminde dergilerin büyük rolü olmuştur ve olacaktır. Minhâc Dergisi de İslâm medeniyetinin öz evladı olarak nesilleri mayalayacak büyük rolünü üstlenmiştir.

Dergimizin Hedefleri ve Düsturları:

- Dergimiz, isimler ve cisimler üzerinden değil, vakıalar ve hükümler üzerinden nasihatlerde ve yorumlarda bulunur.
- Dergimiz, emri bi'l-maruf ve nehyi ani'l-münkeri merkeze alırken, faydasız polemiklere girmekten de kaçınır.
- Dergimiz, ifsadı değil, islâhı gâye edinmektedir.
- Dergimiz, hayra öncü, şerre set olmayı düstur edinmiştir.

- Dergimiz, mustazaf gurabanın sesi olmayı amaçlamaktadır.
- Dergimiz, mazlum ümmetimizin hayrı için yola çıkmış olup, ümmete hayır getirecek meşru her türlü çabayı göstermekten çekinmez.
- Dergimiz, hurafelerden arındırılmış sahih İslâm inancına dâvet etmektedir.
- Dergimiz, tam bağımsız yayın yapmakta olup, hiçbir yapıyla bir bağlantısı yoktur.
- Dergimiz, ümmetin derdiyle dertlenen öncü şahsiyetlerin yetişmesi için bir mekteb görevi üstlenmiştir.
- Dergimiz, yayınlarını herhangi maddî bir kaygı ile yapmamaktadır.

Dergimizin Yayın Alanı:

Minhâc Dergisi, âilenin ve eğitimin ümmet ve toplum üzerindeki rolünün büyük olduğunu bildiğinden “âile ve eğitim dergisi” olarak hazırlanmaktadır. Bilindiği gibi; âile, toplumun en küçük yapı taşı olup, âileler sağlam olursa toplum da sağlam olur. Âile kurumu ayakta kalırsa, toplum da ayakta kalır. Hayırlı ferdler, hayırlı âilelerde yetişir. Günümüz dünyasında, âileye düşman olan şer güçler, nesillerin ifsâd olması amacıyla âile kurumuna saldırmaktadırlar. Zira âile çökerse; âilesiz nesiller, yetim ve öksüz kalacaklar; böylece de şeytânın ve şeytânîlerin tuzaklarına daha çabuk düşeceklerdir. İslâm’a ve ümmete hayırlı nesillerin yetişmesi için her Müslüman’ın yapması gerekenler olduğuna inanan dergimiz; insânımızı ve insânlığı şuurlandırıp, yıkıcı darbelere karşı uyararak, açılan yaraları tedavi etmeyi gâye edinmiştir.

Rabbimiz, bu gâye doğrultusunda muhlisâne gayretlerle, İslâm’a ve ümmete nice hayırlı ve faydalı sayılar çıkarabilmeyi bizlere nasip eylesin.

Allâhumme âmin.

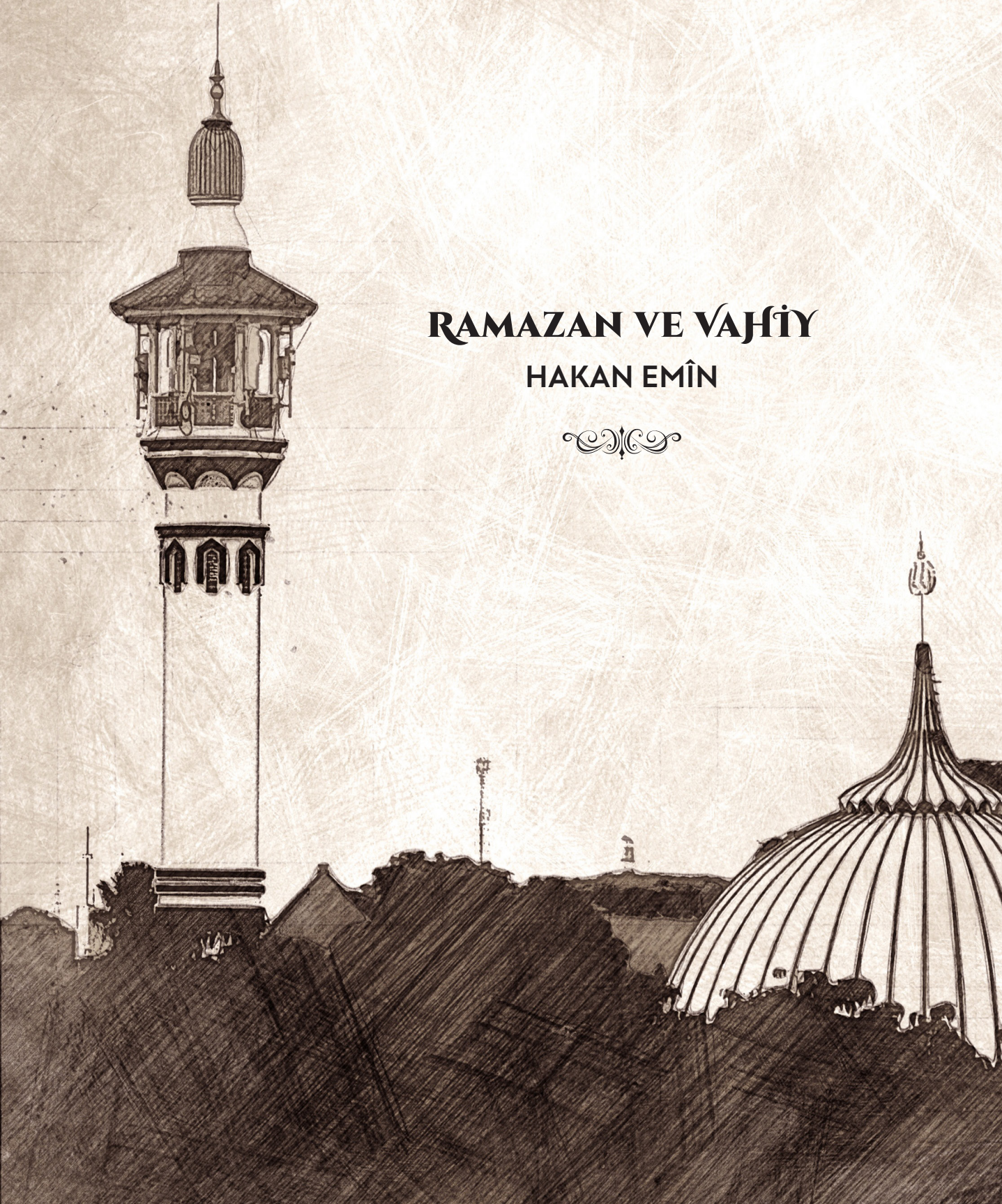
بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

"Ey imân edenler!

Sizden öncekilere farz kılındığı gibi oruç tutmak size de farz kılındı. Umulur ki sakınırsınız."

[Bakara: 2/183]

RAMAZAN VE VAHİY
HAKAN EMİN

Kitâbını bizlere bir öğüt, gönüllerdekilere bir şifâ, mü'minler için bir hidâyet ve rahmet olarak gönderen Rabbimize hamd ederek... İmân edenlere hidâyet rehberi ve müjde olan apaçık kitâbın sâhibine sığınarak ve güvenerek... Vahiy, kalbine ilkâ olunan Nebîmiz aleyhisselâm'a salâtu selâm ile... Kulları karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için gelen vahyi gönderenin izniyle ve ismiyle...

Vahyin Tanımı

Vahiy, lügatte “gizli konuşmak, imâ ve işâret etmek, ilhâm etmek, seslenmek, fısıldamak, mektup yazmak ve göndermek” gibi mânâlara gelir. İstilâhta ise vahiy (vahy), Allâh'ü Teâlâ'nın bir emri, bir hükmü veya bilgiyi peygamberine gizli olarak bildirmesi demektir. [Linâsu'l-Arab “vhy” maddesi]

Allâh'ü Teâlâ, rasûllerini risâlet ve nübüvvet ile vazifeli kılmış, onlara vahyetmiş, bazısına kitâb, bazısına da sayfalar vermiştir.

“Senden önce de ancak kendilerine vahyettiğimiz kimseleri peygamber olarak gönderdik; eğer bilmiyorsanız kitâblar hakkında bilgi sâhibi olanlara sorun.” [Enbiyâ: 21/7]

“Bunlar önceki kitâblarda, İbrâhim ve Mûsâ'nın kitâblarında da vardır.” [A'lâ: 87/18-19]

Tüm kutsal kitâblar, asılları itibariyle vahiy kaynaklıdır. Kur'ân'ın diğer kutsal kitâblardan farkıysa, diğer kitâblar indirildikleri ümmetler tarafından tahrif olmuş ve hükümleri kalkmışken; Kur'ân, Rabbimizin korumasındadır ve O'nun hükümleri de kıyâmete kadar geçerlidir.

“(Rasûlüm!) Sana da kendisinden önceki kitâbları tasdik edici ve onları koruyucu olarak bu kitâbı hak ile indirdik. Artık aralarında Allâh'ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen bu gerçeği bırakıp da onların isteklerine uyma.” [Mâide: 5/48]

“Şüphesiz ki o zikri (Kur'ân'ı) biz indirdik. Elbette O'nu yine biz koruyacağız.” [Hicr: 15/9]

Vahyin Çeşitleri

Vahiy kavramı Kur'ân'ı Kerîm'de yetmişden fazla yerde fiil kalıplarıyla, altı yerde ise “vahy” şeklinde geçmiştir. Bu âyetlerin çoğunda vahiy Allâh'a nispet edilirken, bunun dışında şeytâna ve yardımcılara nispet edilmiştir. Şeytânlarla atfedilen vahiy lügat mânâsındadır. Şeytânın dostlarından insânlara ve cinlere, peygamberlere ve mü'minlere düşmanlık etmeleri için gizlice telkinde bulunmasını ifâde eder. [Enâm: 6/112, 121]

Allâh'ü Teâlâ'ya izâfe edilen vahyetme fiili; insânlara ve meleklerle, yerler ile göklere ve bal arısına yönelik gelmiştir. Örneğin:

1. Peygamberlere vahiy. [Nisa: 4/162; Araf: 7/117,160] Bu vahiy, istilâhta ifâde edilen vahiydir. Vahiy denince ilk akla bu vahiy gelir. Cebrâîl aleyhisselâm, vahiy meleği olarak görevlidir. Cebrâîl aleyhisselâm, melek veya insân suretiyle Nebîmiz aleyhisselâm'a vahiy getirmiştir. Yine bu vahiy, kimi uyanırken, kimi de uykudayken Nebîmiz aleyhisselâm'ın kalbine ilkâ edilmek suretiyle de gerçekleşebilir. [Bakara: 2/97]

2. Musâ aleyhisselâm'ın annesine [Kasas: 28/7] ve İsâ aleyhisselâm'ın havarilerine gelen vahiy. [Mâide: 5/11]

3. Cebrâîl [Necm: 53/10] ve diğer meleklerle vahiy. [Enfal: 8/12]

4. Cansız varlıklardan yeryüzüne ve gökyüzüne vahiy. [Zilzâl: 99/4-5] Bu vahiy emretmek mânâsındadır.

5. Canlılardan bal arasına vahiy. [Nahl: 16/68-69] Bu vahiy ilhâm, içgüdü mânâsındadır.

Vahyin İki Kısmı

Vahiy, ilâhî bir sırdır. İnsânlar onun mânâsına tam olarak vakıf olmazlar. Vahiy geldiğinde Nebîmiz aleyhisselâm'ın rengi değişir, O'nu bir terleme alır, alni terleyip, nefesi sıkıştırdı. Gelen vahiy, Allâh'ü Teâlâ'nın korumasıyla Nebîmiz aleyhisselâm'ın aynen hafızasında kalırdı. Rabbimiz şöyle buyurmuştur: **“(Rasûlüm!) O'nu (vahyi) çarçabuk almak için dilini kımıldatma. Şüphesiz O'nu toplamak (Senin kalbine yerleştirmek) ve O'nu okutmak bize aittir. O halde, O'nu okuduğumuz zaman Sen okunuşunu takip et. Sonra O'nu anlatmak elbette bize aittir.”** [Kiyâmet: 75/16-19]

Nebîmiz aleyhisselâm, vahyin gelmesi tamamlandığında vahiy kâtiplerine gelen vahiy yazdırırdı. Başta Hulefâ-i Râşidîn olmak üzere, Nebîmiz aleyhisselâm'ın kırk kadar vahiy kâtibi vardı. Onlar, eksiksiz olarak gelen vahiy çeşitli şeyler üzerine yazarlar ve bu yazılanlar da Müslümanlar tarafından ezberlenirdi. Bu yazdırılan vahye “vahyi metlûv” da denilmiştir. Bundan maksat “kırâat edilen vahiy” mânâsında Kur'ân'ı Kerîm'dir.

Onun haricinde Nebîmiz aleyhisselâm'ın pak Sünnet'ine de “vahyi gayri metlûv” denilmiştir. Bu da “kırâat edilmeyen vahiy” demek olup, Nebîmiz

aleyhisselâm'ın Kur'ân'ı Kerîm dışında aldığı vahiyler için kullanılmıştır. Cebrâîl aleyhisselâm, Kur'ân vahyi için indiği gibi, yine Sünnet içinde gelmekteydi. Bu yüzden Sünnet'te vahiy içeriklidir. Sünnet'i inkâr edenler, dîni inkâr etmektedirler. Böyle bir sapkınlıktan Rabbimize sığınırız.

Vahiy Öncesi Toplum

Bir toplum düşünelim ki; o toplumda her türlü haram işleniyor, güven ve emniyet tamamen ortadan kalkmış. Bir toplum düşünelim ki; adâlet ve merhametin yerine zulüm ve gaddarlık almış. Bir toplum düşünelim ki; bir iyinin karşısında yüzlerce kötü, bir ahlâklının karşısında yüzlerce ahlâksız var. Bir toplum düşünelim ki; Allâh'ü Teâlâ'nın emirleri ve yasakları o toplumda yok, hükümleri âciz olan beşer nefesine göre veriyor. İşte bu toplum, îmân ehlinin nazarında câhiliye toplumdur. Câhiliye toplumu, vahyin nûrundan yoksun bir toplum. Hak mâbûda, yüzlerce bâtil mâbudu eş koşan müşrikî bir toplum. Tevhîdden yüz çevirip, şirkin bataklığına batmış, zilleti hayât yapmış bir toplum, câhiliye toplumu.

Elleriyle yaptıkları putlara kutsallık atfeden, onlara tapınacak kadar sefihleşen ve zelilleşen, beşerin âciz aklına göre hükmedilen, dereke dereke alçalan ve alçaltan bir toplum, câhiliye toplumu. O toplumda, azgınlığın ve azgınlığın her çeşidi var. Kimi zaman suçsuz yere kızlar toprağa gömülüyor, kimi zamansa haksız yere nice mâsuma zulmediliyor. Hakîkî değerler değersiz sayılırken, değersizlere ise sahte değerler atfediliyor. Câhiliye, insânlığın -insânlıktan nasipsiz- karanlık yüzü.

Câhiliye toplumunda insânlığı içten ve dıştan kemirip, sömüren tüm kötülöklere şerden geçitler var. Kumar serbest, içki serbest, faiz serbest, zina serbest, hile serbest, -akla gelen ve gelmeyen- canavarlığın her türü serbest... Câhiliye toplumu, insân görünümlü canavarlardan oluşun canavarlar toplumu.

İşte vahiy, böyle bir toplumu aşığaların aşığından alarak saâdete taşıdı; saâdeti yaşayanların asrı ise “asr-ı saâdet” ismiyle anıldı. Ve vahiy, tüm zamanlarda câhiliyeyi yaşayanları aşığılardan alıp, yukarıların yukarisına çıkaracaktır, biiznillâh.

Vahyin İlk Gelişi

İnsânlık kurtuluşu bekliyorken, dalâletin bataklığında ömür sürenlere hidâyet güneşinin doğması gözleniyor. Uzunca bir fetretin ardından kulları tâğûtların esaretinden kurtaracak bir elçinin gölgesi çağa düşüyor. Sağnak sağnak yağun yağmurlar misali, ilâhî rahmetin; vahiy gelmesinin vakti yaklaşıyor. Cehâleti kaldırıp, hakîkati anlatacak Rasûl, vahyin elçisi Cibrîl ile kucaklaşacağı zamanı bekliyor. Hâdiseler tesbih tanesi gibi ardı ardına gelecek ve işte, Rabbimizin emriyle görevli melek geldi. Nebîmiz aleyhisselâm âdeti olduğu üzere Hirâ’ya çekilmiş, tehannüste. Yalnızlık kendisine sevdirdildi sevdireleli, sekaleynin muallimi Hirâ’ya gelip uzlete çekiliyor, bir nevî vahye hazırlanıyor.

Sonunda göklerin emini Hirâ’ya teşrif ediyor. Nebîmiz aleyhisselâm, bir misafirin gelmesini beklemiyorken misafiri Rabbimiz gönderiyor. Arayışın mağarası Hirâ, iki elçiye ev sâhibliği yapıyor, Hirâ nûrlanıyor, beşeriyet nûr-

lanacak. İki eminin buluştukları ilk gece, ne mübârek bir gece. Kıyamete dek izi silinmeyecek bu kutlu gecede vahiy, Rasûlullâh’ın kalbine inmeye başlıyor. Müjdeler olsun sekaleyn, ey ins ve cin size müjde! Delâlete son veren, son kitâbın âyetleri sonunda nâzil oluyor. Cebrâîl aleyhisselâm, insân suretinde Nebîmiz aleyhisselâm’ın yanına geliyor. Rivâyetlere göre Ramazan’ın on yedisi, bir Pazartesi gecesi. Hirâ seçilmiş, Ramazan seçilmiş, elçiler seçilmiş... Seçene hamdolsun.

Göklerin emini, yerlerin eminini kucaklayıp, sıkıyor, bu ilk buluşma, bu özel bir buluşma. İnsânlar bu buluşmanın anlamını henüz bilmiyor fakat kıyamete dek bu büyük buluşmadan bahsedilecek.

Ve ilk kelime: **“Oku!..”** Yerlerin emini ni bir korku sarıyor, ürperiyor, şaşırılmış bir halde: **“Ben, okuma bilmem!..”** diye cevâb veriyor. Cebrâîl, kendisini tekrar kucaklıyor ve sıkıp bıraktıktan sonra, tekrar: **“Oku!..”** diye sesleniyor. Verilen cevâb aynı: **“Ben, okuma bilmem!..”**

Cebrâîl aleyhisselâm, ikinci kere Nebîmiz aleyhisselâm’ı bağrına basıyor ve sıkıp bıraktıktan sonra yeniden sesleniyor: **“Oku!..”** Nebîmiz aleyhisselâm; **“Ben, okuma bilmem, ne okuyayım?..”** dediğinde, göklerin emini, yerlerin emini son elçiye vahyin ilk âyetlerini okuyor:

“Yaratan Rabbinin ismiyle, oku! O Rabbin ki, insânı bir kan pıhtısından yarattı. Oku! Rabbin sonsuz kerem sâhibidir. O, insâna kalemle yazmayı öğretendir.” [Alak: 96/1-5]

Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak.

Vahiy ve Kur'ân

Hiç şüphesiz ki Ramazan ayı, ayların sultanıdır. Peki, “Ramazan’ı sultan yapan nedir?” diye bir soru sorsak, ne cevâb verebiliriz? Belki farklı ağızlardan, farklı şeyler dökülür ve bizler de onlara hak verebiliriz. Evet, doğrudur Ramazan-ı Şerif’in diğer aylara üstünlükleri çoktur; ama biz bu bölümde Ramazan’ın Kur’ân’ın ayı olduğu hakîkatinde hareketle; “Ramazan ayı, Kur’ân ayıdır” diyeceğiz. Zira Rabbimiz şöyle buyurmuştur: **“Ramazan ayı, insânlara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur’ân’ın indirildiği aydır.”** [Bakara: 2/185]

Evet, bir ibâdet ayı olan Ramazan, birçok hayrın ve güzelliğin ayı olduğu gibi, aynı zamanda Kur’ân âyetlerinin ilk inmeye başladığı aydır.

O Kur’ân ki; âciz beşerin sözü değil, beşerin sâhibi el-Hâlik ve el-Kâdir olanın kullarına gönderdiği ilâhî kitâb...

O Kur’ân ki; Âlemlerin Rabbi tarafından seçilmiş son tevhid elçisi Muhammed aleyhisselâm’a peyderpey indirilmiş, nesilden nesile, tevâtüren gelen son kitâb...

O Kur’ân ki; kelimelerinin seçilişi, cümlelerinin kuruluşu, âyetlerinin tertibi, lafızları ve mânâsı ile insânları âciz bırakıp, sözün en güzelini ve en doğrusunu söyleyenin insânlığa hitâbı, muciz kitâb...

O Kur’ân ki; bazı zındıkların söylemeye yeltendiği gibi, sadece bir dönemi ve o dönemin insânını ilgilendiren bir kitâb değil; bilakis dünyâ durdukça kendisi de duracak, hükümleri kıyâmete dek var olacak, ilâhî hükümleri va’z eden,

hikmetli kitâb...

O Kur’ân ki; zamanın geçmesiyle eskiyip eskiye götüren bir kitâb değil; bilakis O, nice bilinmezleri çok önceden bildiren, zamanlar üstü bilgiler sunarak, zamanı ve insânları aşan, eskimez ve eskitilemez, kılavuz kitâb...

O Kur’ân ki; evrensel hitâb... Arapça indirilmiş olsa da sadece Arabları ilgilendirmeyen, bilakis her yerde ve her zaman, her ırktan insâna doğruya yönelmeleri için ilâhî mesajı barındıran, mürşid kitâb.

O Kur’ân ki; insânları kula kulluktan, kulların sâhibine, kulların zulümlerinden, kulların sâhibinin adâletli hükümlerine çıkararak, âdil kitâb...

O Kur’ân ki; bedeni yani maddesi, ruhu yani mânâsıyla iki unsurdan oluşan insânın; bedenine ve ruhuna, maddesine ve mânâsına şifâ kaynağı olan, devâ kitâb...

O Kur’ân ki; kendinden önceki kitâbları ve peygamberleri tasdik eden, kırsalarında akıl sâhibleri için ibretler olan, insânları hakka ve doğruya götürüp, onları karanlıklardan aydınlığa çıkartan, nûr kitâb...

O Kur’ân ki; öğüt alanlar, bilenler, anlayanlar, düşünenler ve aklını kullananlar için âyetleri açıklanmış, kendisinde hiçbir eğrilik ve tezat bulunmayan, önünden ve arkasından bâtılın bulaşmadığı, korunmuş kitâb...

O Kur’ân ki; ittibâ ettikleri takdirde insânları ve cinleri, dünyâ ve âhiret felâha ulaştıran, dareyn saâdeti için rehberlik eden, rehber kitâb...

O Kur'ân ki; yeryüzünde cehâlet, sefâlet, zulüm, inkâr ve daha ne kadar kötü olup, kötülüğe sevk eden şey varsa hepsinin kaldırılıp, yerlerine iyi olanların ikâmesini teşvik eden, inkılâbî kitâb...

O Kur'ân ki; el-urvetu'l-vuskâ olan, kopmayan sapasağlam kulp... İnsânların sımsıkı tutunduklarında kurtulacakları Allâh Subhânehu ve Teâlâ'nın katından tenzil olan, hablullâh kitâb...

O Kur'ân ki; işlerimizi dînî ve dünyevî olarak ayırt ettirmeyen, dünyâdaki işlerimizin hep dîn ile alâkalı olduğunu ve her bir işimizden hesaba çekileceğimizi bizlere bildiren, hâkim kitâb...

O Kur'ân ki; dünyânın âhiretin önünde bir imtihan yurdu ve bizlerin de mükellefler olduğumuzu apaçık tebliğ eden, hüccet kitâb...

O Kur'ân ki; insânların neye, nasıl inanacaklarını ya da inanmayacaklarını beyân eden ve yine insânlara neyi, nasıl yapacaklarını ve yapmayacaklarını bildiren inanç ve amel esaslarını kendisinde toplayan, furkân kitâb...

O Kur'ân ki; şer'î, kevnî ve uhrevî hâkimiyetin yegâne sâhibinin Allâh Subhânehu ve Teâlâ olduğunu bildiren, egemen kitâb...

O Kur'ân ki; Allâh Subhânehu ve Teâlâ'nın mülkünde O'nun kullarının, O'na teslim olup, itaat etmeleri gerektiğini bildirerek, kurtuluşun itaat ile mümkün olduğunu bildiren tartışmasız itaat edilecek tek hak kitâb...

O Kur'ân ki; Allâh Subhânehu ve Teâlâ'nın hükmüne büyülenerek karşı gelen şeytânın kâfirliğini, firavunun ve

firavunlaşanların âkıbetlerini bildirerek, tuğyânın neticesinin hüsrân olduğunu bizlere sarâhaten anlatan, sarîh, ibretlik kitâb...

Sözün özü; anlatılmaktan âciz kalan nice hakîkatlerin kaynağıdır, Kur'ân...

Vahyi Anlamak

Ramazan, Kur'ân'ın ayıdır. Peki, bu mübârek Kur'ân ayında, Kur'ân'a yönelik neler yapmalıyız?" diye bir soru soracak olursak, cevâben deriz ki: "Kur'ân'ın ayında, Kur'ân'ı okumalı, anlamaya çalışmalı ve O'nun hakîkatlerini hayât yapmalıyız." Ancak dikkat edilmelidir ki; "okumak, anlamak ve yaşamak bir bütünün parçaları gibidir, bunları birbirinden ayırmak, bütünü bozmak demektir." Sonuçta bu ilâhî kitâb, okunmadan anlaşılamayacak, anlaşılmadan da yaşanamayacaktır.

Öyleyse, Kur'ân'a yaklaşımımız O'nu "sadece okumak" olmamalıdır. Tabi ki öncelikle kitâbımızı okuyacağız, okuduklarımıza îmân edip, sonrasında O'nun hakîkatlerini hayât yapacağız. Kur'ân'ın âyetleri, hayâtlarımıza nazil olacak, bizler de onlarla amel edeceğiz. **"Kendilerine kitâb verdiğimiz ve O'nu hakkını vererek okumakta olanlar var ya, işte kitâba îmân edenler onlardır. Ama her kim de O'nu inkâr ederse, işte asıl kaybedenler onlardır."** [Bakara: 2/121]

Bizler, hidâyet rehberi olan kitâbımızı sadece Ramazan'da ya da belirli günlerde ve gecelerde okunan bir kitâb haline dönüştürmemeli; O'nu belirli bir zamana ve mekâna hapsederek, hayâttan koparmamalıyız.

Sadece Ramazan'da, ya da belirli zamanlarda Kur'ân okumak, diğer günlerde ve aylarda ise, O'nu hiç elimize almamak yanlış bir yaklaşımdır.

Evet, bu ay Kur'ân ayıdır ancak diğer aylar Kur'ân'la bağımızı koparacağımız aylar değildir ve de olmamalıdır. Bu konuda ki yanlış uygulamaları düzeltmeliyiz. İstisnasız olarak her ay ve onun içindeki her bir gün, Kur'ân'la buluşacağımız, O'nunla îmar ve inşâ olacağımız zamanlardır. Yapabiliyorsak her zaman Nebîmiz aleyhisselâm'ın müjdelediği hayırlı insânların arasına girmeye çalışmalıyız. Bilindiği üzere Kur'ân kalbine inen Nebîmiz Muhammed aleyhisselâm, hayırlı ve faziletli kişiyi; **“En hayırlınız (en faziletliniz) Kur'ân'ı öğreten ve öğreneninizdir”** [Buhârî] diye tanıtmıştır.

Üstüne basa basa tekrar ediyoruz ki; Kur'ân'ı öğrenmekten maksat sadece “okumasını öğrenmek” değildir ve Kur'ân'ı öğretmekte sadece “okunmasını öğretmek” olamaz. Kur'ân'ı öğretmek, elbette öncelikle okunmasının öğrenilmesiyle başlar ama bu öğrenim o kadarla bitmez. Sonrasında O'nun mânâsının öğrenilmesi ve öğretilmesi gelir. Yine bu kadarla da bitmez, ondan sonra da onunla nasıl amel edileceğinin öğrenilmesi aşaması gelir.

Nebîmiz aleyhisselâm, Kur'ân'ın okunması ve ezberlenmesi husûsunda ümmetini teşvik etmiştir. Elbette Kur'ân'ın faziletleri çoktur. Örneğin, bir rivâyette Kur'ân okuyanlara verilecek sevâb şöyle bildirilmiştir: **“Kim, Kur'ân'dan bir harf okursa kendisine bir sevâb yazılacaktır ve her sevâb on katıyla karşılık bulacaktır. ‘Elif, lam, mîm’**

bir harftir demiyorum. Fakat ‘elif’ bir harf, ‘lam’ bir harf, ‘mim’ de bir harftir.” [Tirmizî]

Elhamdulillah. Zatına rahmeti yazan, mü'minlere karşı merhametli olan, bizlerin birine en az on veriyor ve dilerse dileğine de sevâbı arttırıyor. Fakat bizler, bu ve benzeri rivâyetleri anlayacağımız ve anlatacağımız zaman unutmamalıyız ki; “Kur'ân, sadece okunmak için gelmiş bir kitâb değildir. Okunmanın amacı öğrenmek, öğrenmenin amacıysa yaşamaktır. Kur'ân'a îmân edenlerin, O'nu hayât kılması kaçınılmazdır.”

Abâdileden olan büyük sahâbe Abdullâh bin Mesud radîyallâhu anhu şöyle demiştir: *“Bize Kur'ân lafzını ezberlemek zor, O'nunla amel etmekse kolay gelirdi. Bizden sonrakilere ise Kur'ân'ı ezberlemek kolay, O'nunla amel etmekse zor gelmektedir. Kur'ân, hükümleriyle amel edilsin diye indiği hâlde, insânlar O'nun tilâvetiyle yetinir oldular.”* [el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân, 1/140]

Sahâbe nesli örnek nesildir. Onlar, Kur'ân tilâvetini ibâdet gördüler, O'nu okudular, anlamaya çalıştılar. Onun üzerinde tefekkür ettiler, emirlerine ve yasaklarına uydular. O'nu rehber ve kendi aralarında hakem kabul ettiler. Sahâbeyi örnek almayanlar, Kur'ân'ı okumayanlar, O'nun hakikatlerini öğrenmeyenler, neyi bileceklerdir?

Kur'ân'ı devre dışına bırakanlar, O'nun haramını ve helalini yok sayanlar, neyi yaşayacaklardır? İnanacakları veya inanmayacakları husûsları -önce-likli olarak- Kur'ân'dan öğrenmeyenler neyi, nereden, kimden ve nasıl öğreneceklerdir?

Elbette ki bu soruları her bir vicdan sâhibinin kendine sorması ve doğru cevâbları vermesi gerekir.

Özetle diyeceğiz ki; **“Her Müslüman’a ilim talep etmek/öğrenmek farzdır.”** [İbn Mâce] Kur’ân da her Müslüman için tahsil edilmesi zarûrî olan bir kitâbtır. O’nu bilmeyenler, O’nun tahsilini önemsemeyenler, hayâtlarında Kur’ân’la çelişen ve çatışan birçok şeye inanıp, Kur’ân’ın yasakladığı birçok şeyi yapacaklardır. Böyle yapanlarınsa dünyâ ve âhiret hayâtları hüsrandır. Maalesef ki yaşadığımız bu asr-ı felâkette, asr-ı saâdetin aksine, dünyevîleşenler çoğalmış, uhrevîleşenlerse azalmıştır.

Bizler, hayâtından dîni, peygamberi ve vahyi tamamen çıkararak, “yaşayan ölümler” asrında ve arasında yaşıyoruz. “Bu kavramlar benim için önemli” diyenlerin ise maalesef birçoğunun şurları kapalı.

Evet, onların vahye ve Kur’ân’a yaklaşımları diğerleri gibi değil. Belirli zamanlarda ve mekânlarda Allâh’ın âyetlerinden bahsediyor hatta “Kur’ân’ı yüzünden okuma dersleri” alıyorlar. Ancak “Kur’ân ne diyor?” diyerek; “Kur’ân’ı Anlama Dersleri” verenler de alanlar da yok denecek kadar az.

Dînî tedrisâtı geçime ve seçime alet edenlerin, O’nu yaz tatillerine hapsedenlerin, Kur’ân’ın ne dediğinden habersiz olarak yetiştikleri ortada. Bu yetiştirilmeyen insânlar da belirli gecelerde veya günlerde ellerine alıp okudukları Kur’ân’la kulluklarını yerine getirdiklerini sanmaktalar. Modern câhiliyenin onlara sunduğu “Kur’ân’a bakış açısı” bundan ibâret.

Aslında tüm zamanlarda ve mekânlarda câhiliyeden beslenenler, vahyin hakîkatlerinin anlaşılmasını değil, anlaşılmamasını istemekteler. Ne zaman ki Kur’ân’ın hakîkatlerini bütünüyle anlayan ve o hakîkatleri hakkıyla yaşayan sahâbe gibi nesiller yetişirse, o zaman câhiliyenin saltanatı sallanacağından, câhiliyenin ağababaları insânlarla Kur’ân’ın hakîkatlerinin önüne geçmeye çalışmaktalar. Kur’ân düşmanları çok iyi bilmektedirler ki; “ilâhî vahyi öğrenmeyenlerin ve anlamayanların oluşturduğu bir toplum, Kur’ân’ın hükümlerini çiğneyen câhiliye toplumdur. Hakîkî İslâm toplumunun inşâsı ise, nesillerin bir bütün olarak Kur’ân’ı tahsil etmeleri ve O’nun hakîkatlerinin yaşamalarıyla mümkündür.”

Câhiliyenin tüm dünyâ insânlığına sunduğu ifsad müfredâtlarının beşeriyeti getirdiği yer herkesin mâlumudur. Beşeriyet, âciz ve âsi insânların müfredâtlarıyla ancak batışını hızlandırmaktadır; çıkış ve kurtuluş ise ilâhî müfredâta dönmekle mümkündür. Rabbimizin kitâbı, ilâhî müfredâttır. Beşer, kendi eliyle, değişken müfredâtlar koymak-tayken, Müslüman için değişmeyen ve değiştirilemeyen müfredât Kur’ân’dır. Kur’ân müfredâtı, geçmişin izzetli nesillerini yetiştirdiği gibi, bugünün ve yarının Kur’ân ile izzetlenen nesillerini de yetiştirecektir. Ve ne zaman ki izzeti Kur’ân’da bulanlar, vahdeti oluşturacak, işte o zaman Kur’ân nesli, Kur’ân nizâmını dünyâyâ hâkim kılacaktır, biznillâh...

Vahiyle Buluşmak

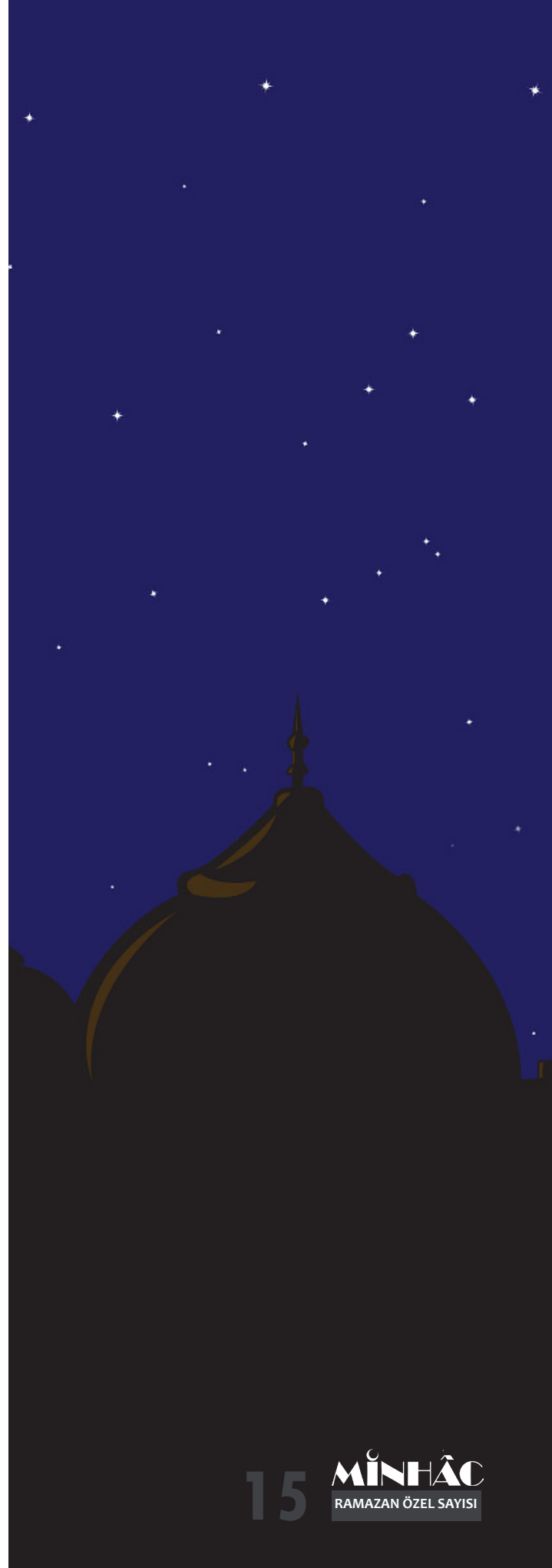
Rabbimizin buyurduğu gibi Ramazan ayı, vahyin ayıdır. **“Ramazan ayı, insân-**

lara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur'ân'ın indirildiği aydır. [Bakara: 2/185]

Rasûlullâh aleyhisselâm ilk defa bu ayda vahiy alıp, Cebrâîl aleyhisselâm ile buluştuğu gibi, yine Ramazan ayında da onunla buluşmuştur. Rivâyet şöyledir: **“Rasûlullâh aleyhisselâm, insânların en cömerdi idi. O'nun en cömert olduğu zamanlarsa Cebrâîl aleyhisselâm'ın kendisiyle buluştuğu vakitlerdi. Cebrâîl, Ramazan'ın her gecesinde Rasûlullâh aleyhisselâm ile buluşur ve Kur'ân okurlardı. Bu sebeble Rasûlullâh aleyhisselâm, Cebrâîl ile buluştuğunda, hiçbir engel tanımadan esen rahmet rüzgarlarından daha cömert davranırdı.”** [Buhârî]

Vahyin ilk muhatabları olan sahâbe neslinden başlamak üzere, her asırda vahye îmân edenler de Ramazan'da vahiyle buluşmuşlardır. Vahiyle buluşanların ayı olan Ramazan, ilâhî eğitim ayıdır. Rabbimiz, biz kullarına bu ayı; terbiye, arınma, kazanç, bereket ve rızâsına kavuşma ayı kılmıştır. Bu ayda bizler de vahyi anlamaya çalışmalı, bizi inşâ eden mesajlarını içselleştirmeliyiz. Vahyin hakikatlerini âilelerimizden başlayarak, çevremizdeki insânlara doğru bir şekilde aktarma gayretinde olmalıyız. İnsânlar, Kur'ân'ın hakikatlerini anlamıyor ve yaşamıyorlarsa sabırlı davranmalı; Nebîmiz aleyhisselâm'ın ve diğer seçilmiş örnek insânların hayâtlarından kendimize örneklikler çıkarmalıyız. Sabır ve takvâyı kuşanarak; Kur'ân'la, Kur'ân adına, Kur'ânî bir mücadeleye girişmeliyiz.

“Öyleyse artık kâfirlere boyun eğme; bu Kur'ân ile onlara karşı bütün gücünle mücadeleni sürdür.” [Furkân: 25/52]

Vahyin Gerektirdikleri

1) Vahiy, îmân ehlinin ilk kaynağıdır; bu ilâhî kaynağa yakî nî bir îmân gerekir. İlâhî vahye îmân eden, ona zıt olan her şeyi de inkâr etmeli, hayâtı vahye göre şekillendirmelidir.

2) Vahiy, ilâhî emirleri ve yasakları belirler. Bu emirler ve yasaklar ise fertten âileye, âileden cemiyete, cemiyetten devlete kadar her yerde ve her zaman uygulanmalıdır.

3) Vahiy, kıssalarıyla örnekler ve ibretler sunar. İnsânlar, peygamber kıssalarında ve diğer kıssalarda birçok örneği bulabilirler. Güzel örnekleri takip ederler, ibret olanlardan ve yaptıklarından kaçınırlar.

4) Vahiy, mü'minleri ve kâfirleri bizlere tanıtır. Mü'minlere cenneti, kâfirlere ise cehennemi müjdeler. Vahye îmân eden her bir mü'min, cennetin varisi olmaya çalışır ve vahyin kılavuzluğunda hayâtı yaşar.

5) Vahiy, görüleni ve görülmeyeni bildirir. İnsâna yaratılış gâyesini öğretir. İnsân, O'nu okuyup her harfine on sevâb aldığı gibi, O'nu öğrenerek cehâletinden kurtulur. Sâlih amellerle O'nu yaşadığında ise Rabbinin rızâsıyla saîdler arasına girer.

6) Vahiy, ervâha ve ebdâna, ruhlarla ve bedenlere şifâdır ve maddî ve mânevî şifâ arayanlar, tüm şifâyı O'nda aramalıdır.

7) Vahiy, “vahyi metlûv” ve “vahyi gayri metlûv” olarak ikiye ayrılır. İnsânlar, bu ikisini de öğrenmeli; îmân edileceklerine îmân, amel edileceklerle de amel etmelidirler.

8) Vahiy, sürekli okunmalı, hakkıyla anlaşılmalı ve tamamıyla hayâta yansımalıdır. Vahiy bilenler değil, bildiklerine îmân edip, ihlâsla yaşayanlar kurtulacaklardır.

9) Vahiy, insânlık âilesini düştüğü bataklıktan çıkaracak tek hakîkattir. O'na sırt çevirip, O'nun hükümlerine saldıranlar ve o hükümleri yasaklayanlar şeytânın dostu, insânlığın ise düşmanıdır. Vahyin nesilleri, şeytânın dostlarını çok iyi tanımalıdır.

10) Vahiy, kulluk şuurunu kazandırarak, sahte rablere ve bâtil ilâhlara kulluk yapılmasını engeller. Muvahhîd kullar, vahyin önderliğinde tevhîd neslini yetiştirmelidirler.

Duâmız:

İlâhî vahyin sâhibi Rabbimiz; bizi bize, bizi lânetli iblise ve avânesine bırakmasın. Bizi vahye düşman insin ve cinnin eline düşürmesin. Bizleri Kur'ân'ı bütünüyle anlayanlardan, içindekilere hakkıyla îmân edip, tamamıyla yaşayanlardan, O'nun hakîkatlerinin hâkimiyeti uğrunda mücadele edip, o yolda şehâdete erenlerden eylesin. Bizleri bu mübârek Ramazan ayıyla; merhamete kavuşanlar, terbiye olanlar, günahlarından arınanlar, bereketi bulanlar ve rızâsını kazananlar arasına dâhil eylesin. Allâhumme âmin.

Vahyin nesillerine selâm ve duâ ile...

“Şüphesiz ki, benim velim Kitâb'ı indiren Allâh'tır. Ve O bütün sâihlere velilik eder.” [A'râf: 7/189]

RAMAZAN VE İ'TİKÂF

HAKAN EMİN

Kerîm olan Allâh'ın ismiyle... O'na hamd, Rasûlüne salât ve selâm olsun.

Kur'ân'da sarâhaten ismi geçen tek ay, Ramazan ayıdır. Ramazan ayı, Kur'ân'ın ayıdır. Kitâbın sâhibi, kitâbını Ramazan ayında indirmiştir. Âyette şöyle buyrulur: **“İnsânlara doğru yolu gösteren, hidâyeti ve hakkı bâtıldan ayırmayı açıklayan Kur'ân bu ayda indirildi.”** [Bakara: 2/185]

Yine bu mübârek ay, “Hüküm Gecesi” olarak anılan Kadir gecesini içerisinde saklar; Kadir gecesi Kur'ân'da **“bin aydan daha hayırlı”** [Kadir: 97/3] olarak zikredilmiştir. Ramazan yolcularının yolu, Kadir gecesini ihyâ ile daha da nûrlanır. Ömürleri ise bereketlenir.

Terâvîh namazı da Ramazan'a mahsus bir ibâdetdir. Müslümanlar bir ay boyunca terâvîhe koşuşurlar. Küçüğünden büyüğüne, genciden yaşlısına, kadınından erkeğine saf olanlar Rabbimizin rızâsını ararlar.

Dînimizin beş temel esasından biri olan oruç ibâdeti bu ayda üzerimize farz kılınmıştır. Ramazan ayı, oruç ayıdır. Terâvîhlerde kâim olanlar, oruçla sâim olurlar. Nebî aleyhisselâm'ın müjdesiyle Ramazan'da kâim ve sâim olanların geçmiş günahları bağışlanır. [Buhârî] Ramazan, bağışlanma ayıdır. Ramazan'da iftarlarda açlar doyurulduğu gibi, fıtır sadakası bu ayda verilerek ihtiyaç sâhibleri gözetilir. Ramazan, rahmeti ve bereketi ile mü'minleri kucaklar. Nebî aleyhisselâm, bu ayın sonunda i'tikâf yapmıştır. Ramazan, i'tikâfla taçlanır. Ramazan, her yönüyle Rabbimizi razı edeceğimiz ibâdet ayıdır. Âbidler, Ramazan'da nefislerinin tezkiyesi ve islâhî ile meşgul olurlar. Bu ayda şeytânlar

zincirlere vurulur. Ramazan'da bile nefislerini dizginleyemeyenler korkarız ki bunu diğer zamanlarda başaramayacaklardır. Dînimizin iki bayramından biri olan Ramazan Bayramı, Ramazan'da arınanların, cennete hazırlananların bayramıdır. Bu bayram; “acaba bir daha kavuşabilir miyiz?” diyerek Ramazan'ın ardından üzülenleri, göz yaşı dökenleri bağrına basar.

Geçmiş Ümmetlerde İ'tikâf

İ'tikâf ibâdeti, sadece bizim ümmetimize ait bir ibâdet değildir. Allâh'ü Teâlâ'nın katındaki tek dîn olan İslâm'ı tebliğ eden tevhid elçileri de onların ümmetleri de i'tikâf yapmışlardır. Nitekim İbrâhîm aleyhisselâm ve oğlu İsmâîl aleyhisselâm i'tikâf yapan o elçilerdendir. Rabbimiz bir âyette şöyle buyurmuştur: **“Biz, Beyt'i (Kâbe'yi) insânlara toplanma mahalli ve güvenli bir yer kıldık. Siz de İbrâhîm'in makamından bir namaz yeri edinin (orada namaz kılın). İbrâhîm ve İsmâîl'e: Tavaf edenler, ibâdete kapananlar (âkifîn/i'tikâfa girenler), rükû ve secde edenler için Evim'i temiz tutun, diye emretmiştir.”** [Bakara: 2/125]

Câhiliye Arabları da kendilerini İbrâhîm aleyhisselâm ve oğlu İsmâîl aleyhisselâm'a nispet ediyorlar ve i'tikâf yapıyorlardı. İbn Ömer radîyalâhu anhu'dan rivâyetle: **“(Babam) Ömer dedi ki: “Ey Allâh'ın Rasûlü! Ben, câhiliye döneminde Mescid-i Haram'da bir gece kalacağımı adamıştım. (Rasûlullâh:) ‘Öyleyse o adağını yerine getir.’ buyurdu.”** [İbn Mâce] Bunun üzerine Ömer radîyalâhu anhu Mescid-i Haram'da bir gece i'tikâfa girerek adağını yerine getirmiştir.

İslâm, kendisinden önceki günahları ve borçları kaldırırsa da adağın yerine getirilmesi istenilmiştir. Bir kısım âlim; **“İslâm, kendisinden önceki günahları ortadan kaldırır.”** [Müslim] rivâyetine göre; “kişinin böyle bir adağı yerine getirmesine gerek yoktur” demişlerken; diğer bazı âlimlerse bu rivâyeti esas alarak; “böyle bir adağın yerine getirilmesi gerekir” demişlerdir.

İ'tikâfın Tanımı

İ'tikâf, lügatte ibâdet ve başka bir maksatla kendini tutmak, tenhada kalmak, bir şeye bağlanmak, saygı ve kudsiyet gâyesiyle birşeye yönelmek, onun üzerinde yoğunlaşmak mânâlarına gelir.

İstılâhta ise bir mescidde (veya mescid hükümünde bir yerde) ibâdet niyetiyle, şartlarına riâyet ederek bulunmak ve beklemek mânâsında kullanılmıştır.

İ'tikâf, Ramazan ayında veya diğer bazı günlerde ve gecelerde mescidde tüm dünyevî işleri terk ederek kendini ibâdete vermeye ifâde eder.

Kur'ân'ı Kerîm'de i'tikâf kelimesi geçmemekle birlikte aynı kökten türeyen âkif-âkifîn kavramı lügat ve istılâh mânâlarına uygun olarak; müşriklerin putlara tapmaları [A'râf: 7/138; Tâhâ 20/97; Enbiyâ: 21/52; Şûarâ: 26/71] için kullanıldığı gibi yine Mescid-i Haram'da ibâdete kapanan [Bakara: 2/125] ve Ramazan'da mescidlere çekilen Müslümanlar içinde kullanılmıştır.

Arapça'da i'tikâf yapana “mu'tekif” ya da “âkif” denilir. İ'tikâfın yapıldığı yere ise “mu'tekef” veya “mu'tefekun fih” denilmiştir.

İ'tikâfın Delilleri

İ'tikâf ibâdeti, Kur'ân, Sünnet ve icmâ ile sabit olan bir ibâdetdir.

a) Kur'ân'dan Deliller:

“Biz, Beyt'i (Kâbe'yi) insânlara toplanma mahalli ve güvenli bir yer kıldık. Siz de İbrâhîm'in makamından bir namaz yeri edinin (orada namaz kılın). İbrâhîm ve İsmâîl'e: Tavaf edenler, ibâdete kapananlar (âkifîn/i'tikâfa girenler), rükû ve secde edenler için Evim'i temiz tutun, diye emretmiştik.”

[Bakara: 2/125]

“Oruç gecesinde kadınlarınıza yaklaşmak size helâl kılındı. Onlar sizin için birer elbise, siz de onlar için birer elbisesiniz. Allâh sizin kendinize kötülük ettiğinizi bildi ve tevbenizi kabul edip sizi bağışladı. Artık (Ramazan gecelerinde) onlara yaklaşın ve Allâh'ın sizin için takdir ettiklerini isteyin. Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı), siyah ipliğinden (karanlığından) ayırt edilinceye kadar yeyin, için, sonra akşama kadar orucu tamamlayın. Mescidlerde (i'tikâf için) ibâdete çekilmiş olduğunuz zamanlarda kadınlarla birleşmeyin. Bunlar Allâh'ın koyduğu sınırlardır. Sakın bu sınırlara yaklaşmayın. İşte böylece Allâh âyetlerini insânlara açıklar. Umulur ki korunurlar.” [Bakara: 2/187]

b) Sünnetten Deliller:

Ramazan orucu, Medine döneminde hicretin ikinci yılında farz kılınmıştır. Oruçla birlikte i'tikâf ibâdeti de Müslümanların hayâtlarına girmiştir. Rivâyetlere bakıldığında (farklı uygulansa da) Nebîmiz aleyhisselâm orucun farz kılınmasından ömrünün sonuna kadar Ramazan aylarının son on gününde bu

ibâdeti yerine getirmiştir. Abdullâh bin Ömer radîyallâhu anhuma der ki: **“Rasûlullâh, Ramazan’ın son on gecesi i’tikâf ederdi.”** [Ebû Dâvud]

Mü’minler için en güzel örnek olan Nebîmiz aleyhisselâm, Ramazan’ın son on gününde ibâdet gayretini arttırır, mescidde bir çadır kurar ve orada i’tikâfa çekilirdi. Mü’minlerin annesi Âişe radîyallâhu anhâ vâlidemiz anlatıyor: **“Rasûlullâh, Ramazan ayında diğer aylarda görülmeyen bir gayrete girerdi. Ramazan’ın son on gününde ise çok daha çaba gösterirdi. Son on günde geceyi ihyâ eder, âilesini de (geceyi ihyâ için) uyandırır.”** [Buhârî]

İbn Ömer ve Enes radîyallâhu anhuma, Âişe radîyallâhu anhâ vâlidemizden rivâyet ederler: **“Rasûlullâh, Medine’ye geldikten sonra vefatına kadar Ramazan’ın son on gününde i’tikâfa girerdi.”** [Buhârî]

İbn Ömer radîyallâhu anhu der ki: **“Rasûlullâh aleyhisselâm, i’tikâfa girmek istediğinde yatağı veya üzerinde yattığı somyası mescidin içerisinde Tevbe Sütnu’nun önüne veya arkasına konurdu.”** [İbn Mâce]

Burası mihrabının sol gerisinde, Nebîmiz aleyhisselâm’ın odasının penceresine bitişik olup, hâlen mescidde bellidir. Bazen Nebîmiz aleyhisselâm, mescidde i’tikâfta iken buradan başını odasında bulunan Âişe vâlidemize uzatır, o da Nebîmiz aleyhisselâm’ın saçlarını düzeltir ve tarardı.

c) İcmâ Delîli:

İcmâ, Nebî aleyhisselâm’ın vefâtından sonra İslâm ümmetinin müctehidlerinin şerî bir mesele hakkında

görüş birliğine varmalarıdır. Sarih ve sükûtî icmâ olarak iki kısma ayrılır. Sarih icmânın bağlayıcılığı konusunda ulemânın ittifâkı vardır. İ’tikâfın meşruluğu da sarih icmâyla sabittir.

İ’tikâfın Hükümü

İ’tikâf, nâfile bir ibâdetdir. Fukahânın çoğunluğuna göre sünnet, bazılarına göre ise müstehaptır. Sünnet olduğunu söyleyenlerin bir kısmı i’tikâfı her zaman müekked sünnet görürken diğerleri Ramazan’ın son on gününde sünnet-i müekkede olduğunu belirtirler. Ayrıca Hanefî mezhebine göre sünnet-i kifâyedir. Bazı mü’minlerin bu ibâdeti yerine getirmesiyle Sünnet ihyâ edilmiş sayılır. Ancak nezretmek/adamak suretiyle vâcib olur.

İ’tikâfın Rükûnleri ve Şartları

İ’tikâfın rükûnleri üçtür. İ’tikâf ibâdetini yapacak bir mu’tekif bu mecburî rükûnleri yerine getirmelidir. Bunlara; şahıs şartı, zaman şartı ve mekân şartı da diyebiliriz. Zira mu’tekif olmadan (şahıs şartı), mescidde beklenilmeden (zaman şartı) mescid olmadan (mekân şartı) i’tikâf olmaz.

• **Mu’tekifle alâkalı şartlar:** Mu’tekifin, Müslüman olması, akıllı olması, (bazı âlimlerce balığ olması) gibi şartlar genel şartlardır.

Bunun hâricinde niyet etmek, oruçlu olmak ve i’tikâfı bozacak (cinsi münasebet gibi) hâllerden kaçınmak, yine cünüplük, hayız, nifas gibi hâllerden de temizlenmiş olmak da özel şartlardır. Bazı âlimler ve mezhebler, nâfile i’tikâflarda oruç turmayı şart koşmazken, bazılarıysa “her i’tikâfta oruç şarttır” demişlerdir.

• **Mekânla alâkalı şartlar:** İ'tikâfı ezan ve ikamet okunup içinde cemâatle namaz kılınan bir mescidde veya camide yerine getirmek gerekir. Rab-bimiz; **“Mescidlerde i'tikâfta bulunduğunuzda kadınlarınıza yaklaşmayın.”** [Bakara: 2/187] buyurmuş, Nebîmiz aleyhisselâm da Mescidi Nebevî'de i'tikâfa girmiştir. Kadınların i'tikâf yapacakları yerler husûsunda ise Malikîler, Şafîîler ve Hanbelîler; “kadınlar da erkekler gibi mescidlerde i'tikâf yapmaları gerekir” derken, Hanefîlerse “evlerinin mescid olarak ayırdıkları bir yerde de i'tikâf yapabilirler” demişlerdir.

• **Zamanla alâkalı şartlar:** Ramazan ayında i'tikâfa girmek Nebîmiz aleyhisselâm'ın Sünnet'idir. Kişi, on günden az da i'tikâfa girebilir. Bunun hâricinde de âlimlerin ekserisi; “Ramazan ayının hâricinde yılın diğer günlerinde de i'tikâf yapılabilir” demişler ancak oruçlu olmayı şart koşan âlimler, i'tikâf günlerinin (bayram günleri gibi) oruç tutmaya mâni olmaması gerektiğini söylemişlerdir.

Vâcib olan i'tikâflarda adandığı günler sayısınca yerine getirilmelidir. Nâfilelerde ise müsâmaha olduğundan; “kişinin niyet ederek, mescidde oruçlu olmadan da i'tikâf yapabileceği” söylenmiştir. Malikîlerse; “oruçlu olmalıdır” demişlerdir. Yine nâfile i'tikâfın en az vakti için; “bir an, bir saat, bir gün” diyenler olmuştur.

İ'tikâfı Bozan ve Bozmayan Husûslar

İ'tikâf, kendine has şartları olan bir ibâdetdir. Bu şartlar yerine gelmediği takdirde i'tikâf geçerli olmaz. Bu şartlar ile alâkalı şunları diyebiliriz:

İ'tikâfda ibâdet asıldır. Mu'tekif, mescidde ibâdetle meşgul olmalıdır. Namaz kılmak, Kur'ân okumak, Al-lâh'ı zikretmek gibi ibâdet hükmünde olan amellerin hâricinde başka işlerle meşgul olamaz. Bir şeye kapanmak mânâsına gelen “ukuf” mastarının mânâsına bakarak “i'tikâf mescide kapanarak kendine has amelleri yapmaktır” diyenler; “mu'tekifin namaz, tilâvet, zikir hâricinde birşeyle uğraşması caiz değildir” derken; bazılarıysa; “âhîretle alâkalı tüm hayırlı işler mu'tekif için caizdir” demişlerdir.

İ'tikâf, mescidlerde yapılır. Mu'tekifin sebepsiz yere i'tikâf yerinden ayrılması i'tikâfı bozar; ancak zarûrî belli başlı ihtiyaçlar için çıkılması istisnâ edilmiştir. **“Mescidlerde i'tikâfta bulunduğunuzda kadınlarınıza yaklaşmayın.”** [Bakara: 2/187] buyruğuna göre tüm mezheblerce cinsel mübâseret i'tikâfı bozar. Bazı âlimler, bu amaçla dokunmanın ve öpmenin de i'tikâfı bozacağını söylemişlerdir. Akıl sağlığının gitmesi, bayılma gibi hâllerde de i'tikâf bozulduğu gibi; cünüplük, kadınlara ait hayız ve nifas gibi hallerde de i'tikâf bozulur.

İ'tikâfın sıhhatini bozmasa da kemâlini bozan hallerden de kaçınmak gerekir. Bunlara birkaç misal verirse deriz ki: Örneğin, cep telefonuyla i'tikâf yapmak i'tikâfın kemâline mânidir. Cep telefonuna esir olanlar, öncelikle bu alete karşı yaptıkları cihâdı kazanmalıdırlar ki sonrasında da nefisleriyle yaptıkları diğer meselelerde ki cihâda yönelebilirler. Eli, gözü, kulağı, akli telefonda olanlar, i'tikâf ibâdetinin özünü anlayamamışlardır.

Rasûlullâh aleyhisselâm'ın i'tikâfında telefon, sosyal medya yoktu; bizim de olmamalıdır.

i'tikâfta, insânlarla tanışma, konuşma, tartışma, dertleşme yapılmalı; dile dikkat ederek gıybet ve dedikodudan kaçınılmalıdır. Ayrıca i'tikâfta az yemek, az uyumak ve az konuşmak gerekir. Mideleri ağzına kadar dolan, gözü yatacak yer arayan, mu'tekifler de i'tikâfın keyfiyetinden uzaklaşmışlardır. Unutulmamalıdır ki; ibâdetler sıhhaten bozulmasa bile bazen kemâlen bozulabilirler. Bu da ibâdetin mükâfâtına ve ibâdetle kazanılacak mânevî hâllere engel olur.

i'tikâfta Yapılacaklar

i'tikâf vakitleri, zamanın çok güzel değerlendirilmesi gereken vakitlerdir. Mu'tekif de i'tikâfta boş işlerden kaçınmalı, i'tikâfın her anını verimli geçirmeye çalışmalı ve şunları yapmalıdır:

a) Oruç:

Oruç, imsaktan iftara kadar yemekten içmekten, cinsî münasebetten uzak durmaktır. Oruç, zâtına rahmeti yazan Rabbimizin diğer ümmetlere olduğu ümmet-i Muhammed'e de bir ikrâmıdır. Oruç tutan mü'minler, zâhirî ve bâtinî birçok faydayı temin ederler. Ramazan birçok güzelliği içerisinde barındırırken, oruçla birlikte mü'minler orucun güzelliklerini de tadarlar. Oruç, bir kalkan olur. Oruçlu dünyâda günahlardan korunduğu gibi âhirette de ateşten korunacaktır. Oruç, işlenen geçmiş günahların bağışlanmasına bir vesîledir. Ramazan i'tikâfındaki bir mu'tekif, sâim olarak hem Rabbimizin bir emrini yerine getirecek hem de

diğer ibâdetlerle Ramazan'ı en güzel şekilde edâ etmeye çalışacaktır.

b) Namaz:

Namaz, içerisinde zikir, tesbih, duâ, kıyam, rüku gibi birçok ibâdeti cem eden İslâm'ın beş esasından biri, dînin direği, her mükellefe farz olan bir ibâdetdir. Oruç gibi, namazda hem bize hem geçmiş ümmetlere farz kılınmıştır. Kur'ân'ı Kerîm'de Rabbimiz sarâhaten namazın ehli olunmasını gerektiğini bildirmiştir. Hatta Rabbimiz, ulu'l-azm peygamberlerden İbrâhîm aleyhisselâm'ın duâsını kitâbında zikretmiştir. Namazın ehli olan İbrâhîm aleyhisselâm; **“Rabbim! Beni namaza devam eden bir kimse eyle. Soyumdan da böyle kimseler yarat. Rabbimiz! Duâmı kabul eyle.”** [ibrâhim: 14/40] diyerek Rabbimize niyâzda bulunmuştur. Nebîmiz aleyhisselâm da namaz için; **“Namaz, gözümün nuru kıldı”** [Ahmed, Nesâî] demiş ve namaz ile ferahlamıştır. [Ebû Dâvud] Rabbimiz; **“Secde et ve (Allâh'a) yaklaş.”** [Alak: 96/19] **buyurmuşken, Nebîmiz aleyhisselâm ise; “Kulun Rabbine en yakın olduğu an secde hâlidir. Bu sebeple secde de duâyı çok yapın”** [Müslim] sözüyle ümmetine nasihat etmiştir.

Namaz, en-Nûr olan Rabbimizin ikrâmı bir nûrdur. Zira Nebîmiz aleyhisselâm; **“Namaz, nûrdur.”** [Müslim] buyurmuştur. Namaz kılan bir musallinin içi de dışı da nûrlanır. Dünyâda namazla ferahlayanların, kabirde sorguları kolaylaşacak ve onlar kabirde de ferahlayacaklardır. Kul, bu dünyâda geçici olduğunu, Rabbini razı etmesi gerektiğini ve beş vakit namazı kılmadan Rabbini asla razı edemeyeceğini aklından hiç

çıkarmamalıdır. Beş vakit namazlarını edâ eden bahtiyar mü'minler, şâyet i'tikâfın ehli olabilirlerse orada terâvîh namazını da cematle edâ edeceklerdir. Bunun yanında teheccüd namazına ve diğer namazlara da ehemmiyet vererek namazla ruhî arınmayı yaşayıp, kıyamın ehli olacaklardır. Sahâbe-i kirâm; gündüzlerin mücâhidleri, gecelerin âbidleriydiler. Sahâbeyi ayağa kaldıran namaz, bizleri de ayağa kaldırmalıdır.

c) Kur'ân Tilâveti:

Kur'ân, Âlemlerin Rabbinin son elçisi Muhammed aleyhisselâm'a peyderpey indirdiği, muttakiler için rehber, mü'minlere rahmet ve öğüt olan, nesilden nesile, tevâtüren gelen muciz kitâbtır. Kur'ân, kelimelerin seçilişi, cümlelerinin kuruluşu, âyetlerinin tertibi, lafızları ve mânâsı ile insânları âciz bırakıp, sözün en güzelini ve doğrusunu söyleyen Âlemlerin Rabbinin son hak kitâbidir. O Kur'ân ki, ilâhî hükümleri va'z eden, hükümleri kıyâmete dek süren, Arapça indirilse de sadece Arabları ilgilendirmeyen, her yerde, her zaman ve her ırktan insânı doğruya yönlendiren mürşid kitâbtır. Kur'ân'a îmân edenler olarak bizler de Kur'ân'ı okuyup, öğrenmeli ve hükümleriyle amel etmeliyiz.

Tilâvet kelimesi "Kur'ân'ı usulüne göre okumak" mânâsındadır. Kırâatte okumak mânâsına gelse de tilâvet kırâatten daha özeldir. Her tilâvet kırâattir ancak her kırâat tilâvet değildir. Tilâvette ittiba, duyurup bildirme anlamı da vardır.

Kur'ân, bazı günlerde ve gecelerde, belirli yerlerde okunacak bir kitâb değildir. Kur'ân, hayât kitâbidir. Bir mü'min,

mü'mince bir hayâtı Kur'ân vahyini okuyarak tahsil etmeli, fehmettiklerini, hıfz ederek, hayâta dönüştürmelidir. Ne hazindir ki Ramazan'ı Kur'ân'ı tilâvet ayı olarak görenler, on bir ayda Kur'ân okumaktan gafil kalabilmektedirler.

Mu'tekif, i'tikâfta Kur'ân okuduğu gibi diğer on bir ayda ki "Kur'ân tilâveti" muhasebesini de yapmalıdır. Nebîmiz aleyhisselâm, Ramazan ayında Cebrâîl aleyhisselâm'la buluşur, Cibrîl-i Emin kendisine Kur'ân'ı arz ederdi. Vefat edeceği sene ise iki defa arz etmiştir. [Buhârî] Bizler de Ramazan'da Kur'ân'la irtibâtımızı daha da artırmalıyız.

d) Tevbe ve İstiğfar:

Tevbe, kulun işlediklerinden nedâmet duyarak, onları terk etmesi, Allâh'ü Teâlâ'ya yönelerek, O'nun emirlerini yerine getirip, yasaklarından da kaçarak Rabbinden bağışlanma dilemesidir. Tevbe, kul için farzdır.

Kur'ân'da Rabbiniz, tevâbini/tevbe edenleri sevdiğini söyler. [Bakara: 2/222] Hatakâr ve günahkâr kullar için tevbe hayâtın içerisinde sürekli olmalıdır.

İstiğfar, günahları bağışlayan Allâh'ü Teâlâ'dan hataların ve günahların bağışlanmasını istemektir. Kul, kendi günahları için istiğfarda bulunduğu gibi, diğer Müslümanlar içinde istiğfarda bulunup, onların da bağışlanmalarını dilemelidir.

Mu'tekif için i'tikâf, tevbenin ve istiğfarın bolca yapılması gereken zamanlardır. Zira i'tikâf, bedeni bir yere hapsedmekten öte, kalbin arınması içindir. O da tevbe ve istiğfarsız olmaz. Göz pınarları kuruyanlar, kalblerinde maraz olanlardır. Tevbe ve istiğfar,

marazların devâsı ve şifâsıdır. Kul için her gün, her yerde tevbe ve istiğfar kaçınılmazdır. Aslında yapılabilse her yeni güne seherlerde istiğfarla başlanmalıdır. Zira Rabbimiz, has kulları için; **“Geceleri pek az uyurlardı. Seher vakitlerinde istiğfar ederlerdi.”** [Zâriyât: 51/17-18] buyurmuştur.

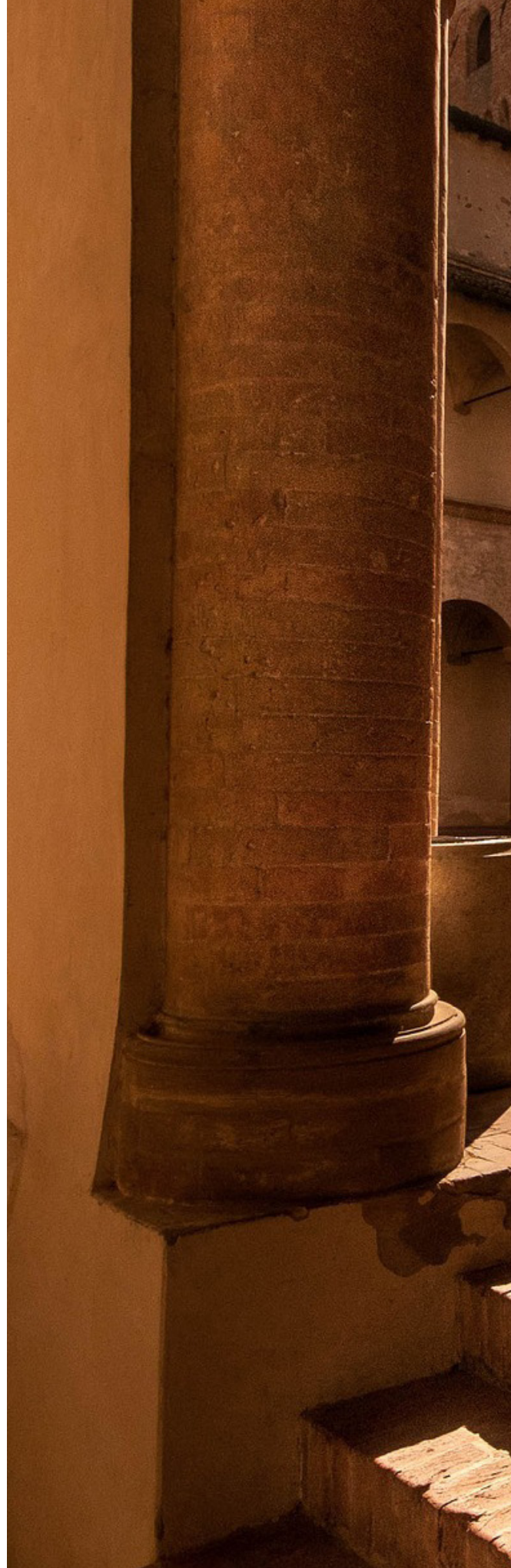
Herkes, her zaman seher vaktinde uyanık olamayabilir. Ancak seçilmiş ay olan Ramazan’da sahura kalkanlar ayakta dururlar ve bu vakitlerde tevbe ve istiğfar etmelidirler. Yine i’tikâfa girenler de geceyi fırsat, seher vakitlerini ganimet bilmeli; el-Afuvv’dan tam bir ümit ve teslimiyet ile af dilemelidirler.

e) Duâ:

Duâ, kulun tüm benliğiyle, içten içe, gizli ve açık, aracısız bir şekilde el-Karîb ve el-Mucîb olan Allâh’u Teâlâ’ya tâzimle yönelerek hâlini O’na arz etmesi, maddî ve mânevî tüm isteklerini ve ihtiyaçlarını sadece O’ndan istemesidir. Hadîsler de ifâde edildiği üzere; **“Duâ, ibâdetdir”** [Tirmizî] hatta **“Duâ, ibâdetin özüdür.”** [Tirmizî] Şartlarını yerine getirerek duâ edenleri Rabbimiz boş çevirmez. Rabbimiz; **“Bana duâ edin size icâbet edeyim.”** [Mü’min: 40/60] **“En güzel isimler Allâh’ındır. O’na o güzel isimleriyle duâ edin.”** [A’râf: 7/180] buyurmuştur.

Bizler de ehli îmân olarak, her daim Rabbimize inâbe ederek, O’na çokça niyâzda bulunmalıyız. En küçüğünden en büyüğüne kadar tüm isteklerimizi Rabbimizden istemeli ve sabırsız olmamalıyız.

Kendimiz için istediğimiz tüm hayırları mü’min kardeşlerimiz içinde istemeli, kendimiz için istemediklerimizi yine mü’minler için de istememeliyiz.

“Rasûlullâh, Ramazan ayında diğerk aylarda görûlmeyen bir gayrete girerdi. Ramazan'ın son on gününde ise çok daha çaba gösterirdi. Son on günde geceyi ihyâ eder, âilesini de (geceyi ihyâ için) uyandırırđı.”

[Buhârî]

Mü'minlerin yüzlerine ve gıyablarında duâ etmeli, onlardan da bizim için duâ etmelerini istemeliyiz. Zira duâ etmek ve duâ istemek Nebîmiz aleyhisselâm'ın Sünnet'indedir.

“Duâ, kulun Rabbiyle irtibâtıdır” diyen bir mü'min, hayâtında duânın ehli olması gerektiği gibi, yine i'tikâfta da çokça duâ etmelidir. Zaten günahları her gün çokça işleyen bir kulun bir defa istiğfar ve duâ etmesi abestir. Mu'tekif, duâda ısrarcı olmalıdır. Sürekli ve sürekli duâyâ sarılmalı; kendisi, âilesi, sevdikleri için duâ ettiği gibi umumî duâlar yaparak ümmetimizin içerisinde bulunduğu şu zelil durumun bitmesi, izzet günlerinin tekrar gelmesini Rab-bimizden istemelidir.

f) Zikrullâh:

Zikir, anmak, hatırlamak, yâd etmek; zikrullâhsa, Allâh'ü Teâlâ'yı anmak, hatırlamak, yâd etmek demektir. Rab-bimiz, kitâbında zâtını çok anan erkeklere ve kadınlara büyük mükâfât vereceğini ve onların bağışlanacaklarını bildirilmiştir. [Ahzâb: 33/35] Allâh'ü Teâlâ'nın rızâsını kazanma gâyesi taşıyan her bir müslim, zâkir olmalıdır. Rab-bimizin rızâsını kazandıran şeylerin en başında zikrullâh gelir. Zâkir, gafletten kurtularak, kur-biyete ulaşır. Zikir, değersiz görülüp önemsenmeyecek, başkalarına aitmiş gibi görülecek bir ameliye değildir. Bilakis zikir, her mü'min için kaçınılmazdır, zarûrîdir; mu'tekifte zikre ehemmiyet vererek; kalben, lisânen ve bedenen zikir ederek zâkirlerden olmalıdır.

g) Tefekkür:

Tefekkür, düşünmek demektir. İnsân, akleden ve düşünen bir varlıktır. Akıl,

akıl sâhiblerine verilmiş büyük bir ikrâm; tefekkür ise büyük bir nimettir. Gafletin derin uykularından uyandıran Rahmânî bir tefekkür, ibâdet hükmündedir.

Kul, varlığı ve yokluğu, bugünü ve yarını, hayâtı ve ölümü, enfüsî ve afakî olan şeyleri tefekkürle anlamlandırır. Gaflet sisinin kalın perdeleri tefekkürle aralanır. O perdeler ki hakîkat güneşinin görülmesini engeller.

Tefekkür ehli, Allâh'ü Teâlâ'nın yardımıyla gafletin kalın perdelerini kaldırarak şuur gözüyle hakîkate nazar eder. Tefekkürle hakîkat yolcusu olması gerekenler bazen gaflet duraklarında kalakalırlar. Böyle bir durumda tefekkür hakîkat yolcusunun imdâdına yetişir.

Ramazan'da da her mü'min, tefekküre önem vermeli ve hayât sermayesini düşünmelidir. Hayât sâhibleri, yeni bir Ramazan'a kavuşulmuştur ancak bir diğere ulaşmak meçhuldür. Kul, bunun muhasebesini yaparak, fanî âlemden bakî âleme yolcu olduğunu aklından hiç çıkarmadan hayâtını gözden geçirmeli; dünyâsı ve âhireti için hayırlı kararlar almalıdır.

İ'tikâfa Benzeyen Kavramlar

İslâm dîni halkla alâkayı keserek insânlardan tamamen uzaklaştıran bir ruhbanlığı hoş görmemiştir. Belirli insânlar, belirli zamanlarda, belirli adlarla kendilerine yazılmayan bir takım uygulamalar yapmışlar ve hâlen de yapmaktadırlar. Bunlara üç başlıkta kısaca değineceğiz.

a) İnzivâ:

Tenhaya veya köşeye çekilerek, insânlardan uzaklaşmak mânâsına gelir.

İnzivâda bir müddet dünyâdan uzaklaşmak vardır. İşi gücü, çoluk çocuğu kendi hâllerine birarak inzivâyâ çekilmek doğru değildir. Hatta kendilerine bakamayacak durumda iseler kişinin âile ferdlerini bırakarak i'tikâfa girmesi bile doğru olmaz.

b) Uzlet:

İnsânlarla birlikte olmaktan uzaklaşarak, bir kenara çekilmek demektir. Uzlete çekilen hem insânlardan kendini koruduğunu, hem de insânların kendisinden korunduğunu söyler. Uzlet, inviza anlamında da kullanılmıştır. Uzletin faydalı olduğunu söyleyenler olsa da bu uzlet hayâtın akışını bozmamalıdır.

c) Halvet:

İnsânlardan uzak yalnız başına tenhaya çekilme mânâsına gelen halvet; günahlardan korunmak ve daha iyi ibâdet edebilmek için insânların olmadığı ıssız yerlerde yaşamayı tercih etmektir. Halvete girmek ibâdet, zikir, riyâzet ve murâkebe ile تنها bir odada, tekkelerde, halvethâne ya da halvethân denilen bir hücreye kapanmaktır. Tasavvufcuların farklı kolları vardır. Bazı kollarında kırk günlük halvete girerler. Halk arasında kırk günlük halvete girmeye “çile” denir.

Çile kelimesi Farsça çihil yani kırk demektir. Çile yöntemini uygulayan kişi nefsinin dizginlemek için Allâh'ın helallerini kendine kısıtlar. Bir çeşit perhiz uygular. Yeme-içme ve uyumayı azaltır; oruç, namaz gibi ibâdetleri ise artırır. Bunlar, nefsi tezkiye için yapılsa bile Nebîmiz aleyhisselâm'ın Sünnet'inde olmayan uygulamalardan kaçınmak gerekir.

Sünnet'e muhalefet edenlerin; (inzivâ, uzlet, halvet ve benzeri) uygulamaları çıkarmaları, kendilerine çilehâneler kurmaları doğru değildir. Bunlar, iyi niyetle yapılsa da durum değişmez. Zira iyi niyet, bid'at bir ameli meşrulaştırmaz. Doğru uygulama, Sünnet'te yeri olan uygulamadır. Sünnet'in dışına çıkmak, bid'attir ve dînen yerilmiştir. Nebî aleyhisselâm zamanında da sahâbelerden bazıları Osman bin Maz'un'un evinde toplandılar. Bu sahâbiler; sürekli oruç tutmak, geceleri sürekli namaz kılmak, kadınların yanına gitmemek, et yememek, eskiler giymek gibi ruhbâniyeti andıran şeyleri zikrederek bunlar üzerine sözleştiler. Bu durumu Nebîmiz aleyhisselâm'a bildirdiklerin de Nebîmiz buyurdu ki: **“Hem oruç tutun, hem yiyin, hem ibâdet edin, hem uyuyun. Ben, hem oruç tutuyorum, hem iftar ediyorum ve kadınlarla da evleniyorum. Benim sünnetimden uzaklaşan benden değildir.”** [Buhârî, Müslim]

İslâm, her hak sâhibine hakkını vermeyi emreder. Kul, üzerinde Rabbinin hakları olduğu gibi, bedeninin, eşinin ve çocuklarının da hakları vardır; hak sâhiblerine haklarını vermemekse zulümdür. İslâm ise her türlü zulmü yasaklar. Eski ümmetlerden bazıları da ruhbâniyetle hayâttan uzaklaştılar, onların yaptıklarının doğru olmadığını da Rabbiniz bizlere; **“Ruhbanca riyâzete gelince biz onlara bunu emretmedik. Allâh'ın rızâsını kazanmak maksadıyla onu kendileri uydurdu.”** [Hadid: 57/27] buyruğuyla bildirmiştir.

İslâm'da ruhbanlık yoktur. Allâh'ın Teâlâ'nın yazmadığını kendilerine yazanlar, büyük bir yanlış içerisinde-

dirler. Buna rağmen dînimizde i'tikâf vardır ve i'tikâf sünnettir. İ'tikâf ile mü'min bir kul, hem sevâb kazanır ve hem de arınır. Kişi, şâyet uzlete çekilecekse geceleri insânlar uykudayken Rabbiyle birlikte olmalı, namaz kılarak, Rabbinizi zikrederek, istiğfar, tevbe ve gözyaşı ile arınmalıdır.

İ'tikâfın Kazandırdıkları

Dînimiz İslâm'da önemsiz bir ibâdet yoktur. Her bir ibâdet, kulluk şuuruyla nazar edildiğinde güzeldir ve gereklidir. Rabbimiz, es-Samed'dir; kullarının ibâdetlerine ihtiyacı yoktur ancak kulların ibâdet etmeye ihtiyaçları vardır. Kullarını yaratan ve yarattıklarını en iyi bilen Rabbimiz, kullarının ihtiyaçlarını rahmet olarak onlara yazmış, tevhid elçilerini göndererek nasıl uygulanacağını da örnekleriyle göstermiştir. İ'tikâf, Nebîmiz aleyhisselâm'ın unutulmaya yüz tutan bir Sünnet'idir. Müekked-gayri müekked demeden Sünnet'e yapışanlar, onunla amel edenler, hiçbir zaman mahrum ve mahcup olmamışlardır.

İ'tikâfın faziletleri ve kula kazandırdıkları çoktur. Öncelikle mu'tekif, i'tikâfla Nebîmiz aleyhisselâm'ın yolunu yol edinmiş ve terk edilmeye yüz tutan bir ibâdetle amel ederek Sünnet'i ihyâ etmiştir.

Bunun yanısıra i'tikâfta tefekkür etme imkânı vardır. Mu'tekif, bu vesîleyle hayâtının muhasebesini yapar, ölümü ve sonrasını düşünür. İ'tikâfdayken mâlâyâniden ve günahlardan korunur.

Rabbimizin kabul edeceği oruç, zahirî ve bâtinîyle tutulan bir oruçken, mu'tekif bu orucu i'tikâfta tutabilme

imkânına kavuşur. İ'tikâf ehli bir mu'tekif, Allâh için yaptığı ibâdetlerle kalb huzurunu elde eder.

On bir ay boyunca dünyevî hastalıklarla hastalanan kalbini tedavi etmeye çalışır. Halisâne olarak Rabbine yönelir. Tevbe ve istiğfar ederek günahlarının affını ister. Kur'ân okur ve her harfine on sevâb alır. Şâyet mânâlarını tefekkür edebilirse Kur'ân ikliminde dolaşır.

Hayât sabrettiklerimizden ve şükrettiklerimizden müteşekkil iken mu'tekif, nefsinin sabra ve taate alıştırmır. Mes-cidde muvahhîdlerle birlikte beş vakit namazı edâ ederek daha fazla sevâb kazanır.

Sahuru ve iftari birlikte yapıp, omuz omuza namaz kıldığı mü'minlerle ulvî bir atmosferi paylaşır. Kendisine ve Müslümanlara daha çok duâ eder, Müslümanların duâlarına mazhar olur. Mu'tekif, i'tikâfta ibâdetleriyle kulluk şuurunu canlı tutar. Ramazan'dan sonrası için mânevî bir güç biriktirir. On gün boyunca i'tikâf yapan bir mu'tekif, Kadir gecesini de ihyâ ederek bin aydan daha hayırlı bir geceyi ihyâ etmenin ecrini alır.

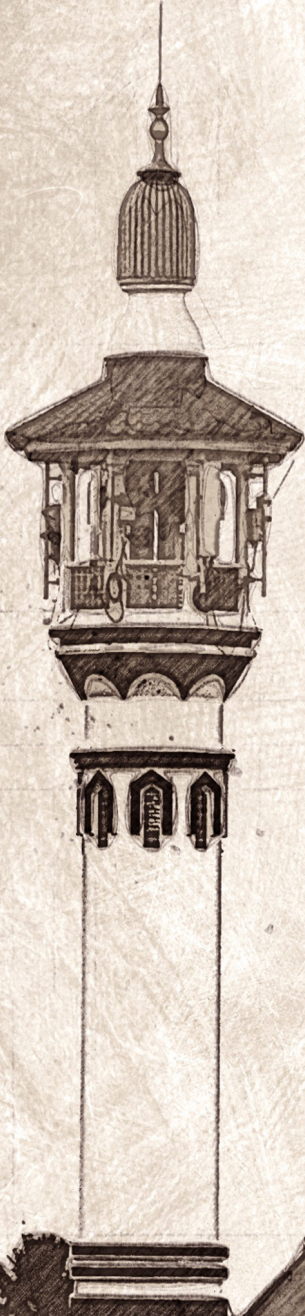
Hâtime:

Rabbimize yarattıkları adetine hamd eder, her bir okuyucunun yazılanlardan çokça istifâde etmesini Rabbimden dilerim. Konuyla alâkalı daha birçok nakil yapıp, sözler uzatılabildi ancak biz bu kadarla iktifâ ettik. Okuyucu kardeşlerimize selâm ve duâ eder, duâlarını beklerim.

“Başarmam ancak Allâh'ın yardımınıdır. Ben, yalnızca O'na tevekkül ettim ve ancak O'na yöneliyorum.” [Hûd: 11/88]

RAMAZAN VE TERÂVÎH

KAAN SÂLİH

Söz Başı:

Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ın ismiyle...

Biz kullarını muhâtab olarak Kur'ân-ı Kerîm'i Ramazan ayında indiren, bu ayda oruç tutmayı farz ve terâvîhi ise Sünnet olarak belirleyen, Kur'ân'ı, Ramazan'ı, orucu ve terâvîhi rahmet ve mağfiret vesîlesi kılan Allâh'u Teâlâ'ya yarattığı zerrelere adedince hamd olsun. Salât ve selâm ise bize orucu ve terâvîhi bizzat amel ederek öğreten Peygamberimiz Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem'in, onun âlinin, ashâbının ve tüm tevhid ehli kulların üzerine olsun.

Ramazan denilince akıllara bedenî ibâdet olarak oruç ve terâvîh namazı gelir. Oruç, Kur'ân'ın kendisinde indirildiği bu ayın gündüzlerini, terâvîh ise gecelerini ihyâ etmek için teşrîf kılınmıştır. Oruç farz, terâvîh namazı ise müekked bir sünnettir. Terâvîh namazı; kulun bağışlanmasına, günahlarından arınmasına, Allâh katında derece olarak yükselmesine vesîle olan büyük bir ameldir.

Terâvîhin Tanımı:

“الترأويح Terâvîh” kelimesi lügatte “rahatlatmak, dinlendirmek” anlamındaki “ترويحاً tervîha” kelimesinin çoğuludur. Istilâhta ise: “صلاة الترويح Terâvîh namazı, Ramazan ayına mahsûs olmak üzere yatsı namazından sonra kılınan namazdır.”

Terâvîh namazına bu ismin verilmesiyle alakalı çeşitli değerlendirmeler vardır. Bunları incelediğimizde en uygun değerlendirmeyi “Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, bu namazı kılarken

dört rekâttan sonra istirahat ettiği için bu ismi almıştır” şeklinde görmekteyiz. Zîrâ Âişe radîyallâhu anhâ “Rasûlullâh gece dört rekât kılar sonra (يَتَرَوِّحُ) istirahat ederdi” demiştir. Beyhakî rahîmehullâh, “eğer rivâyet sâbitse يَتَرَوِّحُ sözü terâvîh namazında imâmın istirahat etmesinde bir asıldır” demiştir. [el-Kubrâ: 2/700]

Bu itibarla terâvîh, Ramazan gecelerine mahsûs olan namazın her dört rekâtına -dört rekâta bir miktar istirahat edilmesi sebebiyle isim olmuştur. Aslı itibarıyla tervîha, iki selâmdan sonraki oturuşun ismi olup, her dört rekâta tervîha denilmesi mecâzendir. Bu sûretle tervîha, şer'î istilâhlar arasına girmiştir. Terâvîh namazı nübüvvet döneminde “Kiyâmu'l-Leyl” ve “Kiyâmu Ramazan” olarak ifâde edilmiş, hulefâ-i râşidîn asrında ise “Terâvîh” ismi yaygınlık kazanmıştır. Hadîs ve fıkıh kitâblarında ise “Terâvîh”, “Salâtu't-Terâvîh”, “Kiyâmu Ramazan” ve “Kiyâmu Şehr-i Ramazan” başlıkları altında ele alınmıştır.

Terâvîh Namazının Sünnet'teki Yeri ve Önemi:

Terâvîh namazının önem ve fazîletine yönelik birçok hadîs rivâyet edilmiştir. Ayrıca gece namazına teşvik ve fazîletinin beyânı hakkında Kur'ân ve Sünnet'te gelen delîller, terâvîh namazını da kapsar.

Ebû Hureyre radîyallâhu anh'dan rivâyet edildiğine göre, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Farz namazdan sonra en fazîletli namaz gece namazıdır.”** [Müslim, 1163] Yine Ebû Hureyre radîyallâhu anh'dan rivâyet edildiğine

göre, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Her kim inarak ve ecrini Allâh’tan bekleyerek Ramazan’da kıyâm ederse geçmiş günahları bağışlanır.”** [Buhârî, 37]

Buhârî rahîmehullâh, terâvîhin sevâbıyla ilgili bu hadîsi, “**تَطَوُّعُ قِيَامٍ** Nâfile olarak terâvîh namazı kılmak îmandandır” başlığı altında vermek sûretiyle önem ve fazîletine dikkat çekmiştir. [Sahîh: 1/22]

İbnü’l-Münzir ve İbn Hazm rahîmehumallâh, hadîste ifâde edilen bağışlanmanın büyük ve küçük günahların hepsini kapsayacağını söylemişlerdir. Nevevî rahîmehullâh ise söz konusu bağışlanmanın sadece küçük günahları kapsadığını ifâde etmiştir. Cüveynî rahîmehullâh gibi bazı âlimler de şöyle demişlerdir: **“Küçük günahlara rastlamadıkça büyük günahlardan bazıları hafifletilebilir.”** [Nevevî, Şerhu’l-Müslim: 6/40; İbn Hacer, Fethu’l-Bârî: 4/201]

Ebû Zer radîyallâhu anh’dan rivâyet edildiğine göre, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Terâvîh namazını imâmla birlikte sonuna kadar tamâmlayan kimseye, o geceyi bütünüyle ibâdetle geçirmiş gibi sevâb yazılır.”** [Tirmizî, 809]

Bu hadîs, terâvîh namazının fazîletine ve önemine dâir açık bir hadîstir. Tüm geceyi ibâdetle geçirmek oldukça zor ve çoklarının güç yetiremeyeceği bir ameldir. Ancak Kişi, terâvîh namazını kılmakla tüm geceyi ibâdetle geçirmiş gibi sevâb kazanır. Bu da terâvîh namazının çok kazandıran fazîletli amellerden olduğunu göstermektedir.

Bu itibarla terâvîh namazının önemi ve fazîleti ortaya çıkmaktadır. Terâvîh namazı, bağışlanmaya ve az yapıp çok kazanmaya vesîle olan amellerdendir. Allâh’ın mağfiretini celbettirmesi ve kulun geçmiş günahlarının bağışlanmasına vesîle olması onun önemini net olarak ifâde etmektedir. Yine gecenin tamâmını ibâdetle geçirmek oldukça zor bir ameldir. Ramazan ayının gecelerini ihyâ etme noktasında terâvîh namazını kılmak ise zor olmayan ve güç yetirilebilir bir ameldir ve kişi terâvîh namazını imâmla birlikte kıldığında o geceyi bütünüyle ibâdetle geçirmiş gibi sevâb kazanır. Bu ise terâvîh namazının Allâh katındaki fazîletini açıkça göstermektedir.

Terâvîh Namazının Hükümü:

İslâm dîninde bir ibâdetin sâbit ve meşrû olması, doğrudan ya da dolaylı olarak Kur’ân’a ya da Sünnet’e dayanmasına bağlıdır. Kur’ân’a ya da Sünnet’e dayanmayan hiçbir ibâdet dînen meşrû değildir. Ehl-i Sünnet’e göre terâvîh namazı da aslı itibarıyla Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem’in Sünneti’ne dayanmaktadır. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem bizzat terâvîh namazını kılmış, kılınmasını sünnet olarak belirlemiş ve kılmaları için Müslümanları da teşvik etmiştir. Abdurrahmân b. Avf radîyallâhu anh’dan rivâyet edildiğine göre, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Ramazan, öyle bir aydır ki Allâh’u Teâlâ, orucunu üzerinize farz kıldı. Ben de onun kıyâmını sünnet kıldım. Her kim inarak ve ecrini Allâh’tan bekleyerek kıyâmını yaparsa, anasından doğduğu gibi günahlarından çıkar.”** [İbn Mâce, 1328]

Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in "Ramazan'ın kıyâmını size sünnet kıldım" ifâdesi, bu kıyâmın Sünnet olduğunu açıkça göstermektedir. Bu kıyâmla terâvîh namazının kastedildiğinde icmâ olduğu söylenmiştir. Bu ifâdeyle terâvîhin, bazılarının sandığı gibi Ömer radîyallâhu anh'ın değil, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in Sünnet'i olduğu da sâbit olmuştur. Yine bu ifâde ile terâvîhin bid'at olduğunu iddia eden Râfizîlerin sözlerinin bâtil olduğu kesinlik kazanır. İbn Teymiyye rahîmehullâh, şöyle demiştir: "Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem döneminde insânların Ramazan'da gece namaz kıldıkları ve Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in de iki veya üç gece Müslümanlara namaz kıldırıldığı sâbittir. Ömer radîyallâhu anh, bu toplanmaya, daha önce yapılmıyor olması sebebiyle bid'at demiştir. Zîrâ ilk yapılan şeye lügatte bid'at denir. Bu, şer'î bir bid'at değildir. Çünkü dalâlet olan şer'î bid'at, Allâh'ın sevmediği bir şeyi müstehâb, vâcib kılmadığını vâcib, haram kılmadığını haram kılmak gibi şer'î bir delîl olmaksızın yapılan şeydir. Ayrıca bu, nehyedilen çirkin bir bid'at olsaydı Alî radîyallâhu anh Kûfe'de emir olduğunda onu ibtâl ederdi. Hatta: 'Mescidlerimizi nurlandırdığı gibi Allâh, Ömer'in kabrini nurlandırın' demiştir. Alî radîyallâhu anh, insânlara terâvîh namazı kılmalarını, bir kişiye de imâm olmasını emrederdi." [Minhâcü's-Sünne: 8/307-308]

Mü'minlerin annesi Âişe radîyallâhu anhâ şöyle demiştir: "Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem bir gece terâvîh namazını kıldı. Cemâat de beraberinde kıldı. İkinci gece yine kıldı, o gece cemâat çoğaldı. Daha sonra üçüncü veya dördüncü-gece cemâat toplandı,

fakat Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem çıkmadı. Sabah olunca: 'Gece toplanıldığını gördüm, fakat terâvîh namazının size farz kılınmasından korktuğum için, çıkıp size terâvîh kıldırmadım' buyurdu. Bu hâdise Ramazan ayında olmuştu." [Muvattâ, 238]

Serahsî rahîmehullâh, şöyle demiştir: "Ümmet, terâvîh namazının meşrûiyeti ve câizliği üzerinde icmâ etmiştir ve onu ilim ehlerinden hiç kimse inkâr etmemiştir, ancak Allâh'ın rahmeti onlardan uzak olsun Râfiziler hariç." [el-Mebsût: 2/143]

Nevevî rahîmehullâh, şöyle demiştir: "Terâvîh namazı âlimlerin ittifâkı ile sünnettir." [el-Ezkâr: 183]

Şîrbînî rahîmehullâh ise şöyle demiştir: "Âlimler, terâvîh namazının Sünnet oluşunda ve Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'in: 'Her kim inanarak ve ecrini Allâh'tan bekleyerek Ramazan'da kıyâm ederse geçmiş günahları bağışlanır' hadîsinden murâdının terâvîh namazı olduğunda ittifak etmişlerdir." [el-ikna: 1/118]

Bu itibarla terâvîh namazı, sahîh Sünnet'in ve ümmetin âlimlerinin icmâsı ile dînen sâbit ve meşrû bir ibâdettir. Terâvîh namazını kılmak, kadın ve erkek tüm Müslümanlar üzerine müekked sünnettir.

Bu hükümde Hanefî, Şâfiî ve Hanbelîler ittifâk etmişlerdir. Orucun değil, Ramazan ayının sünneti olduğundan oruç tutamayan şer'an özürlü kimseler de terâvîh namazını kılarlar; kılmaları sünnettir.

Terâvîh Namazının Keyfiyeti:

Terâvîh namazının keyfiyeti ile ilgili birkaç mesele vardır:

• **Terâvîh namazının vakti ne zamandır?**

Terâvîh namazının vakti, yatsı namazından sonra başlar, fecrin doğuşuna kadar devam eder. Dolayısıyla terâvîh namazı, bu iki vakit arasındaki bir vakitte edâ edilebilir. Nevevî rahîmehullâh, şöyle demiştir: “*Terâvîh namazının vakti, yatsı namazını bitirdikten sonra başlar, -Beğavî ve başka âlimler de böyle zikretmişlerdir- fecrin doğuşuna kadar sürer.*” [el-Mecmû: 4/32]

Bununla birlikte mescidde imâm olarak insânlara namaz kıldırarak kişinin cemâate zorluk ve meşakkat vermemesi için terâvîh namazını yatsı namazından hemen sonra kıldırması ve gecenin yarısına veya sonuna ertelemesi gerekir. Ancak bir kimse terâvîh namazını evinde kılacaksa, bu konuda serbesttir. Dilerse gecenin başında kılabilir, dilerse gecenin sonunda kılabilir.

• **Terâvîh namazını cemâatle mi yoksa ferdin mi kılmak daha fazîletlidir?**

Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, terâvîh namazını üç ya da dört gece cemâate bizzat kıldırarak daha sonra ümmetinin yükünü arttırabileceği düşüncesiyle bu uygulamadan vazgeçmiştir. [Buhârî, 729] Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem ve Müslümanlar tek başlarına kılmaya devam etmişlerdir. Terâvîh namazının tek başına ya da dağınık cemâatler halinde kılınmasına Ebû Bekir radîyallâhu anh döneminde de devam edilmiştir. Bu dönem iki yıl gibi kısa bir dönem olup, dînden dönen mürtedlerle savaşmakla geçtiğinden diğer şeylerle pek ilgilenilememiştir.

Ebû Bekir radîyallâhu anh’ın vefâtından sonra Ömer radîyallâhu anh hâlife olmuştur. Terâvîh namazının tek başına kılınmasının mescidde meydana getirdiği dağınıklığı, artık farz kılınma ihtimâli bulunmadığını ve Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem’in konuyla ilgili “**terâvîh namazının size farz kılınmasından korktum**” sözünden çıkan anlamı dikkate alan Ömer radîyallâhu anh, hilâfetinin ikinci yılı olan hicri 14. (635 m.) yılda Übey b. Kâ’b radîyallâhu anh’dan cemâate terâvîh namazını kıldırmasını istemiş ve bu uygulama günümüze kadar sürmüştür. O gün yaşayan sahâbilerden hiçbiri bu uygulamaya itiraz etmemiş, bilakis cemâat olarak terâvîh namazını kılmışlardır. Zîrâ Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem’in Müslümanlara bu namazı kıldıracağı ve sonrasında kıldırılmayı bırakma gerekçesi onlar tarafından bilinmekteydi. Mü’minlerin annesi Âişe radîyallâhu anhâ şöyle demiştir: “**Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, bir işi yapmayı çok istediği halde, onu insânlar da yapmaya kalkar ve üzerlerine farz kılınır diye endişe ettiği için yapmaktan vazgeçerdi.**” [Buhârî, 1060]

İbnu’t-Tîn rahîmehullâh, şöyle demiştir: “*Ömer radîyallâhu anh, cemâatle terâvîhin daha güzel olduğu sonucunu, Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem’in kendisi ile üç gece boyunca bu namazın kılınmasını onaylamasından çıkarmıştır. Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem’in daha sonra bunu yapmaması onlara farz kılınması korkusundandır. Buhârî’nin Ömer radîyallâhu anh, hadîsinden sonra Âişe radîyallâhu anhâ hadîsini vermesinin sırrı da budur. Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem’in vefâtı ile terâvîh namazının farz kılınmayacağı kesin olarak ortaya*

çıkmiş oldu. Bu namazı ayrı ayrı kılmak, toplumun birliğini bozduğu için Ömer radîyallâhu anh, insânların bunu cemâatle kılması görüşünü tercih etti. Ayrıca tek bir imâm arkasında toplanmak, namaz kılanların pek çoğu için dinçliğe daha uygundur.” [Fethu’l-Bârî: 4/252]

Şâtîbî rahîmehullâh ise şöyle demiştir: “İslâm dîni, Ömer radîyallâhu anh’ın zamanında istikrara kavuşunca ve Ömer radîyallâhu anh insânları mescidde gruplar hâlinde namaz kıldıklarını görünce şöyle demiştir: ‘İnsânları bir imâmın arkasında toplarsam, daha uygun olur.’ Ömer radîyallâhu anh bunu gerçekleştirdince, gecenin sonunda namaza durmalarının daha fazîletli olduğunu insânlara duyurdu. İlk Müslümanlar da bunun doğru olduğunda ittifak edip kabul ettiler. Bilindiği üzere İslâm ümmeti dalâlet üzere bir araya gelmez. Nitekim fıkıh usûlü âlimleri, şer’î bir delîl olmadan icmâın mümkün olmadığını belirtmişlerdir.” [el-İtisâm: 2/249]

Bu itibarla terâvîh namazı, ferden kılınabildiği gibi cemâatle de kılınabilir. Her iki şekli de meşrû ve câizdir; Sünnet’te yeri vardır. İslâm âlimlerinden İmâm Şâfiî ve Şâfiîlerin çoğunluğu, İmâm Ebû Hanîfe ve Hanefîlerin çoğunluğu, İmâm Ahmed ve bazı Mâlikîlere göre mescidde cemâatle kılması daha fazîletlidir. İmâm Mâlik, İmâm Ebû Yûsuf, bazı Hanefî ve Şâfiîlere göre ise evde münferiden kılması daha fazîletlidir. Nevevî rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Ramazan kıyâmından kasıt terâvîh namazıdır. Terâvîh namazının müstehâb olduğu konusunda âlimler ittifak etmişlerdir. Fakat ‘terâvîh namazını evinde tek başına kılması mı, yoksa mescidde cemâatle kılması mı daha fazîletlidir’

konusunda ihtilaf etmişlerdir. Şâfiî ile Şâfiî mezhebine mensûb ilim adamlarının çoğunluğu, Ebû Hanîfe, Ahmed, Mâlikî âlimlerin bazısı ile başka âlimler şöyle demişlerdir: ‘Ömer b. Hattab ve sahâbe radîyallâhu anhum’un yaptıkları gibi, cemâatle kılması daha fazîletlidir.

Nitekim Müslümanlar, bu hâl üzere (cemâatle kılmaya) devam etmişlerdir.’ Çünkü Ramazan’ın kıyâmı da açığa vurulan İslâm şîarlarından. Bu yönüyle bayram namazına benzemektedir. Mâlik, Ebû Yûsuf, Şâfiî mezhebine mensûb bazı fâkihler ve başkaları ise daha fazîletli olan bu namazın evde münferiden kılmasıdır. Çünkü Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem: ‘En fazîletli namaz kişinin -farz namaz dışında- evinde kıldığı namazıdır’ buyurmuştur.” [Şerhu’l-Müslim: 6/39]

• Terâvîh namazı kaç rekâttır?

Terâvîh namazının sünnet olduğunda ittifâk eden İslâm âlimleri, açık bir nas bulunmayışı sebebiyle bu namazın rekât sayısı hakkında ihtilaf etmişlerdir. Terâvîh namazının rekât sayısı ile ilgili sekiz, yirmi ve otuz altı gibi sayılar ileri sürülmüştür. Hanefî, Şâfiî ve Hanbelî fâkihlerin çoğunluğu, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem’in vitir hariç yirmi rekât namaz kıldığı yolundaki rivâyetten ve sahâbe uygulamasından hareketle terâvîhin yirmi rekât olduğu görüşünü benimsemiştir. İbnu’l-Hümâm ve Suyûtî gibi bazı âlimler ise Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem’in bir gecede vitir dâhil on bir rekâttan fazla nâfile namaz kılmadığı yönündeki hadîslere dayanarak terâvîh namazının sekiz rekât olduğunu söylemişlerdir. İbnu’l-Hümâm sekizden sonra kılınan on iki rekâtın müstehâb

olduğu kanaatindedir. [İbn Rüşd, Bidâyetu'l-Müctehid: 1/219; Fethu'l-Kadir: 1/468; Suyûtî, el-Mesâbih: 14-50]

İmâm Mâlik'in terâvîhin otuz altı rekât olduğunu savunduğu nakledilmekte, ayrıca yirmi rekât olduğu yönünde bir görüşü de bulunmaktadır.

Ömer b. Abdülaziz'in hilâfeti, Eban b. Osmân'ın ise vâliliği döneminde Medine'de otuzaltı rekât terâvîh kılınmıştır. [İbn Rüşd, Bidâyetu'l-Müctehid: 1/219; Şevkânî, Neylu'l-Evtâr: 3/65]

Bütün bu görüşler arasında terâvîh namazının rekât sayısı hakkında gelen sekiz ve yirmi rekât rivâyetleri güç kazanmış ve İslâm toplumlarında kahir ekseriyetle kabûl görerek uygulana gelmiştir. Terâvîh namazının sekiz rekât olduğu görüşünde olan İslâm âlimleri çeşitli rivâyetleri esas almışlardır. Onlardan birkaçı şöyledir: Mü'minlerin annesi Âişe radîyallâhu anhâ, şöyle demiştir: **“Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, Ramazan ve Ramazan dışındaki gecelerde on bir rekâttan fazla kılmamıştır.”** [Buhârî, 2013]

Câbir b. Abdullâh radîyallâhu anh, şöyle demiştir: **“Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, Ramazan ayında (bir gece mescidde) bize sekiz rekât namaz, bir de vitir kıldırdı.”** [İbn Hibbân, 6943]

Aynî rahîmehullâh, şöyle demiştir: **“Eğer bu gecelerde (söz konusu üç Ramazan gecesinde) Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in kaç rekât namaz kıldığıнын Sahîh-i Buhârî'de net olarak açıklanmadığını savunursan sana cevâb olarak ben de İbn Huzeyme ve İbn Hibban'dan nakledilen Câbir hadîsini söyleyim. Hadîste: ‘Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, Ramazan ayında (bir gece**

mescidde) bize sekiz rekât namaz, bir de vitir kıldırdı’ şeklinde geçmektedir.” [Umdetu'l-Kâri: 7/177]

İbn Ebî Şeybe rahîmehullâh'ın rivâyet ettiğine göre, Ömer radîyallâhu anh, Übeyy b. Ka'b ile Temîm ed-Dârî radîyallâhu anhumâ'yı insânlara namaz kıldırmak için görevlendirmiş ve onlara insânlara onbir rekât namaz kıldırmalarını emretmiştir. [İbn Ebî Şeybe, Musannef: 2/162 (7671)]

Sâib b. Yezîd rahîmehullâh, şöyle demiştir: **“Ömer radîyallâhu anh, Übeyy b. Ka'b ile Temîm'i ed-Dârî radîyallâhu anhumâ'yı, insânlara imâm olarak on bir rekât namaz kıldırmalarını emretti. İmâm (her rekâтта) yüzlerce âyet okuyor, kıyâmın uzunluğundan dolayı bastonlara dayanıyorduk. Namazdan ancak şafak başlangıcında dönüyorduk.”** [Muvattâ, 280]

Terâvîh namazının sekiz rekât olduğu görüşünde olan İslâm âlimleri şöyle demişlerdir: Bu ve benzeri rivâyetlerin açık delâletleri üzere Ramazan geceleri için sekizi terâvîh, üçü vitir olmak üzere toplamda onbir rekât namaz vardır. Terâvîh namazının yirmi rekât olduğunu ifâde eden rivâyet nakil yönünden zayıftır.

Nitekim Suyûtî rahîmehullâh, şöyle demiştir: **“Terâvîh hakkında gelen sahîh ve hasen hadîsler yalnızca terâvîhin emri ve adet tayin etmeksizin teşvik için gelmiştir.”**

Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in yirmi rekât kıldığı sâbit olmamıştır. Yalnızca gecelerde rekât sayısının zikredilmediği namazlar kılınmıştır. Sonra dördüncü gece Müslümanlara farz kılınıp onların da yapamayacağından korkup ertelemiştir.

İbn Hacer el-Heysemî: ‘Rasûlullâh’ın terâvîhi yirmi rekât kıldığı sahîh değildir. Yirmi rekât kıldığı hakkındaki rivâyet çok zayıftır.’ [el-Mevsûatu’l-Fikhiyye: 27/141]

Terâvîh namazının yirmi rekât olduğu görüşünde olan İslâm âlimleri ise bu konuda İbn Abbâs radîyallâhu anh’ın rivâyetine ve Ömer radîyallâhu dönemindeki uygulamaya dayanmışlardır. İbn Abbâs radîyallâhu anh, şöyle demiştir:

“Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, Ramazan ayında vitir hariç yirmi rekât namaz kılıyordu.” [İbn Ebî Şeybe, Musannef: 2/164 (7692)]

Yahya b. Saîd’in rivâyetine göre Ömer radîyallâhu anh, kendilerine namaz kılacak birini görevlendirdi, bu kişi onlara 20 rekât namaz kıldıırıyordu. [Musannef, 7682] Hatta Kâsânî rahîmehullâh gibi bazı İslâm âlimleri o dönemde yaşayan sahâbilerin buna itiraz etmemesi sebebiyle terâvîh namazının yirmi rekât olduğunda sahâbenin icmâ ettiğini ifâde etmişlerdir. [Bedâiu’s-Sanâi: 1/288] İbn Kudâme rahîmehullâh ise icmâ gibi bir kabûl teşekkül ettiğini ifâde etmiştir. [el-Muğni: 2/604]

Yine onlar, şu rivâyetleri, yirmi rekât uygulamasının sahâbe ve tâbiîn arasında kabul gördüğüne dâir zikretmişlerdir:

Ebû’l-Hesna’nın rivâyetine göre, Alî radîyallâhu anh, namaz kıldıırmak için bir kişiyi görevlendirmişti, bu kişi kendilerine yirmi rekât namaz kıldıırıyordu. Nâfi b. Ömer’in rivâyetine göre, İbn Ebî Müleyke kendilerine Ramazan ayında yirmi rekât namaz kıldıırıyordu. Abdülaziz b. Rufey’in rivâyetine göre, Übey radîyallâhu anh, Ramazan ayında vitir

hâricinde insânlara yirmi rekât namaz kıldıırıyordu. Ebû İshak’ın Haris’ten rivâyet ettiğine göre Haris, Ramazan ayında gece insânlara imâmlik eder, onlara yirmi rekât terâvîh namazı kıldıırırdı. [Musannef, 7681-7686]

Terâvîh namazının yirmi rekât olduğu görüşünde olan İslâm âlimleri şöyle demişlerdir: Bu ve benzeri rivâyetlerin açık delâletleri, âlimlerin icmâ derecesine varan ittifâkı ve Müslümanların asırlardır kabûl edip uygulaya geldikleri üzere Ramazan geceleri için yirmi rekât terâvîh namazı vardır.

Terâvîh namazı hakkında diğer rekât sayılarını veren İslâm âlimlerinin de dayandıkları çeşitli delîller vardır. Ancak her birini burada zikretmemiz mümkün değildir.

Bu itibarla terâvîh namazının rekât sayısı hakkında genişlik vardır diyebiliriz. Zîrâ terâvîh namazıyla hedeflenen gaye, Ramazan gecelerini ihyâ etmektir. Rekâtların sayısı kişinin kıraatinin uzunluğuna ve kısalığına göre değişebilir, uzun kırâate gücü yeten bir kimse sekiz, buna güç yetiremeyen kimse kısa okuyup yirmi kılabilir. Bu konuda kınama yoktur. İbn Teymiye rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Kişi; terâvîhi Ebû Hanîfe, Şâfii ve Ahmed’in mezhebi üzere yirmi rekât kıalarsa veya İmâm Mâlik’in mezhebi gibi otuzaltı veya onuç veya onbir kıalarsa güzel yapmış olur. Burada rekâtların artması eksilmesi kırâatin uzayıp kısalmasına göre değişir.” [el-Fetâvâ el-Kubrâ: 5/343]

İbn Hacer rahîmehullâh ise terâvîh namazının rekât sayısını ifâde eden farklı rivâyetlere dâir şöyle demiştir: “Bu rivâyetler arasındaki cem (birleş-

tirme) farklı durumlara göre mümkündür. Muhtemelen bu farklılık kırâatin uzatılmasına ve kısaltılmasına göredir. Kırâat uzun olduğunda rekâtlar azaltılır ve bunun tersi de geçerlidir.” [Şevkânî, Neylu'l-Evtâr: 3/65]

• Terâvîh namazında kaç rekâtta bir selâm verilir?

Terâvîh namazı ikişer rekât olarak kılınır, her iki rekâtta bir selâm verilir. Zîrâ terâvîh namazı gece namazlarındandır, gece namazları ise ikişer ikişer kılınır. İbn Ömer radîyallâhu anh'dan rivâyet edildiğine göre, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Gece namazları ikişer ikişer rekâttır. Sabah namazının vaktinin girmesinden endişe edersen, vitir namazını bir rekât olarak kıl.” [Buhârî, 946]

Nevevî rahîmehullâh şöyle demiştir: “Terâvîh namazı âlimlerin icmâsı ile Sünnet'tir. Şâfiî mezhebine göre de on selâm ile yirmi rekâttır. Cemâat ile kılındığı gibi tek olarak da kılınması câizdir.” [el-Mecmu: 4/31]

Terâvîh namazını dört rekâtta bir selâm vererek kılmak câiz ise de iki rekâtta bir selâm vererek kılmak daha fazîletlidir. Selâm ne kadar artarsa, sevâbı da o kadar çok olur. Bu namazın her dört rekâtının sonunda bir miktar oturup dinlenmek müstehaptır.

• Terâvîh namazının selâmları arasında sesi yükselterek Nebî aleyhis-selâm'a salavat getirmenin hükmü nedir?

İbâdet olarak yapılan her türlü amelin Kur'ân'dan ve Sünnet'ten bir delîlle dayanması gerekir. Bu olmadığı

sürece hiçbir amel meşrû olmaz ve bid'at olmaktan kurtulamaz. Terâvîh namazının selâmları arasında sesi yükselterek Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'e salavat getirme ameli ne Kur'ân ne de Sünnet'ten bir asla dayanmaktadır. Sahâbe ve tâbiîn uygulamaları arasında da yer almamaktadır. Bu amel, dîne sonradan sokulan bid'atlardandır. İrbâd b. Sâriye radîyallâhu anh'dan rivâyet edildiğine göre, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Sizi (dîn adına) sonradan ortaya atılan işlerden sakındırırım. Çünkü sonradan ortaya atılan her iş bid'attır ve her bid'at sapıklıktır.”** [Ebû Dâvûd, 4607]

Mü'minlerin annesi Âişe radîyallâhu anhâ'dan rivâyet edildiğine göre, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Her kim, bu işimizde (dînimizde) olmayan bir şeyi ona ihdâs ederse, o ihdâs ettiği şey kendisine îade olunur.”** [Buhârî, 2697]

İmâm İbnu'l-Hâc rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Terâvîh namazının her iki rekâtının sonunda selâmdan sonraki zikir bâbı: İmâmın, terâvîh namazının her iki rekâtının sonunda insânların ihdâs ettikleri zikirten, seslerini bu zikirle yükseltmekten ve (koro halindeki) bir sesin arkasından gitmekten uzak durması gerekir. Çünkü bunların hepsi bid'attır. Aynı şekilde imâmın, terâvîh namazının her iki rekâtının sonunda: 'es-Salâtu Yerhamukumullâh' demekten müezzini yasaklaması gerekir. Çünkü bu da dînde sonradan çıkarılan yeniliktir. Dînde çıkarılan her yenilik ise yasaklanmıştır. Zîrâ yolların en hayırlısı, Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem'in yoludur. Ondan sonra râşid halîfelerin, sonra da sahâbenin yoludur. Seleften hiç kimse-

den böyle yaptıklarına dâir hiçbir şey zikredilmemiştir. O halde onlara yeten şey, bize de yeter.” [el-Medhal: 2/293-294]

Bu itibarla terâvîh namazının selâm-ları arasında sesi yükselterek Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem’e salavat getirme ameli bid’attır. Müslümanların bunu asla yapmamaları gerekir. Bu ümmetin sonunu, ancak bu ümme-tin başını düzelten şey düzeltir. O da Kur’ân ve Sünnet’e bağlılık, bu üm-metin ilk Müslümanlarının yolundan gitmek ve onların yoluna aykırı olan şeylerden sakınmaktır.

Terâvîh Namazının Müslümanlara Etkisi:

Terâvîh namazının Müslümanlara mânevî, sosyal ve bedenî olmak üzere birçok olumlu etkileri ve sağladığı fay-dalar vardır. Bunları kısaca sekiz mad-deye toparlayabiliriz.

1. Allâh Subhânehu ve Teâlâ’ya yakın-laşmaya ve O’nun sevgisini kazanmaya vesîle olur. Ebû Hureyre radîyallâhu anh’dan rivâyet edildiğine göre, Rasû-lullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Kulum bana, kendisine farz kıldığım şeylerden daha sevgi-li olan bir şeyle yaklaşamaz. Kulum bana nâfile ibâdetlerle de yaklaşımaya devam eder. Nihâyet ben onu severim.”**

[Buhârî, 6502]

2. Rahmet ve mağfiret dilemeye, bağışlanmaya ve bolca mükâfat elde etmeye vesîle olur. Abdurrahmân b. Avf radîyallâhu anh’dan rivâyet edildiğine göre, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Ramazan, öyle bir aydır ki Allâh’u Teâlâ, orucu-nu üzerinize farz kıldı. Ben de onun**

kıyâmını sünnet kıldım. Her kim inanarak ve ecrini Allâh'tan bekleyerek kıyâmını yaparsa, anasından doğduğu gibi günahlarından çıkar.” [İbn Mâce, 1328]

3. Nefsi terbiye etmeye ve günahlardan uzak durmaya yardımcı olur. Terâvîh namazı nefsin ibâdet tembelliğini ortadan kaldırır ve onu terbiye etmekte önemli bir etken olur. Nefis ne kadar ibâdet etmeye alışır ve ona düşkün olursa, günahlardan da o kadar uzak durur. Nefis parlamaya başlar günahlar ve günah yolları artık en çirkin ve tiksiniyen şeyler olarak görünmeye başlar.

4. Sabır ve tahammülü geliştirir. Terâvîh namazı gün boyu tutulan orucun ve günün yorgunluğunun ardından geceyi ihyâ etmek için kılınan bir namaz olması sebebiyle sabır ve tahammülü gerektirir. Kişi onda kararlı ve devamlı oldukça, sabrı ve tahammülü gelişir.

Sadece ibâdetlere karşı değil, günahlardan kaçınmak ve sabrı gerektiren müsibetler gibi diğer durumlara karşı da istikâmet üzere kalabilir.

5. Ramazan ayının mânevî atmosferini daha yoğun bir şekilde yaşama imkânı verir. Ramazan'ı Ramazan kılan, gündüzünde oruç tutmak, gecesinde ise terâvîh namazı kılmaktır. Kişi bu iki ameli yerine getirdiğinde mânevî olarak Ramazan'dan zevk alır, onun hiç bitmemesini ister.

Çünkü mânevî olan ibâdetlerin zevki, maddî olan nimetlerin zevkinden çok daha etkili ve güzeldir.

6. Müslümanların bir araya gelmesi-ne, kaynaşmasına, birlik ve beraberlik duygusunun artmasına vesîle olur.

Bedenlerin birlikteliği kalblerin birlikteliğini gerektirir. Müslümanların Ramazan ayı boyunca her gece bir araya gelmeleri, onların birbirleriyle kaynaşmasına ve cem olma yolunda eksiklerini görmelerini sağlar.

7. Mescidlere olan ilgiyi ve teveccühü artırır. Mescidler İslâm toplumunda bir ibâdethane, bir karargâh, bir medrese ve bir sosyal alandır. Müslümanların Ramazan ayı boyunca terâvîh için her gece mescidlere gitmeleri onların mescidlere karşı ilgilerini artırır ve onlara mescidlerde elde edilen büyük mânevî kazanımları hatırlatır.

8. Çocuklara ve gençlere dîni değerlerin aşılmasına katkıda bulunur. Sekiz yaşına gelen çocukların beş vakit namaza başlatılması, Nebî aleyhis-selâm'ın açık buyruğudur. Bu göstermektedir ki çocuklara buluşa ermeden dînin farzları ve dînin hassasiyetleri öğretilmelidir. En iyi ve en kalıcı öğretme metodu ise öğreticinin öğrencisiyle bizzat pratik yaparak öğretmesidir. Çocukların ve gençlerin velîleriyle ya da arkadaşlarıyla mescide giderek terâvîh namazını orada cemâatle kılmaları ve mescidlerde zaman geçirmeleri onlar için büyük bir mânevî gelişim kazandırır.

Terâvîh Namazının Ramazan ile Bağı:

İslâm'ın ve Müslümanların şîârı olan terâvîh namazı, Ramazan ayının da şîârı ve önemli bir ibâdetidir. Ramazan ayına mahsûs yatsıdan sonra kılınan ve ecri çok olan bir namazdır. Ramazan ayının

gündüzlerinde oruç tutan Müslümanlar, gecelerinde ise terâvîh namazını kılarak iki büyük ameli kendilerinde cem ederler. Bu ikisi, Kur'ân'ın indirildiği ay olan Ramazan'ın ihyâsı için Allâh'ü Teâlâ'nın râzı olduğu amellerdir.

Ebû Zer radfıyallâhu anh'dan rivâyet edildiğine göre, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Terâvîh namazını imâmla birlikte sonuna kadar tamâmlayan kimseye, o geceyi bütünüyle ibâdetle geçirmiş gibi sevâb yazılır.”** [Tirmizî, 809]

İbn Receb rahîmehullâh, şöyle demiştir: *“Bilmelisin ki! Ramazan ayında mü'minin nefsi için iki cihâd bir araya gelir: Oruç tutmak sûretiyle gündüz cihâdı, namaz kılmak sûretiyle de gece cihâdı. Kim, bu iki cihâdı bir arada bulundurursa, ecri hesâbsız olarak verilir.”* [Letâifu'l-Meârif: 1/306]

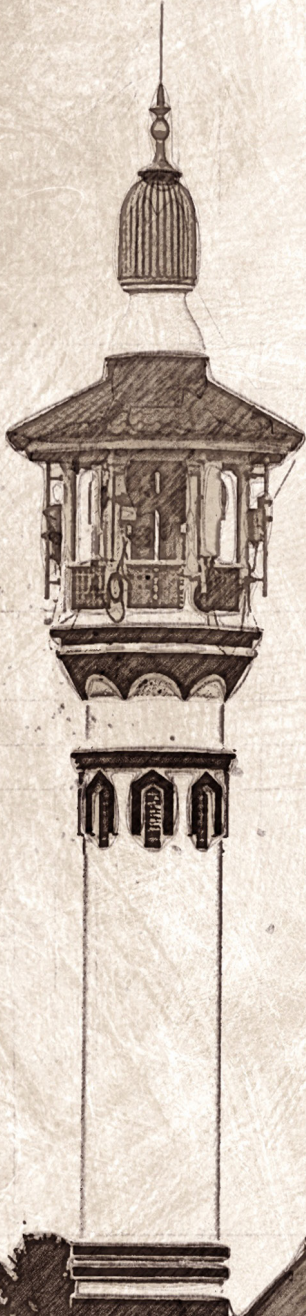
Söz Sonu:

Terâvîh namazı, Ramazan ayının sünnetidir. Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem, ona büyük bir önem göstermiştir ve ayakları şişinceye dek bu namazı kılmıştır. Ümmetini de bu konuda teşvik etmiştir. Onun bu Sünnet'ine ittibâ ederek Ramazan ayının gecelerini ihyâ etmek, Müslümanlar için bulunmaz hazinelerden daha kıymetlidir; terâvîh namazı ile kul, Rabbine yaklaşır, O'nun rahmetini ve mağfiretini kazanır.

Öyleyse terâvîh namazı ile Ramazan ayının gecelerini ihyâ etmekten hiçbir Müslüman kendini mahrum bırakmamalıdır.

RAMAZAN VE KADİR GECE Sİ

KAAN SÂLİH

Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ın ismiyle... Biz kullarını muhâtab olarak Kur'ân-ı Kerîm'i Ramazan ayının Kadir Gecesinde indiren ve bu geceyi bin aydan daha hayırlı kılarak kullarına rahmet eden Allâh'u Teâlâ'ya yarattığı zerrelere adedince hamd olsun.

Salât ve selâm ise bize Kadir Gecinden haber veren ve bu geceyi nasıl ihyâ edeceğimizi öğreten Peygamberimiz Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem'in, onun âlinin, ashâbının ve tüm tevhîd ehli kulların üzerine olsun.

Kadir Gecesi, "oku" erinin indiği ve ilâhî yüce bir inkılâb ile devrin tevhîde döndüğü gecedir. Koyu karanlıklar ortasında güneş gibi doğan; şirki ve küfrü, putları ve putperestleri, tâğûtları ve yandaşlarını alaşağı ederek tevhîdi ve adâleti getiren, cinlerin ve insânların hidâyete çağırıldığı gecedir.

Bu gece, Kur'ân ve takvâ, ilim ve irfân gecesidir, mü'minler için ellerin semâyâ kaldırıldığı, gözyaşlarının bedenleri ıslattığı duâ ve istiğfar gecesidir.

Bu gece, selâm ve esenlik gecesidir, meleklerin yeryüzüne inip mü'minleri selâmladığı ve müjdelediği gecedir. Bu gece, mübârek ve büyük bir gecedir. Müjde ve secde gecesidir, bin aydan daha hayırlı gecedir. Hayrın, huzurun ve nûrun gecesidir.

Kulların affedildiği ve büyük mükâfatlara kavuştuğu yüce bir gecedir. Hira'dan, Bedir'e, Hendek'ten İstanbul'a tüm İslâm coğrafyalarında tâ ki kıyâmet sabahına kadar bu gece Kadir Gecesidir.

Kadir Gecenin Tanımı:

"القدر Kadir" kelimesi lügatte "hüküm vermek" demektir. İstılâhta ise: "ليلة القدر Kadir Gecesi, Kur'ân-ı Kerîm'in kendisinde indirildiği bin aydan değerli olan mübârek gecedir."

Kadir Gecesine bu ismin verilmesi, Allâh'u Teâlâ'nın o gecede bir yıl içerisinde olacak şeyler hakkında hüküm vermesi sebebiyledir. Bu husûsta şöyle buyurmaktadır: "**Her hikmetli iş, o gecede ayrıt edilir (tespit ve tayin edilir).**" [Duhân: 44/4]

İbn Abbâs radîyallâhu anh şöyle demiştir: "Bu gecede diğer yılın Kadir Gecesine kadar gerçekleşecek olan ölüm, hayat ve rızık gibi bütün dünyâ işleri belirlenip hükme bağlanır." [Suyûtî, ed-Durru'l-Mensûr: 8/568]

Mücâhid ve Katâde rahîmehumallâh da "Kadir Gecesi" ifâdesini, "Hüküm Gecesi" olarak tefsîr etmişler ve benzer ifâdelerle şöyle demişlerdir: "Bu gecede bir sonraki Kadir Gecesine kadar bütün yılda olacak şeyler takdir edilip hükme bağlanır." [Beyhakî, Şuabu'l-İmân: 5/254 (3388)]

Allâh Subhânehu ve Teâlâ, bu gecede gelecek sene aynı geceye kadar kendi emrinden olan ve daha önce hükme bağladığı her şeyi; ölüm, ecel, rızık ve daha başka husûsları dilediği şekilde açıklar. Zîrâ Allâh'u Teâlâ, her şeyi; gökleri ve yeri yaratmaya başlamadan elli bin sene önce takdir etmiştir. Bu gecede, bir sene içinde olmasına ezelde hükmettiği; rızık ve yağmur, hayat ve ölüm, hastalık ve afet gibi tüm şeyleri, işleri çekip çevirmekle görevlendirdiği meleklerine teslim eder. Bunlar; İsrâfîl, Mîkâîl, Cibrîl ve Melekü'l-Mevt -hepsine

selâm olsun- olmak üzere dört büyük melektir.

Zuhrî rahîmehullâh ve başkaları ise “kadir” kelimesinin mânâsının “azâmet ve yücelik” olduğunu söylemişlerdir. Allâh Subhânehu ve Teâlâ, şöyle buyurmaktadır: **“Onlar, Allâh’ın kadrini gereği gibi bilemediler.”** [Enâm: 6/91]

Bu gecenin Allâh katındaki değerinin büyüklüğü ve faziletinin yüksekliği sebebiyle bu geceye bu isim verilmiştir.

“Kadir” kelimesine, her iki mânâyı da vermeye bir mâni yoktur. Kadir Gecesi, çok değerli ve faziletli bir gece olup, bir sene içinde olacak olan işler, o işlerle görevli meleklerle bildirilir.

Kadir Gecesinin Kur’ân ve Sünnet’teki Yeri:

Allâh Subhânehu ve Teâlâ, kendi ismiyle müsemma kılınmış müstakil bir sûrede Kadir Gecesinden bahsederek şöyle buyurmaktadır:

“Şüphesiz, biz onu (Kur’ân’ı) Kadir Gecesinde indirdik. (1) Sen, Kadir Gecesinin ne olduğunu nereden bileceksin? (2) Kadir Gecesi bin aydan daha hayırlıdır. (3) Melekler ve Ruh o gecede, Rablerinin izniyle her bir iş için iner de iner. (4) O gece, fecrin çıkışına kadar selâmdır. (5)” [Kadir Sûresi: 97/1-5]

Ebû Hureyre radîyallâhu anh’dan rivâyet edildiğine göre, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Ramazan ayı geldi. Bu ay, Allâh’ın oruç tutmayı farz kıldığı aydır; semâ kapıları bu ayda açılır, cehennem kapıları kapanır ve şeytânların azgınları bağlanır. Bu ayda öyle bir gece vardır ki, bin aydan daha hayırlıdır.**

Bu gecenin hayrından mahrum kalan bin ayın hayrından mahrum kalmış gibidir.” [Nesâî, 2106]

Enes radîyallâhu anh’dan rivâyet edildiğine göre, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Kadir Gecesinde Cibrîl kalabalık bir melek cemâati ile yeryüzüne iner. Ayakta olsun oturarak olsun Allâh Azze ve Celle’yi zikreden her bir kula duâ ederler.”** [Şuabu’l-îmân, 3444]

Ebû Hureyre radîyallâhu anh’dan rivâyet edildiğine göre, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Kim, inanarak ve sevâbını Allâh’tan bekleyerek Kadir Gecesini ihyâ ederse geçmiş günahları bağışlanır.”** [Buhârî, 1901]

Âişe radîyallâhu anh’dan rivâyet edildiğine göre, o şöyle demiştir: **“Ben: ‘Ey Allâh’ın Rasûlü! Kadir Gecesinin hangi gece olduğunu bilirsem hangi duâyı okumamı tavsiye edersin?’ dedim. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem: ‘Allâh’ım sen affedecisin, ikrâm sâhibisin affetmeyi seversin, beni de affet’ (duâsını oku) buyurdu.”** [Tirmizî, 3516]

Kadir Gecesinin Özellikleri ve Önemi:

Kadir Gecesinin özellikleri ve önemi beş maddede toparlanır. Bunlar:

1. Kur’ân-ı Kerîm, Kadir Gecesinde indirilmiştir. Allâh Subhânehu ve Teâlâ: **“Şüphesiz, biz onu (Kur’ân’ı) Kadir Gecesinde indirdik”** [Kadir: 97/1] buyurarak Kur’ân-ı Kerîm’i, Kadir Gecesinde indirildiğini beyân etmiştir. İşte bu özellik, Kadir Gecesinin ne kadar değerli ve önemli bir gece olduğunu ifâde etmek için yeterlidir.

Allâh’u Teâlâ, âyette “Kur’ân” kelimesini zikretmeden ona râci bir zamirle ifâde etmiş ki bu, Kur’ân’ın çok yüce ve açıkça zikredilmeye ihtiyaç duyulmayacak derecede zihinlerde bilinen bir kitâb olduğuna Allâh’u Teâlâ tarafından bir şehâdetir. Ayrıca Rabbimiz, Kur’ân’ı indirme işini, kendisine nisbet etmiş ve bu işi, başkasına değil, sadece kendisine tahsis etmiştir. Bu da yine, Kur’ân’ın değerine ve yüceliğine delâlet etmektedir.

Kur’ân-ı Kerîm, Levh-i Mahfûz’dan Kadir Gecesinde tek seferde dünyâ semâsına indirilmiştir. Daha sonra yirmi üç yılda parça-parça Cibrîl aleyhisselâm aracılığı ile Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem’e vahyedilmiştir. İbn Abbâs radîyallâhu anh şöyle demiştir: “Kur’ân, Kadir Gecesinde toplu olarak Zikir’den (Levh-i Mahfûz’dan) indirilip dünyâ semâsında olan Beytû’l-İzze’ye konuldu. Cibrîl de oradan, kulların sorularına ve yaptıklarına göre parça-parça Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem’e indirmiştir.” [Suyûtî, ed-Durru’l-Mensûr: 8/567]

Kur’ân-ı Kerîm’in kullara parça parça yirmi üç seneye yayılarak indirilmesi, Rabbimizin bu ümmete rahmetini göstermektedir. Zîrâ Kur’ân-ı Kerîm, tüm hüküm ve kurallarıyla tek seferde indirilmiş olsaydı, onu anlamak ve yaşamak, ezberlemek ve hayata tüm yönleriyle tatbik etmek nüzulü zamanında yaşayan insânlara zor gelebilirdi. Kullarına çokça rahmet eden Rabbimize hamdolsun.

2. Kadir Gecesinde melekler ve Rûh dünyâ semâsına iner. Melekler ve Rûh, Kadir Gecesinde Rabbimizin izniyle dîn ve dünyâ ile ilgili yerine getirilecek her

bir iş için inerler. Bu, Kadir Gecesinde öneminin ve üstünlüğünün anlatıldığı ikinci yöndür. Allâh Subhânehu ve Teâlâ, şöyle buyurmaktadır: **“Melekler ve Ruh o gecede, Rablerinin izniyle her bir iş için iner de iner.”** [Kadir: 97/4]

İbnu’l-Cevzî rahîmehullâh, şöyle demiştir: **“Müfessirler şöyle demişlerdir: Melekler, Allâh’ın o seneden gelecek seneye kadar takdir ettiği her şey ile inerler.”** [Zâdu’l-Mesîr: 4/473]

Melekler Rabbimizin izni olmadıkça hiçbir iş yapmazlar; yapamazlar. Onlar da diğer tüm mahlukat gibi Rabbimize muhtaç ve bağımlıdırlar. Ona isyan etmezler, günah işlemezler, bir an olsun emrettikleri şeyden gâfil olmazlar. Her dâim ne ile emrolundular ise onu yerine getirirler. Onlar her halleriyle Rabbimizin itaatkâr kullarıdır.

Ruh’tan kasıt, müfessirlerin çoğunluğunun tercih ettiği râcih olan görüşe göre, Cibrîl aleyhisselâm’dır. [İbnu’l-Cevzî, Zâdu’l-Mesîr: 4/473] Dahhâk rahîmehullâh, şöyle demiştir: **“Buradaki Rûh’tan kast Cibrîl’dir. Bu gece fecr çıkıp sabah oluncaya kadar hiçbir yıldızın kaymasına izin verilmez.”** [Suyûtî, ed-Durru’l-Mensûr: 8/569]

Cibrîl aleyhisselâm ve melekler, Kadir Gecesinde her bir semâdan fecr vaktine kadar inerler. Mü’minlere selâm verirler ve onların duâlarına âmîn derler. Enes radîyallâhu anh’dan rivâyet edildiğine göre, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Kadir Gecesinde Cibrîl kalabalık bir melek cemâati ile yeryüzüne iner. Ayakta olsun oturarak olsun Allâh Azze ve Celle’yi zikreden her bir kula duâ ederler.”** [Şuabu’l-Îmân, 3444]

3. Kadir Gecesi mübârek ve selâmdir. Kadir Gecesi, mübârek bir gecedir ve sabah fecr-i sâdik çıkıncaya kadar selâmdir. Bu, Kadir Gecesinin öneminin ve üstünlüğünün anlatıldığı üçüncü yöndür. Allâh’u Teâlâ, şöyle buyurmaktadır:

“Şüphesiz biz onu (Kur’ân’ı) mübârek bir gecede indirdik.” [Duhân: 44/3]

“O gece, fecrin çıkışına kadar selâmdir.” [Kadir: 97/5]

Kur’ân’ın nüzulü ve meleklerin bulunması ile hayırla dolu bu gecede, selâmet, güven, hayır ve bereketten başka bir şey yoktur. Hayır ve bereketin inmesi, meleklerin grup-grup rahmetle inmeleri güneşin batımından fecre kadar sürer. Katade rahîmehullâh, âyet-i kerîme hakkında şöyle demiştir: **“Bu gece, fecr çıkıncaya kadar tümüyle bereket ve hayırlara vesîledir.”** [Suyûtî, ed-Durru’l-Mensûr: 8/568]

Kurtubî rahîmehullâh ise şöyle demiştir: **“Kadir Gecesi bütünüyle bir selâmdir (kötülüklerden uzaktır). Bir esenlik bir hayırdır. Onda şer diye bir şey yoktur.”** [el-Câmiu li Ahkâm: 20/134]

Kadir Gecesinde melekler ibâdet eden Müslümanlara selâm verirler. Hasan-ı Basrî rahîmehullâh, şöyle demiştir: **“Kadir Gecesinde akşam namazından başlamak üzere şafak sökene kadar melekler kanat çırparak Allâh’ın selâm ile rahmetini kullara ulaştırırlar.”** [ed-Durru’l-Mensûr: 8/570]

Şeytânlar ise Kadir Gecesinde, Müslümanlara hiçbir zarar veremezler. O gece, tam bir esenlik ve hayır gecesidir. Mücâhid rahîmehullâh, şöyle demiştir: **“Bu gece esenliktir, zîrâ sabaha kadar**

şeytân ne bir kötülük yapabilir ne de birilerine eziyet edebilir.” [ed-Durru’l-Mensûr: 8/570]

Kadir Gecesi Müslümanlara zarar veren şeytânlar ve cinler bağlandığı gibi, gök kapıları açılır. Rabbimiz tevbe edenlerin tevbeleri kabul eder ve onları bağışlar. İbn Abbâs radîyallâhu anh şöyle demiştir: **“Kadir Gecesinde azgın şeytânlar bağlanır, cinlerin ifritleri zincirlere vurulur. Göklerin tüm kapıları açılır ve Allâh’u Teâlâ herkesin tevbesini kabul eder. Bundan dolayı Allâh’u Teâlâ: ‘O gece, fecrin çıkışına kadar selâmdir’ buyurmuştur. Bu da güneşin batışından fecrin çıkışına kadar olan vakitte olur.”** [ed-Durru’l-Mensûr: 8/570]

4. Kadir Gecesi bin aydan daha hayırlıdır. Kadir Gecesi, içinde Kadir Gecesi olmayan bin aydan daha hayırlıdır, fazileti itibariyle bin aya denktir. Bu, Kadir Gecesinin öneminin ve üstünlüğünün anlatıldığı dördüncü yöndür. Allâh Subhânehu ve Teâlâ, şöyle buyurmaktadır: **“Kadir Gecesi bin aydan daha hayırlıdır.”** [Kadir: 97/3]

Zamanın kıymeti, o zaman içinde çok kıymetli ve pek faziletli olayların meydana gelmesi sebebiyledir. Bu gecede benzeri bin ayda bulunmayan pek çok hayır paylaşılır. Katâde rahîmehullâh, şöyle demiştir: **“Kadir Gecesi, içinde böylesi bir gece bulunmayan bin aydan daha hayırlıdır.”** [ed-Durru’l-Mensûr: 8/568]

Ebu’l-Âliye rahîmehullâh, şöyle demiştir: **“Kadir Gecesi, kendisinde Kadir Gecesi bulunmayan bin aydan daha hayırlıdır.”** [el-Câmiu li Ahkâm: 20/131]

Kadir Gecesi, kendisinde Kadir Gecesi bulunmayan bin aydan daha hayırlı olunca, onda yapılan bir amel de

Kadir Gecesi dışında yapılan bin aydaki amelden daha hayırlıdır. Nitekim bu âyetin nüzul sebebi hakkında Mücâhid rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem İsrâil oğullarından Allâh yolunda bin ay boyunca cihâd eden bir adamdan bahsetti. -Bu adam gündüzleri akşama kadar cihâd ediyordu, geceleri de sabaha kadar ibâdet ediyordu.- Müslümanlar bu adamın durumuna hayran kalınca Allâh’u Teâlâ bu âyetlerini indirdi ve bu gece yapılan amellerin söz konusu adamın bin ayda yaptığı cihâddan daha hayırlı olacağını bildirdi.” [ed-Durru’l-Mensûr: 8/568]

Enes radîyallâhu anh, şöyle demiştir: “Kadir Gecesinde yapılan amel, verilen sadaka, kılınan namaz ve ödenen zekât, bin aylık amelden daha hayırlıdır.” [ed-Durru’l-Mensûr: 8/568]

Beğâvî rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Allâh’u Teâlâ’nın: ‘Kadir Gecesi bin aydan daha hayırlıdır’ âyetinin mânâsı hakkında müfessirler şöyle dediler: Kadir Gecesinde yapılan güzel bir amel, içinde Kadir Gecesi bulunmayan bin ayın amelinden daha hayırlıdır.” [Meâlimu’t-Tenzil: 5/288]

Allâh Subhânehu ve Teâlâ, güç ve takati zayıf olan bu ümmete, böyle bir gece ile büyük bir lütufta bulunmuştur. Bu, Rabbimizin biz kullarına karşı ne kadar merhametli olduğunu göstermektedir. Bu gecede gerçekleşecek bir amel, bin aylık bir gecedeki amelden daha üstün ve değerlidir. Bu ise yaklaşık seksen üç küsur sene gibi uzun bir ömür yaşayan bir insânın ömrüdür. Kurtubî rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Mâlik, Muvatta’da İbnu’l-Kâsım ve başkalarından gelen rivâyet yoluyla şöyle demektedir: Kendisine güvendiğim kişileri şöyle

derken dinledim: Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem’e kendisinden önceki ümmetlerin ömürleri gösterildi. Uzun ömürleri boyunca başkalarının eriştiklerinin benzerine amel itibariyle ulaşamayacakları düşüncesiyle ümmetinin ömürlerini kısa bulur gibi oldu. Allâh’u Teâlâ da ona, Kadir Gecesini verdi ve onu bin aydan daha hayırlı kıldı. [el-Câmiu li Ahkâm: 20/132-133]

Denildiğine göre, geçmiş dönemde âbid kişiye, Allâh’a bin ay yani seksen üç yıl, dört ay süreyle ibâdet etmediği sürece âbid denilmezdi. Allâh’u Teâlâ, Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem ümmetine bir gece ibâdet etmeyi, geçmiş kavimlerin ibâdetlerle geçirdikleri bin aydan daha hayırlı kılmıştır.” [el-Câmiu li Ahkâm: 20/131]

5. Kadir Gecesi bağışlanmaya vesiledir. Kadir Gecesi, kendisinde Kur’ân’ın indirilmesi, meleklerin ve Rûh’un dünyâ semâsına inmesi, sabahına kadar selâm olması ve bin aydan daha faziletli sayılması nedeniyle ihyâ edilmesi gerekli olan gecelerin en başında gelir. Bu geceyi ihlâs ile ihyâ eden kulları Allâh Subhânehu ve Teâlâ bağışlar ve onlara büyük mükâfatlar ihsân eder. Ebû Hurayre radîyallâhu anh’dan rivâyet edildiğine göre, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Kim, inanarak ve sevâbını Allâh’tan bekleyerek Kadir Gecesini ihyâ ederse geçmiş günahları bağışlanır.” [Buhârî, 1901]

Ka’bu’l-Ahbâr rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Okuduğumuz kitâblarda yazılanlara göre Kadir Gecesi, kişinin günahlarını döküp yok eder.” [ed-Durru’l-Mensûr: 8/583]

Bu itibarla bağışlanmak isteyenler bu geceden gâfil olmamalı, bu geceyi ihyâ etmeli ve çokça af dileyip bağışlanma istemelidirler. Âişe radîyallâhu anhâ, Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Kadir Gecesine ulaşırsam ne söyleyeyim?" diye sorduğunda Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **"Allâh'ım şüphesiz ki sen af edicisin, affı seversin, beni de affet."** [Tirmizî, 3513]

Kadir Gecesi Hakkında Bazı Meseleler:

Kadir Gecesi hakkında öncelikli olarak bilinmesi gerekli olan dört mesele vardır.

1. Kadir Gecesinin gizli tutulmasının hikmeti nedir?

Allâh Subhânehu ve Teâlâ, birçok şeyi gizli tuttuğu gibi Kadir Gecesinin hangi gece olduğunu da kullarından gizlemiştir. Rabbimiz, kulları bütün taatlara yönelsinler diye rızâsını taatlarda; günah sayılabilecek bütün şeylerden sakınsınlar diye gazabını masiyetlerde; Müslümanlara güzel muamelede bulunup iyi gözle baksınlar diye vefilelerini insânlar arasında; bütün duâlarla münacatta bulunsunlar diye kabul ve icâbetini, duâlarda gizlemiştir.

Yine her mükellef sakınsın diye ölüm vaktini gizli bıraktığı gibi Ramazan'ın tüm gecelerini tazim etsinler, ibâdetlerle ihyâ etsinler diye de bu geceyi saklı tutmuştur. Sonsuz hikmeti ve rahmet ile hükmeden Rabbimize hamdolsun. İbn Kesîr rahîmehullâh, şöyle demiştir: "Kadir Gecesinin vakti belli olmayınca, onu arayanlar yakalamak için çok çalışırlar. O zaman daha çok ibâdet yapmış olurlar. Ama tam olarak

bilinirse, o zaman sadece o gece ibâdet etmek için gayret gösterirler. Hikmet ise kapalı olmasını gerektirmiştir ki onu arayanlar bütün ay boyunca ibâdet etsinler. O zaman son on günde daha çok çalışırlar. Bu sebeple Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem Ramazan'ın son on gününde i'tikâfa girerdi. Ömrü sona erinceye kadar buna devam etti." [Tefsîru Kurâni'l-Azîm: 8/433]

2. Kadir Gecesi hangi gecedir?

Kadir Gecesinin hangi gece olduğu noktasında ihtilaf edilmiştir. İbn Hacer rahîmehullâh, bu görüşlerin sayısını kırk altı olarak tespit etmiştir. Bazı âlimler, Kadir Gecesinin sene içinde herhangi bir gün olabileceğini söylerken, bazıları da Kadir Gecesinin Ramazan ayı içinde olduğunu söylemişlerdir. Yine bazı âlimler her sene belirli bir gece olduğunu söylerken, bazıları da sene içinde gezdiğini söylemişlerdir. Bunların tafsilatı ve dayandıkları delillere girmek sözü bir hayli uzatır ve bizim buradaki maksadımızı aşar.

Âlimlerin çoğunluğuna göre, Kadir Gecesi, Ramazan ayı içindedir. Allâh Subhânehu ve Teâlâ, şöyle buyurmaktadır: "O Ramazan ayı ki Kur'ân onda indirilmiştir." [Bakara: 2/185]

"Şüphesiz, biz onu (Kur'ân'ı) Kadir Gecesinde indirdik." [Kadir: 97/1]

Kadir Gecesinin Ramazan ayının içinde olduğu görüşünde olan âlimler de hangi gün olduğu husûsunda ihtilaf etmişlerdir. Ramazan'ın ilk gecesi, on yedinci, yirmi birinci, yirmi üçüncü, yirmi dördüncü, yirmi beşinci, yirmi yedinci ve yirmi dokuzuncu gecesi olmak üzere sekiz görüşe ayrılmışlardır. Bu görüşlerden tercihe şâyan olan görüş;

Kadir Gecesinde Ramazan ayının son on günde tekli gecelerde olmasıdır. Annelerimizden Âişe radîyallâhu anhâ'dan rivâyet edildiğine göre, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Kadir Gecesinde Ramazan’ın son on gününde tekli gecelerde arayın.”** [Buhârî, 2017]

İbn Abbâs radîyallâhu anh şöyle demiştir: *“Ömer b. Hattâb radîyallâhu anh, Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem’in ashâbını çağırdı ve onlara Kadir Gecesinde sordu. Onlar da son on gecelerde olduğunda icmâ ettiler.”* [İbn Kesîr, Tefsîru Kurâni’l-Azîm: 8/431]

Mâverdî rahîmehullâh, şöyle demiştir: *“Kadir Gecesinde hangi gece olduğu husûsunda ihtilaf edilmiştir. Ama âlimler Kadir Gecesinde Ramazan’ın son on gününde olduğu ve bu son on kısmında bulunacağı husûsunda ittifak etmiştir.”* [en-Nuketü ve’l-Uyûn: 6/312]

Sünnet ve ümmetin ittifakı, Kadir Gecesinde son on günde olduğu konusunda bu şekilde açık olduktan sonra, onu arayanlar son on günde tekli gecelerde aramalıdır. Bu geceleri ganimet bilip, Allâh Subhânehu ve Teâlâ’ya çokça ibâdet etmelidirler. Âişe radîyallâhu anhâ şöyle demiştir:

“Ramazan ayının son on gecesi girdiği zaman, Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem örtüsünü bağlar ve gecesini ihyâ ederdi. Âilesini de uyandırır.” [Meâlimu’t-Tenzil: 5/284]

Yine şöyle demiştir: **“Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem Ramazan’ın son on gününde yaptığı yoğun ibâdeti, başka günlerde yapmazdı.”** [Müslim, 1175]

Kadir Gecesi, Ramazan ayının son on gününde, yirmi birinci, yirmi üçüncü, yirmi beşinci, yirmi yedinci ya da yirmi dokuzuncu gecededir. Bu günlerden her biri hakkında ilim ehlerinden kaviller gelmiştir. Ancak bunlardan yirmi yedinci gecesinde olduğu görüşü, diğer görüşlere daha ağır basmaktadır. İbn Ömer radîyallâhu anh'dan rivâyet edildiğine göre, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Her kim Kadir Gecisini araştırarak olursa, onu yirmi yedinci gecede araştırсын.”** [Taberânî, el-Kebîr: 13660; Beyhâkî, el-Kubrâ: 8623]

Tirmizî rahîmehullâh, şöyle demiştir: *“Übey b. Ka’b, Kadir Gecesinin yirmi yedinci gece olduğuna dâir yemin eder ve şöyle derdi: Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem Kadir Gecesinin alâmetlerini bize bildirdi bizde saydık ve öğrendik.”* [Tirmizî, Sünen: 3/149 (792)]

İbn Kesîr rahîmehullâh, İbn Abbâs radîyallâhu anh'dan şöyle nakleder: *“Ben, Ömer’e: ‘Kadir Gecesinin hangi gece olduğunu biliyorum’ dedim. O: ‘Hangi gece’ dedi?’ Ben: ‘Yirmi yedinci gece’ dedim. Ömer: ‘Nereden biliyorsun’ dedi. Ben de şöyle dedim: ‘Allâh yedi yer, yedi gök, yedi gün yarattı. Ay yedi üzerine döner. İnsân yedi şeyden yaratıldı. Yedi şey yer ve yedi âzâ üzerine secde eder. Beyt’i tavaf yedir. Şeytâna yedi taş atılır.’ Daha birçok şeyler saydı. Ömer de: ‘Sen bizim fark edemediğimiz şeyleri fark etmişsin’ dedi.”* [Tefsîru Kurânî'l-Azîm: 8/431]

Sahâbilerden Alî b. Ebî Tâlib, İbn Abbâs, Âişe ve Muâviye radîyallâhu anhum da bu görüştedir. İmâm Ahmed de bu görüşü tercih etmiştir. [İbnu'l-Cevzî, Zâdu'l-Mesîr: 4/472]

3. Kadir Gecesinin alâmetleri nelerdir?

Bin aydan daha hayırlı olan Kadir Gecesinin bazı rivâyetlerde bildirilmiş olan birtakım alâmetleri vardır. Tertemiz ve pırıl-pırıl ne sıcak ve ne de soğuk bir gece olması bunlardandır. Yine bu gecede sabaha kadar yıldız kaymaz. Gecenin sabahında ise güneş, pürüzsüz ve net bir şekilde şuâsız olarak doğar. [Beğavî, Meâlimu't-Tenzîl: 5/288; Suyûtî, ed-Durru'l-Mensûr: 8/571]

Kullarına rahmeti ile bu gecenin alâmetlerinden haberdar eden Allâh'a hamdolsun. İbn Mesûd radîyallâhu anh, şöyle demiştir: *“Kadir Gecesinin sabahında güneş, beyaz ve şuâsız bir şekilde doğar. Ben de göğe bakıp güneşi bildirildiği şekilde görünce tekbîr getirdim.”* [Suyûtî, ed-Durru'l-Mensûr: 8/571]

4. Kadir Gecesinde yapılacak amel-ler nelerdir?

Kur’ân’da ve Sünnet’te Kadir Gecesinde yapılacak özel bir ibâdetten bahsedilmemektedir. Aslolan bu mübarek geceyi ihlâslı bir şekilde çokça ibâdet ederek ihyâ etmektir. Ebû Hureyre radîyallâhu anh'dan rivâyet edildiğine göre, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Kim, inanarak ve sevâbını Allâh’tan bekleyerek Kadir Gecesini ihyâ ederse geçmiş günahları bağışlanır.” [Buhârî, 1901]

Âişe radîyallâhu anh'dan rivâyet edildiğine göre, o şöyle demiştir: **“Ben: ‘Ey Allâh’ın Rasûlü! Kadir Gecesinin hangi gece olduğunu bilirsem hangi duâyı okumamı tavsiye edersin?’ dedim. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem:**

**‘Allâh’ım sen affedicisin, ikrâm sâhibi-
sin affetmeyi seversin beni de affet’
buyurdu.’** [Tirmizî, 3516]

Kadir Gecesinin ihyâsı için terâvîh namazı kılmak, Kur’ân okumak, duâ etmek ve Allâh’ı zikretmek tavsiye edilen amellerdendir. İbn Receb rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Sufyân-ı Sevrî şöyle dedi: ‘Bu gecede duâ etmek bana namaz kılmaktan daha sevimlidir. Şâyet Kur’ân okur, Allâh’a ısrarla duâ eder ve ondan talepte bulunursa umulur ki duâsı kabul olunur.’ Sufyân-ı Sevrî, şunu kastetmektedir: Çok duâ etmek, içinde duâ yapılmayan namazdan daha faziletlidir. Bir kimse hem Kur’ân okur hem duâ ederse bu daha faziletli olur.

Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem Ramazan gecelerinde teheccüde kalkar ve tertil üzere Kur’ân okurdu. Rahmet âyeti geçtiğinde onu Allâh’tan talep eder, azâb âyeti geçtiğinde ise ondan Allâh’a sığınır. Namazı, Kur’ân okumayı, duâyı ve tefekkürü hep bir arada yapardı. İşte son on günde ve diğer günlerde yapılacak amellerin en faziletlisi ve en mükemmeli budur.” [Letâifu’l-Meârif: 367]

Kadir Gecesinin Müslümanlara Etkisi:

Kadir Gecesinin Müslümanlara birçok olumlu etkileri ve sağladığı faydalar vardır. Bunları kısaca altı madde de toparlayabiliriz.

1. Allâh Subhânehu ve Teâlâ’ya yakınlaşmaya ve O’nun sevgisini kazanmaya vesîle olur. Mü’minler bu geceyi idrâk edebilmek için özellikle Ramazan’ın son on gününde çokça ibâdete, tevbe ve istiğfara yönelirler ve böylece Allâh’u Teâlâ’nın hoşnutluğunu kazanırlar ya

da bunu kazanma yolunda büyük bir merhale katetmiş olurlar.

2. Tevbe etmeye ve bağışlanmaya vesîle olur. Allâh’u Teâlâ, bu gece edilen tevbeleri kabul edeceğini ve tevbe edenleri bağışlayacağını bildirmiştir. İbn Abbâs radîyallâhu anh, şöyle demiştir: “Kadir Gecesinde cinlerin azgınları zincire vurulur. Kötü cinler bağlanır. Semânın kapılarının hepsi açılır. Allâh, her tevbe edenin tevbesini kabul eder.” [İbn Receb, Letâifu’l Meârif: 337]

İbn Receb rahîmehullâh ise şöyle demiştir: “Ramazan ayı Allâh’u Teâlâ’nın kullarına rahmet ve mağfiret ettiği ve onları ateşten âzâd ettiği aydır. Özellikle de Kadir Gecesi.” [Letâifu’l-Meârif: 311]

3. İbâdete yönelmeye ve bolca sevâb elde etmeye vesîle olur. Bin aydan daha hayırlı olan bu gecede yapılan ibâdetler, içinde Kadir Gecesi olmayan bin aydaki ibâdetlerden daha hayırlıdır. Bunu bilen mü’minler, Ramazan’ın son on gecesinde olan Kadir Gecesini ihyâ edebilmek için son on günde daha çok ibâdete yönelirler, birçokları bunun için i’tikâfa girerek dünyevî meşgalelerden uzaklaşırlar.

4. Nefsi terbiye etmeye yardımcı olur. Kadir Gecesini mü’minler, ibâdetler ve yakarışlarla ihyâ ederek nefislerinin yükünden arınmaya ve onu terbiye etmeye çalışırlar. Her ne kadar bu gece, bir gece de olsa, bin aya bedeldir, bin ayda kazanılamayan ecirler ve arınma, terbiye ve islâh bu gecede elde edilebilir.

5. Allâh’u Teâlâ’nın kullarına karşı rahmetini idrâk etmeye vesîle olur. Allâh’u Teâlâ, Kadir Gecesini bin aydan

daha değerli kılarak Muhammed aley-hisselâm'ın ümmetine büyük bir nimet bahşetmiş ve onlara rahmetini göstermiştir. Bu geceyi, seksen üç yıl dört aylık bir ömre bedel kılarak onların az bir çalışma ile çok kazanım elde etmelerini dilemiştir.

6. Kur'ân-ı Kerîm ile bağların taze-lenmesine ve ona karşı teveccühün artmasına vesîle olur. Kur'ân-ı Kerîm, Kadir Gecesinde indirilmiştir ve bu geceyi ihyâ etmek isteyen mü'minler, bu bilinç ile Kur'ân'ı okurlar, sanki yeni nâzil oluyormuş gibi bundan haz alırlar. Mânâlarını ve hükümlerini tefekkür ederler.

Kadir Gecesinin Ramazan ile Bağı:

Ayların en hayırlısı Ramazan ayıdır, Ramazan'ın zirvesi ise Kur'ân'ın kendisinde indirildiği Kadir Gecesidir. Kadir Gecesi, tan yeri ağarınca dek selâm gecesidir.

Mübârek olan Ramazan ayının en mübârek gecesidir. Ramazan gecelerinin en değerli mücevheridir. Kadir Gecesi, Ramazan ayının son on günü içinde yer alır.

Bunun hikmeti ise Müslümanların bu mübârek ayın son kısmında daha fazla ibâdet ve duâ etmeleri, mânevî olarak arınmaları için çok gayret etmeleridir. Zîrâ ömür, sayılı günlerdir. Sayılı günlerde sayılı olan Ramazan ayının son on günü, ganimet günleridir.

Söz Sonu:

Kadir Gecesi, Ramazan ayının en önemli ve en değerli gecesidir. Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem, bu geceyi ibâdetle geçirebilmek için Ramazan ayının son on günü i'tikâfa girer ve Allâh'ın dilediği kadar çokça ibâdet ederdi. Sahâbîler, onlardan sonraki hayırlı nesiller ve sâlih kimseler hep bu şekilde amel etmişlerdir.

Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'in bu sünnetine ittibâ ederek Ramazan ayının gecelerini ihyâ etmek ve Kadir Gecesini ibâdetlerle geçirmek Müslümanlar için bulunmaz hazinelerden daha kıymetlidir.

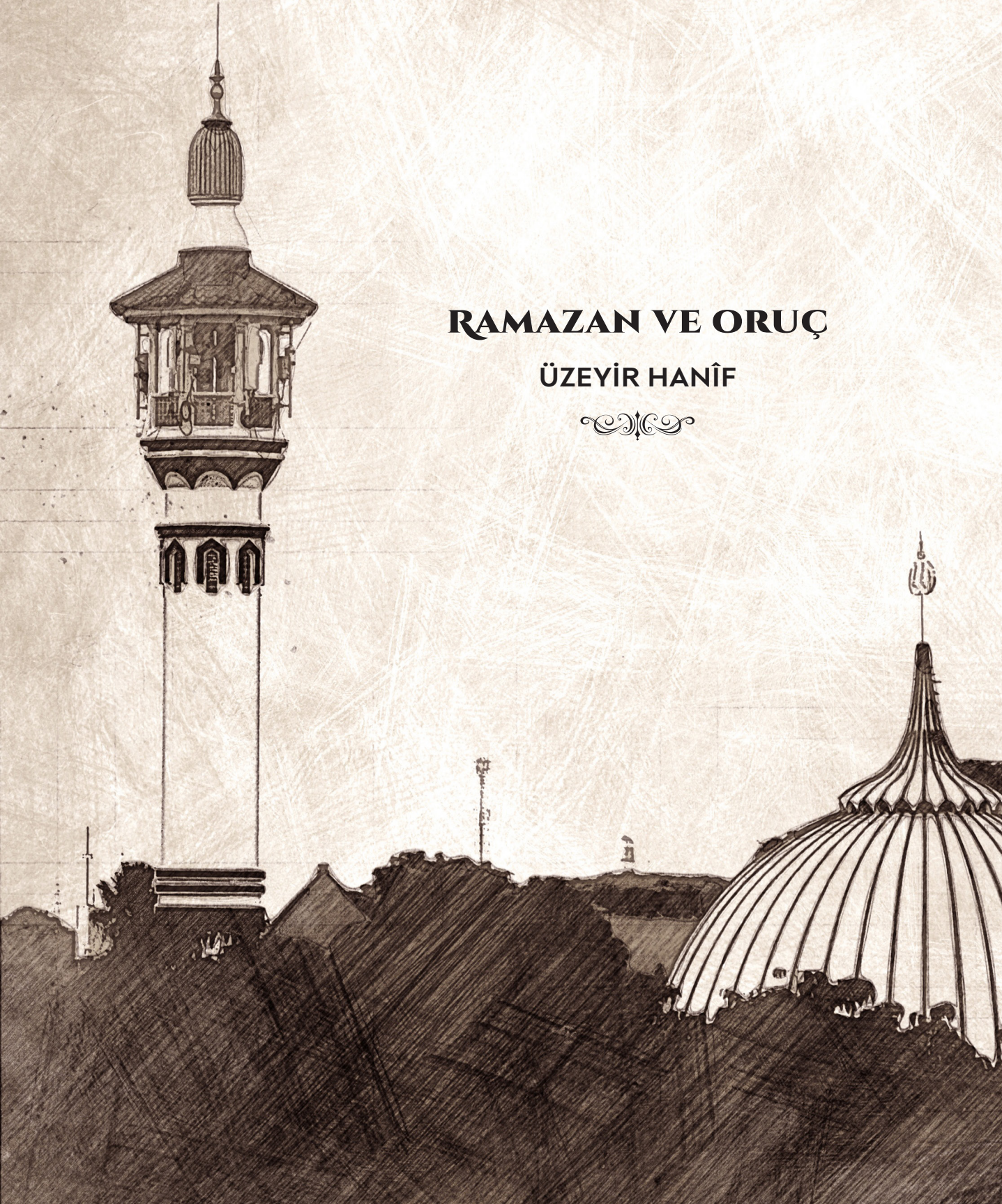
Kadir Gecesi, bin aydan daha hayırlıdır; onda yapılacak bir amel, bin ayda yapılacak bir amelden daha hayırlıdır. Öyleyse Ramazan ayının gecelerini ihyâ etmekten, özellikle de Kadir Gecesini ibâdetlerle; duâ ve yakarışlarla, tevbe ve istiğfarlarla, namaz ve tefekkürlerle, Kur'ân ve zikirlerle ihyâ etmekten hiçbir Müslüman kendini mahrum bırakmamalıdır.

Ey yerin ve göğün, ikisi arasındakilerin ve içindekilerin Rabbi! Sana inandık ve seni tevhîd ettik. Sen, bir ve teksin. Senden başka hak ilâh yoktur. Sen, Evvel ve Âhir'sin. Sen, Zâhir ve Bâtın'sın. Sen, yüce zâtını övdüğün gibisin. Sen, bizim Rabbimiz ve mevlâmızsın. Şüphesiz ki sen, çokça affedensin, affetmeyi seversin. Biz âciz kullarını da affet! Bağışla ve cennetlerinde ağırla!

Allâhumme âmîn.

RAMAZAN VE ORUÇ

ÜZEYİR HANÎF

Giriş:

Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ın ismiyle... Bizleri Ramazan-ı Şerif ile müşerref kılan ve Ramazan ayında kullarına rahmet ederek, Cennetin kapılarını açan Allâh'u Teâlâ'ya hamd olsun. Ebû Hureyre radîyallâhu anhu'dan rivâyet edildiğine göre Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: **“Ramazan geldiğinde Cennetin kapıları açılır.”** [Buhârî, 1799]

Salât ve selâm ümmetine Ramazan orucunun esaslarını öğreten Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'e olsun. Ramazan ayında indirilen Kur'ân'dan ve Nebevî Sünnet'ten fıkhnin hükümlerini çıkaran müçtehitlerimize ve dîni bu fıkhnin esaslarına göre yaşayan Müslümanlara da selâm olsun.

Bu yazımızda öncelikle orucun mahiyetinden, Kur'ân ve Sünnet'teki yerinden bahsettikten sonra bilenlere hatırlatmak, bilmeyenlere de öğretmek amacıyla Ramazan orucu ve fıkhninin en çok ihtiyaç duyulan meselelerini, delîl zikretmeksizin sadece hükümleri zikretmek yoluyla ihtisar etmeye çalışmıştım. Hükümleri, yaşamış olduğumuz coğrafyada en çok tâbiisi olan Hanefî ve Şâfiî mezheblerinin içtihatlarıyla sınırlı tuttum. Rabbim okuyup öğrendiklerimizle amel etmeyi bizlere kolay kılsın. Çalışmak bizden, başarı ise Allâh'u Teâlâ'dandır.

Orucun Tanımı:

Oruç kelimesinin Arapçası; “sıyam ve savm”dır. Lügat mânâsı; “bir şeyi yapmaktan nefsi geri tutmak” demektir. Istilâhta ise: “Oruç, ikinci fecirden itibaren güneş batımına kadar yemekten,

içmekten ve cinsî münasebetten uzaklaşmaktır.” Zîrâ Allâh'u Teâlâ, şöyle buyurmaktadır: **“Fecir vakti, beyaz iplik siyah iplikten ayrılıncaya (şafağın aydınlığı gecenin karanlığından ayırt edilinceye) dek yiyip için. Sonra da akşama kadar oruç tutun.”** [Bakara: 2/187]

Fecirden önce yenilen yemeğe sahur, güneşin batımından sonraki yemeğe ise iftar ismi verilir.

Sahurla alakalı Enes bin Mâlik radîyallâhu anh'ın naklettiğine göre Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Sahur yemeği yiyiniz. Çünkü sahurda bereket vardır.”** [Müslim, 1095]

İftarla alakalı da Sehl bin Sa'd radîyallâhu anhumâ'nın naklettiğine göre Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“İnsânlar iftar etmede acele ettikleri sürece hayırdadırlar.”** [Buhârî, 1856]

Orucun Kur'ân ve Sünnetteki Yeri:

Ramazan ayında tutulan oruç, Müslümanlara hicretten bir buçuk sene sonra farz kılınmıştır. Farziyeti: Kitâb, Sünnet ve İcmâ ile sabittir. Orucun mutlak olarak farz olmasının Kitâb'tan delîli Allâh'u Teâlâ'nın şu âyetidir: **“(Ey Müminler!) Sizden öncekilere farz kılındığı gibi, sizin üzerinize de oruç farz kılındı. Umulur ki sakınıp korunursunuz.”** [Bakara: 2/183]

Orucun, Ramazan ayına mahsus olduğunun delîli ise şu âyettir: **“Ramazan ayı! O ay ki insanlara yol gösteren, hidâyet ve furkandan apaçık deliller barındıran Kur'ân, o ayda indirilmiştir. Sizden o aya yetişen oruç tutsun.”**

[Bakara: 2/185]

Orucun farz olduğuna delâlet eden birçok hadis vardır. Bu rivâyetlerden biri İbni Ömer radîyallâhu anhumâ'dan rivâyet edilen şu hadistir: **“İslâm dîni beş esas üzerine kurulmuştur: Allâh'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allâh'ın rasûlü olduğuna şehâdet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, hacca gitmek ve Ramazan orucunu tutmak.”** [Buhârî, 8]

Müslümanlar, Ramazan orucunun farz olduğunda ve onun İslâm'ın rükûnlerinden bir rükûn olduğunda icmâ etmişlerdir. Dolayısıyla onun farz oluşunu inkâr eden kişi kâfir olur. Ramazan orucunun farz oluşunu hafife alarak terk eden kimse büyük bir tehlikenin içindedir. Bazı âlimler onun kâfir ve dînden çıkmış bir kimse olduğu görüşündedirler. Fakat tercih edilen kuvvetli görüşe göre böyle bir kişi kâfir ve mürted değildir. Bilakis o bir günahkâr fasıktır fakat büyük bir tehlike içindedir.

Orucun Önemi:

Ramazan ayının girmesi münasebetiyle her yerdeki Müslüman kardeşlerime Allâh'a karşı takvâlı olmalarını, her türlü iyilikte yarışmayı, karşılıklı olarak birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye etmeyi, iyilik ve takvada yardımlaşmayı, Allâh'ın haram kıldığı diğer günahlardan her yerde ve özellikle bu mübarek ayda sakınmayı nasihat ediyorum. Çünkü bu ay büyük bir aydır, sâlih amellerin karşılığı bu ayda katlanarak verilir, oruç tutan ve karşılığını Allâh'tan isteyerek ve inanarak gece ibâdet eden kimsenin günahları affedilir.

Ebû Hureyre radîyallâhu anhu'dan rivâyet edildiğine göre Rasûlullâh salâllâhu aleyhi ve sellem şöyle buyur-

muştur: **“İmân ederek ve karşılığını Allâh'tan bekleyerek Ramazan orucunu tutan kişinin geçmiş günahları bağışlanır. İmân ederek ve karşılığını Allâh'tan bekleyerek kadir gecesini ihyâ eden kişinin geçmiş günahları bağışlanır.”** [Nesai, 2206]

“İmân ederek ve karşılığını Allâh'tan bekleyerek Ramazan gecelerini ihyâ eden kişinin geçmiş günahları bağışlanır.” [Nesai, 2194]

“Ramazan ayı geldiğinde rahmet kapıları açılır, cehennem kapıları kilitlenir ve şeytânlar zincire vurulur.” [Müslim, 1079]

“Oruç bir kalkandır; Sizden biriniz oruç tuttuğu gün kötü söz söylemesin, cahillik etmesin. Birisi ona söver ve onunla kavga etmek isterse, ‘Ben oruçluyum’ desin.” [Buhârî, 1795]

“Allâh şöyle buyurdu: ‘İnsanın oruç dışında her ameli kendisi içindir. Oruç benim içindir, mükâfatını da ben vereceğim. Oruç kalkandır. Biriniz oruç tuttuğu gün kötü söz söylemesin ve kavga etmesin. Şâyet biri kendisine söver ya da çatarsa: ‘Ben oruçluyum’ desin. Muhammed'in canı elinde olan Allâh'a yemin ederim ki, oruçlunun ağız kokusu, Allâh katında misk koku-sundan daha güzeldir. Oruçlunun rahatlayacağı iki sevinç anı vardır: Birisi, iftar ettiği zaman, diğeri de orucunun sevabıyla Rabbine kavuştuğu andır.” [Buhârî, 1805]

Ramazan ayının faziletine ve bu ayda kat kat amel işlemeyi teşvik etmeye dair pek çok hadîs-i şerif vardır. Ben de Müslüman kardeşlerime bu günlerde ve gecelerde istikâmet üzere olmalarını ve bütün hayırlı amellerde yarışmalarını

tavsiye ederim. Bu hayırlı amellerden bazıları şunlardır: Düşünerek ve anlayarak Kur'ân'ı çokça okumak, bol bol "Subhanallâh", "Elhamdulillâh", "Lâ ilâhe illallâh", "Allâh'ü Ekber" ve "Estağfirullâh" demek, Allâh'tan cenneti istemek, cehennemden Allâh'a sığınmak ve diğer güzel duâları okumak.

Ayrıca kardeşlerime çokça sadaka vermelerini, fakirlere ve yoksullara iyilik yapmalarını, zekâtı hak sahiplerine vermelerini; bununla beraber Allâh'ın yoluna dâvete, cahillerin bilgilendirilmesine önem vermelerini; yumuşaklık, hikmet ve güzel bir üslupla iyiliği emredip, kötülüğü engellemelerini ayrıca her türlü kötülükten sakınmalarını ve; **"Hep beraber topluca Allâh'a tevbe edîn ki, kurtuluşa eresiniz ey müminler!"** [Nûr: 24/31] âyetiyle amel ederek tevbeye sarılmalarını ve hak üzere sebatlı olmalarını tavsiye ederim.

Allâh'ü Teâlâ şöyle buyurmuştur: **"Rabbimiz Allâh'tır, deyip sonra da dosdoğru yaşayanlara korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir. Onlar Cennet ehlidirler. Yapmakta olduklarına karşılık orada ebedi kalacaklardır."** [Ahkaf: 46/ 13-14]

Orucun Müslümanlara Etkisi:

Orucun İslâm'daki yeri, onun İslâm'ın rükûnlerinden biri olmasıdır. İslâm ancak onunla ayakta durur ve onunla tamam olur. Allâh'ü Teâlâ bu konuda anlam itibarıyla kapsamlı olan şu âyeti indirmiştir: **"(Ey Müminler!) Sizden öncekilere farz kılındığı gibi, sizin üzerinize de oruç farz kılındı. Umulur ki sakınıp korunursunuz."** [Bakara: 2/183]

Bu âyet, orucun hikmeti konusunda insanların söyledikleri her şeyi içine

alır. Çünkü takvâ, Allâh'ın sevdiği ve razı olduğu iyilik yapmak ve kötülükleri terk etmek cinsinden her şeyi kapsayan bir isimdir.

- Oruç; kulun dîninde, dünyasında ve ahiretinde saadete ulaşmak için en büyük yollardandır. Oruçlu, Allâh'ın sevgisini nefsinin arzusuna tercih ederek şehvetleri terk etmek suretiyle Allâh'a yaklaşır. Bu sebeble Allâh'ü Teâlâ, ameller arasında sadece orucu kendisine ayırmıştır.

- Oruç; takvânın temellerindedir. Çünkü oruç olmadan Müslümanlık tamam olmaz.

- Oruçla îmân artar, sabır elde edilir, göklerin Rabbine yaklaştırmacı meşakkat ve zorlukların alıştırması yapılır.

- Oruç; namaz, Kur'ân okumak, zikir ve sadaka gibi takvâyı gerçekleştireci güzel amellerin çokça yapılmasının sebebidir.

- Oruç, haram fiiller ve haram sözler gibi yasaklanmış şeylerden nefsi alıko- yar. Bu da takvânın direğidir.

Sahih bir hadiste şöyle buyrulur: **"Kim yalan söylemeyi ve yalanla amel etmeyi bırakmazsa, Allâh'ın o kimse- nin yemesini, içmesini bırakmasına ihtiyacı yoktur."** [Buhârî, 1903]

Oruçta pek çok yararlar, bütün va- kitlerde dînin gerekli gördüğü hayırları ve sevapları elde etme özelliği olunca Allâh'ü Teâlâ da bunu bizden öncekilere farz kıldığı gibi bize de farz kılmıştır. Yararları elde etmek için Allâh'ın koy- duğu bütün hükümlerde O'nun sünneti budur.

Onun yararları; insanların kendileriyle aynı vakitte yiyen, aynı vakitte oruç tutan bir ümmet olduklarının bilincine varmaları, zenginin Allâh'ın nimetinin idrakine varması, fakire şefkat göstermesi ve şeytânın, Âdemoğlunun ayağını kaydırmasının azalması gibi şeylerdir. Oruçta takvâ vardır. Takvâ, toplumun fertleri arasındaki bağları kuvvetlendirir.

Allâh'ı Teâlâ orucu, kullarının yararı, nefislerinin terbiyesi ve onların insanî bir olgunluğa erişmeleri için farz kılmıştır. Oruçlu bir Müslüman yemek ve içmek gibi orucu bozan şeylerden uzak durur. Bu, nefsi arzulamadığı/kendisine zor gelen şeylere karşı alıştıırır. Oruçlu iken kendisine yasak olan şehvî arzularını kontrol altında tutmasında ona yardımcı olur. Üstün bir ahlâkla ahlâklanması için onu terbiye eder. Kul, dînini ve Allâh'ın mü'minler için ahirette hazırladığı şeyleri iyi öğrendiği ve dînine kuvvetle sarıldığı zaman, dünyanın değersizliğini, Allâh katındaki konumunu, onun Allâh nazârında bir sinek kadar bile değerinin olmadığını, dünyanın ancak Allâh'a itaatle ömür süren ve onu ahireti için bir binit olarak kullanan kimse için çok değerli olduğunu kavrar. Tefvik Allâh'ı Teâlâ'dandır.

Ramazan Orucu ve Fıkhi:

Ramazan ve Şevval Hilalleri:

Ramazan ayı kamerî aylardandır. Bunların sübutu hilâllerin, yani yeni ayların görülmesiyledir. Kamerî aylar bazen otuz, bazen yirmi dokuz gün olur. Yay şeklinde görülen her yeni ayın üçüncü gecesine kadar hilâl denir.

Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in emri üzere hilâli gözle görmek asıldır. O bu konuda: **“Onu gördüğünüzde oruç tutun ve yine onu gördüğünüzde iftar edin!”** [Buhari, 1909] buyurmuştur.

Oruç için, Şaban ayının 29. günü güneş batarken hilâli görmeye çalışmak Müslümanlara vâcibtir. Eğer hilâl görünürse ertesi gün Ramazanın 1. günüdür ve oruç tutulur. Hava kapalı olup hilâl görülmezse, Şaban ayı 30'a tamamlanır ve daha sonraki gün oruç tutulur. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem bu konu hakkında şöyle buyurmuştur: **“Eğer hilâli görmezseniz onu otuz olarak hesap edin.”** [Müslim, 1080]

Gökte bulut, toz veya bunlara benzer, hilâlin görünmesine engel olan şeyler varsa, adil olan bir kişinin hilâli gördüğünü haber vermesi ile ertesi gün oruca başlanır. Bu kimsenin hür, köle veya kadın olması fark etmez. Bu konu hakkında Abdullâh bin Ömer radîyallâhu anh şöyle anlatıyor: **“İnsanlar hilâli göremeye çalıştılar. Ben, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'e hilâli gördüğümü haber verince oruca başladı ve insanlara da oruca başlamalarını emretti.”** [Ebu Davud, 2342]

Eğer kadı, bir kimsenin bu konudaki hilâli gördüğüne dair şehâdetini reddederse sadece bu görenin oruç tutması gerekir. Gökte herhangi bir engel yok ise o zaman bir kişinin değil de haber vermeleri ile katî bilgi hasıl olan bir topluluğun hilâli gördüğünü beyan etmesi lazımdır.

Aynı şekilde Ramazan'ın 29. gecesini Şevval hilâli araştırılır. Eğer hilâl görünürse ertesi gün Şevvalin 1. günüdür ve

iftar edilip bayram yapılır. Hava kapalı olunca Ramazan ayı 30'a tamamlanır ve daha sonraki gün iftar edilip bayram yapılır. Yalnız başına Şevval hilâlini gören ertesi gün orucunu bozamaz. Eğer bozmuşsa kefaret gerekmeyp sadece orucunu kaza eder.

Bir bölgede ayın görüldüğü sabit olunca, bütün herkesin ona uyması gerekir. Ayın doğum yerlerinin değişmesine itibar edilmez. Aynı şekilde hilâller de asıl olan gözle görmektir, astronomik hesaplara itibar edilmez.

Orucun Vakti:

Orucun vakti ikinci fecrin doğumundan yani imsaktan itibaren başlar, güneşin batışına kadar sürer. Allâh'ü Teâlâ şöyle buyurmaktadır: **“Fecr vakti, beyaz iplik siyah iplikten ayrılıncaya (şafağın aydınlığı gecenin karanlığından ayırt edilinceye) dek yiyip için. Sonra da akşama kadar oruç tutun.”** [Bakara: 2/187] Beyaz iplikten maksat fecr-i sadık olan ikinci fecirdir. Allâh'ü Teâlâ, yeme ve içmeyi fecr-i sadığın doğuşuna kadar mubah kılmıştır. Orucun son vaktine gelince, bu da güneşin batmasıyla. Güneşin batmasıyla birlikte iftar edilir.

Orucun Nevileri:

Hanefî mezhebinde: Oruç farz, vâcib, nafîle, haram ve mekruh nevilerine ayrılır. Şöyle ki: Ramazan orucu, kaza orucu ve kefaret orucu farzdır. Tutulması nezredilen oruç ise vâcibtir.

Her aydan on üç, on dört ve on beşinci günlerde oruç tutmak, pazartesi ve perşembe günleri oruç tutmak, Şevvalden altı gün oruç tutmak, Davud aleyhisselâm'ın yaptığı gibi bir gün oruç tutup bir gün tutmamak nafîledir.

Ramazan ve kurban bayramlarının birinci gününde ve teşrik günleri olan Kurban bayramının ikinci, üçüncü ve dördüncü günlerinde oruç tutmak haramdır.

Yevm-i Şekte, yani Şaban ayından mı yoksa Ramazan ayından mı olduğu hususunda şüpheye düşülen günde, nafîle oruçtan başkası tutulmaz. O gün Ramazan orucuna niyet ederek oruç tutmak mekruhtur.

Şâfiî mezhebinde: Ramazan orucu, nezir orucu ve kefaret orucu farz oruçlardır.

Arefe gününde, Aşura, her ayın on üç, on dört ve on beşinci günü, Şevval ayından altı gün, Pazartesi ve Perşembe günü oruç tutmak nafîle oruçlardandır.

Beş günde oruç tutmak haramdır; iki bayram günleri ve Kurban bayramından sonraki teşrik günleri. Şek gününde oruç tutmak ise mekruhtur. Ancak şek günü, oruç tutmayı adet edindiği güne rastlarsa o gün oruç tutmasında bir sakınca yoktur.

Orucun Şartları:

Hanefî mezhebinde: Ramazan orucuyla kişinin mükellef olmasının şartları akıllı, baliğ ve Müslüman olmasıdır. Bununla beraber akıllı ve mümeyyiz bir Müslüman çocuğun tuttuğu oruç sahihtir.

Ramazan orucunun edâsı farz olması için sıhhat ve ikamet şarttır. Bu sebepten hasta ve yolcuların oruç tutmaları gerekmez. Hastalar iyileştiklerinde, yolcularda yolculuklarını bitirdiklerinde tutmadıkları oruçlarını kaza ederler.

Orucun edâsının sahih olması için; niyet etmek, hayız ve nifas halinden taharet şarttır. Bu sebeble niyet edilmeksizin tutulan bir oruç, müctehidler cumhuruna göre sahih değildir. Hayız veya nifas halinde bulunan bir kadınında oruç tutması sahih olmaz, ancak temizlendikten sonra tutmadıkları oruçlarını kaza ederler.

Şâfiî mezhebinde: Ramazan orucu akıllı, baliğ ve oruç tutmaya güç yetiren her Müslümana; hayız ve nifastan temiz olmak şartıyla vâcibtir.

Kâfir kimse, deli, çocuk ve yaşlılık veya hastalık nedeniyle vaktinde tutmaya güç yetiremeyen kimse oruçla mükellef değildir.

Orucun edâsının farzları ise dörttür. Bunlar: a) Niyet etmek, b) Bir şey yiyip içmekten sakınmak, c) Cinsî münasebette bulunmaktan sakınmak, d) Kasten kusmaktan sakınmak.

Farz ve Nafile Oruçlara Ait Niyetler:

Hanefî mezhebinde: Bilinmesi gerekir ki, oruç tutmak için niyet etmek icmâ ile şarttır. Zîrâ amellerin kabul şartı niyettir. Niyetsiz hiçbir amel kabul edilmez.

Niyet ise, kişinin oruç tuttuğunu kalben bilmesidir. Ramazan gecelerinde de Müslümanın kalbinde oruç tutacağına dair bir niyet daima vardır. Niyetin dil ile söylenmesi şart değildir.

Ramazan orucuna ve bir de günü belli edilen nezir (adağ) orucuna; akşamdan ertesi günün kuşluk zamanına kadar niyet edilebilir. Bu niyet mutlak bir oruca yapıldığı gibi nafile bir oruca da yapılmış olabilir.

Gündüz, o gün nafile oruca niyet edip oruç tutmak caizdir. Ramazan günü başka bir vâcib oruca niyet edilirse bu Ramazan orucu yerine geçer. Ramazan ve günü belli edilmiş nezir orucundan başka, diğer oruçlara akşamdan ve hangi oruç oldukları da belirtilerek niyet etmek şarttır.

Ramazan'da yolcu veya hasta olanlar, eğer başka bir vâcib oruca niyet ederek oruç tutarlarsa bu, Ramazan orucu değil de niyet ettikleri oruç olur. Bu Ebu Hanife'ye göredir. İmâm Muhammed ve Ebu Yusuf'a göre ise bu yine Ramazan orucu yerine geçer. Fakat vâcib bir oruca niyet etmeden oruç tutarlarsa bu, Ramazan orucu olur.

Şâfiî mezhebinde: Oruç, Ramazan orucu gibi farz veya nezir orucu gibi bir oruç ise buna geceden niyet etmek şarttır. Farz olan oruçta orucun cinsini, Ramazansa Ramazan'ın farzı, nezirse nezrin farzı, kefaretse kefaretin farzı şeklinde belli etmek vâcibtir. Ramazan orucunun tam niyeti kişinin şöyle niyet etmesidir: "Niyet ettim Allâh rızası için bu seneki Ramazanın yarınki orucuna."

Nafile oruçlar için ise öğlen vaktine kadar niyet edilebilir. Buna göre nafile oruç tutan kişiler, eğer imsak vaktinden sonra yemek, içmek ve cinsel ilişki gibi orucu bozacak herhangi bir şey yapmamışsa öğlen vaktine kadar niyet edip o günü oruçlu geçirebilir.

Oruç Tutmamayı Mubah Kılan Özürler:

Hanefî mezhebinde: Hasta ve yolcu olanlar oruç tutmayabilirler. Hasta olmasından veya hastalığının artmasından korkan kişi de orucunu bozar ve

oruç tutmaz. Yolcu olanın oruç tutması, tutmamasından daha iyidir. Fakat orucunu bozarsa bu da caizdir. Hasta veya yolcu iken oruç tutmayanlar, oruçlarını kaza ederler. Kaza etmeye imkân bulamadan ölürlerse üzerlerine herhangi bir borç yüklenmezler.

Hamile veya çocuğunu emziren bir kadın, çocuğunun veya kendisinin sağlığından korkarsa oruç tutmaz, sonra tutmadıklarını kaza eder. Düşman ile cihad eden mücahid, düşman karşısında zayıf düşeceğinden korkarsa oruç tutmayabilir, oruçlarını kaza eder.

Oruç tutmaya gücü yetmeyen çok yaşlı bir kimse de orucunu tutmaz, her gün için fidye verir. Hastalığı devamlı olan ve iyileşme imkânı olmayanlar da her gün için fidye verirler. Fidye bir fakiri sabahlı akşamı doyurmaktır.

Bütün Ramazan ayını baştan sona kadar delirmiş olarak geçiren kimseye orucu kaza etmesi gerekmez. Fakat Ramazan'ın içinde deliliği son bulursa o güne kadar tutamadığı oruçları kaza eder. Bütün Ramazan ayını baygın geçiren kimse delirmiş olarak geçirenden farklı olarak ayılınca kaza ile mükellef olur.

Hayızlı kadın, gün içinde temizlenince, yolcu yolculuğunu bitirince, çocuk buluğa erince, kâfir Müslüman olunca günün geri kalan kısmını oruçlu geçirir.

Şâfiî mezhebinde: Hasta olan veya uzun yolculuğa çıkan kişiler oruç tutmayıp daha sonra kaza ederler. Hasta ve yolcu kendisini zorlar da oruç tutarsa orucu sahihtir.

Hamile olan veya süt emziren kadınlar, kendilerine bir zarar gelmesinden

korkarlarsa oruç tutmayıp daha sonra kaza ederler.

Oruç tutamayacak derecede yaşlı olan kimseler de oruç tutmadıkları her gün için fidye verirler. Fidye bir fakiri sabahlı akşamı doyurmaktır.

Hasta olacağından veya öleceğinden korkacak kadar açlığın ve susuzluğun kendisine galip geldiği kimsenin orucunu yemesi mubahtır. Bu durum gün ortasında orucun ağır gelmesiyle olsa dahi böyledir.

Gün ortasında Müslüman olan, ayılan ve oruçsuz bir şekilde buluğa eren kimsenin, günün geriye kalan vaktinde bir şey yiyip içmemesi ve sonradan kaza etmesi mendubdur, vâcib değildir. Eğer oruçlu iken buluğa ermişse, devamını getirmesi vâcibtir. Ancak kaza etmesi mendubdur.

Gün ortasında hayız ve nifas kanı kesilen kadın, yolculuğu sona eren yolcu ve iyileşen hastanın bir şey yiyip içmemesi mendub, kaza etmesi ise vâcibtir.

Orucu Bozup Kaza ve Kefaret Gerektiren Haller:

Hanefî mezhebinde: Ramazanda oruçlu olduğu halde; a) Kasten yemek yiyen, b) Hastalık veya gıda için bir şey içen, c) İki yoldan biri ile cinsi münasebette bulunan kimseye; hem kaza hem de kefaret gerekir. Ramazan ayı haricinde oruç bozmanın kefareti yoktur.

Şâfiî mezhebinde: Ramazanda oruçlu olduğu halde bilerek cinsi münasebette bulunan kimseye hem kaza hem de kefaret gerekir.

Orucu Bozup Sadece Kaza Gerek-tiren Haller:

Hanefî mezhebinde: Şu hallerde kişinin orucu bozulur ve ona kefarete gerekmez, sadece kaza gerekir: a) Gece zannederek fecir doğduğu halde sahur yemeği yiyen, b) Akşam oldu zannederek güneş batmadığı halde iftar eden, c) İki yoldan başka yerden cinsi temasta bulunan, d) Haram olması ayrı bir konu olmak üzere - hayvana temas eden, e) Hanımını öpmesi veya dokunması ile inzal olan, f) Makattan ilaç koyan, burnuna veya kulağına ilaç damlatan, g) Demir veya çakıl taşı yutan, h) Kasten ağız dolusu kusan.

Aynı şekilde nafile bir oruca başlamakla bu orucun hem edâsı hem de bozulduğunda kaza edilmesi vâcibdir. Ramazan orucu birbiri arkasınca kaza edildiği gibi ayrı ayrı günlerde de kaza edilebilir. Sonraki Ramazan gelince kaza bırakılıp, Ramazan orucu tutulur sonra kazaya devam edilir.

Şâfiî mezhebinde: Şu hallerde kişinin orucu bozulur ve ona kefarete gerekmez, sadece kaza gerekir:

a) Herhangi bir şeyin kasten mideye veya dimağa ulaşması, b) Ön veya arkadan ilaç vb. şeylerin girmesi, c) Kasten kusmak, d) Meninin mübaşeretten dolayı akması, e) Hayız veya nifas olmak, f) Delirmek, g) Dînden çıkmak.

Nafile bir oruca başlayan oruçlu, orucu bozulduğunda muhayerdir, dilerse kaza eder, dilerse etmez. Ramazan orucundan kazası kalan bir kimşenin, gecikmeden peşi sıra kazasını yapması mendubdur. Özür olmaksızın bir sonraki Ramazana kadar ertelemesi

caiz değildir. Eğer ertelerse, hem kaza eder hem de her gün için fidye verir. Eğer iki Ramazan ertelerse iki fidye verir ve yılların tekrarıyla fidye artar. Bir kimse hayattayken tutma imkânı olduğu halde kaza orucunu tutmadan vefat ederse, onun adına her gün bir fidye verilir.

Orucu Bozmayan Haller:

Hanefî mezhebinde: Şu hallerde kişinin orucu bozulmaz:

- a) Unutarak yemek, içmek ve cinsi münasebette bulunmak,
- b) Uyurken ihtilam olmak,
- c) Kadına bakınca meninin gelmesi,
- d) Yağ sürünmek ve gözlere sürme çekmek,
- e) Hanımını öpmek,
- f) Gıybet etmek,
- g) Kendi kendine gelen kusuntu,
- h) Sidik deliğine bir şey damlatmak,
- i) Boğaza toz veya sinek kaçması,
- j) Bir şey yemeden cünüp olarak sabahlamak,
- k) Dişler arasında kalan nohut tanesinden az bir yemek kalıntısını yutmak.

Şâfiî mezhebinde: Şu hallerde kişinin orucu bozulmaz:

- a) Orucu bozan halleri unutarak veya ikrah altında yapmak,
- b) Kusmanın kişiye galip gelmesi,
- c) Bakarak veya düşünerek ihtilam olmak,

d) Arada bir perde olup kucaklamak-
la gelen meni,

e) Abdest alırken ağza ve buruna
aşırı su almadığı halde mideye su git-
mesi,

f) Gün boyu uyumak.

Kefaretin Mahiyeti, Nevileri ve Ke- faret-i Savm:

Kefaret lügatte mahv ve izale ma-
nasındadır. Allâh’u Teâlâ bazı kusurları,
günahları birtakım vesilelerle affettiği
ve örttüğü için bunlara kefarete den-
miştir.

Kefaretler; kefarete-i savm, kefarete-i
zihar, kefarete-i halk, kefarete-i katil, ke-
farete-i yemin olmak üzere beş nevidir.
Kefarete-i savm, oruç tutmamanın değil
oruca bozmanın bir cezasıdır.

Hanefî mezhebinde: Kefarete-i savm
sırasıyla; a) Mümin veya mümin olma-
yan bir köle veya cariye azat etme-
sinden, b) Buna gücü yetmezse iki ay
art arda oruç tutmasından, c) Buna
da kadir değilse altmış fakire yemek
yedirmesinden ibarettir. Bu tertibe
uymak farzdır.

Şâfiî mezhebinde: Kefarete-i savm
sırasıyla, a) Mümin bir köle azat etmek,
b) Buna gücü yetmezse altmış gün ara
vermeden oruç tutmak, c) Oruç tutma-
ya gücü yoksa altmış fakire doyurmaktır.
Bu tertibe uymak farzdır.

Orucun Müstehabları:

Hanefî mezhebinde: Oruç tutacak
kimsenin sahur yemeği yemesi müste-
habtır. Bunun vakti gecenin sonudur.
Sahur yemeği oruç için insana kuvvet
verir. Sahurun tehir edilmesi müste-

habtır. Sahurun aksine iftar yemeğin-
de acele etmek yani akşam namazını
kılmadan orucu açmak müstehabtır.
Böylece oruç hali namazda kalbin hu-
zuruna mani olmaz.

Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem
orucunu açtığında şöyle derdi: **“Ey Al-
lâh’ım! Senin için oruç tuttum ve Senin
rızkınla iftar ettim.”** [Ebu Davud, 2358]

Orucu hurma gibi tatlı bir şey ile
açmak mendubdur. Oruçlunun yakınla-
rına, fakirlere çokça ihsanda bulunması,
sadaka vermesi müstehabtır.

Oruçlunun mümkün olduğu kadar
gece ve gündüz Kur’ân okuması ve
zikirle meşgul olması müstehabtır.

Oruçlunun fuzulî kelimadan yani,
lüzumsuz boş konuşmalardan dilini
tutması müstehabtır. Gıybetten ve laf
taşıymaktan her zaman uzak durmak
vâcibdir. Ramazan’da buna daha çok
dikkat etmelidir.

Oruçlunun i’tikâfa girmesi müste-
habtır. İ’tikâfın hükümleri ilerde an-
latılacaktır.

Şâfiî mezhebinde: Sahuru geciktir-
mek müstehabtır ama imsak vaktinin
geçmesinde şüphe varsa sahur yemeği
geciktirilmez.

İftar için acele etmek müstehabtır.
Oruçlu kişi güneşin batmasının ger-
çekleştiğini bilirse acele ederek iftarını
açar. Güneşin batmasından şüphe
ederse iftarını acele üzere açmaz. İftarı
hurma ile açmak, hurma yoksa su ile
açmak müstehabtır. Bu günlerde iyiliği,
sadakayı, Kur’ân okumayı, sıla-ı rahîm-
de bulunmayı çoğaltması müstehabtır.

Oruçlunun çirkin sözlerden sakınması da müstehabtır. Bu oruçlunun, yalan, gıybet ve sövmek gibi şeylerden dilini korumasıdır. Biri kendisine sövecek olursa iki veya üç defa şöyle der: “Ben oruçluyum!”

Özellikle Ramazan ayının son on gününde i'tikâfa girmesi müstehabtır.

Orucun Mekruhları:

Hanefî mezhebinde: Oruçlu kimse- nin abdest alırken ağızına ve burnuna aşırı su alması mekruhtur. Harareti azaltmak için ağza, buruna su almak ve soğuk su ile yıkanmak İmâm Ebu Hanife'ye göre mekruhtur fakat İmâm Ebu Yusuf'a göre mekruh değildir. Fetva da bu vecihledir.

Kişi bir yiyeceğin tadına bakarsa orucu bozulmaz, fakat böyle yapması mekruhtur. Bu hususta kocasının kötü huylu olması kadın için özürdür, pişireceği yiyeceğin tadına, tuzuna yutmaksızın bakabilir. Kişinin çocuğuna yedirmek için bir yiyeceği ağzıyla çiğnemesi başka bir çare varsa mekruhtur. Sakız çiğnemek orucu bozamaz ancak mekruhtur. Nefsinden emin olmayan oruçlunun hanımını öpmesi, okşaması gibi şeyler yapması mekruhtur. Oruçlunun kan aldırması, orucunu koruyamayacak kadar zayıf düşürmesinden korkulursa mekruhtur ama zayıf düşürmeyecekse mekruh değildir.

Oruçlu kimse için su ile ıslatılmış misvak kullanması İmâm Ebu Yusuf'a göre mekruhtur, fakat diğer âlimlere göre sabahleyin veya zevelden sonra yaş veya kuru misvak kullanmakta rahat yoktur.

Şâfiî mezhebinde: Sahuru geciktir-

mek müstehabtır ama imsak vaktinin geçmesinde şüphe varsa sahur yemeğinin geciktirilmesi mekruhtur.

Yemeğin tadına bakmak, sakız çiğnemek ve öğlen vaktinden sonra misvak kullanmak mekruhtur. Sürme çekmek ve banyo yapmak ise mekruh değildir. Akşama kadar susup konuşmamak mekruhtur.

İ'tikâfın Mahiyeti, Nevileri ve Hikmeti:

İ'tikâf, “oruçlu kimsenin i'tikâf niyeti ile cemaatle namaz kılanın bir mescidde kalması” demektir. Bir günden az bir zaman i'tikâf olarak kabul edilmez, vâcib olan i'tikâfta da böyledir.

İ'tikâflar vâcib, sünnet-i müekked ve müstehab nevilerine ayrılır. Nezredilen bir i'tikâf vâcibtir. Ramazan ayının son on gününde sünnet-i müekkeddir ve bunun dışındaki günler i'tikâfa girmekten daha faziletlidir. Başka bir zamanda ibâdet niyetiyle yapılan i'tikâf ise müstehabtır. İ'tikâfa başlamakla onu tamamlamak ve eğer bırakıldı ise kaza etmek vâcib olur.

Kadir gecesinin Ramazan ayının son on gününün her gecesinde olma ihtimali vardır, lakin tekli gecelerde olması tercih edilmiştir. Tekli gecelerin yirmi yedinci gecesini daha tercih edilmektedir.

Kadın, evinin mescit edindiği bir odasında i'tikâfa girer. Mescidde i'tikâfa giren erkek hakkında şart olan şeyler, evinde i'tikâfa giren kadın için de şarttır.

Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem Medîne'ye hicretinden sonra ahirete irtihallerine kadar her Ramazan ayının son on gününü i'tikâf ile geçirirlerdi.

İhlâs ile yapılan bir i'tikâf pek şerefli ve faydalı bir ameldir. Dünya işlerinden uzaklaşıp Allâh'ü Teâlâ'ya yönelerek, birer beytullâh olan mescitlerden birine sığınan bir mümin en kuvvetli kalelerden bir kaleye sığınmıştır.

Bir müminin her gün azalmakta olan hayat günlerinden bir kısmını böyle kutsal bir ayda, böyle kutsal bir mekânda halis ve temiz bir kalb ile Rabbini tazim etmeye ve ibâdete ayırması kaçırılmayacak bir fırsat ve pek yüce bir ganimettir.

İ'tikâf yapan kişi bütün vaktini namaza tahsis etmiş demektir. Çünkü namaz kılmadığı vakitlerde bile mescid de namazı bekler bir vaziyettedir. İ'tikâf sayesinde mü'minin maneviyatı yükselir, kalbi nurlanır, yüzünde kulluğun nuru parlar.

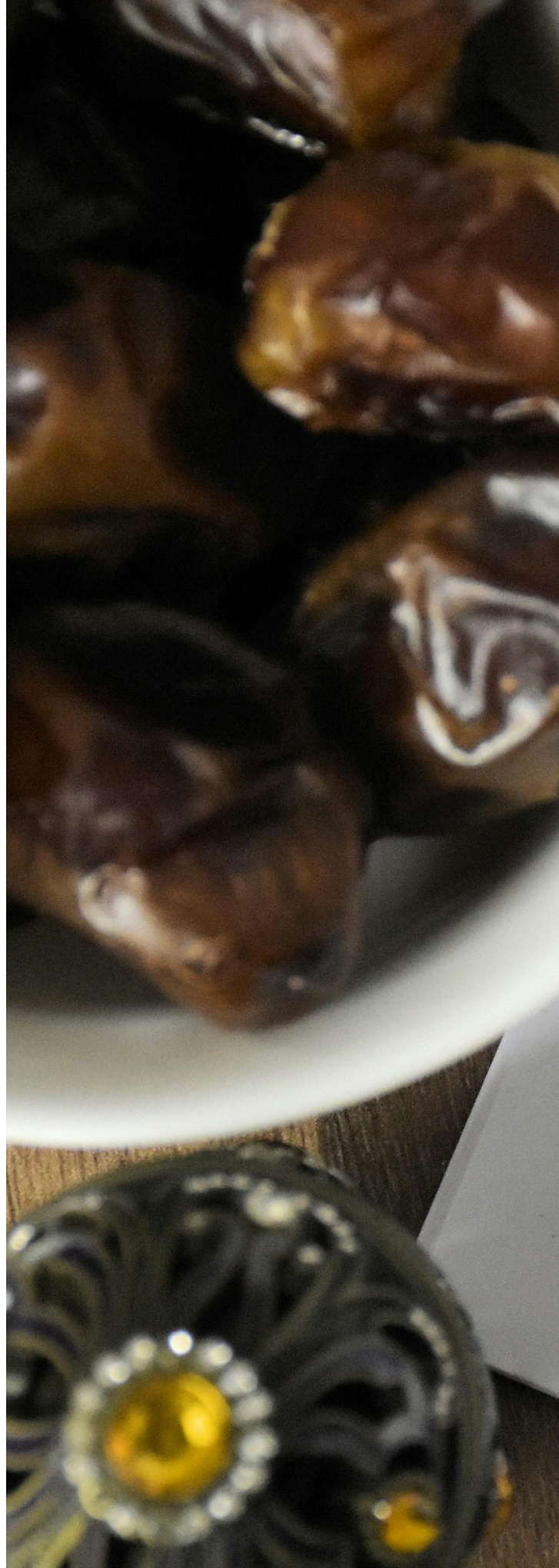
İ'tikâfın Şartları, Adabı ve Bozan Şeyler:

İ'tikâfın sahih olması için bazı şartları vardır. Bunlar:

a) Müslüman, akıllı ve hayız ve nifas'tan temiz olmak, b) İ'tikâfa niyet etmiş olmak, c) İ'tikâfa mescid veya o hükümdeki bir yerde girmek, d) Vâcib olan i'tikâfta oruçlu olmaktır.

İ'tikâfın birtakım âdâbları vardır. Bunlar:

a) İ'tikâf, Ramazan ayının son on gününde mescidlerin en faziletisinde yapılmalı, b) İ'tikâf esnasında hayırdan başka bir şey söylenmemeli, c) İ'tikâf esnasında Kur'ân-ı Kerîm tilavet edilmeli, hadis-i şerif okunmalı ve Allâh'ü Teâlâ'yı zikir ile meşgul olunmalı, d) İ'tikâf esnasında temiz elbiseler giyinmeli ve

تَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِبِ

ن ﴿٢٥﴾ وَكَوْنُ نَشَاءٍ لَطْمَسْنَا

رَفَا سَتَبْقُوا الصِّرَاطَ فَا نِي

ن ﴿٢٦﴾ وَكَوْنُ نَشَاءٍ لَبَسْخُنْمُ عَلَى

بِهِمْ فَبَا اسْتَطَاعُوا مُضِيًّا وَلَا

يَعُونُ ﴿٢٧﴾ وَمَنْ يُعْرِضْهُ نُنَكِّسْهُ فِي

خَلْقٍ أَفَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾ وَمَا عَلَّمْنَاهُ

güzel kokular sürünmelidir. İ'tikâfa girenin hiç konuşmaması mekruhtur. Konuşur fakat ancak hayır söyler.

Cinsî münasebette bulunması ve buna götüren şeyleri yapması haramdır. Gece veya gündüz, unutarak olsun kasten olsun, cinsî münasebette bulunmakla i'tikâf bozulur.

İ'tikâfa girmeyi nezreden kimse, yemek içmek ve lavabo ihtiyaçları gibi beşeri ihtiyaçlar, hayız veya orada durmayı mümkün kılmayan hastalık gibi durumlar sebebiyle dışarı çıkarsa i'tikâfi bozulmaz. Ancak hasta ziyareti, cenaze namazı ve Cuma namazı için çıkarsa bozulur.

Kölenin efendisinden, kadının kocasından izinsiz olarak i'tikâfa girmesi haramdır.

Sadaka-i Fıtır:

Hanefî mezhebinde: Sadaka-i Fıtır, Ramazan ayının sonuna yetişen ve aslî ihtiyaçlarından fazla en az nisab miktarı bir mala sahip olan hür ve Müslüman herkese vâcib olan bir sadakadır. Bu kimseler kendilerinin fitrelerini vermekle mükellef oldukları gibi, küçük çocuklarının, kölelerinin ve cariyelerinin Müslüman olmasalar dahi fitrelerini vermekle mükelleftirler.

Fitrenin miktarı buğdaydan veya buğday unundan yarım Sa' (ki bu yaklaşık 1,458 kg eder), arpadan veya arpa unundan, kuru hurmadan ve kuru üzümünden bir Sa' (ki bu yaklaşık 2,917 kg)'dır. Bunların kendileri verilebildiği gibi kıymetleri de verilebilir. Bir Sa' sekiz Irak rıtline eşittir.

Fitre Ramazan bayramının birinci

günü fecrin doğumundan itibaren vâcib olur. Fitreyi bayram günü bayram namazına gitmeden önce vermek müstehabtır fakat bundan önce vermek de caizdir. Zamanında verilmeyip sonraya kalsa yine vermek vâcib olur. Malı olan küçük çocuğun velisi onun ve ona ait kölenin fitrelerini çocuğun kendi malından verir.

Şâfiî mezhebinde: Sadaka-i Fıtır üç şeyle farz olur. Bunlar: a) Müslüman olmak, b) Ramazan ayının son gününde güneşin batmış olması, c) O gün kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin nafakasından fazla yiyeceğinin bulunması.

Hatime:

Ebu Hureyre radîyallâhu anhu'dan rivâyet edildiğine göre Rasûlullâh sal-lallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: **“İmân ederek ve karşılığını Allâh'tan bekleyerek Ramazan orucunu tutan kişinin geçmiş günahları bağışlanır. İmân ederek ve karşılığını Allâh'tan bekleyerek kadir gecesini ihyâ eden kişinin geçmiş günahları bağışlanır.”** [Nesai, 2206]

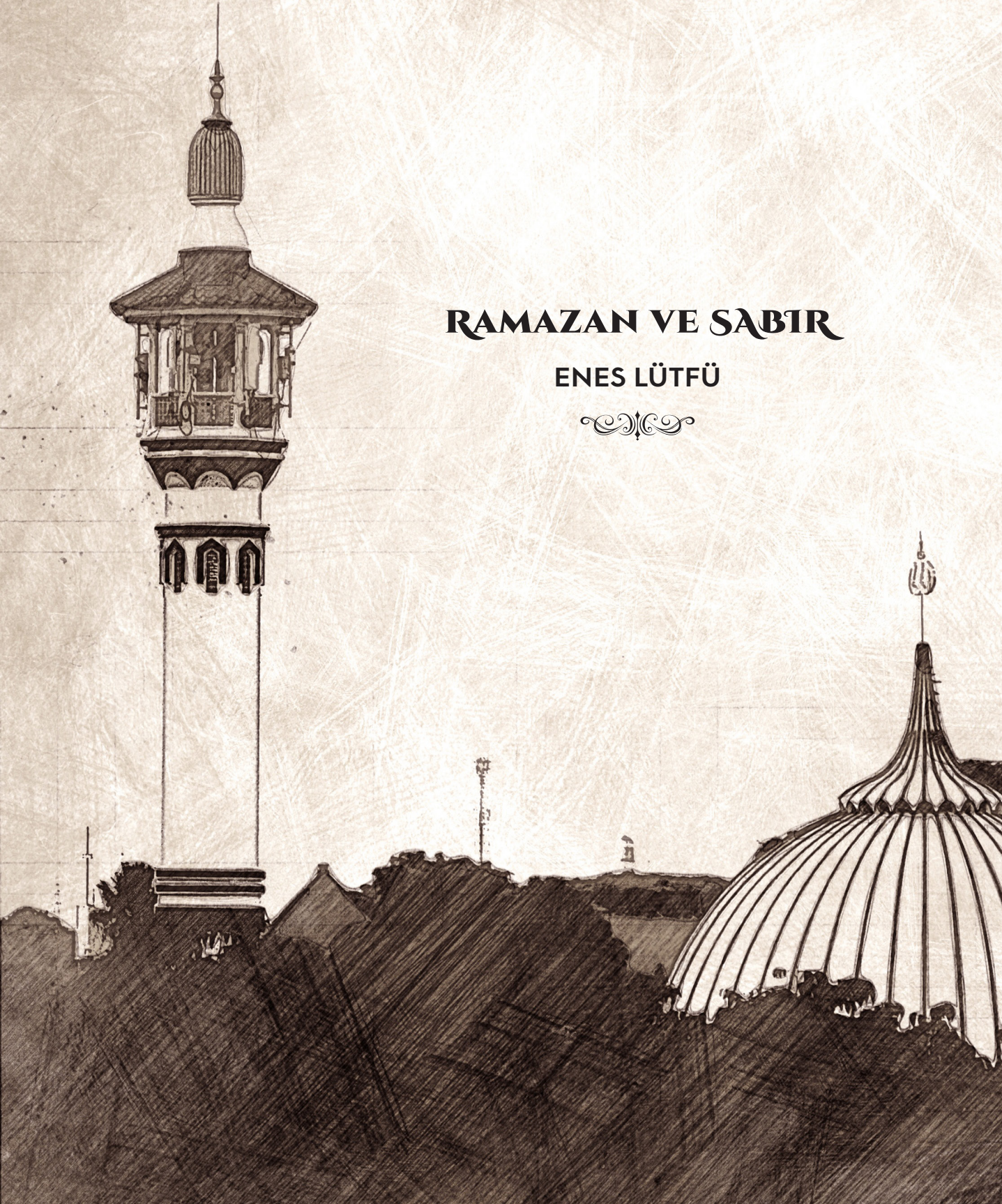
Ebu Hureyre radîyallâhu anhu'dan rivâyet edildiğine göre Rasûlullâh sal-lallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: **“İmân ederek ve karşılığını Allâh'tan bekleyerek Ramazan gecelerini ihyâ eden kişinin geçmiş günahları bağışlanır.”** [Nesai, 2194]

Allâh'ım! İçinde bulunduğumuz bu Ramazan ayında Sana îmân ederek gündüzleri oruç tutmayı, geceleri ihyâ etmeyi bizlere kolaylaştır.

Allâhümme Amin!

RAMAZAN VE SABIR

ENES LÜTFÜ

Es-Sabûr olan Allâh’u Teâlâ’nın ismi ve izniyle... Yerde ve gökte hamd, O’na mahsustur. Salât ve selâm; Sabır Nebîsî’nin, ehlinin ve ashâbının üzerine olsun.

Sabır Nedir?

Sabır kelimesi lügatte; “engellemek, hapsedmek; güçlü ve dirençli olmak” mânâlarına gelir. Ahlâk ıstılâhında ise sabır; “Allâh Azze ve Celle’nin emirleri ve nehiyleri karşısında nefsi itaate zorlamak ve başa gelen musibet anında isyandan kaçınarak dayanıklı olmak” şeklinde ifâde edilebilir. Sabır, peygamberlerin vasıflarından olan övülmüş bir ahlâk kavramıdır. Yüce dînimiz İslâm’da sabır kavramı önemli bir yere sâhibtir; zira ilerleyen sayfalarda belirtileceği üzere sabır, kul olmanın gereği olarak insâna ait bir özelliktir.

Bilinmelidir ki sabır kavramı, belirli bir denge üzere olmazsa, sevilmeyen ve çirkin görülen bir davranış olarak karşılır. Böyle bir sabır netice olarak insânlara zillet, bayağılık ve dînde aşırılığa gitmek olarak dönebilir. Bu, Rab-bimizin bizden istemediği ölçüdeki sabırdır.

El-Hakîm olan Rabbimiz bizlere emirler ve nehiyeler vaz’etmiş ve yine onların tatbikinde kendi istediği üzere olmamızı istemiştir. Bu her konuda böyledir. Misal olarak Allâh’u Teâlâ kendisine îmân edilmesini emretmiş ve şirk koşulmasını da yasaklamıştır. Öyleyse bir insân Allâh’ın varlığına îmân etse ancak birliğine îmân etmese sahih îmânı gerçekleştirilmiş olmaz. Çünkü Rabbimizin istemiş olduğu îmân, Allâh’ın varlığını kabul ettikten sonra tek olduğunu da kabul etmektir. Yani emredilenler,

istenilen şekilde yerine getirilmediği sürece hiçbir önemi yoktur.

Bu misal, sabır kavramının diğer yönünü anlatabilmek içindir. Sabır da istendiği ölçüde yerine getirilmelidir. Aksi takdirde zararı faydasını aşabilir. Buradan çıkarıldığı üzere sabırın iki ciheti vardır, bunlar: Birincisi: “Memdûh Sabır” (övülen sabır) ikincisiyse “Mezmûm Sabır” (yerilmiş sabır).

Memdûh Sabır

Memdûh sabır, Türkçe’ye “övülmüş sabır” olarak geçmiştir. Sabır dendiği zaman ilk anlaşılan mânâ da budur. Memdûh sabırda, insânın doğru ölçüde Allâh’u Teâlâ’nın emirlerine ve nehiyelerine karşı nefsi itaate zorlaması ve başa gelen musibet anında isyandan kaçınması söz konusudur. Bunlar kul olmanın gereğidir, çünkü kulluk sabırdan müteşekkildir. Örneğin, Allâh’u Teâlâ’nın: “**Namazı dosdoğru kılın...!**” [Bakara: 2/43] emrini, nefsin isteksizliğine rağmen yerine getirmek, sabır ahlâkıyla mümkündür. Yine Rabbimizin: “**Zinaya yalaşmayın...!**” [İsrâ: 17/32] yasağından, nefsin fütursuzca arzusuna rağmen kaçınmak, sabır ahlâkını edinmekle mümkündür.

Son olarak; her türlü korku, açlık, mal ve can kaybı... gibi musibetler başa geldiği zaman, isyandan kaçarak Rabbimize hamdetmek, ne olursa olsun her halde O’nu övmek, yine sabır ahlâkını edinmekle mümkündür. Rabbimiz bizleri sabredenlerden kılın, nitekim O, sabredenleri övmüş ve müjdelemiştir: “**Mutlaka sizleri; birazcık korkuyla, açlıkla, semerelerin azlığıyla, can ve mal noksaniyle sınavacağız. Sabredenleri müjdele!**” [Bakara: 2/155]

Mezmûm Sabır

Mezmûm sabır, Türkçe'ye "yerilmiş sabır" olarak geçmiştir. Caiz olmayan şekilde de olsa, gelişen duruma direnç gösterilmesinden dolayı sabır olarak isimlendirilmiştir. Çirkin görüldüğü için de mezmûm olarak nitelendirilmiştir. Burada Müslüman'ın; zillete düşmesi, bayağlaşması ve dînde aşırılığa gitmesi söz konusudur. Nitekim kul, ahsen-i takvim üzere yaratılmış bir varlıktır. İyi niyet dahi olsa şerâtin uygun görmediği bu hallerden birine düşmek Müslümanlar için caiz değildir. Örneğin, bir kişinin kibir ve ucub duygularını yenmek kastıyla, başkası tarafından üzerine bevledilmesi halinde sabretmesi, kabul edilecek bir sabır değildir.

“Oysa izzet; Allâh'ın, Rasûlünün ve mü'minlerindir. Lakin münâfıklar bunu bilmiyorlar.” [Münâfikûn: 63/8]

Yahut ruhban hayatı sürüp; evlenmek, uyumak ve yemek-içmek gibi aslî ihtiyaçlardan uzak durmaya sabretmek doğru bir sabır değildir. Şerâat zaten böyle bir şeyle kulları mükellef tutmuş değildir. Ölçü, Allâh'ındır. O, nasıl dilerse öyle olur. O'nun dediği dîndir ve O'nun dediği ibâdetdir. Bunun dışındaki lerin Allâh indinde hiçbir değeri yoktur.

“Uydurdukları ruhbanlığa gelince, onu biz yazmadık. Fakat kendileri Allâh rızâsını kazanmak için yaptılar. Ama buna da gereği gibi uymadılar.” [Hadîd: 57/27]

Sabretmenin Hükümü Nedir?

Dinimiz İslâm'da, maslahatı koruyan beş temel hüküm vardır. Bunlar; farz, mendub, haram, mekruh ve mübâh olarak isimlendirilirler.

Hayatımızdaki her bir amelin, bu sayılan beş hükümden biriyle ilişkisi vardır. Örneğin beş vakit namaz kılmanın hükmü; farz, misvak kullanmanın hükmü; mendub, içki içmenin hükmü; haram, dedikodu yapmanın hükmü; mekruh, yeme-içmenin hükmü, mübahdır. Sabır kavramının da bu beş hükümle ilişkilendirildiği kısımları vardır. Bu hükümlerin çeşitlerini, ahlâk alanında uzman olan İmâm Gazâli rahîmehullâh'ın ve İmâm İbn Kayyim el-Cevziye rahîmehullâh'ın kitâblarından ortak alıntı yaparak açıklamak isteriz: *“Haramlardan uzak durmada ve dînî görevlerin yerine getirilmesinde tahammül göstermek şeklindeki sabır farz; dînen mekruh olan şeylerden uzak durmak suretiyle gösterilen sabır mendub; can, mal ve namusunun saldırıya uğraması karşısında, ayrıca ölüm tehlikesi olan açlığa, susuzluğa katlanma anlamındaki sabır haram; bedenine zarar verecek derecedeki acılara katlanma şeklindeki sabır mekruh; dînen yapılmasında bir sakınca olmayan konularda sabır göstermek mübahdır.”* [Gazâli, İhyâ: 4/151; İbn Kayyim, Sabredenler ve Şükredenler: 45]

Bunları düşünür ve doğru anlarsak görülecektir ki sabrın ölçüsü şerâttir. Bunun dışına çıkılmasında kişiler için zillet ve eza vardır.

Sabrın Önemi Nedir?

Sabır olmazsa olmaz kavramlardan; onun önemi, insânı insân, kulu kul yapmasıdır. Sabrı olmayanın insânlığı gelişmez, insân olmayı başaramayan dan da kulluk beklenmez. Sabır, insân özündeki temel bir taştır, insânlık bu taş üzerinden inşa olur. Yine imâmın büyüklerinden bu konu hakkında büyük şeyler söylediğini görüyoruz.

Onların vardıkları sonuç; sabır insâna yakışan bir ahlâktır, o nedenle önemlidir.

İhyâ-u Ulûmi'd-Dîn sâhibi İmâm Gazâlî rahîmehullâh'ın kitâbında şöyle geçmektedir: “Bunu anlayabilmek için melekler, insânlar ve hayvanlar arasındaki düzenin nasıl olduğunu bilmek gerekir. Sabır bu yaratıkların içinde sadece insâna aittir. Hayvanlarda ve meleklerde bulunması düşünülmez. Hayvanlarda düşünülmeysi onların eksik oluşundandır. Meleklerde düşünülmeysi ise onların olgun oluşundandır. Bunu şöyle izah etmemiz mümkündür: a) Hayvanların sadece şehvetleri vardır ve onlar şehvetlerine bağlıdırlar. Onların duruşları, hareketleri, şehvi duyguları iledir. Şehvetlerine muhalefet edecek bir duyguları yoktur. Bu sebeble de şehvetlerine karşı duramaz ve sabretmezler. b) Melekler, yalnızca Allâh'a bağlı kalmak ve O'na kulluk etme gayesindedirler. Onların şehvetleri olmadığından kendilerini başka yola özendirip sabrı gerektirecek bir olayla karşılaşmazlar. c) İnsân, yaratıldığı ilk anda hayvanlarda olduğu gibi noksandır. Şehvetinden başka bir şey tanımaz. Biraz büyüdüğünde oyun oynama ve süslenme şehveti arız olur. Daha sonra evlenme isteğine ve şehvetine sâhib olur. O zamanlar kendisinde bir sabır kuvveti bulunmaz. Çünkü sabır, ters görüşlü iki kuvvetin mücadelesi anında bir tarafın gayret edip tahammül etmesidir...” [İhyâ-u Ulumi'd-Dîn 4/137]

İmâmın açıklamasından anlıyoruz ki, sabır mahlukât arasında, insâna ait bir özelliktir. Çünkü hayvanlar doğruyu ve yanlış ayırt edebilecek bir akıl mekanizmasına sâhib değillerdir. Onlar bir şeyin yanlış olduğunu anlayıp, istek-

lerine rağmen onunla mücadele etme girişiminde bulunamazlar. Meleklerde ise durum tam tersinedir. Onlar, tamamen itaate programlı olup yanlış nedir bilmezler. Şehvet duyguları olmadığı için, itaatlerini zorlayacak ve yıpratıcı duruma karşılaşmazlar. Böylece her daim itaat halindedirler. Bu onları zorlayan bir durum olmadığı için sabrı gerektirmez. İmâmın dediği gibi sabır; “ters görüşlü iki kuvvetin mücadelesi anında bir tarafın gayret edip tahammül etmesidir.”

İnsânlar her iki uç kutbu da bir arada bulundurduğu için sürekli mücadele halinde olmaları gerekir. Bu mücadelede gâlib gelirse meleklerin derecelerini bile geçerler, mağlub olurlarsa hayvanlardan bile daha aşağıya düşebilirler. İnsânları nefislerine rağmen sabır yoluna sevk eden güç îmân gücüdür. Çünkü o, akli ve vicdani irşad eden mânevî mürşittir. İmândan ötürü sabır, sabırdan ötürüde insân değerlidir. Sabrın önemi işte böyledir.

Sabır Kavramının Kur'ân ve Sünnetteki Yeri

İnsân, imtihanlarla çevrili zorlu bir yolculuktur. Onun bu yolculuktaki en güzel arkadaşıysa sabırdır. Kulların dünyâ ve âhiret nimetlerini elde etmeleri, hayatlarını sıhhat ve saâdet içinde sürdürebilmeleri, sabredebilmelerine bağlıdır. Başta hastalık, stres, ruhî bunalım, kavga, geçimsizlik, uyumsuzluk, itaatsizlik ve başarısızlık gibi şeyler hep sabırsızlığın sonucudur. Hayatımıza yön veren Kur'ân-ı Kerîm ve onun şârihi niteliğinde olan Sünnet-i Seniyye sabır kavramını insânın temel ahlâkı olarak ele almış ve bu kavramı emretmiştir.

Kur’ân-ı Kerîm’de Emredilen Sabır ve Şekilleri

İbâdette Sabır

Allâh Azze ve Celle bizleri ancak kendisine ibâdet etmemiz için yaratmıştır. İbâdetin aslı, kulun Allâh Azze ve Celle’ye itaat ederek boyun eğmesidir. Çünkü yerine getirilmesi istenen her bir amel, emir niteliği taşır. Emredileni yerine getirmekte emir sâhibine itaat etmektir. İtaat de ancak sabırla gerçekleşir. Ve bir defalığına değil bütün ömrümüz boyunca bizden itaat/ibâdet üzere olmamız istenmiştir. Al-lâh’u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: **“Yakîn (ölüm) sana gelinceye kadar Rabbine ibâdet et”** [Hicr: 15/99]

Bu âyet-i kerîmeyi düşündüğümüzde, sabır kavramının büyük bir rızık olduğunu anlarız. İbâdetlerin zorluklarına rağmen, nefsi itaate zorlamak, şeytânın hilelerine karşı şuurlu bir şekilde direnmek, Rabbimizin rızâsını gözeterek emirlerine tutunmak sabretmenin bir sonucudur.

Sabır üzere ibâdet ehli olmamızı isteyen Rabbimiz Kur’ân-ı Kerîm’inde şöyle buyurmaktadır: **“O, göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin Rabbidir. O halde sabır ve sebat ile O’na ibâdet et! O’nun adını almaya layık başka birini biliyor musun?”** [Meryem: 19/65]

Burada iki emir vardır; birincisi O’na ibâdet etmek, ikincisi ise emredileni yerine getirirken sabretmek. Böylece itaat gerçekleşmiş ve zıttı olan isyan terkedilmiş olsun. “Farzları tamamlayan şeyler de farzdır” kaidesine; eğer ki farz olan bir ibâdet, sabretmekle yerine getirilmiş olacaksa, ona sabret-

mek de farzdır. Rabbimiz bizleri sabredenlerden kılsın, Allâhumme âmin.

Günah İşlememekte Sabır

İnsânın fitratında günahlara karşı ilgi duyma vardır; buna nefis denir. Nefis, bir şeyin sonucunu düşünmeden arzu edilenin yerine getirilmesini ister. Ona göre doğru-yanlış ayırımı yoktur. Akıl güçlü olursa nefsi uyarır ve arzu edilen şeyin doğru olmadığını söyler. Eğer, akıl müdahale edemez veya gâlib gelemmez halde olursa, kör nefis kişiyi helake götürür. Eğer gâlib gelir ve onu durdurabilirse helak olmaktan kurtarır.

Aklın müdahale edememesi; iflas etmiş olmasındandır. Gâlib gelememesi ise, tehlikeyi fark edebilecek varlıkta olsa da nefse gâlib gelemeyecek kadar da zayıflıkta olmasındandır. İ

şte burada aklın dostu olan sabır dediğimiz kurtarıcı devreye girer ve akıl gâlib gelir. Tıpkı bir süvari gibi, serkeş nefsi kontrol altına alır ve nefsin enerjisini itaat yoluna yönlendirir. Nefsi, göremediği tehlikelerden kurtarır ve onu terbiye eder. Artık onu zafere koşturur. Rabbimiz bir âyet-i kerîmesinde şöyle buyurmaktadır:

“Allâh ve Rasûlüne itaat edin, birbirinizle çekişmeyin, sonra zayıflarsınız ve zaferi elden geçirirsiniz. Sabredin, kuşkusuz Allâh sabredenlerle beraberdir.” [Enfal: 8/46]

Âyetî kerîme, bizlere öfke anında sabretmemiz gerektiğini öğretiyor. Aksine sabretmez ve nefsin arzusuyla hareket edersek, zayıflığa ve mağlubiyete uğrayacağımızı haber veriyor. Öfke, nefsin bir amelidir.

Nefis ise akli örter, ancak sabır kuvvetinden faydalanılırsa kötü sonuçtan korunmuş olunur. Burada akıl olarak isimlendirdiğimiz şeyi îmân olarak da isimlendirebiliriz. Hakikattir ki zaten akli olanlar îmân ederler. Bunun zıttın da olanların hali ise ehline malûmdur. Özetle itaat üzere devam etmek sabrı gerektirdiği gibi, Allâh ve Rasûlü'nün nehyettiği tüm günahlardan korunabilmek için de sabır gerekmektedir. Rabbimiz bizleri hakkıyla sabredenlerden eylesin, Allâhumme âmin.

Belâ ve Musibet Karşısında Sabır

Hayatımız içerisinde imtihan edildiğimiz durumlardan birisi de belâlar ve musibetlerdir. Yüce kitâbımız Kur'ân-ı Kerîm bu konuya ışık tutmuş ve sabrı tavsiye etmiştir. Başta peygamberler olmak üzere insânların çoğu belâ ve musibet ile imtihan edilmişlerdir. Belâların ve musibetlerin en ağırlarıysa Peygamberlerin başına gelmiştir. Onlar hallerine sabrederek bizlere en güzel örneği teşkil etmişlerdir.

İnsânın başına gelen her bir durum kaderin bir sonucudur. Kader, Allâh Azze ve Celle'nin sonsuz ilmiyle olacakları bilip Levh-i Mahfuz'a yazması ve vakti saati geldiğinde de yazılanların meydana gelmesini irâde etmesidir. Yani başımıza gelenlerin hepsi ancak Allâh'ın dilemesindedir. Öyleyse kadere îmân eden herkesin tevekkül ederek sabretmesi gerekir. Rabbimiz bir âyet-î kerîmesinde şöyle buyurmaktadır:

“De ki: Bize Allâh'ın yazdığından başkası isabet etmez. O, bizim Mevlâ'mızdır. Mü'minler ancak ona tevekkül etsinler.” [Tevbe: 9/51]

Burada anlaşılması mühim olan mesele şudur; kişinin başına gelenler ya elleriyle yaptıklarının karşılığıdır ya da Rabbimizden gelen bir imtihandır. Bunlar, belâ ve musibetin gelme sebepleridir.

a) İmtihan: Rabbimiz, bazen insânın özündeki kulluğun meydana çıkması, kemâlatının artması veya kulun kendisine şâhid olması için türlü şekillerde belâyâ maruz tutar. Bu durumda kuldun sabretmesini ister. Eğer kul sabrederse kulluğunu ispat etmiş olur. Rabbimiz de onu en güzel nimetlerle müjdeler. Peygamberlerin başlarına gelen belâ ve musibetler bu cihetten incelenirler. Bununla ilgili Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: **“Mutlaka sizleri; birazcık korkuyla, açlıkla, semerelerin azlığıyla, can ve mal noksanıyla sınavacağız. Sabredenleri müjdele!”** [Bakara: 2/155] **“İnsânlar, denenip imtihandan geçirilmeden, 'îmân ettik' demekle bırakılacaklarını mı sanıyorlar?”** [Ankebût: 29/69]

b) Günahların karşılığı: Bazen de kul yapmış olduğu bir hatanın karşılığı olarak musibete tabi tutulabilir. Rabbimiz kuluna merhamet ederse yaşadığı musibeti onun günahına kefaret kılar ve bu iş ile onu âhîret azabından kurtarır. Dilerse de sadece cezalandırmak için kulu musibete uğratar.

Kişinin hangi tarafta olduğu sabredip etmemesinden anlaşılabilir. Kul, sabreder ve günahına tevbe ederse muhakkak bağışlanır. Ancak kul sabretmez ve isyanını artırır, Rabbimizin intikamına düşer olur. Nihâyetinde kulun başına gelenler elleriyle kazandıkları yüzündendir. Rabbimiz şöyle buyurur:

“Başınıza gelen her musibet, kendi ellerinizle kazandığınız günahlar sebebiyledir. Bununla birlikte Allâh o günahların çoğunu yine de affediyor.” [Şûra: 42 /39] **“Sana isabet eden iyilik Allâh’tandır. Sana isabet eden kötülük kendindedir. Biz, seni, insânlara rasûl olarak gönderdik. Şâhid olarak Allâh yeter.”** [Nisâ: 4/79]

Kur’ân-ı Kerîm’de sabrın birçok çeşidinden bahsedilmektedir. Biz burada en önemlilerini anlatmakla yetindik. Sabır, bu dünyâda kula ikrâm edilmiş büyük nimetlerdendir. Rabbimiz bizlere sabrın her çeşidini kolaylaştırın ve bizleri müjdelenenlerden eylesin, Allâhumme âmin.

Sünnet-i Seniyye’de Sabrın Yeri

Peygamberimiz aleyhisselâm her güzel ahlâkın mümessilidir. O, bizzat Rabbimiz Teâlâ tarafından ahlâklandırılmıştır. Rabbimiz ona peygamberlikten önce güzel ahlâk vermiştir. O, vahyin buyruğunu hayat peteğinden süzüp bize sunan bir Sabır Nebîsi’dir. Yine o, sabır kavramını hayatının her karesinde bize uygulamalı öğreten muâllimidir: **“Andolsun ki Allâh’ın Rasûlünde sizin için en güzel örnek vardır.”** [Ahzab: 33/21]

Peygamberimizin Hayatından Sabır Örneklikleri

Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, hayatının her köşesinde sabır kavramıyla karşılaşmış ve onu yol arkadaşı edinmiştir. Çocukluğundan yetişkinliğine, Peygamberliğinden vefatına kadar sabrı gerektiren birçok olaylar yaşamıştır. Yetimlik, fakirlik, sevdiklerini kaybetme, sevdikleri tarafından dışlanma, evlat acısı, tehdit, suikast,

sürgün, hicret... Sabır Nebîsi aleyhisselâm, Rabbimizle kurulan dostluk bağından sonra, hiç bitmeyen bir düşmanlığı üzerine çekmiştir.

Kendi yaşadığı zamanda ve bizim yaşadığımız şu zamanda hem insân şeytânlarından hem cin şeytânlarından hiç bitmeyen düşmanları vardır: **“İşte böyle! Biz bütün peygamberlere insân ve cin şeytânlarını düşman kıldık.”** [En’âm: 6/112]

Peygamberimiz sallallâhu aleyhi ve sellem, kendi dönemindeki görünür ve görünmez düşmanlarını sabır silahıyla yenmiştir. Bizlere de bunu miras bırakmıştır. Peygamberimizin sabır kuvvetiyle üstesinden geldiği birçok meseleler vardır. Onlardan birkaçını burada paylaşalım, inşallâh.

Allâh Yolunda Dâvette Sabretmesi

Ezdî, şöyle anlatmaktadır: **“Babamla birlikte (câhiliye) hacca yapıyordum. Mina’ya gelip konaklayınca bir toplulukla karşılaştım. Babama: ‘Bu cemâat ne için toplanmış?’ diye sordum. Babam: ‘Kavminin dînini terk etmiş olan şu kişi için’ dedi. İşâret ettiği tarafa bakınca Rasûl-i Ekrem aleyhisselâm’ı gördüm: ‘Ey insânlar! Lâ ilâhe illallâh, deyiniz de kurtulunuz!’ diye sesleniyordu. İnsânlardan kimi onun yüzüne tükürüyor, kimi başına toprak saçıyor, kimi de ona sövüp sayıyordu. Öğleye kadar bu hâl devam etti. O sırada bir kız, içinde su bulunan bir kap ve elinde bir mendil olduğu hâlde geldi. Ağlıyordu. Fahr-i Kâinât aleyhisselâm kabı alıp sudan içti, elini yüzünü yıkadı. Başını kaldırıp: ‘Yavrucuğum, yakanı başörtünle ört! Baban hakkında, tuzağa düşürülüp öldürülecek ve zillete uğrayacak diye korkma!’ buyur-**

du. Bunun kim olduğunu sorduk; ‘kızı Zeyneb’ dediler.” [Heysemî: 6/21]

İnsânların Kabalığına Sabretmesi

Abdullâh b. Mesûd radîyallâhu anhu şöyle anlatır: “Huneyn Savaşı’nda elde edilen ganimetleri taksim ederken, Rasûlullâh sallâllâhu aleyhi ve sellem bazı kişilere diğerlerinden fazla hisse verdi. Akra bin Hâbis’e yüz deve, Uyeyne bin Hısn’a da bir o kadar verdi. Arapların ileri gelenlerine de o günkü taksimde biraz fazla pay verdi. Bunun üzerine bir kişi: ‘Vallâhi bu taksimde hakkaniyet yoktur, Allâh rızası da gözetilmemiştir!’ dedi. Ben de: ‘Allâh’a yemin ederim ki, ben bunu Rasûlullâh sallâllâhu aleyhi ve sellem’e söyleyeceğim.’ dedim. Gittim, adamın söylediklerini anlattım. Bunun üzerine Rasûlullâh’ın mübârek yüzü, üzüntüden kıpkırmızı kesildi. ‘Allâh ve Rasûlü de adâlet etmezse, hiç kimse adâlet etmez.’ buyurdu ve şöyle devâm etti: ‘Allâh, Mûsâ’ya rahmet etsin. O bundan daha ağır bir imtihana mâruz kalmıştı da, sabretmişti.’” [Buhârî, Edeb, 53]

Sabır Darbenin İlk Anındadır

Enes b. Mâlik radîyallâhu anhu anlatıyor: “Peygamberimiz aleyhisselâm bir kabrin başında ağlamakta olan kadına rastladı ve: ‘Allâh’tan kork ve sabret.’ dedi. Kadın: ‘Git başımdan, başıma gelen musîbeti sen yaşamadın!’ diye cevâb verdi. Peygamber’i tanıyamıyordu. Kendisine, onun Peygamber olduğu söylendi. Bunun üzerine kadın Peygamber’in kapısına gitti, kapıda bekleyen herhangi bir görevli de yoktu. ‘Seni tanıyamadım’ dedi. Rasûlullâh aleyhisselâm da: ‘Sabır, ancak (musibetin) başa geldiği ilk andadır’ buyurdu.” [Buhârî, Cenâiz, 31]

Sabrın Müslümanlara Etkisi

Sabrın memdûh ve mezmûm olan yönlerinden bahsetmiştik. Etkisi de aynen kendi cihetinden olacaktır. Övülen sabır güzel bir etki oluşturacakken, yerilmiş sabır da kötü bir etki bırakacaktır. Biz burada ferdî ve ictimâî olarak sabrın iyi etkisini ele alacağız:

1) Sabrın Müslümanlar Üzerindeki Ferdî Etkisi

Kontrollü Davranmak ve Stresten

Uzak Olmak: Sabır, ferdin; menfî durumlarda baş etme yeteneğini artırır. Zorluklar karşısında duygusal dengeyi korumaya yardımcı olarak, stresle başa çıkmaya olanak tanır. Kısacası sabır, hayat kalitesini düşüren duygusal atakları düşünce mekanizmasından uzak tutar.

Disiplinli Olmak ve Akıllıca Hareket

Etmek: Sabır, ferdin; disiplinle hareket etmesini ve olaylara usul çerçevesinden bakabilmesini sağlar. Özellikle uzun soluklu planlarda disiplin ve sabitenin bozulması olası bir ihtimaldir. Sabır, koyulan usûl ve kaideleri bozmadan sebât üzere kalmaya yardımcı olur.

Doğru Karar Alabilmek:

Sabır, ferdin; korku, telaş ve hüzn gibi akli örten kötü etkenlerin, karar alma eylemine müdahale etmelerine engel olarak, doğru karar almayı sağlar. Çünkü, insân olağanüstü durumlarda akıllıca hareket edemez ve bu durum ona olumsuzluk olarak geri döner. Kararlarımız, geleceğimizdir. Sabır geleceğimizi koruyan güzel bir etkendir.

Huzuru Artırmak:

Sabır, ferdin; kendisiyle, çevresiyle ve hayatla barışık yaşamasını sağlar.

Sürekli her şeyi sorgulamak ve eleştirmek yerine, Allâh'ın kaderine yazdıklarını kabul etmeye yönlendirir. İnsân, gücünün yetmeyeceği bir şeyle mücadele etmeye kalktığında yenik düşer ve bu onun huzursuzluğuna sebep olur. O nedenle kişi, sabırla içsel huzuru yakalar.

Kişisel Gelişimi Sağlamak: Sabır, ferdin; kişisel gelişimine katkıda bulunur ve olgunluk seviyesini artırır. Güven veren insânların bir özelliği de tahammül derecelerinin yüksek olması ve sabretmeleridir. Bu, onları toplumun lideri olma vasfına bile götürebilmektedir. Acelecilikse kişilerde hafiflik ve kaygı oluşturur, bu ise onları güvensiz kılar. O nedenle gelişmenin ilk adımı sabretmektir.

2) Sabrın Müslümanlar Üzerindeki İctimâî Etkisi

Dayanışmanın Artması: Sabır, ictimâî olarak; kriz zamanlarında toplumun birbirine karşı anlayışlı davranmasını sağlar ve dayanışmayı artırır. Güçlü zorluklar, bazen iç çatışmaya sebebiyet verebilirler. Açlık, kriz ve savaş gibi durumlarda toplum birbiriyle dayanışması halinde olursa, zorluklar aşılabilir. Bunun da sabırla olması mümkündür.

Sakin Topluluğun Oluşması: Sabır, ictimâî olarak; gerginliği kontrol altına alan, sakin bir topluluğun oluşmasını sağlar. Sabır seviyesi az olan insânların en ufak meseleleri bile büyütüp problem haline dönüştürebilmeleri olanaklıdır. Bu durumda insânlar çözüm yoluna gitmez ve kargaşaya sebep olurlar. Bunu aşmak sabırla mümkündür.

Adâletin Sağlanması: Sabır, ictimâî olarak; adâletin yüksek olduğu bir topluluğun oluşmasını sağlar.

Toplumun emniyetini bozan birçok etken adâletle çözülebilir. Özellikle toplumun yöneticilerinin adâletli olması elzemdir. Karşılaştığı durumlarda, olay kendi lehine ya da aleyhine de olsa adâletli olması gerekir. Adâlet ise sabrı gerektirir.

Eğitim Seviyesinin Yükselmesi: Sabır, ictimâî olarak; eğitim-öğretimi yüksek seviyede olan, gelişmiş bir toplum oluşmasına katkı da bulunur. İster fennî olsun ister şer'î olsun, ilim elde etmenin ilk şartı sabredebilmektir. Çünkü, ilim öğrenmek içerisinde maddî-mânevî zorlukları barındırır. Bunun üstesinden gelmekte sabırla mümkündür.

Vahdetin Oluşması: Sabır, ictimâî olarak; vahdet toplumunun oluşmasını sağlar. Vahdet, tevhîd ehli Müslümânların ictimâî alandaki yerine getirmeleri farz olan bir durumdur. İnsî ve cinnî şeytânlar, Müslüman toplulukları dağıtıp gücünü kırabilmek için özellikle tefrikadan/ayrılıktan beslenirler. Bu bağlamda sabır, Müslümanlar arası safaları sıklaştıran ve şeytânların büyüsünü bozan bir araçtır. Öyleyse sabretmek, Müslüman topluluklara farzdır.

Sabır Kavramının Ramazan Ayı ile Bağı

Ramazan ayı, mü'minler için bir rahmet, bağışlanma ve yeniden doğuş ayıdır. Bu ayda şeytânlar zincirlenir ve melekler yeryüzüne akın ederler. Nefisler de itaatle yoğrulup sabırla terbiye edilmek için fırsat bulurlar.

Bu ay içerisinde yapılan ibâdetler farklı bir mânâ kazanır. Tevbeler kabul edilir, dereceler yükseltilir ve duâlara icâbet edilir.

O, sanki koca bir yılın, bir aylık i'tikâfı gibidir. Çünkü bu ayda daha çok ibâdetlerle meşgul olunur. Böyle düşünenler için Ramazan ayı, kaçınılmaz bir fırsat ayıdır.

Ramazan ayı, oruç ibâdetiyle simgeleşmiştir. Çünkü Rabbimiz bu aya özel her gün oruç tutmayı farz kılmıştır. Oruç; kişinin imsaktan iftara kadar midesini ve şehvetini arzu ettiklerinden uzak tutmasıdır. Ancak bu orucun maddî kısmıdır. Mânevîyât kısmında ise oruç; kişinin yeme-içme ve şehevî arzularını terbiye eden sabır eylemidir.

Sabır, nice zorlukları kolay kılan ve nice uzak zaferleri yakınlaştıran altın bir kavramdır. Dünyevî olsun uhrevî olsun her başarılı şahısların madenlerinde sabır taşlarından bulunmaktadır. Ramazan ayı da bu değerli taşları parlatan sabır atölyesidir, tabiri caizse.

Kul, bu ayda İslâmî ve insânî bir şekil alması için sabır mengenesine tabi tutulur. Ve her gün kalbine; damla-damla, tane-tane takvâ suyu işler. Kalbe dolan takvâ, gözlere de oruç tutturur onu harama bakmaktan korur. Kalbe dolan takvâ, dile de oruç tutturur ve onu haram konuşmaktan korur. Kalbe dolan takvâ, kulaklara da oruç tutturur ve haram dinlemekten korur... Bunlar sabrın sonucudur. Ramazan ayı, sabrın yurdudur. Sabır ne büyük nurdur.

Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

“Ey îmân edenler! Oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı. Umulur ki takvâ sâhibi olursunuz.” [Bakara: 2/183]

Peygamberimiz sallallâhu aleyhi ve sellem ise şöyle buyurmaktadır:

“Oruç, sabrın yarısıdır.” [İbn Mâce, Siyam 4]

Ramazan ayı, takvâ ve sabır ayıdır. Bunlar, kulun en büyük azıklarıdır. Bizler biliyoruz ki akibet muttekilerindir. Ve yine bizler biliyoruz ki Allâh sabredenlerle beraberdir, onları müjdelemiştir.

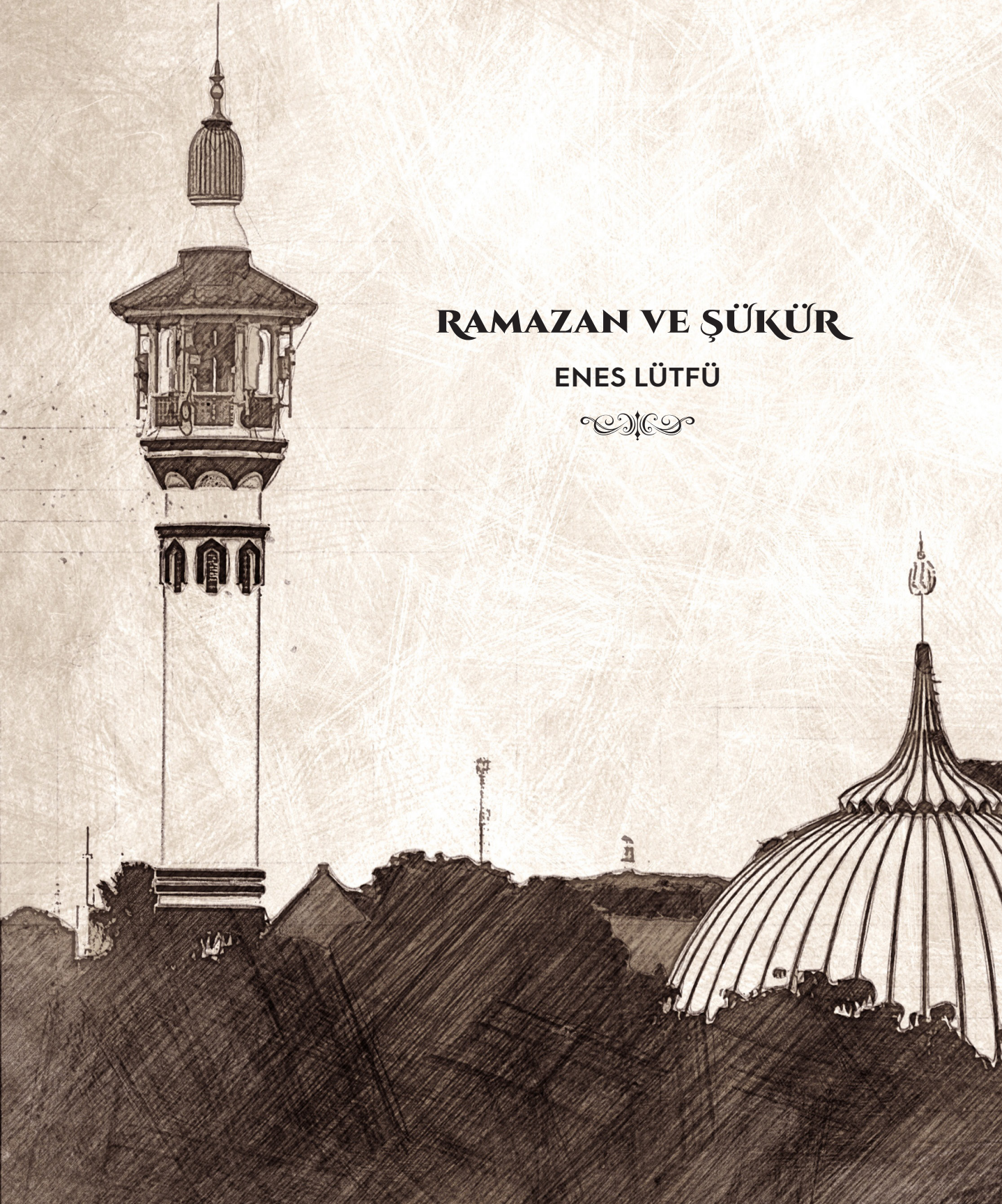
Rabbimiz, bizleri de sabır ve takvâ ile kuşattığın, himayene aldığın ve müjdelediğin kullarından eyle! Allâhumme âmin. Âmin diyenlere hayırlı Ramazanlar diyor ve nice Ramazan'lardan çokça faydalanmalarını diliyorum. Ayrıca Ramazan vesîlesiyle bu kardeşinize de duâlarınızda yer ayırmanızı dilerim.

Selâm ve duâ ile...

RAMAZAN VE ŞÜKÜR

ENES LÜTFÜ

Eş-Şekûr olan Allâh’u Teâlâ’nın ismi ve izniyle... Darlıkta da bollukta da Âlemlerin Rabbine Hamd olsun. Salât ve selâm şükrü hayat edinen Muhammed aleyhisselâm’ın, ehlinin ve ashâbının üzerine olsun.

Şükür Nedir?

Şükür kelimesi lügatte; “yapılan bir iyilik karşısında övgüde bulunmak” mânâsına gelir. Ahlâk ıstılâhında ise; “Allâh Azze ve Celle’den gelen nimetleri itiraf ederek; kalble, dille ve amellerle mukabelede bulunmak” şeklinde ifâde edilebilir. Şükür, peygamberlerin özelliklerinden olan övülmüş bir ahlâk kavramıdır. Yüce dînimiz İslâm’da şükür önemli bir yere sâhibtir; zira ilerleyen sayfalarda belirtileceği üzere şükür; kulluk şuurunda olmaktır.

Nimetler, Allâh Azze ve Celle’nin farklı şekillerde bizlere sunduğu ikrâmlarıdır. Bu nimetler maddî cihetten olabildikleri gibi mânevî cihetten de olabirler. Her bir nimet; şükre muhtaçtır ve her nimetin şükrü kendi cihetindedir. Söylenen bu meşhur söz, bize şükür kavramının hakikatini öğretmekte. Çünkü nimetlerin şükrü, bahşedildiği doğrultuda kullanmakla sahih olacaktır. Örneğin; görme nimeti kula bahşedilen maddî bir nimettir. Kul bu nimet karşısında kalbiyle Rabbine bir minnet duyar, diliyle; şükür olsun Rabbim! Der, sonra da gözlerini Allâh’a ibâdet etme yolunda kullanır ve haramdan korursa; o zaman görme nimetine şükretmiş olur. Böylece şükrün sadece dil ile yapılan bir söylemden ibâret olmadığını, onun tamamlanması için eylemsel olarak da şükrün edâ edilmesi gerektiğini vurgulamış olduk.

Nimetlere şükretmek, o nimetin varlığını itiraf etmek demektir. Yani, kul verilen nimetlerin kıymetini bilir ve korursa, şükrünü edâ etmiş sayılır. O halde kişi nimetlerin kıymetini bilmez ve onları gerektiği şekilde sarf etmezse, nimeti inkâr etmiş sayılır. Bu ise şükrün zıttı olan nankörlüktür. Nitekim Rabbimiz: **“Bana şükredin, sakın nankörlerden olmayın!”** [Bakara: 2/152] buyurarak şükrün zıttı olan nankörlük kavramını bize izhar etmiş ve onu nehyetmiştir. O nedenle, Allâh verdiği nimetlerini üzerimizde görmek ister ki bu da şükrün bir göstergesidir.

Nimetler artabilirler. Bu, şükür kavramının içerisine saklanmış bir sırdır. Bu sırrı keşfedenler, tabiri caizse şükür kavramına yatırım yaparlar ve nimetleri çoğalır. Örnek olarak ilim öğrenen bir kişi, kalbinden Rabbine minnet duyar sonra her öğrendiği bilgiye elhamdülilâh der ve o ilimle amel ederek insânlara anlatır ve bu şekilde ilmi çoğalır. İmâmımız Ebû Hanîfe rahmetullâhi aleyh; **“bu ilme, her öğrendiklerime hamd ederek ulaştım”** buyurmuştur. Rabbimiz de şöyle buyurmaktadır:

“Eğer şükrederseniz elbette size nimetimi artıracığım. Şâyet nankörlük ederseniz, hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir.” [İbrahim: 14/7]

Şükretmek, Rabbimize yapılan bir ibâdetdir. Bu mânâda asla O’na ortak koşulamaz, çünkü nimetlerin yaratıcısı O’dur. Ancak, Rabbimiz bazen verdiği nimetleri, sebebler aracılığıyla bizlere ulaştırabilir. Diğer insânları veya başka varlıkları nimetlerin bize ulaşmasında sebep kılabilir. Bu mânâda onlara teşekkür etmek de yine Rabbimize şük-

retmek olarak anlaşılır. Yani onlardan sebep nimetlerin asıl sâhibini övmek olarak anlaşılır. Rasûlullâh aleyhisselâm şöyle buyurmaktadır: **“İnsânlara şükretmeyen, Allâh’a şükretmiş olmaz.”** [Tirmizî, Birr 35] Bu da şükrün bir çeşidi olup teşekkür içerisinde değerlendirilir.

Şükretmenin Hükümü Nedir?

Şükretmek taabudî bir eylem olarak, Allâh Azze ve Celle’nin emridir. Dolayısıyla maslahatımızı gözeten ve hayatımızı kuşatan beş temel hükme bağlanmak durumundadır. Şükür kelimesi türevleriyle birlikte toplam yetmiş beş âyet-i kerîmede geçmektedir ve kimi yerde övülüp emredilirken zıttı olan nankörlük ise yerilmiştir.

Nankörlük; küfrân-ı nimet içerisinde bulunmak yani nimetlerin şükrünü edâ etmemek veyahut şükrün sâhibini değil, vesîle olanı övmektir. Bu söylem üzerinden İslâm âlimlerinin genel görüşüne göre; ardı kesilmeyen nimetler karşısında şükretmek her Müslümana farzdır, zıttı olan nankörlük etmek ise haramdır. Nitekim Allâh Azze ve Celle şöyle buyurmaktadır:

“Ve bana şükredin, nankörlük etmeyin.” [Bakara: 2/152]

“Eğer şükrederseniz elbette size nimetimi artıracam. Şâyet nankörlük ederseniz, hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir.” [İbrahim: 14/7]

Nimetlerin, Allâh Azze ve Celle’nin dışında başkası tarafından olduğunu düşünmek şirkittir. Çünkü nimetleri yaratan ve onları kulları arasında taksim eden ancak Allâh Subhânehu ve Teâlâ’dır.

Nimetleri Rabbimizden bilip sadece O’na şükretmek ise tevhîddir. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

“Bilmelisiniz ki Allâh’ı bırakıp da taptıklarınız size rızık veremezler. O halde rızık Allâh katında arayın. O’na kulluk edin ve O’na şükredin. Ancak O’na döndürüleceksiniz.” [Ankebût: 29/17]

Şeytânın kullar üzerinde oynadığı en büyük oyunlardan biri rızık korkusudur. Hâlbuki Allâh Azze ve Celle herkesin rızıkını daha anne rahmine düştüğünde tayin etmiştir. Kişinin şu dünyâ hayatında nimetlendirileceği şeyler sabittir, bellidir. Bu bağlamda Ehli Sünnet âlimleri; “rızık artmaz ve azalmaz” demişlerdir. Yani kulların rızıkı çoktan tayin edilmişken rızık endişesiyle Allâh’tan başkalarına müdâna etmeye gerek yoktur. Bizler, Allâh Azze ve Celle’nin vesîle kıldıklarına ancak teşekkür ederiz. Bu da güzel ahlâkın gereklerindedir.

Şükrün Önemi Nedir?

Hayat, iki denklem üzerinde kuruludur. Birincisi sabır, ikincisi ise şükürdür. Hayatımızda ya sabredeceklerimiz vardır ya da şükredeceklerimiz. Başımıza gelen kötülöklere sabrederiz ve isyandan sakınıyoruz, iyi bir şey geldiğinde de şükreder, şımarıklık etmeyiz. Bu iki temel kavram, aynı zamanda îmânın bütününü oluştururlar. Şükür, özünde Rabbimizin varlığını idrak etmeyi, O’nun hâkimiyetini kabul etmeyi ve her an O’nu zikretmeyi barındırır. Yani kul, şükretmiş olduğunda Rabbinin varlığını itiraf eder, bu da îmânın birinci şartını karşılar. Yine kul şükretmiş olduğunda her şeyin sâhibinin Allâh olduğuna ve O’nun otoritesinin tek olduğuna

itiraf etmiş olur, bu da İslâm'ın birinci şartına denk düşer. Ve kul, her şükrettiğinde Rabbinizi zikretmiş olur, bu da ibâdetlerin özüdür. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

“Öyleyse Beni zikredin! Bende sizi zikredeyim. Bana şükredin, sakın nankörlerden olmayın!” [Bakara: 2/152]

Bu mânâda şükür kavramının, zikir kavramıyla bir bağı vardır. Zikir kelimesi lügat itibarıyla; “anmak, hatırlamak” mânâlarına gelir. İbâdet cinsinden olan her bir eylem de aslı itibarıyla Rabbimizi anma gayesi taşır. Öyleyse; bütün ibâdetler zikir içeriklidir diyebiliriz. Örneğin; namaz ibâdeti günlük olarak tekrarladığımız bir ibâdetdir. Rabbimiz onun hakkında şöyle buyurmaktadır:

“Gerçekten Ben Allâh'ım! Benden başka ilâh yoktur. Öyleyse bana ibâdet et! Beni anmak için namaz kıl!” [Tâhâ: 20/14]

Âyet-î kerîme çok önemli mesajlar vermektedir. Gerçek ilâhın Allâh olduğu, öyleyse ibâdet hakkının da yine Allâh'a ait olduğu vurgulanmaktadır. Ve aynı zamanda namaz ibâdetinin bir zikir eylemi olduğu söylenmiştir. Şükür eylemini de ibâdet formatında değerlendirdiğimizde, bizler şükür ile Rabbimizi anarız ve O'ndan gafil kalmamış oluruz. Eşyâ boşluk tanımaz, Rabbimizden gafil olan, muhakkak şeytânla meşguldür. Bakınız Rabbimiz bununla alakalı şeytânın (lanetullâhi aleyhi) şu sözlerini bizlere aktarıyor:

“Öyle ise beni azdırmama karşılık, and içerim ki, ben de onları (insânları) saptırmak için senin doğru yolunun üstünde tuzak kuracağım. Sonra elbette onlara önlerinden, arkalarından, sağ-

larından, sollarından sokulacağım ve sen, onların çocuklarını şükredenlerden bulamayacaksın' dedi.” [A'râf: 7/16-17]

Âyet-î kerîmede ifâde edildiği gibi; şeytân, insânın şükürden uzaklaşmasını, kendisi için büyük bir başarı olarak görmektedir. Şeytânın hedefi insânları şükürden alıkoymak olduğuna göre, şükür kavramının ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Esefle dile getiriyoruz ki, bugün şükredenler ve zikredenler oldukça azdır. Rabbimizin sayılmayacak kadar nimetlerine rağmen insânların daha çok şikâyetleri vardır. İnsânların çoğu şükretmiyor, insânların çoğu zikretmiyor ve ne yazık ki insânların çoğu îmân etmiyor. Bu ise kulun Rabbiyle bağı koparıp şeytânla dostluk kurmasıdır. [Zuhruf: 43/26] Şükürün ve zikrin bereketinden uzak, dar bir hayata sapmaktır. [Tâhâ: 20/124]

Daha da üzücüsü ise şeytânın (lanetullâhi aleyh) **“şükredenlerden bulamayacaksın dedi.”** [A'râf: 7/16-17] iddiasını doğrulamasıdır.

“Ve iblis onlar hakkındaki zannını doğru çıkardı. İmân eden bir kesim dışında hepsi ona uydular.” [Sebe: 34/20]

Hülâsa şükür, şeytânla dostluktan beraat etmek ve Rabbimizle olan yakınlığımızı ilan etmektir. Şükür yaratılış amacımızı yerine getirmek ve nankörlerden olmamaktır. Şükür, kulu gafletten koruyan bir nimettir, bu bile ayrı şükürü gerektirir. Şükür, kişiyi Rabbinizi anıp onu hiç unutmamaya ve dolayısıyla îmânda kemale ermeye iletir. Şükürün önemi işte böyledir.

Şükür Kavramının Kur'ân ve Sünnetteki Yeri

İnsâna ve hayata dair her şeyi açıklayan Kur'ân-ı Kerîm, şükür kavramı üzerinde de durmuş ve bizlere ışık tutmuştur. Usve-i hasene olan Peygamberimiz aleyhiselâm'da onun tatbikinde yine bizlere örnek olmuştur. Kur'ân-ı Kerîm'de; şükrün nimetlerle olan bağlantısından, şükrün çeşitlerinden ve peygamberlerin şükürlerinden bahsedilmiştir. Bizler de öz bir şekilde onlara değinip, ardından şükrün Sünnetteki yerini izah etmeye çalışacağız, inşallâh.

Kur'ân-ı Kerîm'de Zikredilen Nimetler ve Şükür

Şükür kavramının, sabır kavramıyla olan bağı gibi, daha birçok kavramla da ilişkisi vardır. Onlardan bir tanesi de "nimet" kavramıdır. Nimet; Rabbimiz Allâh Azze ve Celle'nin karşılıksız olarak kullarına bahsettiği maddî-mânevî faydalanma araçlarıdır. Ve ifâde edildiği üzere, sayılamayacak kadar da çoktur. Kur'ân-ı Azîmü's Şân'ın birçok âyet-i kerîmesinde nimetler hatırlatılmış ve hemen peşine şükredilmesi istenmiştir. Onlardan birkaçını sıralayalım.

a) Kur'ân'ın Kendisi Bir Nimettir

Allâh Azze ve Celle kullarını karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için Kur'ân-ı Kerîm'i indirmiştir. Kullar onunla hem dünyevî hem de uhrevî yollarını bulmaktadırlar. O nedenle en büyük nimetlerden birisi Kur'ândır:

"Allâh şükredesiniz diye âyetlerini size böylece açıklıyor." [Mâide: 5/89]
Öyleyse öncelikle Kur'ân ehli olmaya şükredilmelidir.

b) Rızık Nimeti

Rızık, kendisiyle faydalanılan maddî ve mânevî nimetleri kuşatır. Fakat, rızık denince akla gelen ilk mânâ, yiyecekler ve içeceklerdir. Allâh Azze ve Celle er-Rezzâk ismiyle yarattığı her bir canlıya uygun, ayrı ayrı rızıklar yaratmış ve onları ulaştırmıştır. Her canlının rızığı da kendine göredir. Misâl olarak; insânların rızığıyla cinlerin rızığı aynı değildir. Fillerin rızığıyla karıncaların rızığı aynı değildir. Bu örnek verilen bütün canlıların rızığı Allâh Azze ve Celle aittir. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: **"Yeryüzünde hareket eden her canlının rızığını Allâh vermektedir."** [Hûd: 11/6]

Her canlının hayatı, rızıklarının devamlılığına bağlıdır. O nedenle rızıklar hayatî önem taşımaktadırlar. Yaratan ve yaşatan Allâh Azze ve Celle, kullarına bu rızıklarından faydalanmalarını ve hemen peşine şükretmelerini emretmektedir. Nitekim Rabbimiz şöyle buyurmaktadır.

"Rabbinizin rızıkından yiyiniz ve O'na şükrediniz!" [Sebe: 34/15]

Burada şunu dile getirmek de faydalı olacaktır. Rızıkların madde cihetleri olduğu gibi mânevî cihetleri de söz konusudur. İnsân, ruh ve bedenden müteşekkil varlık olduğu için, ruhî rızıklara da muhtaçtır. Örnek olarak; îmân, ilim, takvâ ve güzel ahlâk gibi. Beden maddî rızıklarla yaşadığı gibi ruhta bu saydığımız rızıklarla yaşar. Onlar için de şükretmemiz gerekir.

c) Gece ve Gündüz Nimeti

Allâh Azze ve Celle, çalışıp rızıklarımızı kazanmamız için gündüzü, dinlenip sekînet bulabilmemiz içinde geceyi

yaratmıştır. İkisinin varlığı bir nimet olduğu gibi, ikisinin birbirine karışmaması ve birinin diğerine galib gelmemesi de ayrı bir nimettir. Bunların hiçbirisi kendi kendisine olacak şeyler değildir. Bunlar, bir hikmete binaen yaratılmış sistemdirler. Nitekim hiçbir sistem kendi kendine var olamaz. Düşünüp ibret almak isteyenler için gerçekten gece ve gündüz Allâh'ın birer âyetleridirler. Rabbimiz onların şükrünü edâ etmemiz için şöyle buyurmaktadır:

“Rahmetinden ötürü Allâh, geceyi ve gündüzü yarattı ki geceleyin dinlenesiniz, gündüzün O'nun fazl-u kereminden rızkınızı arayasınız ve şükredesiniz.” [Kasas: 28/73]

“İbret almak veya şükretmek isteyen kimseler için gece ile gündüzü birbiri ardınca getiren de O' dur.” [Furkân: 25/62]

d) Hikmet Nimeti

Hikmet, kulun doğruyu yanlıştan ayırt edebilme melekesidir. Kul, Allâh'ı Teâlâ'nın bahşettiği hikmet sayesinde hak ile bâtılın arasını ayırıştırır. Kula bağışlanmış en büyük nimetlerden birisi hikmettir. Rabbimiz şöyle buyuruyor:

“Kime hikmet verilmişse, ona çok büyük hayırlar ihsân edilmiştir.” [Bakara: 2/269]

Hikmet, her kulda bulunmayan nadide bir haslettir. Ayrıca insânı kemal derecesine ulaştıran nimettir. Ve büyük oranda kişinin îmânına müsbet etkileri olur. Kul, hikmet nazariyesinden baktığı her şeyde Rabbinin büyüklüğünü ve hayrete düşürücü güzelliklerini görür. Bu da şükrü gerektiren bir nimettir. Rabbimiz hikmet sâhibi Lokmân aleyhisselâm için şöyle buyurmaktadır:

“Andolsun Biz Lokmân'a: 'O, Allâh'a şükret' diye hikmeti verdik. Kim şükrederse ancak kendi için şükreder. Kim de nankörlük ederse şüphesiz Allâh hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, övgüye layık olandır.” [Lokmân: 31/12]

Bunlar gibi daha birçok nimet, Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilmiş ve şükredilmesi istenmiştir. Rabbimize yarattığı varlıklar adetinca şükrederiz. Bizler, O'na karşı hep mahcubuz.

Kur'ân-ı Kerîm'de Geçen Şükrün Çeşitleri

a) Allâh'a Şükür

Kurân-ı Azîmu's Şân'da Allâh'a şükretmek, onun nimetlerini itiraf etmek ve O'nun zikriyle meşgul olmak üzere işlenmiştir. Müslüman bir kimse de Rabbinin emrine itaat eder, O'nu ve nimetlerini anarak şükreder. Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

“Rabbinin nimetlerine gelince, işte onu anlat.” [Duhâ: 93/11]

Bir hadîs-i şeriflerinde de Nebîmiz aleyhisselâm şöyle buyurmaktadır:

“Kula bir nimet verilir de onu (hayırla yâd ederek) dile getirirse, onun şükrünü yerine getirmiş olur. Eğer onu (kimseye söylemeyerek) gizlerse ona nankörlük etmiş olur.” [Ebu Davud] Yani kul, Rabbinden gelen nimetleri itiraf eder ve onların sâhibini över. Diğer âyet-i kerîmelerde de şükür hakkında şöyle buyrulmuştur:

“Ey îmân edenler! Size verdiğimiz rızıkların temiz olanlarından yiyin. Eğer siz, yalnız Allâh'a kulluk ediyorsanız, O'na şükredin.” [Bakara: 2/172]

“De ki: O, sizi yaratan ve size kulaklar, gözler ve kalbler verendir. Ne kadar az şükrediyorsunuz.” [Mülk: 67/23]

b) Anne-Babaya Şükür

Rabbimizin bahşettiği en güzel nimetlerden biri de anne-babadır. Allâh Azze ve Celle onlara değer vermiş ve onlarla ilgili birçok âyet-î kerîme indirmiştir. Onlara hürmet etmeyi emretmiş öf demekten dahi sakındırmıştır:

“Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşanacak olursa, onlara öf bile deme, onları azarlama; onlara güzel söz söyle.” [İsrâ: 17/23]

Bir başka âyet-î kerîmesinde Rabbimiz önce kendisine ibâdet edilmesini, şirk koşulmamasını ve hemen ardından anne-babaya ihsân ile davranılmasını emretmiştir:

“Allâh’a kulluk edin ve O’na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana-babanıza iyilikte bulunun.” [Nisâ: 4/36]

Allâh Azze ve Celle rastgele kelâm etmekten münezzehtir. O’nun kelâmı hikmet üzeredir. Rabbimizin, tevhîd gibi önemli bir meseleden sonra, anne-babaya ihsânı emretmesi, onlara iyi davranmaya verdiği önemi vurgulamak içindir.

Yine başka bir âyet-î kerîmesinde Allâh Azze ve Celle önce kendisine sonra da anne-babaya şükretmemizi emretmiştir: **“Biz, insâna, anne-babasına iyi davranmayı tavsiye etmişizdir. Annesi onu nice zahmetlere katlanarak karnında taşımış; sütten kesilmesi de iki yılı bulmuştur. Onun için, ey insân! Bana ve ana-babana da şükret! Dönüş ancak banadır.”** [Lokmân: 31/14]

Adâleti, iyiliği ve hakkı en iyi bilen Yüce Rabbimiz, anne-babaya şükredilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Annenin evlâdını karnında taşımasını ve onları emzirmesini gerekçelerden bir tanesini bizlere sunmuştur. Anne-babaya şükretmek, onlara teşekkür etmek olarak anlaşılır. Çünkü üzerimizde en çok bulunan insânlar onlardır. Güzel ahlâklı bir Müslüman; anne-babasına itaat eder, iyi davranır ve rızâlarını kazanmak için çaba sarf ederek onlara şükrünü/teşekkürünü yerine getirmiş olur.

Kur’ân-ı Kerîm’deki Peygamberlerin Şükrü

Şükür, peygamberlerin önemli özelliklerindedir. Onlar, insânların örnek modelleri olarak güzel ahlâk kavramlarının doğru ölçüde yaşanma şeklini bizlere sunarlar. Kur’ân-ı Kerîm’de peygamberlerin birkaçının şükründen bahsedilmiştir. Misal olarak hanîflerin atası İbrahim aleyhisselâm için Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

“İbrahim, gerçekten Hakka yönelen, Allâh’a itaat eden bir önderdi; Allâh’a ortak koşanlardan değildi. Allâh’ın nimetlerine şükrediciydi. Çünkü Allâh, onu seçmiş ve doğru yola iletmişti.” [Nahl: 16/120-121]

Yine ulu’l-azm peygamberlerden olan Nûh aleyhisselâm’da şükretmesiyle Rabbimiz tarafından övülmüş ve bizim için örnek gösterilmiştir:

“Nûh ile birlikte (gemide) taşıdığımız kimselerin çocukları! Gerçek şu ki, o, çok şükreden bir kuldu.” [İsrâ: 17/3]

Bir başka âyet-i kerîmede de kimseye bahşedilmeyen nice nimetlerin kendisine bahşedildiği Süleymân aley-

hisselâm'ın şüküründen bahsedilmiştir. O, çok hikmet sâhibi bir peygamberdi. Yaşadığı olayları hikmet nazarında değerlendiren, şükredebiliyordu. Nitekim Allâh Azze ve Celle şöyle buyurmaktadır:

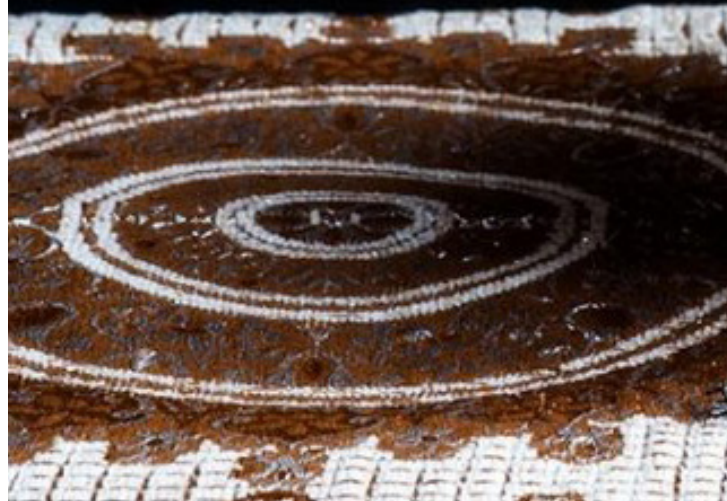
“Dedi ki: Bu, şükür mü edeceğim yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni sınamak üzere Rabbimin (gösterdiği) lütfundandır. Şükreden ancak kendisi için şükreder. Nankörlük edene gelince; o bilsin ki, Rabbimin hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. O, çok kerem sâhibidir.” [Neml: 27/40]

Sevgili peygamberimiz hakkında da şükretmesine yönelik birçok emir vardır. Onun şükürüne bir sonraki başlıkta değineceğiz. Biz, Peygamberimizin etmiş olduğu bir duâ ile bu kısmımızı tamamlıyoruz, inşallâh: **“Ey Allâh'ım! Seni zikretmek, sana şükretmek ve sana güzel ibâdet etmek için bana yardım et!”** [Ebû Dâvûd, Vitr 26]

Peygamberimizin Şükürü

Yüce Rabbimiz, Nebîmiz aleyhis-selâm'a: **“Yalnız Allâh'a kulluk et ve şükredenlerden ol!”** [Zümer: 39/66] buyurmaktadır. Peygamberimiz aleyhis-selâm'da emir üzerine kulluk etmiş ve şükredenlerden olmuştur. Cennete gireceklerin ilki olmasına rağmen, kulluk sorumluluğu kendisinden kalkmamış, bilakis kulluk bilincinde bir kul olarak, en çok ibâdet edenimiz olmuştur. Kulluğunun bir göstergesi olarak da şükretmiştir. Hatta kimi zaman ibâdet etmekten mübarek ayakları dahi şişirdi. Onu o halde gören Âişe annemiz:

“Ey Allâh'ım! Seni zikretmek, sana şükretmek ve sana güzel ibâdet etmek için bana yardım et!” [Ebû Dâvûd, Vitr 26]

-“Ya Rasûlallâh, Allâh senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışladığı halde, neden bu kadar çok uzun ibâdet ediyorsun” diye sormuştur. Rasûlullâh aleyhisselâm'da: -“Ya Âişe! Allâh'a şükreden bir kul olmayayım mı?” buyurmuştur.” [Buhârî, Tefsîru Sure 48]

Rasûlullâh aleyhisselâm, hem kalbiyle hem diliyle ve hem de gördüğümüz üzere amelleriyle şükreden şâkir bir insândı. Hayatının çoğu zorluk ve sıkıntıyla geçmesine rağmen, Sabır Nebîsi, Rabbinin nimetlerine şükürden geri kalmamıştır. O, şükürü ümmetine de tavsiye etmiştir. Şükür ile ilgili birkaç hadîs-i şerif şöyle gelmektedir:

“Dünevî bakımdan kendinden aşağıdakine, dînî bakımdan da kendinden yukarıdakine bakan kişi, Allâh'ü Teâlâ tarafından sabreden ve şükreden olarak yazılır.” [Tirmizî, Kıyâmet 58]

“Mü'minin durumu gıpta ve hayranlığa değer. Çünkü her hâli kendisi için bir hayır sebebidir. Böylesi bir özellik sadece mü'minde vardır: Sevinecek olsa, şükreder; bu onun için hayır olur. Başına bir belâ gelecek olsa, sabreder; bu da onun için hayır olur.” [Müslîm, Zühd 64]

“Îmân iki kısımdır: Yarısı sabırda, yarısı şükürdedir.” [Beyhakî, Şuâbu'l-Îmân: 7/127]

Şükürün Müslümanlar Üzerindeki Etkisi

Şükretmek, hayatın olumlu yönünü yakalamaktır. Şükür, kişilere yalnız olmadığını, Allâh Subhânehu ve Teâlâ tarafından sürekli ikrâmlara mazhar olduğunu ve sevildiğini hissettirir. Şükreden toplumlar, ictimâî alanda haya-

tin olumlu ve olumsuz her şartlarında güçlü durabilmeyi öğrenirler.

O nedenle asırlardır İslâm toplumları, şerîata bağlı kaldıkları sürece güçlü topluluk olmuşlardır. Bu mânâda şükretmenin hem ferdî hem de ictimâî etkileri vardır. Onları iki başlık altında öz bir şekilde inceleyelim, inşallâh.

1) Şükretmenin Ferdî Etkileri

Mânevî Gelişim ve Huzur: Şükretmek ferdî olarak; kulları Allâh'a yaklaştırır ve Rabbiyle aralarındaki engelleri kaldırır. Şükreden bir kul, mânevî görevini tamamlama hissiyle huzura varır. Ve birçok sıkıntılar gitgide gözünde küçülür. Şükür alışkanlığında olan bir kulun az ile kanaat edebilme özelliğini geliştirir.

Olumlu Düşünce ve Nazar: Şükretmek ferdî olarak; kullara her şeye olumlu bakabilme özelliği katar ve yaşama sevincini artırır. Şakir bir Müslüman, hayatın her koşulunda daha iyimser ve yapıcı yaklaşımlar sergileyip olayları çözüme ulaştırabilir.

Stres ve Kaygı Azaltma: Şükretmek ferdî olarak; kullar için sadece nimetler için değil, bazen hayatın kötü koşullarında Rabbimizin nice hikmetlerinin olduğunu düşünüp, her halinden memnun olmayı sağlar. Bu da kulların stres ve kaygı gibi kötü ruh hallerinden uzaklaşmasında etkili olur.

İyi ilişkiler Kurabilme ve Hikmet Elde Etme: Şükretmek ferdî olarak; kulların empati yapma yeteneğini artırır ve sağlıklı ilişkiler kurmaya yardımcı olur. Şükretme alışkanlığı olan kul, çevresindeki insânları olduğu gibi kabul eder ve birtakım hataları olsa da

onların iyi yönlerini görür. Özellikle evlilik ilişkilerinde eşlerin birbirlerine saygı duymasını sağlayarak, birbirlerine nimet olduklarını hatırlatır.

Kendinle Barışık Olma ve Nefsine Hâkim Olma:

Şükretmek ferdî olarak; kulların kendi iç dünyâlarındaki eksiklerini görüp kabul etme ve onları onarma yoluna gitmesini sağlar. İnsânlar bazen fizikî bazen de ruhî olarak, daha farklı olmayı isteyebilirler. Fakat bunları çoğu imkânsız şeylerdir. Bu değişim sağlanmadığı takdirde, kişilerin iç dünyâsı kargaşaya boğulur. En iyisi kişilerin kendilerinde olan iyilikleri görüp onlara şükretmesidir. İnsân, kendisine iyi davrandığında meziyetlerinin ne kadar güzel olduğunu öğrenebilir. Bu da ancak kendinle barışık olmakla mümkündür.

2) Şükretmenin İctimâî Etkileri

İctimâî Dayanışma ve Yardımlaşma: Şükretmek ictimâî olarak; toplumun birbirleriyle dayanışma içerisinde olmasını sağlar. Şükreden toplumlar paylaşma duyguları yüksek ve ihtiyaç sâhiblerini gözeten toplumlardır. Aksine Allâh Azze ve Celle'nin nimetleri karşısında şükretmeyip, şımaran kişiler, toplumun sınıflanmasına ve bir tarafı hastalıklı topluluklar üretmeye sebep olurlar. Kur'ân-ı Kerîm'de fesat çıkaran nice toplulukların helak edildiğinden bahsedilmektedir.

Adâlet ve Barış: Şükretmek ictimâî olarak; toplum içinde adâletin sağlanmasında ve barışın hâkim olduğu bir toplumun oluşmasında etkili olur. Toplum içerisinde bireylerin hakları

karşılanmadığı takdirde suç oranları giderek artar. İslâm dîninde zekât ve sadaka sistemiyle bu durum önlenmiş olur.

Böylece toplumdaki sınıf ayrılığı izale edildiği için suç oranları büyük ölçüde düşer.

Eğitim Seviyesinin Yüksek Olması: Şükretmek ictimâî olarak; toplumun eğitim seviyesinin yüksek olmasında etkili olur. Nimetleri maddî ve mânevî olarak iki kısma ayran güzel Müslüman bireyler, fennî olsun şer’î olsun ilimleri birer nimet olarak görür ve eğitim-öğretime önem verirler.

Onun şükrünü edâ edebilmek için; ilmi öğrenir, onunla amel eder ve onu diğer insânlarla paylaşırlar. Eski İslâm toplumlarının eğitim merkezi olmaları, ilim nimetine şükretmelerindedir.

İsrafın Önlenmesi: Şükretmek ictimâî olarak; toplumun sâhib olduğu kaynakları daha tasarruflu kullanmasında etkili olur. Şükreden toplumlar israf etmek yerine, elindeki nimetleri değerlendirerek daha faydalı hale çevirirler. Bu da toplumdaki bereketin artmasına ve refah seviyesinin yükselmesine etki eder.

Vahdetin Oluşması: Şükretmek ictimâî olarak; toplumun İslâm kardeşliğini nimet olarak görmesine ve buna daha çok sâhib çıkmasına etki eder. Kardeşlik bağının yüksek olduğu toplulukta ayrılık ve tefrika minimum seviyede azalır.

Birlik ve beraberlik dîni olan İslâm, Müslümanları birbirine dîn kardeşi ilân etmiş ve onları birbirlerinden faydalandırmıştır. Tarihteki en zor günlerin, vah-

detin oluşmasıyla aşıldığı bilinmektedir.

Şükür Kavramının Ramazan Ayıyla Bağı

Ramazan ayı, sabrı ve şükrü cem eden, kula açlığı yaşatarak; aç yaşayan insânların halini hatırlatan ve mânevîyâtın derinliklerine inip, açlığı ruha nimet kılan mübarek bir aydır. Tıbben bile bugün, oruç tutmanın vücudu temizleyerek faydalı olduğu kesinleştirilmiştir. Tıp dilinde buna “otofoji” yani; bedenini açlıkla kendisini yenilemesi denir.

Otofojide, en basit tarifıyla; sağlıklı hücrelerin sağlıklı hücreleri yiyip yok etmesi ve hastalıkların tedavi edilmesi vardır. Tıpkı bunun gibi, Ramazan ayında tutulan oruçların mânevîyâta da bir otofoji etkisi olur. Kul, açlık ile bedenini terbiye ettiği gibi, ruhunu da terbiye etmektedir. Ahlâk ilminde ise bu işleme “ruhî riyâzet” denir.

Ruhî rizâyet; mânevîyâtı yenilemek ve tazelemek olarak tarif edilebilir. Örnek olarak şehvet kirine karşı galib gelemeyen insânlara, Allâh Rasûlü aleyhisselâm şöyle tavsiyede bulunmaktadır; **“Kimin evlenmeye gücü yeterse evlensin. Çünkü evlenmek, gözü harama bakmaktan daha fazla korur, iffeti de daha fazla muhafaza eder. Evlenmeye gücü yetmeyen kimse ise oruç tutsun. Çünkü oruç insânın şehvetini kırar.”** [İbni Mâce]

İnsânın riyâzete muhtaç olduğu daha başka özellikleri de olabilir. Ahlâk kitâblarında bununla ilgili müstakil bâblar açılmıştır. Ahlâk ilmine göre tabiri caizse; kalb bir kaledir ve orada îmân şâhı korunur. Îmân, azâları buradan

yönetir. Şeytân ve nefis düşmanları ise hep kalb kalesine saldırmakla meşguldürler. O nedenle kalbe giden yolları kapamak ve başlarına askerler dikmek gerekir. Kalbe giden yollar birçoktur. Bunların başında gözler, kulaklar ve dil gelir. Oruç ibâdeti de bu yollara dikilen bir askerdir. Gözü korur, kulağı korur, dili korur...

Ve böylece kalbe takvâ ordusu takviye edilmiş olur. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

“Ey îmân edenler! Oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı. Umulur ki takvâ sâhibi olursunuz.” [Bakara: 2/183]

Kul, aslî ihtiyaçlarından uzak kalmaya başladıkça, yakınında olanlarla ilgilenmeye başlar. Kendisinde uzak durduğu şeyler, ona artık en yakını gibi gelir. Yokluk, kula; varlığın kıymetini bilmeyi öğretir. Eğitim metotlarının en başarılısını barındıran İslâm Dîni, kullara uygulamalı olarak bunları tecrübe ettirir.

Misal olarak; hac ibâdetinde, ihrama giren kimsenin tırnağını kesmemesi, saçlarını tıraş ettirememesi, aslı itibarıyla kula; aslında insânın ne kadar aciz olduğunu ve onun ancak Rabbinin ikrâmılarıyla güzelleşebileceğini öğretir.

Oruç temalı olan Ramazan ayı da kullara; Allâh Subhânehu ve Teâlâ'nın verdiği maddî ve mânevî nimetlerin farkına varabilmeyi ve bu nimetlere şükredebilmeyi öğretmektedir. Yokluğun direktifinde varlığın değeri anlaşılır. Rabbimiz Allâh Azze ve Celle şöyle buyurmaktadır:

“Ramazan ayı, insânlara yol gösterici, doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur’ân’ın indirildiği aydır. Öyle ise sizden ramazan ayını idrak edenler onda oruç tutsun. Kim o anda hasta veya yolcu olursa (tutamadığı günler sayısınca) başka günlerde kaza etsin. Allâh sizin için kolaylık ister, zorluk istemez. Bütün bunlar, sayıyı tamamlamanız ve size doğru yolu göstermesine karşılık, Allâh’ı tazim etmeniz, şükretmeniz içindir.” [Bakara: 2/185]

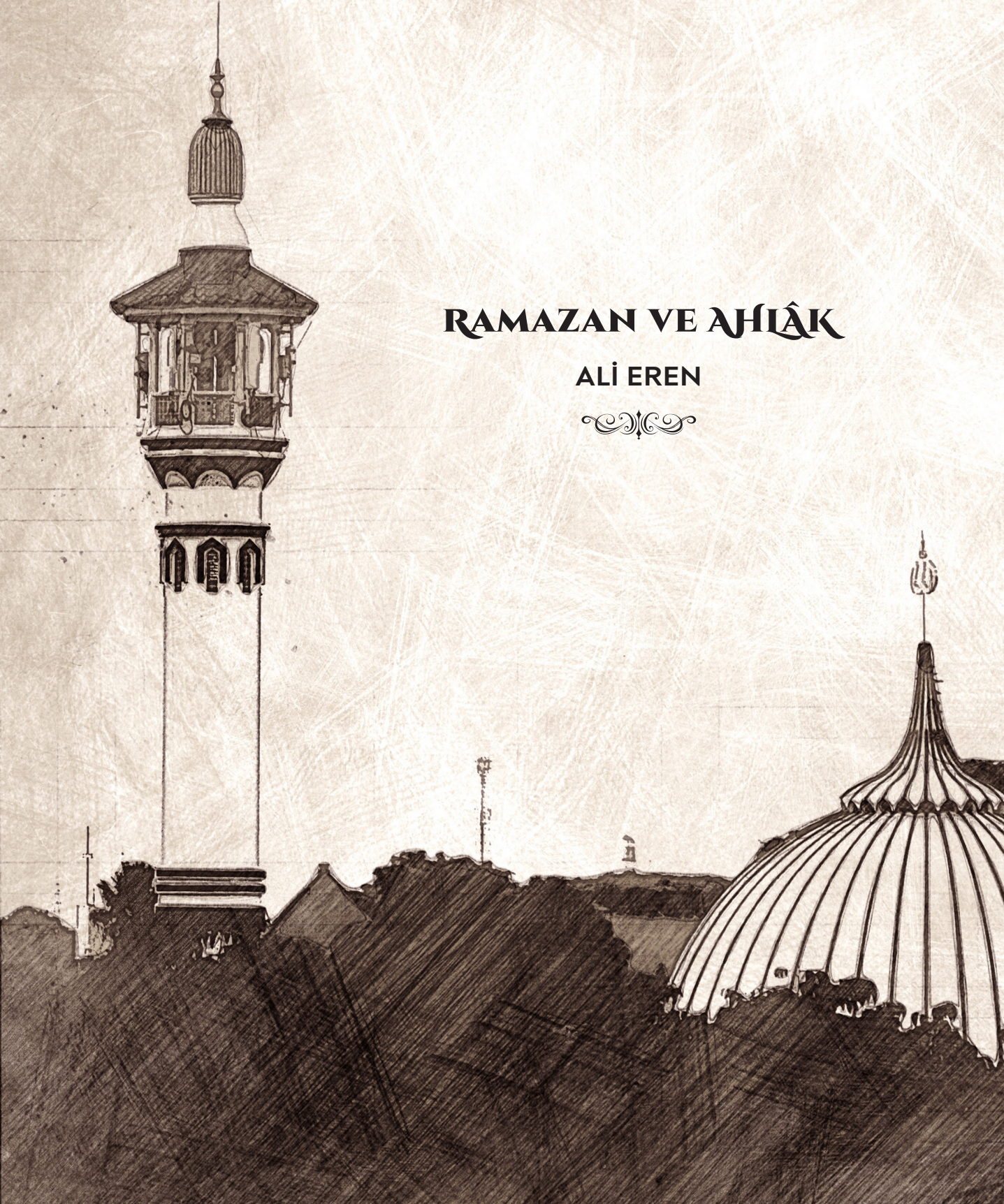
Ramazan ayı, şükür ayıdır. Ramazan ayı, takvâ ayıdır. Bunlar kulun ziynetleridir. Rabbimiz, bizleri de şükür ve takvâ ile kuşattığın, himayene aldığın ve müjdelediğin kullarından eyle! Allâhumme âmin. “Âmin” diyenlere hayırlı Ramazanlar diyor ve nice Ramazanlardan çokça faydalanmalarını diliyorum. Ayrıca Ramazan vesîlesiyile bu kardeşinize de duâlarınızda yer ayırmanızı dilerim.

Selâm ve duâ ile...

RAMAZAN VE AHLÂK

ALİ EREN

İyiliği emredip çirkin işleri yasaklayan Allâh Azze ve Celle'nin adıyla... Allâh'a hamd, Rasûlü'ne salât ve selâm olsun.

Ahlâkın Tanımı

Ahlâk, hulk kelimesinin çoğuludur. Hulk ise lügatte; "din, tabîat, huy, karakter, seciye, hal ve hareket" anlamlarına gelir. Ahlâk, halk, mahlûk ve halik aynı kökten türeyen kelimelerdir. İnsânın fizikî yapısı için halk, mânevî yapısı için hulk kelimesi kullanılmıştır.

Ahlâk, Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem'e peygamberlik verilmesi ve Kur'ân-ı Kerîm'in indirilmesiyle kullanılmaya başlayan İslâmî bir kavramdır. Câhiliye döneminde Arap toplumunda bu kelime kullanılmamıştır.

Ahlâk, insândaki iyi ve kötü huyları, fazîlet ve rezîletleri ifâde eder. Dolaşısıyla ahlâk iyi ve kötü olmak üzere iki kısma ayrılır:

a) İyi ahlâk; Kur'ân-ı Kerîm'e, Sünnet'e ve akl-ı selîme uygun olan söz, fiil ve davranışlardır. Abdullâh b. Mubârek rahîmehullâh, iyi ahlâkı şöyle tanımlamıştır: "Güler yüzlü olmak, insânlara çok iyilikte bulunmak, onlara eza ve sıkıntı veren şeyleri yok etmektir." [Tirmizî]

Beyhakî, îmânın şubelerini anlattığı kitâbında ahlâk kavramını, "Öfkeyi kontrol etmek, cana yakın olmak ve tevazu göstermek" olarak tanımlamıştır. [Beyhakî, Şu'abü'l-îmân]

b) Kötü ahlâk; Kur'ân-ı Kerîm'e, Sünnet'e ve akl-ı selîme uygun olmayan söz, fiil ve davranışlardır.

Özetle ahlâk, kişinin hiçbir zorlamada bulunmaksızın dışı vurduğu iç

halidir. Bu bağlamda, kişinin içinde olmadığı halde kendini zorlayarak iyilikte bulunmasına güzel ahlâk denilemez. En doğrusunu bilen Allâh'u Teâlâ'dır.

Günümüzde Ahlâkın Tanımı

Günümüzde ahlâk, bazı kesimler tarafından "etik" diye isimlendirilmektedir. Onların vermiş olduğu bu isme göre belirlenen ahlâkî kurallar, coğrafyalara, zamanlara ve kişilere göre değişiklik gösterebilmektedir. Onlara göre; her toplum kendi etik kurallarını oluşturduğu için, bir yerde kötü ahlâk olarak adlandırılan şey, başka bir yerde kötü ahlâk sayılmayabilir. Yani belirlemiş oldukları etik kuralları, tam bir tutarsızlık halindedir.

Güzel Ahlâkın Hükmü

Güzel ahlâk, Şâri Teâlâ'nın her mükellefi sorumlu kıldığı bir vecîbedir. Zira farz olan ibâdetlerin kabul olmasının ön şartı, tezkiye bulmuş bir kalbe sâhib olmaktır. Kalbin tezkiye bulması da övülmüş olan ahlâkî kavramların kalbe yerleştirilmesiyle mümkündür. Bu sebeple güzel ahlâk sâhibi olmak, her bir Müslüman'a farzdır.

Öte yandan Allâh'u Teâlâ, kullarının fıtratlarına hem iyiliği hem de kötülüğü yerleştirmiş ardından da güzel ahlâk sâhiblerinin kurtuluşa erdiğini, kötü ahlâk sâhiblerinin ise hüsrana uğradığını haber vermiştir. Bununla alakalı olarak O (Subhânehu ve Teâlâ) şöyle buyurmaktadır: "**Elbette onu temize çıkaran kurtuluşa ermiştir. Kirlenen ise hüsrana uğramıştır.**" [Şems: 91/9-10]

Diğer bir âyetinde Allâh'u Teâlâ, Şuayb aleyhisselâm'ın kavminin kötü ahlâk sonucu azabı hak ettiğini haber

vererek şöyle buyurmaktadır: **“Size Rabbinizden açık bir delil gelmiştir; artık ölçüyü, tartıyı tam yapın, insânların eşyalarını eksik vermeyin. Düzeltmesinden sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın. Eğer inananlar iseniz bunlar sizin için daha hayırlıdır.”**

[A'râf: 7/85]

“Ama onu yalanladılar. Bunun üzerine onları bulutlu bir günün azabı yaktı. Gerçekten o gün, azabı büyük bir gündü.” [Şuarâ: 26/189]

Âyet-i kerîmede Şuayb aleyhisselâm'ın kavminin, ölçü ve tartıda hile yapmaları ve ahlâka mugâyir davranış sergilemeleri sonucunda helak olduğu açıkça vurgulanmıştır.

Yine Rasûlullâh aleyhisselâm bir hadîs-i şerîflerinde kötü ahlâk sâhibleriyle alakalı olarak şöyle buyurmuştur: **“Size cehennem ehlini haber vereyim mi? Her katı yürekli, düşman ve kibirli kimsedir.”** [Buhârî]

Hadîsde geçen bu üç haslet, kötü ahlâklıların özelliklerindedir. Rasûlullâh aleyhisselâm ise bu hasletlere sâhib olanların cehennem ehli olduğunu haber vermiştir.

Kur'ân'da ve Sünnet'te bildirildiği üzere, Allâh'ü Teâlâ güzel ahlâkı emretmiş ve güzel ahlâk sâhiblerine hayırlar vaad etmiştir. Bunun tam aksine, kötü ahlâkı da nehyetmiş ve kötü ahlâk sâhiblerini azabla tehdit etmiştir. Yani güzel ahlâk; varlığı mükâfatı, yokluğu ise azabı hak ettiren şeydir.

Bu sebeble her bir mükellef için kaçınılmaz bir vecîbedir. En doğrusunu bilen Allâh Azze ve Celle'dir.

Ahlâkın Önemi

Ahlâkın Allâh'ü Teâlâ katındaki önemi ortadadır. Malum olduğu üzere, Mekke'nin ilk yıllarında inen âyetler ile Müslümanlara İslâm akîdesi beyan edilmekteydi. Ancak bu süre zarfında ahlâk ile ilgili âyetler de nâzil olmaktadır. Allâh'ü Teâlâ Mekkî bir âyet-i kerîmesinde şöyle buyurmaktadır: **“Muhakkak ki Allâh, adâleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder, çirkin işleri, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor.”** [Nahl: 15/90]

Mekkî olan Nahl Sûresi'nin bu âyet-i kerîmesi ahlâkî hükümler içermektedir. Henüz İslâm'ın ilk yıllarında inen bu âyet-i kerîme göstermektedir ki Allâh'ü Teâlâ tevhîd akîdesini İslâm ahlâkıyla inşâ etmektedir. Bu da ahlâkın ne denli önemli olduğunu göstermektedir.

Yine tevhîdi yeryüzüne yaymak ile görevlendirilen Rasûlullâh aleyhisselâm şöyle buyurmaktadır: **“Ben, güzel ahlâkı tamamlamak üzere gönderildim.”** [Muvatta]

Rabbimiz Azze ve Celle Kur'ân-ı Kerîm'de, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'de hadîslerinde güzel ahlâkın önemini ortaya koymuştur. Allâh ve Rasûlü'nün önemle vurguladığı bir şey nasıl olur da önemsenemez! Malumdur ki güzel ahlâk hem ferdî hem de ictimâî islâmın anahtarıdır. Allâh ve Rasûlü'nün övmüş olduğu güzel ahlâk, toplumun îmar olmasında çok önemli bir rol almaktadır.

Ahlâkın Kur'ân'daki ve Sünnet'teki Yeri

Kevnî, şerî ve uhrevî olarak her şeye hükmeden Allâh Azze ve Celle, ahlâk

konusunda da kullarını başıboş bırakmış değildir. Rabbimiz, İslâm ahlâkını Kur’ân-ı Kerîm ve Sünnet aracılığıyla kullarına sunmuştur. Bu sebeble îmân ehli olan her bir Müslüman için ahlâkın kaynağı Kur’ân ve Sünnet’dir. Allâh’u Teâlâ, Kur’ân-ı Kerîm’in birçok yerinde ahlâktan bahsetmektedir. Bir âyet-i kerîmesinde O (Subhânehu ve Teâlâ) şöyle buyurmaktadır: **“Muhakkak ki Allâh, adâleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder, çirkin işleri, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor.”** [Nahl: 15/90]

Nahl Sûresi’nde geçen bu üç emir ve üç yasağın, İslâm Dini’nin ahlâkî esaslarını özetlediğini görebilmekteyiz. Ahlâkın bir diğer kaynağı da Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem’in Sünneti’dir. Nitekim kendisine sorulan bir soru karşılığında Âişe vâlidemiz (radıyallâhu anha) Rasûlullâh’ın ahlâkının “Kur’ân ahlâkı” [Müslim] olduğunu belirtmiştir. Ahlâkı Kur’ân-ı Kerîm olan Nebîmiz aleyhisselâm şöyle buyurmaktadır: **“Nerede olursan ol, Allâh’tan kork, kötülüğün ardından, onu silecek bir iyilik yap. İnsânlara güzel ahlâkla davran.”** [Tirmizî]

Açıklandığı üzere İslâm ahlâkının kaynağı Kur’ân-ı Kerîm ve Sünnet’i Seniyye’dir. Bizler bu iki kaynağımızın dışında kalan ahlâkî tanımları ve kuralları reddediyor ve sâhiblerine iade ediyoruz. Bizi terbiye ve tezkiye edecek Rab olarak Allâh yeter, O (Subhânehu ve Teâlâ) ne güzel vekildir.

Güzel Ahlâkın Müslümanlara Etkisi

Ahlâkın, ferdî ve ictimâî birçok etkisi vardır. Güzel ahlâkın Müslümanlara olan etkilerini, birkaç ahlâkî kavram üzerinden değerlendirelim:

• **İhlâs:** İhlâs, ahlâkî kavramların en başında gelmektedir. Her bir iş için vâcibtir. Bu ahlâkî kavramın, Müslüman’ın îmânına ve amellerine doğrudan etkileri vardır. Allâh’u Teâlâ bununla ilgili şöyle buyurmaktadır: **“Halbuki onlara, Allâh’a kulluk etmeleri, Hanîfler olarak O’na yürekten inanıp boyun eğmeleri, namaz kılmaları ve zekât vermeleri emredilmişti. Doğru din de işte budur.”** [Beyyine: 98/5]

• **Sabır:** Sabır ahlâkının, dünyevî ve uhrevî birçok etkisi bulunmaktadır. Müslüman sabırla güzelleşir. Bu kavram diğer ahlâkî özelliklerin aslını teşkil eder. Rasûlullâh aleyhisselâm sabırla alâkalı olarak şöyle buyurmuştur: **“Hiç kimseye sabırdan daha hayırlı ve daha büyük bir hediye verilmemiştir.”** [Buhârî]

• **İhsân:** Rasûlullâh aleyhisselâm ihsânı şöyle tanımlamıştır: **“Allâh’a, O’nu görüyormuşçasına ibâdet etmendir. Zira sen O’nu görmesen de O seni görmektedir.”** [Buhârî] Allâh’u Teâlâ tarafından görüldüğünü tefekkür etmek, Müslüman’da “gözetim şuuru” geliştirecektir. Bu da Müslüman’ı hayatının her alanında ihsân ile hareket etmeye sevk edecektir.

• **Sıdk (Doğruluk):** Sıdk, hal ile sözün mutabık olmasıdır. Bir Müslüman’ın sahih bir îmâna sâhib olabilmesi için öncelikle Allâh’u Teâlâ’ya karşı sıdk ehli olması, ardından da kâmil bir mü’min olabilmesi için, kendi nefesine ve insânlara karşı sıdk ahlâkını edinmesi gerekir. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem doğru olmamıyla alakalı olarak şöyle buyurmuştur: **“Hıyanetin en büyüğü, kardeşine bir olayı anlatman ve onun**

sana inanması, senin ise yalan söylemendir.” [Ahmed]

• **Emanet:** Emanet, hakları yerine getirmek ve onları muhafaza etmektir. Bu kavram İslâm ahlâkının en önemlilerindedir. Eminliğin ve güvenilirliğin, kişinin şahsında, ictimâî hayatta, ticarete, tebliğ ve dâvette ve daha sayamadığımız birçok alanda etkileri oldukça fazladır. Rasûlullâh aleyhisselâm emanetin önemini şöyle vurgulamaktadır: **“Emaneti olmayanın îmânı yoktur; ahdi olmayanın dini yoktur.”** [Ahmed]

İslâm ahlâkı, elbette ki yukarıda zikredilen bu beş kavramdan ibâret değildir. Biz Müslümanlara etkilerini ortaya koymak adına, önemli gördüğümüz birkaç ahlâkî kavrama değinmeye çalıştık. Bu ve bunun gibi güzel olan ahlâkî kavramların etkileri; ferdler ve İslâm cemâati üzerinde görülmüştür ve görülecektir. İslâm ahlâkını edinmiş her bir Müslüman ihyâ olacak, ihyâ olan Müslümanlar da İslâm medeniyetini inşâ edeceklerdir, inşallâh. Tevfik ve inâyet Allâh’u Teâlâ’dandır.

Ramazan’da Ahlâkın İhyâsı

Fırsatlarla dolu Ramazan ayı, ruhî riyâzet yaparak güzel ahlâk edinme yönünden de kullar için büyük bir rahettir. Bu ise orucun zâhiren tutulduğu gibi bâtinen de tutulmasıyla mümkündür. Çünkü bâtinen tutulan oruç mânevî kalbi ihyâ edecektir. İhyâ olan kalb ise güzel ahlâkın meskeni haline gelecektir.

Öyleyse, Ramazan ayında bâtinen tutulacak oruçtan, maddeler halinde bahsedelim:

1. Gözü Korumak: Gözün orucu, gözü haramdan korumakla mümkündür. İbni

Kayyim rahîmehullâh’ın “el-Fevaid” adlı eserinde de bahsettiği üzere kalb insânın kalesidir. Ve şeytân, ordularıyla kalb kalesini kuşatmak için an kollamaktadır. Bu kalenin en büyük kapısı ise gözdür. Şeytân, haramlar yoluyla bu kapıdan kaleye hücum etmek ve orayı fethetmek ister. Bu sebeble gözü haramdan korumak, bâtinî orucun en önemli vasıflarındandır.

2. Dili Korumak: Dilin orucu, onu hezeyan, yalan, gıybet, nemime, fahiş konuşma, galiz konuşma, kavga ve riya ile konuşmaktan korumaktır. Bununla birlikte dili, sükûta zorlamak ve Allâh’u Teâlâ’nın zikriyle ıslatmaktır. Rasûlullâh aleyhisselâm şöyle buyurmuştur: **“Oruç, mü’min için kalkandır. Bu bakımdan herhangi biriniz oruçlu ise, fahiş konuşmasın, cahilce hareket etmesin. Eğer bir kişi kendisiyle çirkin konuşur veya dövüşürse, ‘Ben oruçluyum, ben oruçluyum’ desin.”** [Buhârî; Müslim]

3. Kulağı Korumak: Kulağın orucu, kulağı Allâh’u Teâlâ’nın razı olmadığı her türlü fenalıktan korumaktır. İşitilmesi haram olan şeylere; gıybet, dedikodu ve zinaya yaklaşıracak her türlü ses örnek verilebilir. Rasûlullâh aleyhisselâm gıybete kulak verenler hakkında şöyle buyurmuştur: **“Gıybet edenle, onu dinleyen, günaha ortaklardır.”** [Taberânî] Başka bir hadîs-i şerîfte, kulakların da zina edebileceği şöyle geçmektedir: **“Kulakların zinası dinlemektir.”** [Buhârî; Müslim]

4. Diğer Organları Korumak: Bu tür oruç, eli, ayağı ve diğer organları kötülükten, mideyi de iftarda şüpheli şeylerden korumaktır. Rasûlullâh aleyhisselâm şöyle buyurmuştur:

“Nice oruç tutanlar vardır ki, orucundan sadece açlık ve susuzluk elde eder” [Nesâî; İbni Mâce]

İmâm Gazâlî rahîmehullâh der ki: *“Bu hadîsin tefsirinde bazı âlimler, âzalarını haramdan korumayan bir kimsenin kast olduğunu söylemişlerdir.”* [İhyâu Ulûmi'd-Din]

5. İftarda Az Yemek: İftarda helalinden de olsa mideyi tıka basa doldurmak doğru değildir. Orucun bir faydası da şehveti kırmasıdır. Ancak fazla yemek şehveti tekrardan kamçılacaktır. Mideyi fazlasıyla doldurmak, kişinin mânevî kalbine ziyandır. Binâenaleyh; yemeği azaltan, şerîatin nice hikmetlerine şâhid olacaktır.

Ramazan ayı oruç ayıdır ve oruç, zâhîrle tutulduğu gibi bâtınla da tutulmalıdır. Yukarıda kişinin bâtınına oruç tutturma yöntemlerinden bahsetmeye çalıştık. Bunlarla amel edildiği takdirde, mânevî kalb parlayacaktır. Ve unutulmamalıdır ki güzel ahlâk ancak ihyâ olmuş kalbe yerleşir. Öyleyse güzel ahlâka sâhib olmak isteyen, Ramazan orucu ile kalbini parlatmaya dikkat etsin!

Sonuç:

Ey güzel ahlâka tâlib olan mü'min ve mü'mine kardeşim! Kur'ân-ı Kerîm'in ve Sünnet'in açıkladığı üzere güzel ahlâk; dünyâda izzete, âhirette ise Rabbimizin rızâsına, Cemâlini ve Cennetini görmeye vesîledir. Bu sebeble İslâm ve ahlâk birbirinden ayrılmayan kavramlardır. “Ben, Müslüman'ım” diyen her bir kimsenin güzel ahlâka sâhib olması kaçınılmazdır.

Binâenaleyh Kur'ân-ı Kerîm ve Sünnet hakkıyla incelendiği ve hayat yapıldığı zaman, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in örnekliği ile tanışılacaktır.

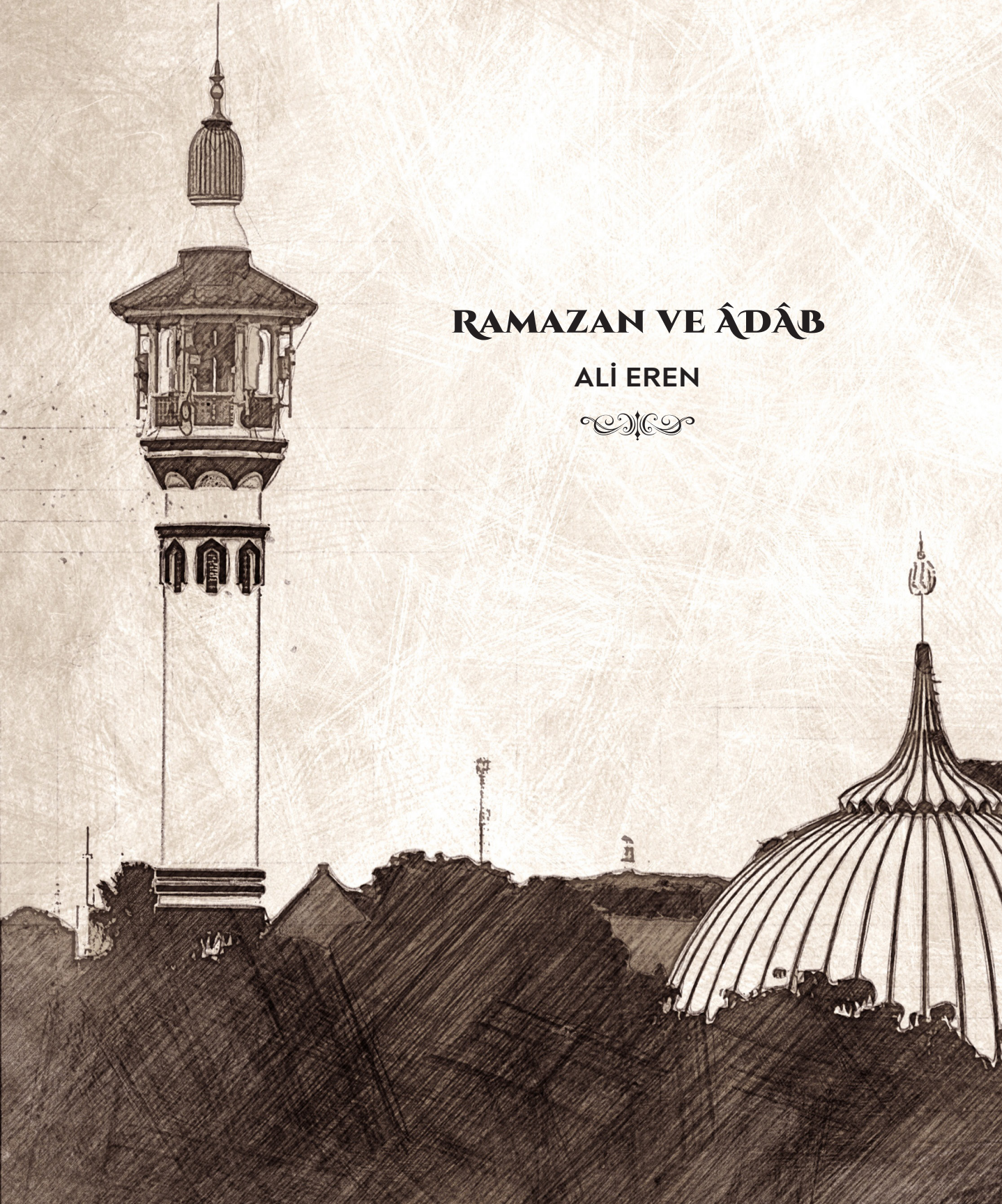
Ramazan ayının fırsat ayı olmasından bahsetmiştik. Allâh'u Teâlâ'nın seçmiş olduğu bu bereketli zamanı, güzel ahlâkın ihyâsı noktasında değerlendirmek de ancak akl-ı selîm Müslümanların yapacağı iştir.

Ey mülkün sâhibi Rabbimiz! Bir kez daha sunduğun bu muhterem Ramazan-ı Şerîf'i hakkıyla değerlendirebilmeyi bizlere nasip eyle! Bu ayın bereketiyle, bedenlerimizi ve kalblerimizi, zâhîrimizi ve bâtınımızı, cemî azamızı ıslâh eyle! Eyle ki İslâm şerîatını ihyâ edecek fedâiler çıksın içimizden, Senin yolunda mallarını ve canlarını feda edecek neferler türesin tekrar ümmetimizden... Allâhumme âmin.

RAMAZAN
KURBAN

RAMAZAN VE ÂDÂB

ALİ EREN

İmân ehli kullarını en güzel şekilde terbiye eden, er-Rab olan Allâh Azze ve Celle'nin adıyla... Allâh'a hamd, Rasûlü'ne salât ve selâm olsun.

Bu kâinatı, bütün varlıklarıyla aklımızın ermeyeceği şekilde ince bir sanat ile yaratan Allâh'ü Teâlâ, mahlûk üzerindeki kanun ve nizâmını da belirlemiştir. İlmi ve kudreti hudutsuz olan Rabbimiz Subhânehu ve Teâlâ, insânı en güzel surette yaratmış ve eşref-i mahlûkat kılmıştır. Ardından ona, gönderdiği elçileri vasıtasıyla, iyiyi ve kötüyü, güzeli ve çirkini öğretmiştir. O halde Allâh'ü Teâlâ'nın, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem aracılığıyla bizlere öğrettiği âdâb ve ahlâk, en güzel hal ve hareketlerdir.

Âdâb ve ahlâk birbiriyle alakalı olan iki kavramdır. Ancak bizler bu yazımızda özel olarak âdâb kavramını ele alacağız. Bu kavramı tanıyıp onun İslâm'daki yerinden bahsettikten sonra, Mübarek Ramazan ayında, nefislerin alabileceği âdâbî terbiyeden bahsedeceğiz. Yardım ve başarı, te'dib ve terbiye Allâh'ü Teâlâ'dandır.

Âdâb Nedir?

Âdâb kelimesi, edeb kelimesinin çoğulu olup edebler mânâsına gelmektedir. Edeb ise, İslâm'ın her yönünü kapsayan görgü ve ahlâk kurallarıdır. Neyin, nerede ve nasıl olması gerektiğini öğreten şeydir. Doğru yerde, doğru söz ve eylemde bulunmaktır. Örneğin, uzanmak mubahtır, ancak saygı değer birinin yanında bunu yapmak edebe aykırıdır. Anlaşıldığı üzere, mubah olan bir şeyin dahi uygunluğu, duruma göre değişebilir.

İşte bu gibi durumlarda, nasıl hareket edeceğimizi bize gösteren kurallara, edebler yani âdâb denmektedir.

İslâm Dini'nde âdâb, insânın davranışlarına, sözlerine ve ilişkilerine yansıyan ahlâkî değerlerdir. Buna göre âdâb, insân ilişkilerinde karşılıklı anlayışı ve hoşgörüyü sağlar.

Âdâb kavramının ahlâk kavramıyla yakından bir ilişkisi vardır. İki kavram da Allâh'ü Teâlâ'nın emrettiği şekilde iyiliği ve güzelliği benimsemeyi, kötülükten de kaçınmayı ifâde eder. Ancak biraz detaylandıracak olursak, ayrıldıkları nokta şudur: Ahlâk; kişinin iç dünyâsıyla bağlantılı olup kişide bulunan kalb halleridir. Âdâb ise; kişinin kalbinde bulunan huyların, söz, hal ve hareket ile bedene sirâyet etmesidir.

Karşımıza şöyle bir soru çıkabilmektedir: Kalbe yerleşen güzel ahlâk mı kişiyi edebli yapar yoksa edebli davranışta bulunmak mı kişiyi bâtinin güzel ahlâk sâhibi kılar? Yani bâtin mi zâhiri etkiler yoksa zâhir mi bâtını etkiler? Bunun cevabını iki yönlü verebiliriz. Bu iki durumun birbiriyle bağlantısı vardır. Nitekim kişinin bâtınına yerleştirdiği güzel ahlâk, sağlıklı söz ve eylemler ile açığa çıkacak ve kişiyi edeblice davranmaya sevk edecektir. Diğer yandan kalbinde kötü ahlâk bulunan bir kişi, zâhirini zorlu bir edebî terbiyeye sokacak olursa, bunun tesiri kalbte de görülecektir. Buna, kötü ortamda cahiliye üzere yetişmiş bir çocuğun ileride kötü bir karaktere, nezih bir ortamda İslâm üzere yetişmiş bir çocuğun ise ileride güzel bir karaktere sâhib olmasını örnek verebiliriz. Bu sebeble kalbe güzel ahlâkın yerleşmesi,

Kur'ân'da ve Sünnet'te gelen âdâba riâyetle mümkündür. Velew ki yapılırken nefis zorlansın. Bir süre sonra bu, kişide oturmuş bir karakter haline gelecektir. Unutulmamalıdır ki dış dünyâmız, iç dünyâmızı etkileyen en büyük etkenlerdendir. Allâh en doğrusunu bilendir.

Âdâbın Hükümü

İslâm âdâbı her konuda kurallar belirlemiştir. Bu sebeble onun tasnifine giderek, hükümden bahsetmemiz yerinde olacaktır. Âdâbı üç sınıfa ayırabiliriz:

1) Allâh'a ve Rasûlü'ne Karşı Âdâb

Malum olduğu üzere Allâh'a ve Rasûlü'ne karşı âdâblı olmak, her Müslüman üzerine farzdır. Bunun zıttına, Allâh'a ve Rasûlü'ne yapılacak âdâbsızlık, kişiyi İslâm dairesinden çıkarabilmektedir. Allâh Azze ve Celle şöyle buyurmaktadır: **“Birbirinize bağırdığınız gibi, Peygamber'e yüksek sesle bağırmayın; yoksa siz farkına varmadan amelleriniz boşa gider.”** [Hucurât: 49/1-2]

Âyet-i kerîmede geçen “amelleriniz boşa gider” ifâdesi kişinin küfre düşebileceğine bir işârettir. Çünkü ancak kâfir olanların amelleri boşa gider.

Aynı şekilde, Rabbimiz Allâh'ı Teâlâ için değerli olan herhangi bir şeye yapılacak hürmetsizlik de sonucu hüsrana olan işlerdendir. Nitekim Tebûk Seferi sırasında nazil olan bir âyet-i kerîmede Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: **“Andolsun ki sözlerini onlara soracak olsan: ‘Lafa dalmış, eğleniyorduk’ diyeceklerdir. De ki: ‘Allâh'ı, âyetlerini ve Rasûlü'nü mü alaya alıyorsunuz? Özür dilemeyiniz! Muhakkak ki îmânlarınızdan sonra kâfir oldunuz.”** [Tevbe: 9/65-66]

İbn Kesir rahîmehullâh yukarıdaki âyetin tefsirinde Muhammed İbn Kâ'b el-Kurazî ve başkalarından şöyle nakleder: **“Münafıklardan birisi: ‘Bizim şu kurrâmızı ancak midelerine en düşkün, dilleri en yalancı ve düşmanla karşılaşma sırasında en korkaklarımız olarak görüyorum’ dedi. Bu, Allâh Rasûlü aleyhisselâm'a ulaştırıldı. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem kalkmış, devesine binmişken (bu sözü söyleyen münafık) geldi ve: ‘Ey Allâh'ın elçisi, andolsun ki, biz sadece eğlenip duruyorduk’ dedi. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem de bu âyet-i kerîmeleri okuyordu.”**

Yukarıdaki nakilde münafıkların, bizzat Allâh'ı Teâlâ ile değil, kurrâlar ile alay ettikleri görülmektedir. Bu âdâbsızlık da onların küfre girmelerine sebep olmuştur.

Açıklandığı üzere Allâh'a, Rasûlü'ne ve dinden olan her bir şeye âdâb farzdır. Zikrettiklerimize yapılacak bir âdâbsızlık ise kişiyi İslâm milletinden çıkaran bir küfür olabilmektedir. İslâm dinine veya İslâm dininden olan herhangi bir şeye hürmetsizlikten Allâh'ı Teâlâ'ya sığınınız.

2) Müslümanlara Karşı Âdâb

İslâm dini ictimâî olarak yaşanan bir dindir. Bu sebeble Müslümanlar arası sosyal ilişkilerin güzel olması gerekmektedir. İşte bu ilişkilerin sağlıklı olması, söz, hal ve davranışların İslâm âdâbına uygun olmasıyla mümkündür. Sonuç olarak âdâb, her Müslüman için önemli bir sorumluluktur.

3) Diğer İnsânlara Karşı Âdâb

Ümmet-i Muhammed, insânlar arasından çıkartılmış vasat bir ümmettir.

Bu ümmetin en önemli özelliklerinden biri de dâvetçi olmasıdır. Her şeyiyle en güzel örnek olan Nebîmiz aleyhisselâm dâvet noktasında da en iyisiydi. Dâvetçi olan Nebîmiz aleyhisselâm'ın dikkat çeken bir davranışı da gayrı Müslimlere olan âdâb ile muamelesiydi. Bu sebeble Müslüman olmasalar dahi insânlara âdâb ile muamelede bulunmak, Rasûlullâh aleyhisselâm'ın bir sünnetidir.

Âdâbın Önemi

İslâm dini, edeb ve ahlâk dinidir. Bu sebeble şerîat, âdâba dair kural ve kaideler ortaya koymuştur. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem de söz, hal ve davranışlarıyla İslâm âdâbını yaşayarak, onun önemini ümmetine izhar etmiştir.

Dinimiz İslâm, bereket mefhumuna oldukça önem verir. Kişinin dünyevî ve uhrevî işlerinde başarıya ulaşabilmesindeki en önemli unsur, Allâh'ı Teâlâ'nın bereketinin tecelli etmesidir. Bereketin kaldırıldığı her bir işin sonu kesiktir.

Müslümanın, hayatının her alanında Allâh'ı Teâlâ'nın bereketine ihtiyacı vardır. İşte bu bereketi celbetmenin yolu, her işi âdâbına göre yapmaktır. İslâm, dünyevî ve uhrevî işlere âdâb kuralları belirlemiştir. İşlerin nihâyetinde ecir ve fayda almak isteyen kul, İslâm âdâbına riâyet etmelidir.

Misal olarak; talep edilen ilmin bereketine ulaşabilmek için öncelikle edebin kuşanılması gerekmektedir. Bu yapılmadığı takdirde o ilimden bereket ummak boş bir hayaldir. Nitekim edebin timsali İmâm Mâlik rahîmehulâh şöyle demiştir: “*Ey kardeşimin oğlu! İlim öğrenmeden önce edeb öğren.*”

[Hilyetül Evliya]

Edebsizde hayır olmadığı gibi edeb-sizin ilminde de bir hayır yoktur.

Bunların yanı sıra; Allâh'ı Teâlâ, İslâm âdâbını edinmemiş kötü huylu kimselere gazab etmektedir. Nitekim Rasûlullâh sallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır: “**Kıyâmet gününde mü'minin terazisinde güzel ahlâktan daha ağır bir şey bulunmaz. Allâh çirkin hareketler yapan ve kötü sözler söyleyen her kişiye gazab eder.**” [Tirmizî]

Ez cümle; hayatımızın İslâm âdâbıyla güzelleşmesi, Allâh'ı Teâlâ'nın rahmetini ve bereketini celb eder. Bunun zıttına; kötü ahlâk ve edepsizlikte Allâh'ı Teâlâ'nın gazabına vesîledir. Müslümanların bu önemli husûsları iyi kavramaları gerekmektedir. Şuur bahşeden Allâh Azze ve Celle'dir.

Âdâbın Kur'ân'da ve Sünnet'teki Yeri

Hayatımızın her alanını tanzim eden Kur'ân-ı Kerîm ve Sünnet, âdâb kuralları noktasında da en temel iki kaynaktır. Bu iki kaynağımız; Allâh'ı Teâlâ'ya ve Rasûlü'ne karşı olan görev ve sorumluluklarımızı yerine getirirken edinmemiz gereken âdâbı bizlere bildirmektedir. Bununla beraber; anne-baba ve çocuklar arasındaki ilişkilerde, amir-memur, hoca-talebe, işveren-işçi, misafir ve misafirlik ilişkilerinde, yeme, içme, konuşma, giyinme gibi hayatın her alanında, uyulması gereken görgü kuralları, Kur'ân'da ve Sünnet'te yer almaktadır. Bakınız Rabbimiz, Kendisine ve Rasûlü'ne karşı edebli olmamız gerektiğini şu âyetinde bizlere bildirmektedir: “**Ey îmân edenler! Allâh'ın ve Peygamberi'nin önüne geçmeyin. Allâh'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz, Allâh**

hakkiyla işitendir, hakkiyla bilendir.”

[Hucurât: 49/1]

Rabbimiz, başka bir âyetinde ise Rasûlullâh’a karşı edebli olunması gerektiğini, olunmadığı takdirde amellerin boşa gideceğini şöyle bildirmektedir: **“Ey îmân edenler! Seslerinizi, Peygamber’in sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinize bağırdığınız gibi, Peygamber’e yüksek sesle bağırmayın, yoksa siz farkına varmadan işledikleriniz boşa gider.”** [Hucurât: 49/2]

Kur’ân’dan ve Sünnet’ten Âdâb-ı Muâşerete Dair Örnekler

Âdâb-ı muâşeret; ictimâî hayatta uyulması gereken kurallar bütünüdür. Diğer bir adıyla; görgü kurallarıdır. Kur’ân-ı Kerîm’de geçen bazı görgü kurallarına, maddeler halinde değinelim:

1) Bir Topluluğu Alaya Almamak:

Alay etme, istihza, hor görme ve sair alçaltıcı davranışlar, edeb dışı hallerdir. Allâh’u Teâlâ, insânların birbirlerini alaya almaması gerektiğini şu âyet-i kerîmesinde bildirmektedir: **“Ey îmân edenler! Bir topluluk bir diğerini alaya almasın.”** [Hucurât: 49/11]

2) Zandan Kaçınmak: Hüsnü zan, Müslümanların bağlarını kuvvetlendirir, sûî zan ise bu bağları koparır atar. Rabbimiz sûî zandan kaçınmamız gerektiğini şöyle bildirmektedir: **“Ey îmân edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır.”** [Hucurât: 49/12]

3) Surat Asmamak ve Kibirli Yürümek: İnsânlardan yüz çevirip asık suratlı olmak ve böbürlenerek yürümek kibir alametlerindedir ve edebe aykırıdır. Bununla alakalı olarak Rabbimiz

şöyle buyurmaktadır: **“Küçümseyerek surat asıp insânlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme! Çünkü Allâh hiçbir kibirlenenî, övüngeyi sevmez.”** [Lokman: 31/18]

4) Tevazu ile Yürümek ve Sesi Alçaltmak: Edebince kulluk, tevazu ile Rabbe ram olmaktır. Yolda tevazu ile yürümek ve yüksek olmayan bir ses tonuyla konuşmak İslâm âdâbındandır. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

“Yürüyüşünde tabii ol. Sesini alçalt. Çünkü seslerin en çirkini herhalde eşeklerin sesidir!” [Lokman: 31/19]

5) Ana-babaya Hürmet: Rabbimiz Kur’ân-ı Kerîm’de -şirke, küfre, mâsiyete çağırmadıkları sürece- ana-babaya itaati emretmiştir. Onlara karşı âdâbın korunması gerektiği şu âyet-i kerîmede bildirilmektedir:

“Rabbin, kendisinden başkasına asla ibâdet etmemenizi, anaya-babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri, ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara ‘öf!’ bile deme; onları azarlama, onlara tatlı ve güzel söz söyle. Onlara merhamet ederek tevazu kanadını indir ve de ki: ‘Rabbim! Tıpkı beni küçükken koruyup yetiştirdikleri gibi sen de onlara acı.’” [İsrâ: 17/23-24]

Şimdi de âdâb-ı muâşerete dair bazı hadîsleri aktaralım:

1) Güzel Sözlü Olmak: Müslümana söylenecek güzel sözler, onu sevindirebilir. Ve bir nebze de olsa sıkıntılarının gitmesine vesîle olabilir. Rasûlullâh aleyhisselâm şöyle buyurmaktadır: **“Güzel söz sadakadır.”** [Buhârî]

2) **Misafire İkrâm Etmek:** Aç olsun olmasın, misafire ikrâmında bulunmak kişinin İslâm ahlâkındandır. Bir hadîs-i şerifte şöyle geçmektedir: **“Allâh’a ve âhiret gününe îmân eden kimse misafirine ikrâm etsin.”** [Buhârî]

3) **Âdâbınca İçmek:** Her alanda edebli olmaya teşvik eden İslâm, yeme-içmede de kurallar belirlemiştir. Rasûlullâh aleyhisselâm, bir içeceği nasıl içmemiz gerektiği şöyle bildirmektedir: **“Deve gibi bir nefeste içmeyin. İki, üç nefeste için. Bir şey içeceğiniz zaman besmele çekin; içtikten sonra da ‘elhamdülillâh’ deyin.”** [Tirmizî]

4) **İzin Almadan İçeri Girmemek:** Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, evlere veya meclislere girmeden önce nasıl izin istememiz gerektiğini bizlere şöyle bildirmektedir: **“İzin istemek üç defadır. İzin verilirse girersin, verilmezse geri dönersin.”** [Buhârî]

Anlaşıldığı üzere; Kur’ân-ı Kerîm ve Sünnet âdâbî kuralların kaynağıdır. Dolayısıyla, İslâm âdâbına vakıf olmak isteyen Müslümanların bu iki kaynağı hayat edinmesi elzemdir. Yardım ve başarı Allâh’u Teâlâ’dandır.

Âdâbın Müslümanlara Olan Etkisi

İslâm dini belirlemiş olduğu kurallar ile ferdî ve ictimâî hayatı tanzim etmektedir. Hayatın her alanını düzenleyen İslâm şerîatı ahlâka ve âdâba dair kaideler de belirlemiştir. Ve bu kaideler, ferden ve ictimâen birçok olumlu etki bırakmış ve bırakacaktır. Şimdi İslâm âdâbının ferdî ve ictimâî olan etkilerinden kısaca bahsedelim:

İslâm Âdâbının Ferdî Etkileri

İslâm âdâbına gereğince riâyet eden bir Müslüman, Allâh’u Teâlâ’nın rızasını celbeder. Âdâb, onun Allâh’u Teâlâ’ya olan hürmetini arttırır, kalbini ve bedenini güzelleştirir. Rasûlullâh aleyhisselâm’ın sünnetine uyma sevâbına vesîle olur. Bununla beraber, edebli Müslüman ictimâî hayatta da sevgi ve hürmet kazanır, işlerinde bereket bulur. İç huzur ve özgüvene kavuştuğu gibi âile bağlarını da kuvvetlendirir. Bunlar, âdâbın neticesinde ferdin elde ettiği bazı faydalardır.

İslâm Âdâbının İctimâî Etkileri

Âdâba riâyetin neticesinde ictimâî olarak elde edilen faydalar da vardır ki bu ferdî faydalara nazaran efdaldır. Bunu şöyle açıklayabiliriz: İslâm medeniyeti, ancak İslâm Ahlâkını ve âdâbını edinmiş toplumlardan meydana gelir. Nitekim ahlâk ve âdâb edinmemiş bir İslâm toplumundan söz edilemez. Ahlâka ve âdâba önem verilmeyen toplumlarda insânlara değer verilmez. İnsân ilişkileri oldukça kötüdür. Bu da o toplumun refah seviyesinin düşmesine yol açar. Ve sonuç olarak insânlar, cahiliye örf ve âdetlerini, hayat yaparlar. Ancak İslâm ahlâkı ve âdâbıyla nasiplenen toplumlara Allâh’ın rahmeti ve bereketi iner. Eğer bir topluma Allâh’u Teâlâ’nın rahmeti ve bereketi incek olursa da bundan yalnızca insânlar değil o toplumda bulunan her varlık nasibini alır. İşte, âdâba riâyet etmenin ictimâî hayattaki bazı önemli etkileri bunlardır. Açıklandığı üzere âdâba riâyet etmenin Müslümanlara oldukça önemli etkileri vardır. İslâmî bireylerin, âilelerin ve toplumların Allâh’u

Teâlâ'nın rızâsını kazanıp, dünyevî ve uhrevî felaha, huzura ve refaha ermesi, İslâm ahlâkını ve âdâbını hayat yapmaları ile mümkündür. Rabbimiz, Müslümanlara bu etkileri anlamalarını nasip eylesin, Allâhumme âmin.

Ramazan Ayı ile Edebe Bürünmek

Kerîm olan Ramazan ayı, Müslümanlar için mânevî bir temizlenme, ruhsal bir yenilenme ve ibâdetleri arttırma ayıdır. Ramazan ayında edebe bürünmek bu mübârek ayın ruhuna uygun hal ve davranışlar sergilemek anlamına gelir. İşte Ramazan ayında edebe bürünme adına yapılabilecek bazı yollar:

1. Oruç Tutmak: Müslümanlar, imsak ve iftar arasında yeme, içme ve cinsel ilişkiden uzak durma suretiyle oruç tutarlar. Oruç, sabır, takvâ ve kendini kontrol etme gibi değerleri geliştirmeye yardımcı olur. Yani oruç tutmak edebe bürünmek için çok önemli bir yoldur.

2. İbâdetlerin Arttırılması: Ramazan ayı ibâdetleri arttırmak için bir fırsat ayıdır. Müslümanlar bu ayda namaz kılmak, Kur'ân okumak, duâ ve tefekkür etmek ve zekât vermek gibi ibâdetleri arttırarak, mânevî güçlenmeyi sağlayabilirler.

3. Nezaket ve İyi Huylu Olmak: İslâm dini nazik ve güzel huylu olmayı öngörmektedir. Müslümanlar Ramazan ayını fırsat bilip nefis muhasebesi yapabilirler. Eksikler fark edildikten sonra onları giderme adına nefsi âdâba zorlamak çok doğru olacaktır. Örneğin; başkalarına karşı nazik, anlayışlı, hoşgörülü, güler yüzlü ve yardımsever olmak.

4. Güzel Söz ve Davranışlar: Müslümanların cemâat olmaları ve aralarında ünsiyet kurmaları, Allâh'ı Teâlâ'nın bir emridir. Ramazan ayı, bunun için de bir fırsattır. Müslümanların aralarında selâmı yaymaları, birbirlerine güzel sözde bulunmaları, kötü söz, kovuculuk ve gıybetten kaçınmaları, hüsnü zan ile hareket etmeleri edebe bürünmenin birer göstergesidir.

Ramazan ayı maddî ve mânevî imâr ayıdır. Bu ayda edebe bürünmek, tevhîd inancını hissetmeye, ibâdetlerin derin mânâlarını anlamaya ve İslâm ümmetine muhabbet duymaya vesîledir. Öyleyse, âdâb eksikliğinden şikâyet eden her bir Müslümanın bu ayda nefsinin zorlayarak edebe bürünmesi gerekmektedir. Allâh'ın izniyle bu bereketli ayda, âdâbî terbiyenin ne kadar kolay ve etkili olduğu gözlemlenecektir. Yardım ve başarı Allâh'tandır.

Sonuç

İslâm'da âdâb hem Allâh'ı Teâlâ'ya olan sorumlulukların yerine getirilmesinde hem de insânlar arasındaki ilişkilerde kilit bir rol oynar. Bu sebeble Allâh ve Rasûlü Müslümanları her daim İslâm âdâbına teşvik etmiştir. Bizlerin yapması gereken bu kavramı iyi fahmetmemiz ve hayatımıza aktarmamızdır. Hayatımıza aktarırken de mübârek Ramazan ayı kaçınılmaz bir fırsattır.

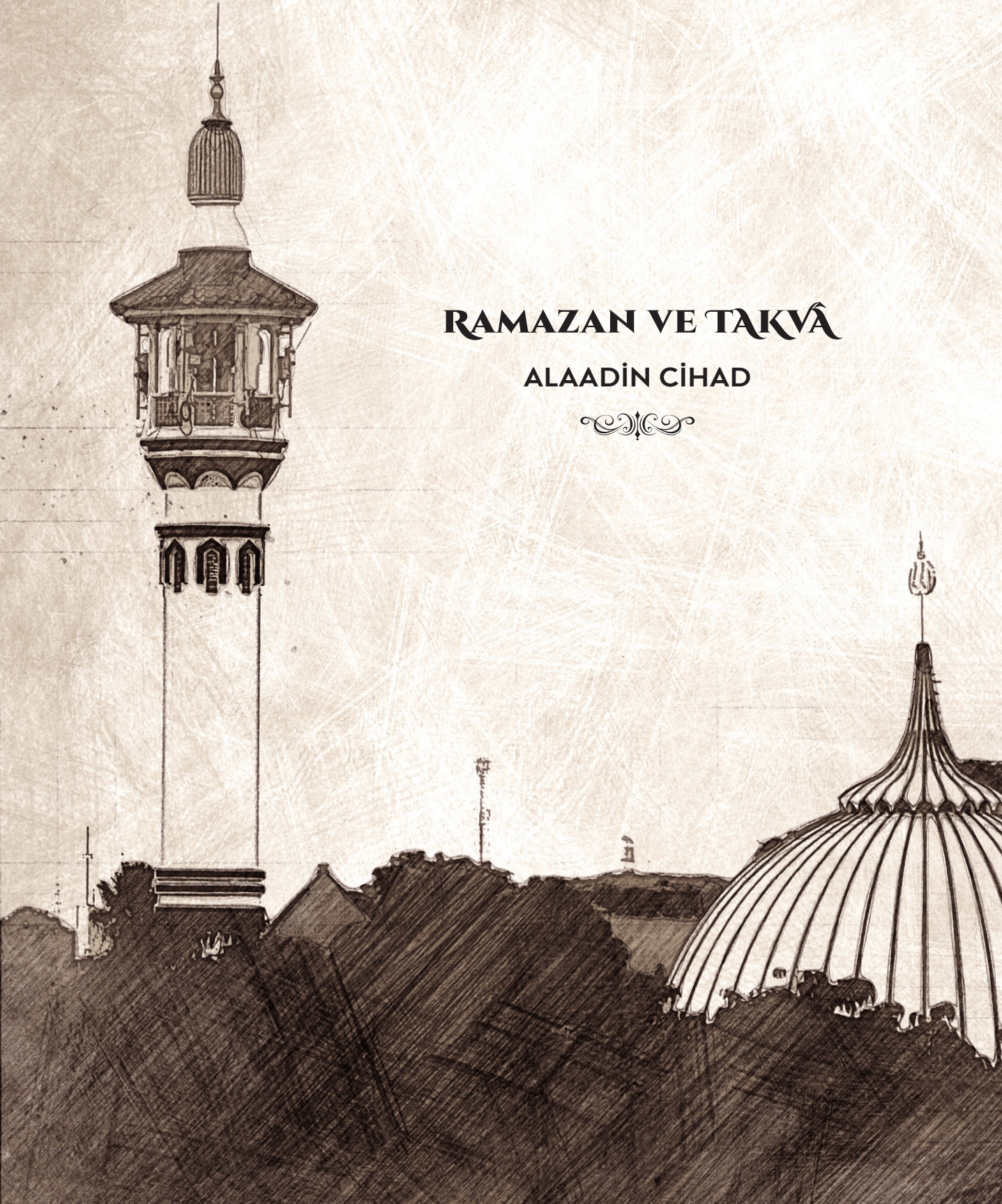
Ey hayra talib olan Müslüman kardeşim! Ramazan-ı Şerîf'i ihyâ ayı olarak bil ve sunulan bu fırsatı asla kaçırma! Kalbini ve bedenini; nasuh tevbeyle temizle, sâlih amellerle güçlendir ve İslâm ahlâkı ve âdâbı ile süsle! Umulur ki bu ay vesîlesiyle niyetlerin ve amelilerin bereket bulur.

A man in a white thobe and ghutra is walking away from the viewer on a paved road. The road is flanked by a metal guardrail. In the background, there are mountains and a valley with trees, all under a dramatic sky with large, golden clouds. The sun is low on the horizon, creating a warm, golden glow. The man's shadow is cast on the road in front of him.

Ey Rabbimiz, mübârek Ramazan ayı vesîlesiyle bizleri günahlarımızdan arındır! Râzı olduklarına râzı eyle! Zâhirimizi ve bâtınımızı Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve selleme benzet.

Allâhumme âmin.

RAMAZAN VE TAKVÂ
ALAADİN CİHAD

En güzel isimlerin ve yüce sıfatların sâhibi Allâh'ın ismiyle... Cenneti takvâ sâhiblerine yaklaştıran, siyam ile kullara takvâyı kolaylaştıran Rabbimize hamdolsun. Salât ve selâm, müttakîlerin önderi Nebîmiz aleyhisselâm'ın ve O'nun pak âlinin ve ashâbının üzerine olsun.

Takvâ Kavramı

Lügat mânâsı itibari ile “takvâ”; “vky” kökünden türeyip, “korunmak, sakınmak ve uzak durmak” gibi anlamlara gelir. Istilâh mânâsı hakkında ise, âlimler takvânın birçok tarifini zikretmişlerdir. Bunlardan bazıları şu şekildedir.

Takvâ, Allâh'ü Teâlâ'nın haram kıldıkları ile kendi arana bir perde ya da set çekmendir. Takvâ, Allâh'ü Teâlâ'nın emirlerine bağlanıp, yasaklarından uzaklaşmak ve şüpheli şeyleri terketmektir. Takvâ, Allâh'ü Teâlâ'dan hakkı ile korkmak, Kur'ân ile amel etmek, kıyâmet için hazırlık yapmaktır. Ayrıca takvâ kelimesi için, doğrudan korku anlamına gelmemekle birlikte, tamamen korkudan da hâlf olmadığı da ifâde edilmiştir. Takvâ, hassas ve dikkatli olmak teyakkuz halinde bulunmaktır. Bu husûsta şu rivâyeti delîl almaktadırlar: “Ömer radîyallâhu anh, Ubeyy b. Ka'b radîyallâhu anh'a: 'Takvâ nedir?' diye sorar. Ubeyy radîyallâhu anh: 'Dikenli yolda hiç yürümedin mi?' şeklinde cevâb verir. Ömer radîyallâhu anh: 'Yürüdüm!' deyince, 'O zaman ne yaptın?' der. Ömer radîyallâhu anh: 'Paçalarımı sıvayıp ayağıma diken batmasın diye dikkatli yürüdüm.' demesi üzerine, Ubeyy radîyallâhu anh: 'İşte takvâ budur.' diye mukabelede bulunur.” [Edebu'd-Dünyâ ve'd-Din]

Hülâsa takvâ; itaat için kolları sıvamak, helal ve haramı gözetmek, Allâh'ü Teâlâ'dan korkmak ve emirlerine karşı gelmekten sakınmaktır. Takvâ mü'minin kalkanıdır. Yüreğine düşen titreme, vicdanına dokunan sestir. Günahlarla arasına çekilen set ve sevâblarla kurduğu ünsiyettir. Takvâ ehli kul ise Allâh'ü Teâlâ'nın vikayesine (korumasına) girmekte, emrine tutunup, azabından korunmaktadır.

Takvânın Mertebeleri ve Hükmü

Kur'ân'da mü'minlerden, Allâh'ü Teâlâ'nın emir ve yasaklarına riâyet ederek takvâ sâhibi olmaları istenmektedir: “**Ey îmân edenler! Allâh'tan, O'na yaraşır şekilden korkun ve ancak Müslümanlar olarak can verin.**” [Al-imrân: 3/102] Bu âyetin tefsiri mahiyetinde diğer bir âyette şöyle buyurulmaktadır: “**O halde gücünüzün yettiği kadar Allâh'tan korkun.**” [Tegabun: 64/16]

Kur'ân'da “Hududullâh” yani Allâh'ü Teâlâ'nın sınırlarından söz edilir ki, işte bu Rabbimizin içinde kalınmasını emrettiği korusunun sınırlarıdır. Mü'minlerin Allâh'ü Teâlâ'nın sınırlarına yaklaşmaması elzemdir. Nitekim yaklaşıldığında sınırların aşılması mümkündür. Allâh'ü Teâlâ'nın çizdiği hudutları aşma korkusuyla bu sınırlara yaklaşmamak, nefsi bu sahada korumak adına takvânın önemini ve hükmünü iyi anlamamız gerekir. Hükmüne vakıf olabilmek için de takvânın mertebelerini incelememiz gerekmektedir. Zira tasnifdeki ayırım, hükmün kendisine etki edecektir. Âlimler takvâyı üç mertebede incelemektedirler.

1. Şirkten ve Küfürden Takvâ: Bu mertebelerin ilki olup, kişinin şirke ve

küfre karşı göstereceği takvâdır. Bu merteye takvânın en düşük seviyesi olup, her halükârda kulun üzerine vâcibtir. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: **“Hani o kâfirler, kalblerine asabiyeti, cahiliye asabiyetini koymuştu. Allâh da, Rasûlü’ünün ve mü’minlerin üzerine sekinetini indirmiş ve onları takvâ kelimesi (olan lailâhe illallâh’a) bağlı kılmıştı. (İşin aslı) onlar da buna layık ve ehil kimselerdi. Allâh, her şeyi bilendir.”** [Fetih: 48/26]

2. Büyük ve Küçük Günahlarda Takvâ: Ateşte azap görmeye sebep olabilecek, büyük olsun küçük olsun her türlü masiyetten sakınmayı gerektiren takvâdır. Şerîatta kastedilen ve yaygın olarak bilinen takvâ, aslında budur. Takvâ denildiğinde aksi bir karine yoksa, mutlak olarak bu merteye anlaşılır. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: **“Şâyet o beldenin halkı îmân etmiş ve korkup sakınmış olsaydı, göğün ve yerin bereketini onlara açardık. Fakat yalanladılar. Biz de onları işledikleri (günahlara) karşılık (azapla) yakalayıverdük.”** [Araf: 7/96]

3. Allâh’u Teâlâ’dan Uzaklaştıracak Şeylerden Takvâ: İnsânın Rabbinden uzaklaştıracak şeylerden kendisini tenzih etmesini gerektiren takvâdır. Kulu Allâh’u Teâlâ’ya doğru yönelişini engelleyen yahut onu hayırlardan alıkoyan mubahlardan kendisini sakındırmasıdır. Bu merteye takvânın en yüksek seviyesi olup, kâmil insanların mertebesidir. En yüce merteye de budur. Çünkü mübahlarla meşgul olmak kalbi, Allâh’u Teâlâ ile olmaktan alıkoyar. Kalbin katılaştığına ve insânın mekruhları kolayca işlemesine sebep olabilir. Mekruhlar da harama dalmak

için bir sebep teşkil eder. İşte bu da çoğu zaman insânın içine düşebileceği bir durumdur. Rabbimiz şöyle buyurmuştur: **“Ey îmân edenler! Allâh’tan, O’na yaraşır şekilde korkun.”** [Al-i İmrân: 3/102]

Takvânın Önemi

Kur’ân-ı Kerîm’de takvâ kelimesi, farklı formları ile birlikte 250 defa geçmiştir. 54 defa “ittekullâh” lafziyla zikredilmiş, Allâh’u Teâlâ’ya karşı gelmekten sakınılması emredilmiştir. Kulun ihtiyaç duyduğu hayırları bünyesinde barındıran takvânın konumuna ve değerine gelince; ne denli büyük bir nimet olduğu açığa çıkmaktadır. Önemi idrak etmek için takvânın ihtiva ettiği husûsları maddeler halinde ele alalım.

1. Takvâ, peygamberlerin ümmetlerine tavsiye ettiği ve dâvetlerini bu asıl üzerine inşâ ettiği bir esastır. Nitekim Nûh, Hûd, Sâlih, Şuayb ve Lût aleyhimusselâm kavimlerine “Allâh’a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?” [Şuâra: 26 /106,124,126,131,142,144,161,163,177,179] diyerek tebliğ başlamışlardır.

2. Takvâ, öncekiler ve sonrakiler için ilâhî bir emirdir. Allâh’u Teâlâ bu husûsta şöyle buyurmaktadır: “Sizden önce kendilerine Kitâb verilenlere ve size Allâh’tan korkun diye emrettik.” [Nisa: 4/131] Bu âyet hakkında İmâm Kurtubî rahîmehullâh şöyle söylemektedir: **“Takvâyı emretmek bütün insânlığa şamdır.”** [El-Câmiu’ li Ahkâmî’l-Kur’ân]

3. Takvâ, en hayırlı azıktır. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: “Azık edin. Bilin ki azığın en hayırlısı takvâdır.” [Bakara: 2/197]

4. Takvâ, bir kulun, giyindiği ve kendisiyle süslendiği en hayırlı elbisedir. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: **“Ey Ademoğulları! Size ayıp yerlerinizi örtecek giysi, süslenecek elbise yarattık. Takvâ elbisesi... İşte o daha hayırlıdır.”** [Araf: 7/26]

5. Takvâ, Rahmân’ın dostluğuna vesîledir. Müttakîler, gerçekte Allâh dostu olan kimselerdir. Sanılanın aksine Allâh’ın dostları (evliya) denizde, su üstünde yürüyen yahut havada uçan kimseler olmayıp, Allâh’u Teâlâ’nın gerçek dostları muvahhîd müttakîlerdir. **“Bilesiniz ki, Allâh’ın dostlarına korku yoktur; onlar üzülmeyecekler de. Onlar, îmân edip de takvâya ermiş olanlardır.”** [Yunus: 10/62-63]

6. Takvâ, kulun taatlerinin ve amelilerinin kabulü için gerekli bir sebeptir. Allâh’u Teâlâ ancak takvâ sâhiblerinden kabul eder. Âdem aleyhisselâm’ın iki oğlunun kisasında, bu hakikat şöyle zikredilmektedir:

“Onlara, Âdem aleyhisselâm’ın iki oğlunun haberini gerçek olarak anlat: İkisi birer kurban sunmuşlar, birininki kabul edilmiş, diğeriinki kabul edilmemişti. Kabul edilmeyen, ‘and olsun seni öldüreceğim’ deyince, kardeşi ‘Allâh ancak takvâ sâhiblerinden kabul eder’ demişti.” [Maide: 5/27] Mü’minlerin ibâdetleriyle âhirette karşılık görebilmesi ve amellerinin Allâh’ın yanında makbul olması için sahih bir ölçü verilmektedir. Bu da “Allâh, ancak kendisinden sakınanlardan kabul eder” ölçüsüdür. Seleften bazıları bu itibarla şöyle söylemişlerdir: **“Allâh’u Teâlâ’nın, benim tek bir secdemi kabul ettiğini bilseydim, o anda ölmeyi isterdim.”**

7. Takvâ, fücür kelimesinin zıddıdır. Nefsi her türlü fenalıklardan koruyup, günaha ve harama düşmekten kişiyi alıkoyar. Şüphesiz kulun emniyeti, imân ve Allâh’u Teâlâ korkusu ile mümkündür. **“Îmân edenleri kurtardık. Onlar müttakîlerdi.”** [Fussilet: 41/18]

8. Takvâ, kulu en büyük saâdet olan Allâh’u Teâlâ’nın rızâsına eriştiren, kötülükleri yok eden ve ateşten kurtaran bir meziyettir. Müttakîler, Allâh’u Teâlâ’nın buyurduğu üzere takvâ ile cenneti elde ederler. Bu bağlamda gelen âyet-i kerîmeler: **“Eğer ehl-i kitâb îmân edip takvâ sâhibi olsalardı, herhalde (geçmiş) kötülüklerini örterdik.”** [Maide: 5/65] **“Rabbimizin bağışına ve takvâ sâhibleri için hazırlanmış olup genişliği gökler ve yer kadar olan cennete koşun!”** [Al-i İmrân: 3/133]

9. Takvâ, adâleti, bağışlamayı ve ihsânı içine alan geniş ahlâkî bir fazileti tarif etmektedir. Nitekim âyet-i kerîmelerde şöyle buyrulur: **“Ey îmân edenler! Allâh için hakkı titizlikle ayakta tutan, adâlet ve şâhitlik eden kimseler olun. Bir topluma olan kininiz sizi adâletsizliğe itmesin. Adil olun. Bu, takvâya daha yakındır.”** [Mâide: 5/8] **“Bununla birlikte (ey erkekler), sizin vazgeçmeniz takvâya daha yakındır. Aranızda iyilik yapmayı da unutmayın.”** [Bakara: 2/237]

10. Takvâ, toplumsal eşitsizliği ve ırkçılığı ortadan kaldırıp, kulların gerçek değerini açığa çıkarır. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: **“Ey insânlar! Şüphesiz sizi bir erkek ile bir dişiiden yarattık, tanışasınız diye sizi kavim ve kabilelere ayırdık, Allâh katında sizin en şerefliiniz takvâda en ileri olanınızdır.”** [Hucurât: 49/13]

11. Takvâ, dinin başı olup, cennete girmeye en çok vesîle olan nimetlerdendir. Nebî aleyhisselâm Ebu Zer radîyallâhu anh'a yaptığı nasihatta şöyle buyurmuştur. **“Sana Allâh'tan sakınmanı tavsiye ederim, çünkü işin (dinin) başı budur.”** [Taberânî] Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'e insânların cennete girmesine en çok vesîle olan şeyin ne olduğu sorulduğunda, **“Allâh'a karşı takvâli olmak ve güzel ahlâk.”** [Tirmizî] buyurmuştur.

Takvânın Kurân'da ve Sünnetteki Yeri

Takvâ; kalblerin azığı, kurtuluşun anahtarıdır. İnsân, ancak takvâ ile yakın mertebesine erişebilir. kalbler takvâ ile beslenir ve onunla güçlenir. Allâh'ü Teâlâ'ya kavuşmak ve felah bulmak için ona dayanılır, ondan destek alınır. Yüce kitâbımızda mü'minlere şöyle buyurulmuştur: **“Îmân edip sâlih amel işleyenler, Allâh'tan korktukları, îmânlarında sebat ettikleri, sâlih amel işlemeye devam ettikleri, sonra Allâh'tan sakındıkları, îmânlarından ayrılmadıkları, yine Allâh'tan korktukları ve iyilikte buldukları müddetçe, daha önce yediklerinden dolayı kendilerine bir günah yoktur. Allâh iyilikte bulunanları sever.”** [Maide: 5/93] Âyette takvânın tekrar edilmesi hakkında, âlimler şöyle demişlerdir: Âyette geçen birinci takvâ, şirkten sakınmak, ikincisi bidat'ten sakınmak, üçüncüsü de günah işlemekten sakınmaktır. Birinci tür takvânın karşılığı tevhid, ikincisinin karşılığı sünnet, üçüncüsünün karşılığı ise itaattir. Allâh'ü Teâlâ bu üç makamın arasını bir tek âyette cem'etmiştir. Rasûlullâh aleyhisselâm şöyle buyurdu: **“Allâh'ın sana emrettiği farzları işle ki, insânla-**

rın en çok ibâdet edenlerinden olasın. Sana yasakladığı haramlardan sakın ki, insânların en takvâlîlarından olasın. Senin için takdir ettiği kısmetine razı ol ki, insânların en zenginlerinden olasın.” [Tirmizî]

“Kul, sakıncalı olan şeyden korktuğundan dolayı sakıncasız şeyi terk etmedikçe müttakî derecesine ulaşamaz.” [İbni Mâce]

“Ben öyle bir âyet biliyorum ki, insânların hepsi ona tutunmuş olsalardı hepsine yeterdi.” Sahâbîler: **Ey Allâh'ın Rasûlü! O hangi âyettir? diye sordular. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: “Kim Allâh'tan korkarsa, Allâh ona bir çıkış yolu ihsân eder ve onu ummadığı yerden rızıklandırır.”** [Talak: 65/2-3] [İbni Mâce]

Müttakîlerin Özellikleri

1. Müttakîler; Kur'ân ile hidâyet bulma vasfına haizdirler. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: **“Kur'ân, müttakîler için bir hidâyettir.”** [Bakara: 2/2]

2. Müttakîler; Allâh'ü Teâlâ'nın yakınlığı ile rızıklanmışlardır. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: **“Şüphesiz ki Allâh, takvâ sâhibi kullarıyla beraberdir.”** [Nahl: 16/128]

3. Müttakîler; Rahmân'ın sevgisine mazhar kılınmışlardır. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: **“Şüphesiz Allâh müttakîleri sever.”** [Tevbe: 9/7]

4. Müttakîler; her türlü darlıktan ve dertten felah bulabilmiş, ummadığı yerden rızıklanan kimselerdir. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: **“Kim Allâh'tan korkarsa Allâh ona bir çıkış**

yolu ihsân eder. Ve ona beklemediği yerden rızık verir.” [Talâk: 65/2-3] Ve kendisiyle en hayırlı rızık elde etmişlerdir. Rasûlullâh aleyhisselâm şöyle buyurdu: **“Kime rızık olarak takvâ verilmişse, ona dünyâ ve âhiretin rızıkı verilmiş demektir.”** [Kenzu’l Ummal]

5. Müttakîler; kurtuluş reçetesini elde etmiş, necat ehli kimselerdir. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır **“Allâh’tan takvâ edin, umulur ki felaha kavuşursunuz.”** [Al-i İmrân: 3/130]

6. Müttakîler; Allâh’u Teâlâ’nın sebepleri kendisine kolaylaştırdığı kullardır. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: **“Kim Allâh’tan korkarsa Allâh ona işinde bir kolaylık verir.”** [Talâk: 65/4]

7. Müttakîler; hakla bâtili ayırma basiretiyle ikram olunmuş, affa mazhar kılınmış mü’minlerdir. **“Ey îmân edenler. Eğer Allâh’a karşı takvâ sâhibi olursanız. Allâh size bir furkan verir ve günahlarınızı örter ve sizi affeder.”** [Enfal: 8/29]

8. Müttakîler; bollukta ve darlıkta Allâh’u Teâlâ yolunda infak eden, öfkelerini yutan kimselerdir. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: **“O takvâ sâhibleri ki, bollukta da darlıkta da Allâh için harcarlar; öfkelerini yutarlar ve insânları affederler.”** [Al-i İmrân: 3/134]

9. Müttakîler; faydalı ilimlere nail olmuş, hikmetli kullardır. Helali, haramı ve kendi maslahatlarımızı gözetecek ilme vakıf olmuşlardır. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır. **“Allâh’tan korkun. Allâh size gerekli olanı öğretiyor. Allâh her şeyi bilmektedir.”** [Bakara: 2/282] Bu husûsta Fudayl bin İyaz rahîmehullâh şöyle söylemiştir: **“Dost olarak Allâh yeter. Arkadaş olarak Kur’ân yeter.**

Nasihat edici olarak ölüm yeter. İlim olarak Allâh’tan korkmak (takvâ) yeter. Allâh’tan gafil olmak da kişiye cehalet olarak yeter.” [Kitâbu’z-Zühd]

10. Müttakîler; Dârü’s-Selâm kendilerine yakınlaştırılmış kimselerdir. Takvâ ehli kullar; güven içinde vakarla ve heyetler halinde cennete gireceklerdir. Allâh’u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: **“Cennet de takvâ sâhiblerine yaklaştırılır; (onlardan) uzakta olmayacaktır.”** [Kaf: 50/31] **“Takvâ sâhiblerini heyet halinde çok merhametli olan Allâh’ın huzurunda toplayacağımız gün.”** [Meryem: 19/85]

11. Müttakîler; Nebîmiz aleyhisselâm’ın dostluğunu kazanabilmiş, bahtiyar kimselerdir. Rasûlullâh aleyhisselâm şöyle buyurmaktadır: **“Dikkat edin! İnsânlar akrabalık yönüyle birbirlerine yakın olsalar da içinizdeki dostlarım müttakî olanlardır. Bazı insânlar kıyâmet günü amelleriyle gelmezler. Dünyâyı omuzlarınıza yüklenmiş olarak gelirsiniz de ‘Ey Muhammed!’ Diyerek benden yardım istersiniz. Ben de böylelerine sırtımı dönerim. (Rasûlullâh aleyhisselâm bu sözünden sonra her iki tarafa da sırtını döndü.)”** [Beyhakî]

12. Müttakîler; sabırla kuşandığında, kafirlerin tuzaklarından korunmuş kimselerdir. Nitekim Allâh’u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: **“Size bir iyilik dokunsa, bu onları tasalandırır. Başınıza bir musibet gelse, buna da sevinirler. Eğer sabreder ve takvâ sâhibi olursanız, onların hilesi size hiçbir zarar vermez.”** [Al-i İmrân: 3/120]

13. Müttakîler; korkularından ve üzüntülerinden emin kılınmıştır. Tevhîd

ile kulluk istikâmetinde olan müttakîlerin, korkmaları veya endişe duymaları için bir sebep yoktur. Rabbimiz bu husûsta şöyle buyurmaktadır: **“Ey Ademogulları, içinizden elçiler gelip size âyetlerimi anlattıkları zaman Allâh’a karşı gelmekten sakınanlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir.”**

[Araf: 7/35]

Takvânın Müslümanlara Etkisi

Takvâ ferdî ve sosyal içeriğe sâhib bir fazilet olduğundan, kendisini iki açıdan ele alabiliriz.

1. **Ferdî Sonuçlar:** Takvânın kulda taalluk ettiği maddelerin bir kısmını şöyle sıralayabiliriz:

“Allâh, insân nefisine takvâyı ve fücuru ilham etti.” [Şems: 91/7-8] âyeti ışığında takvâ nefislere ilham edilmiş ve her kulun aşına olduğu bir hakikat olduğu bildirilmiştir. Takvânın kulda yansması, sahih bir fitrat tasavvurunun inşâ edilmesiyle başlar. Kur’ân’da tevhîd inancının merkezî bir konuma sâhib olması da bunu göstermektedir. Buna göre müttakî bireyler, tevhîd anlayışını benimseyen ve bunun gereğini yapan kimselerdir. Kur’ân’ın inşâ ettiği ilk müttakî bireyler; şirk anlayışını reddeden ve tevhîd inancını tasdik eden mü’min kullardı. Hülâsa takvâ; bireyde öncelikle şirkten ve küfürden sakınmayı aşlar.

Takvânın asıl makamı ve karar kıldığı yer kalbtir. Nitekim Nebîmiz aleyhisselâm elini göğsüne işâret ederek, üç defa şöyle buyurmaktadır. **“Takvâ buradadır.”** [Ahmed] Takvânın yeri kalb olmakla birlikte; alametleri dile, bedene ve davranışlara sirâyet eder. Takvânın

huzur veren etkisi, ibâdetlerimizde, sâlih amellerimizde ve güzel ahlâkımızda kendisini gösterir. Kur’ân’da kullanılan “takve’l-kulûb” ifâdesi de buna işâret etmektedir: **“Kim Allâh’ın şiarlarını yüceltirse, şüphesiz bu, kalblerin takvâsındandır.”** [Hac: 15/32]

Takvâyı hayat yapan kullar, sağlıklı bir ruh haline ve psikolojiye sâhibtirler. Nitekim hesaptan korkmak, Rahmân’dan haya etmek, Allâh’u Teâlâ’nın azametini hissedip güzel akibeti hedeflemek; onların duygu ve düşüncelerinde müsbet bir etki oluşturacaktır. Müttakîler, Allâh’u Teâlâ’nın kendilerine yardım edeceğini, işlerinin kolaylaşacağını ve çalışmalarının karşılıksız kalmayacağını bilip buna göre yaşarlar. Bu şuurla müttakîler, çevresindeki insânlardan bir beklenti içine girmeyip, ihtiyaçları için Allâh’u Teâlâ’ya münâcatta bulunurlar. Dünyâda sınırları takvâ ile belirlenmiş dostluklar, âhirette de devam edecektir. Kul, ebedî dostluğun temellerini, takvâ ile atmış olur. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: **“Kıyâmet gününde eski dostlar birbirine düşman olacaklar, fakat müttakîlerin dostlukları o gün de devam edecektir.”** [Zuhruf: 43/67]

Takvâ; naslarda dolaylı bir üslûpla, günah duygularını örtüp kapatan bir koruyucu, ruhu tezyin eden bir erdem şeklinde takdim edilmiştir. Yani elbise bedeni örttüğü ve koruyup süslediği gibi takvâ da ruhumuzun sûi duygularına set çekip gönlümüzü hayırlarla süsler. Böylece müttakîlerin; kaba, haşin, isyankâr, şehvet düşkün, aç gözlü ve hayasız olması düşünülemez.

2. **İctimâî Sonuçlar:** Takvânın geçtiği naslarda; ibâdet, muamelat, beşerî

ilişkiler, toplumsal kurallar, eşler arası ilişkiler, yeme ve içme gibi konulara değinilmiş. Geçtiği bağlamda kullara yol göstermesi, takvânın sosyal boyutunu ortaya koymaktadır. Bunları şöyle ele alabiliriz.

Toplumun yapıtaşı olan âilede, eşler arası ilişkilerin düzenlenmesi ve sorunların çözülmesinde takvâ rol oynamaktadır. **“Eğer bir kadın kocasının, kendisine kötü davranmasından yahut yüz çevirmesinden endişe ederse, uzlaşarak aralarını düzeltmelerinde ikisine de bir günah yoktur. Uzlaşmak daha hayırlıdır. Nefisler ise kıskançlığa ve bencil tutkulara hazır (elverişli) kılınmıştır. Eğer iyilik eder ve Allâh’a karşı gelmekten sakınırsanız, şüphesiz Allâh, yaptıklarınızdan haberdardır.”**

[Nisa: 4/128] âyette erkekler tarafından kadınlara haksızlık yapıldığında veya hakları göz ardı edildiğinde barışçı yollarla sorunlarının çözülmesi tavsiye edilmektedir.

Toplumsal hayatta önemli bir yer tutan yardımlaşma ahlâkını, birr ve takvâ çerçevesinde icra edilmesi öğütlenmiştir. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: **“İyilik ve takvâ üzere yardımlaşın. Günah ve haddi aşma üzerine yardımlaşmayın. Allâh’tan korkup sakının. Şüphesiz ki Allâh, cezası çetin olandır.”**

[Mâide: 5/2] Bu âyette Müslümanların birbirlerini marufda desteklemeleri ve meydana gelebilecek zararlardan, birbirlerini korumaları istenmektedir. Bu da anarşinin, çirkin davranışların, zulmün ve günahların yayılmasını engeller. Toplumun huzur ve güven içinde yaşamasına katkı sağlar.

Toplumun zenginliği ve refahı ile takvâ arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: **“Şâyet o beldenin halkı îmân etmiş ve korkup sakınmış olsaydı, göğün ve yerin bereketini onlara açardık”** [Araf: 7/96] âyette geçen bereket kelimesinin takvâ ile kullanılması; takvânın ekonomik ve iktisadî kalkınmaya vesîle olacağına işâret etmektedir.

Takvânın toplumsal etkilerinden bir diğeri de ibâdet edilen namazgah ve mescid gibi mekanların takvâ temelli halis bir niyetle inşâ edilmesinin gerekliliğidir. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: **“Binasını/mescidini, takvâ üzerine ve Allâh rızâsını (gözeterek) tesis eden mi daha hayırlıdır; yoksa, binasını yıkmaya yüz tutmuş, bir uçurumun kenarına kurup o yerle birlikte kendisi de cehennem ateşine yuvarlanacak olan mı? Allâh, zalimler topluluğunu hidâyet etmez.”** [Tevbe: 9/109]

Takvâ toplumda adâletin, saygınlığın, onurun ve insânî değerlerin korunmasını esas alır. Nitekim toplumda yetimlerin haklarının çiğnenmemesine ve maslahatlarının korunmasına vesîle olur. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: **“Geriye eli ermez, gücü yetmez çocuklar bıraktıkları takdirde, onlar hakkında korkacak olanlar (başkalarının yetimleri için de) korkup titresinler; Allâh’tan sakınsınlar ve doğru söz söylesinler.”**

[Nisa: 4/9] Takvânın toplumsal hayatta tezahürü şöyle olacaktır. Yönetimde takvâ; zulüm ve haksızlıktan sakınmak yani el-Hâkim olanın dışında hüküm koyan tüm sistemlerden sakınmaktır. Hukukta takvâ; Kur’ân-ı Kerîm dışındaki teşri kaynaklarından sakınmaktır. Siyasette takvâ; kafirlerle dost olmak-

tan sakınmaktır. Bürokraside takvâ; rüşvetten, torpilden ve liyakatsizlikten sakınmaktır. Ekonomide takvâ; faizden, zengini daha zengin fakiri ise daha fakir yapan ekonomik sömürü sistemlerinden sakınmaktır. Ticarette takvâ; stokçuluktan ve aldatmadan sakınmaktır. Âilede takvâ; âileyi yerle bir eden, ahlâksızlığı, boşanmayı ve aldatmayı teşvik eden her türlü şerden sakınmaktır.

Ramazan ve Takvâ

Ramazan ayı kötülüklerden arınma ve sıkıntılara sabretme ayı olup özetle takvâ ayıdır. Kul, azmedip çabalarsa, bu ay içerisinde diğer aylarda yakalayamadığı takvâ kıvamını yakalayabilir. Çünkü oruç, insânın takvâsını artıran en üstün amellerdendir. Rabbimiz orucu farz kılmasının hikmetlerinden birini; kullarını takvâ ehli olmaya sevk etmek olduğunu bildirmiştir. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: **“Ey imân edenler! Oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, takvâ sâhibi olmanız için size de farz kılındı.”** [Bakara: 2/183] Bu âyetin rehberliğinde, takvâ ile Ramazan ayı arasındaki ilişkiyi ele alalım.

1. İhsân üzere tutulan oruç, kişide murakabe ahlâkını geliştirir. Çünkü oruç tutan için Rabbinden başka bir gözetleyici yoktur. Bütün arzular ona güzel ve süslü gösterilse de kendisini orucun saygınlığını çiğnemekten alıkoymayan, elbette takvâdir. Allâh’u Teâlâ’dan ittika ederek, nefsin isteklerine gem vurabilir ve Rabbinin gözetimi altında olduğu şuurunu gerçekleştirmiş olur. Heva ve arzular nefse egemen olduğu takdirde ise Allâh’u Teâlâ’yı hatırlar ve sahih tevbe ile Rabbine rücu eder. Ni-

tekim Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: **“Muhakkak takvâ sâhibleri şeytândan onlara bir vesvese dokunduğu zaman iyice düşünürler. Bir de bakarsın ki onlar gerçeği görüp bilmiş olurlar.”** [Araf: 7/201]

2. Oruç, kişinin takvâ sâhibi olmasına yardımcı olur. Rabbimiz **“takvâ sâhibi olasınız”** diye buyurmaktadır. Bu itibarla oruç Allâh’a karşı takvâli olmanın sebebidir. Çünkü oruç şehvetleri öldürür ve arzusunun keskinliğini kırar. Kişi üzerindeki etki ve tasallutunu hafifletir. Bunun sonucunda insân itidalini kazanır ve takvâ libasına kuşanır. Nitekim Nebîmiz aleyhisselâm evlenmesi mümkün olmayan kimseler için orucu tavsiye ederken şöyle buyurmaktadır: **“Sizden kim evlenmeye gücü yetmezse oruç tutmaya baksın. Çünkü oruç onu keser.”** [Ahmed]

3. Ramazan ayı âdeta bir mekteb gibi olup; talebelerini takvâ mertebelerine hazırlamakta ve nefis terbiyesi ile kullukta tekâmül etmelerine vesîle olmaktadır. Nihâyet sayılı günlerdeki bu takvâ rüzgârı, insânları etkisi altına almaktadır. Hatta yapılan araştırmalarla, Ramazan ayı içerisinde, suç işleme oranının hissedilir düzeyde azalmakta olduğu müşahade edilmektedir.

4. Oruç, takvâ ruhunu aşılamanın yollarından biridir. Yine birçok ibâdetin temelinde de takvâ vardır. Hepsinin farklı hikmetleri olmakla birlikte birçoğunda gaye, takvâdir. Oruçta, namazda, hacda ve kurban ile ilgili âyeti kerîmelerde de Allâh’u Teâlâ’ya yaklaştıracak olanın; ancak takvâ olduğu vurgulanmaktadır. Nitekim kurbanla ilgili Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: **“Sizin kurbanlarınızın ne etleri ne de kanları Allâh’a ulaşacak**

değildir. Allâh'a ulaşacak olan sadece sizin takvânızdır.” [Hac: 22/37]

5. Ramazan'ın başı da sonu da takvâdır. Nitekim Rabbimiz oruç âyetlerine başlarken takvâ vurgusu yapıp, bu âyetleri bitirirken bir kez daha aynı vurguyu yapıyor ki oruç takvâ ilişkisinde hiçbir kapalılık ve anlaşmazlık kalmamasın. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır. **“Bunlar, Allâh'ın sınırlarıdır; sakın onlara yaklaşmayın! Böylece Allâh sakınıp korunsunlar diye insânlara âyetlerini iyice açıklıyor.”** [Bakara: 2/187]

Sonuç

Takvâ; dinin temeli olup, değerli bir hazine ve yüce bir mertebedir. Onsuz bir hayat, hayvanların hayatından da aşağıdır. İnsân takvâ ile ıslâh olur. Kul onu elde ettiğinde ondaki tertemiz özü, bolca hayrı, rızkı, büyük kurtuluşu, zenginliği ve iktidarı elde etmiş olur. Dünyâ nimetleri takvâ hasletinde toplanmıştır. Âhirette de takvâ ile sunulan amel, kul için büyük bir sermaye olacaktır Kur'ân'da takvâyâ dair birçok hayırlar zikredilmiş, ehli için de nice faziletler ve sevâblar vadedilmiştir. Pek çok sevinç ve mutluluk, takvâyâ nispet edilmiştir. Hülâsa takvâ, güzel bir yaşamın altında sürdürüldüğü bir gölgeliktir. Ve kuşkusuz Allâh'ü Teâlâ'nın vikayesine (korumasına) girmeyi hayat kılmak da izzetli ve şerefli bir yaşam tarzıdır.

Rahmet ayında kalbimizi nifak ve şüpheden, dilimizi yalan ve iftiradan, gözümüzü haramdan muhafaza ederek; heybemizi takvâ azığı ile doldurmamız gerekir.

Binâenaleyh kalblerimizi gaflet uykusundan uyandırmak ve takvâ fitilini ateşlemek için Ramazan'ı kaçırılmayacak bir fırsat olarak görmeliyiz. Böylece Ramazan ayını ihyâ ederek, ruhumuzu ve bedenimizi takvâ libası (cennet elbisesi) ile örtmeliyiz.

Yazımızı ibret verici bir nakille noktalayalım. Rivâyete göre Ali radîyallâhu anh, kabristana girerek şöyle nida etmiştir: *“Ey kabir halkı! Sizlerde ne haberler var? Bizdeki haberlere göre; mallarınız bölüştürüldü, evleriniz iskân edildi, eşleriniz başkalarıyla evlendi’ dedi ve ağlamaya başladı. Ardından sözlerine şöyle devam etti: ‘Allâh'a yemin olsun ki, cevâb verebilselerdi, En hayırlı azığın takvâ olduğunu gördük’ diyeceklerdi.”* [İbn Abdilberr]

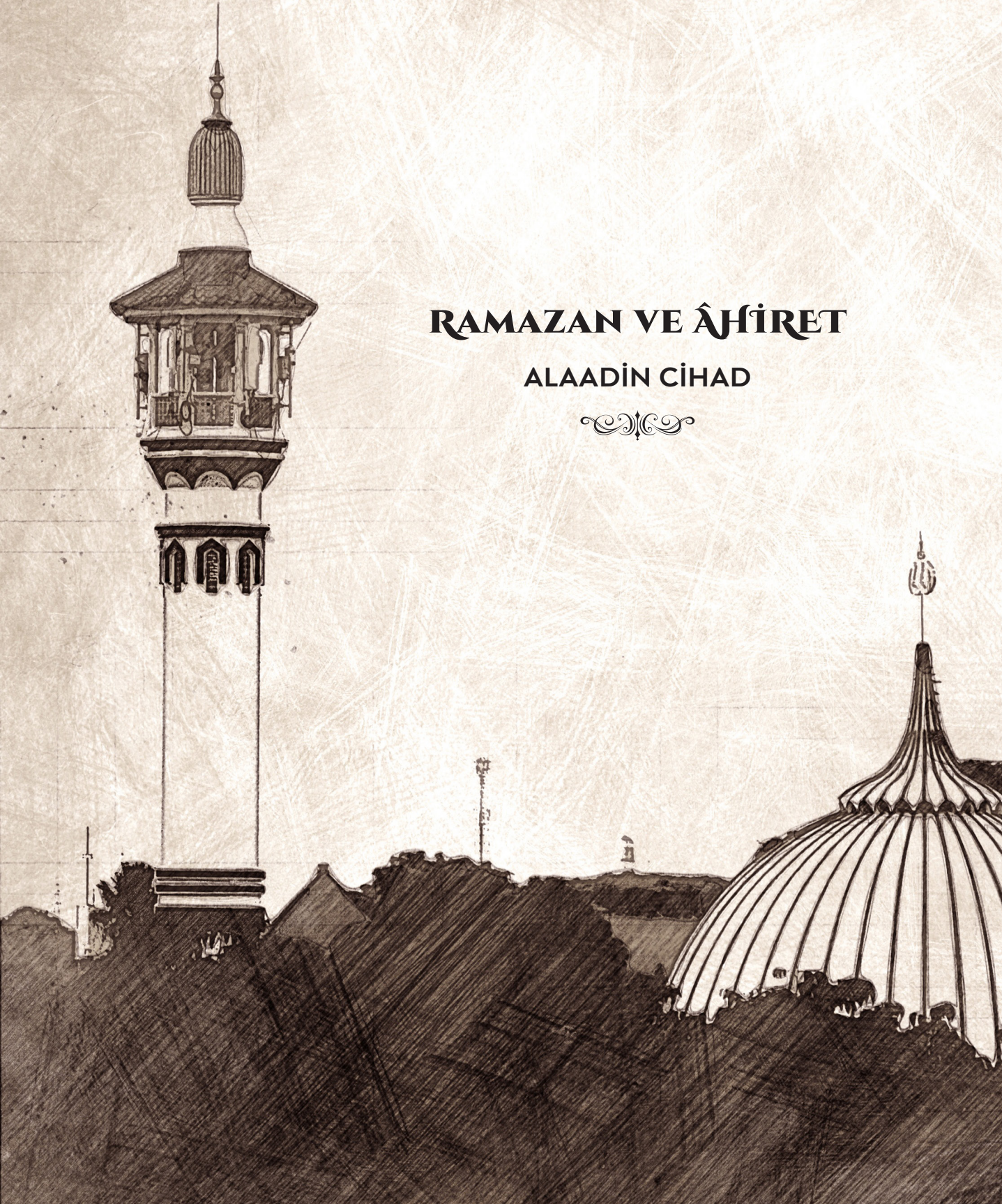
Duâmız: Allâh'ım! Günahlarla aramızı doğu ile batıyı ayırdığın gibi ayır. Nefislerimizin şerrinden ve amellerimizin kötülüklerinden bizleri muhafaza eyle. Zahirimizi ve batınımızı takva azığı ile rızıklandır. Emirlerine sarılan ve nehiyelerinden sakınan müttakî kullarından eyle bizleri.

Allâhumme âmin. Selâm ve duâ ile...

RAMAZAN VE ÂHİRET

ALAADİN CİHAD

En güzel isimlerin ve yüce sıfatların sâhibi Allâh'ın ismiyle...

Îmân eden kullarına, genişliği yerler ve gökler kadar olan cenneti hazırlayıp bahşeden; din gününün sâhibi Rabbimize hamdolsun. Salât ve selâm, havz-ı kevserinde ümmetini bekleyen Nebîmiz aleyhisselâm'ın ve O'nun pak âlinin ve ashâbının üzerine olsun.

Âhiret Kavramı

Lügat mânâsı itibari ile “âhiret”; “ahr” kökünün ismi faili olup, “son, sonra gelen, sonraki” mânâlarına gelmektedir. Evvel kelimesinin zıt anlamıdır. Istilâh mânâsı ise insânın ölümü ile başlayan süreci ve sonrasında gelecek ebedî hayatı ifâde etmektedir. Dünyâ hayatındaki amellerin, ceza ve mükafatlarının görüldüğü zaman ve mekân olarak da ifâde edilmektedir. Ayrıca Kur'ân-ı Kerîm'de “yevmu'l-ahir, eddâru'l-âhire” şeklinde “yevm” ve “dâr” kavramlarının sıfatı olarak da kullanılmaktadır.

Kur'ân-ı Kerîm âhiret hayatını detaylı bir biçimde ele alır ve bu hayatı çeşitli safhalara bölerek takdim eder. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm âhirete dair, “el-Yevm”, “es-Sâ'a”, “el-Hakkâ”, “el-Kâria” ve “el-Vâkia” gibi kavramları da ele almaktadır. Çeşitli âyet-i kerîmelerde âhiret hayatının cüzlerine, farklı isimler vererek atıflarda bulunur. Bazen kıyâmet saatinden, bazen ba'sdan, bazen haşrdan, bazen hesaptan, bazen mizandan ve nihâyet de cennet ve cehennemden bahseder. Saymış olduğumuz bu bölümlerin hepsi, âhiretin kapsamına girer ve âhiret hayatının bir yönünü ortaya koyar veya bir sahnesini tarifler.

Âhirete İnanmanın Hükümü

Âhirete îmân, “âmentü” olarak ifâde edilen ve “Allâh'a, meleklerine, kitâblarına, peygamberlerine, âhiret gününe ve hayrıyla şerriyle birlikte kadere îmân” şeklinde altı ilkedен oluşan İslâm'ın akide esaslarından biridir. Âhirete îmân; zikredilen altı esasta olduğu gibi kendisine şeksiz şüphesiz inanmayı gerekli kılan, asıllardan bir asıldır. Nitekim Ceb-rail aleyhisselâm, Nebî aleyhisselâm'a “Îmân nedir?” diye sordu. Bunun üzerine Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: **“Îmân; Allâh'a, meleklerine, kitâblarına, peygamberlerine, âhiret gününe, hayır ve şerriyle kadere inanmaktır.”** [Buhârî]

Âhirete îmân, diğer îmân esaslarında olduğu gibi gaybe inanmaktır. Âhirete îmân; maddenin ötesinde bir mânânın, cesedin ötesinde bir ruhun, aklın ötesinde bir kalbin, şehâdetin ötesinde bir gaybın, ölümün ötesinde bir hayatın varlığını bize öğretir. Âhirete îmân; yalnızca dil ile ikrar edilen bir inanç olmayıp, kalbte hiçbir şek ve şüpheyeye yer vermeden, yakinen itikâd etmekle, sahih olan akidevî bir zorunluluktur. Fıtrat yörüngesinden çıkmamış kulun; iyilik ve kötülüğün karşılığını, âhirette göreceğinde tereddüt etmesi de tahayyül edilemez. Âhiret gününe îmân etmek; Allâh'u Teâlâ'nın dünyâ hayatının yok olacağına dair haber verdiği her şeyi, kıyâmetin âlâmetlerini, kıyâmet günü yaşanacak korkuları ve farklı halleri kabul edip, doğrulamayı gerektirir.

Aynı şekilde Allâh'u Teâlâ'nın âhiret hayatı hakkında anlattığı kabir âlemi, cennet, cehennem, insânların yeniden

dirilmesi, hesaba çekilmesi ve dünyâda yaptıkları amellerin karşılığının verilmesi gibi büyük olayların meydana geleceği konusunda haber verdiği konuları da tasdik etmeyi gerektirir.

Kur'ân-ı Kerîm'de "âhirete îmân", "Allâh'a îmân" ile birlikte zikredilmiş, Âhirete îmân etmenin farz olduğu, âhireti inkâr etmenin küfür olduğu belirtilmiştir. Kur'ân'da 26 âyet-i kerîme de "Allâh'a ve âhiret gününe îmân ediyorsanız" denilerek bu durum vurgulanmıştır.

Âhirete Îmân Etmenin Önemi

Kur'ân-ı Kerîm'de Allâh'a îmânla, âhirete îmânın yan yana zikredilmesi, âhiret inancının îmân esasları arasında çok önemli bir yeri olduğunu göstermektedir. Nitekim yüce kitâbımız; Allâh'ın yegâne Rab ve ilâh olarak kabul edilip bunların haricinde hayatın merkezine yerleşmeye çalışan her şeyi dışarda tutarken, en çok âhirete vurgu yapmakta ve onu Allâh'a îmânla birlikte zikretmektedir.

Âhiret inancı bütün peygamberler tarafından tebliğ edilmiş bir îmân esasıdır. Bu inanca Kur'ân-ı Kerîm'de Allâh'ın varlığı ve birliği ile birlikte yer verilmiştir. Nebîmiz aleyhisselâm'ın sünnetinde de "Allâh'a ve âhiret gününe îmân eden" terkibi ile çok fazla hadîs yer almaktadır. Bu da kavramın önemini bize bir nebze daha öğretmektedir.

İlk inen sûrelerden biri olan Fâtiha Sûresi'nde; Şâri Teâlâ âhiret inancının önemini "din gününün sâhibi" ifâdesiyle bildirmiştir. Kullarından da farz namazlarında günde en az 17 defa tilâvet edilmesini emir buyurmuştur.

Elbette bu şuurla âhiret inancını sürekli hatırdan tutan kulun, dünyâya meftun olmayıp gafletten sıyrılması da mümkün olacaktır.

Âhiret hayatının son durağında, sonu olmayan bir hayat yer alır. Îmân ehli için mükafatını elde edeceği ebedî saâdet yurdu olup, şirk ve küfür ehli için de ebedî hüsrân yurdu olacaktır. Hesap ve ceza yurdu, geçici ve gölge-lik olan bu dünyâda işlenen amellerin karşılığıdır. Öyleyse her bir amel bu bilinçle yapılmalıdır ki, Rabbimiz şöyle buyurmuştur: **"Kim bir iyilikle gelirse, kendisine bunun on katı vardır, kim bir kötülükle gelirse, onun mislinden başkasıyla cezalandırılmaz ve onlar haksızlığa uğratılmazlar."** [Enam: 6/160]

Allâh Rasûlüne "Müminlerin en akıllısı (şuurlusu) kimdir?" diye sorulduğunda O, **"Ölümü en çok hatırlayan ve ölümden sonraki hayatı için en güzel şekilde hazırlanan kimsedir."** buyurmaktadır. [ibn Mâce] Ümmetinin muallimi Nebîmiz aleyhisselâm dünyâ ve âhiretin birbirinden ayrılmadığını, bilakis birbirini tamamlayan iki farklı âlem olduğunu bize öğretmektedir. Kur'ân'da âhiretin mukabili olarak dünyâdan da çokca bahsedilmektedir. Yüce kitâbımızda "âhiret" ve "dünyâ" kelimesi, aynı sayıda 115 defa zikredilmektedir. Bu bağlamda âhiret kavramının önemini daha iyi idrak etmek için dünyâ ile olan ilişkisini ele alalım.

Dünyâ ve Âhiret Arasındaki İlişki

Yüce kitâbımızda dünyâ kavramı âhiretin mukabili olan mekândaki yaşam, bir başka ifâde ile dünyâ hayatı için kullanılmaktadır.

Kur'ân'da âhiret ve dünyâ kavramları eşit sayıda yer almış; bununla ikisi arasında bir dengenin kurulması gerektiği ortaya konulmuştur. Dünyâ ve âhiret arasındaki dengenin sağlanması hakkında Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: **“Allâh'ın sana verdiği şeyleri (kendisi için harcayarak) âhiret yurdunu iste. Ancak dünyâdan da nasibini unutma!”** [Kasas: 28/77]

Ve keyfiyeti hakkında ise dünyâyı geçici bir basamak görüp, âhireti ise istenilen yurt olarak görülmesi gerektiği bildirilmektedir. Nebî aleyhisselâm bu durumu **“Dünyâ, âhiretin tarlasıdır.”** [Buhârî] şeklinde ifâde etmektedir. Dünyâ ve âhiret arasındaki ilişkiyi anlamlandırmak ve farklarını daha iyi algılamak için bir tasnife gidebiliriz:

Dünyâ, Dârü'l-Cefa'dır. Âhiret, Dârü's-Sefa'dır.

Dünyâ, Dârü'l-Harp'tır. Âhiret, Dârü'l-Ğanime'dir.

Dünyâ, Darü's-Sabır'dır. Âhiret, Dârü's-Selâm'dır.

Dünyâ, Dârü'l-Metâ'dır. Âhiret, Dârü'l-Karar'dır.

Dünyâ, Dârü'l-Fasikîn'dir. Âhiret, Dârü'l-Muttakîn'dir.

Dünyâ, Darü's-Sefer'dir. Âhiret, Dârü'l-Mukamet'tir.

Dünyâ, Dârü'l-İmtihan'dır. Âhiret, Dârü'l-Mükafat'tır.

Âhiretin Kur'ân ve Sünnet'teki Yeri

Âhiret; müfessirlerin ittifakıyla, Kur'ân-ı Kerîm'in asıl maksatlarından birisi olarak kabul edilmiştir. Yüce kitâbımızın pek çok yerinde âhirete

îmânla Allâh'a îmân birlikte zikredilmiştir. Allâh'u Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Onlar sana indirilene de senden önce indirilene de îmân ederler, âhiret gününe de kesin olarak inanırlar.”** [Bakara: 2/4]

Nebî aleyhisselâm'ın sünnetinde de Allâh'a ve âhiret gününe îmân ile ilgili birçok hadîs varid olmuştur:

“Allâh'a ve âhiret gününe îmân eden kişi misafirine ikrâmda bulunsun. Allâh'a ve âhiret gününe îmân eden kişi komşusunu rahatsız etmesin. Allâh'a ve âhiret gününe îmân eden kişi ya hayır söylesin ya da sussun.” [Buhârî]

“Allâh'a ve âhiret gününe îmân eden kişinin zina etmesi, taksim edilmemiş ganimet malını satması, Müslümanlara ait ganimet elbiseyi giyip eskiteyerek geri vermesi, Müslümanlara ait ganimet hayvanına binip zayıfladık-tan sonra iade etmesi helâl değildir.” [Ahmed]

“Allâh, Mekke'yi dokunulmaz kıldı. Allâh'a ve âhiret gününe inanan kişinin Mekke'de kan dökmesi ve Mekke'nin ağacını kesmesi helâl değildir.” [Buhârî]

Bu âlemin ve varlıkların yok olması, insânların yeniden dirilmesi, sorgulama, amellerden hesaba çekilme, haşır, şefaât, mizan, cennet ve cehennem gibi husûslar âhiret âleminin meselelerinden ve merhalelerindedir.

Kur'ân, bu husûslar üzerinde özenle durarak, geniş açıklamalar yapmaktadır. Bilhassa Kur'ân'ın son cüzlerinde yer alan sûrelerde, ekseriyetle âhiret sahnelerine dikkat çekilmiştir.

Âhiret Hayatının Safhaları

Âhiret; kabir hayatı, kıyâmet, ba's (yeniden dirilme), haşr ve mahşer, amel defterlerinin dağıtılması, hesap, mizan, sırat, şefâat, cennet ve cehennem gibi devreleri kapsamaktadır. İnsân öldüğünde ruh bedenden ayrılır, ancak kabir hayatıyla birlikte ruhun tekrar bedenle irtibatı kurulur. Diğer bir deyişle ruh, bedene tekrar iade edilir. Kıyâmetin kopmasına kadar sürecek olan bu dönem berzah hayatı şeklinde isimlendirilir. Sûr'a ilk üflemeyle birlikte kıyâmet kopacak ve dünyâ hayatı tamamen sona erecektir. İkinci defa sûr'un üflenmesiyle ruhlar bedenlerine iade edilecek ve yeniden diriliş gerçekleşecektir. Daha sonra insânlar Arasat denilen toplanma yerinde bir araya gelecektir.

Kıyâmet gününde insânların hesaba çekilmesi ve ceza veya mükâfatı gerektiren amellerinin mizanda tartılması, belli kayıtlara bağlı olarak gerçekleşecektir. Bunlara Kur'ân-ı Kerîm'de "kitâb" adı verilmekte, meallerde ise "amel defteri" olarak da bilinmektedir. Âhiret gününde kulun tâbi tutulacağı hesabın sonucu, Kur'ân-ı Kerîm'de, "terazilerin (tartıların) ağır yahut hafif gelmesi" şeklinde ifâde edilmiştir. Hesap sonunda sevâbları ağır gelenler cennete, hafif gelenler cehenneme gideceklerdir. Mizanda amelleri denk gelenler ise Allâh'ın engin rahmetiyle bağışlanacaklardır. Cennet ve cehenneme gidiş, sırat denilen bir köprü üzerinden gerçekleşecektir.

Dünyâda tevhîd üzere yaşayıp o hal üzere canını teslim eden ve sâlih ameller işleyenler köprüyü geçip cennete

ulaşırken; şirk, küfür, isyan ve masiyet üzere bir hayat yaşayanlar köprüyü geçemeyecekler ve Rabbimizin yüce adâleti gereği cezalarını çekmek üzere cehenneme yuvarlanacaklardır. Cennet ehline Allâh'ü Teâlâ akıl ve hayallerine gelmeyecek nimetler bahşedecek, hatta ru'yetullâh gibi en büyük nimet ile kullarını ödüllendirecektir.

Âhirete İmân Etmenin Müslümanlara Etkisi

Âhirete imân; insânın hayatına anlam katıp ve onu temelden şekillendirmektedir. Âhiret inancının birey ve toplum açısından büyük bir önemi ve pek çok faydaları vardır. Bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

1. Âhiret inancı; insânlar için en büyük mutluluk kaynağıdır. Bu inanç; insânın sadece âhirette değil, dünyâda da huzur kaynağı olmaktadır. Ve insâna büyük bir mânevî destek sağlamaktadır. Âhiret inancı olan kimse, âhiret hayatında, bu dünyâda yaptığı işlerin karşılığını göreceğine inanır. Bu sebepten işlerini Allâh'ın emirleri çerçevesinde yapar. Daima her yaptığı işte Allâh'ın rızâsını kazanmayı düşünür. Bu da insânın hem dünyâda hem de âhirette saâdete ermesine vesîle olur.

2. Âhirete imân; insân hayatına bir hedef ve yön verir. Yaratılıştaki gayeyi, amacı ve insânın boş yere yaratılmadığını başıboş da bırakılmadığını öğretir. Böylece yaratılış gayesinin fehmedilip ve asıl hayatın ne olduğuna dair vukufiyet kazanılır. Nihâyet bu da atamız Âdem aleyhisselâm'ın geldiği yurdun varisleri olmak için sa'yü gayretin içinde olmayı gerektirir.

3. Âhirete inanan kişi; dünyâ hayatının bir imtihan yeri olduğunu ve sâhib olduğu nimetlerden muhakkak sorguya çekileceğini bilmektedir. Bu şuurla dinî ve dünyevî görevlerini yerine getirmeye özen gösterir, bireysel ve toplumsal hakları gözetir, ihlal etmez. Çünkü bir mükafat ve ceza gününün varlığına îmân eden kişi bu dünyâda işlediklerinden dolayı Allâh'ın huzurunda sorguya çekileceğini bilir. Bu sebeble âhîret inancı, insânlar için hem hukukî hem ahlâkî hem de vicdanî bir kontrol ve denetim sağlar. Hülâsa İslâm toplumdaki bireylerin arasındaki bağların ve ilişkilerin sağlam bir hale gelmesini kolaylaştıracak olan en büyük araç, âhîrete îmândır.

4. Âhîret inancı; insânların dünyâ ve içindekilere karşı aşırı bağlanmalarını önleyip, kulları vehn hastalığından korur. Dünyâyı âhîretin tarlası olarak görmeyi dolayısıyla dünyânın çekiciliğine ve aldaticılığına kanmadan dünyâ hayatı ile âhîret yurdu arasında denge kurabilmeyi sağlar.

5. Âhîret inancı; insânların ümitlerini taze tutar, acılarını hafifletir, zor durumlara katlanmalarını kolaylaştırır. İmtihan şuuru kazandırır ve sabır azığı edinmeye vesîle olur. İnsânları ölüm korkusundan da kurtaracak ve insânın hayatına anlam katacak olan yakinî bir âhîret inancıdır. Böylece âhîrete inanan kişi, yaşlandığında veya hastalandığında ölüm kendisine gelmek üzere iken, iyi bir kul olarak yaşamanın huzurunu duyar. Onun için ölüm, artık yeni ve sonsuz bir mutluluğun başlangıcıdır.

Dünyâ, Dârü'l-Cefa'dır. Âhîret, Dârü's-Sefa'dır.

Dünyâ, Dârü'l-Harp'tır. Âhîret, Dârü'l-Ğanime'dir.

Dünyâ, Daru's-Sabır'dır. Âhîret, Dârü's-Selâm'dır.

Dünyâ, Dârü'l-Metâ'dır. Âhîret, Dârü'l-Karar'dır.

Dünyâ, Dârü'l-Fasikîn'dir. Âhîret, Dârü'l-Muttakin'dir.

Dünyâ, Daru's-Sefer'dir. Âhîret, Dârü'l-Mukamet'tir.

Dünyâ, Dârü'l-İmtihan'dır. Âhîret, Dârü'l-Mükafat'tır.

6. Âhîret inancı; ilâhî adeletin tezahürü olup, îmân edenler için bir huzur kaynağıdır. Nitekim yüce kitâbımızın haber verdiği; zâlim ve mazlumun, müşrik ve muvahhîdin âkîbetleri, mü'minlere bir teselli olup huzur bahşeder. Zira kötülüğe maruz kaldıklarında, kendilerinden daha güçlü oldukları için onlara zulmeden kimselerden haklarının mutlaka âhîrette alacaklarına inanmalarını sağlar ve huzur bulmalarına vesîle olur. Nebî aleyhisselâm şöyle buyurmuştur:

“Kıyâmet gününde tüm haklar sâhiblerine kesinlikle verilecektir. Hatta boynuzsuz koyun, boynuzlu koyundan hakkını alınır.” [Müslim] Bu durum kişide adâlet duygusunun gelişmesine de katkı sağlar.

7. Âhîret inancı; ibâdetlerdeki heyecanı ve huşuyu artırır. Nehyedilen haramlardan uzaklaşmamızı kolaylaştırır. Âhîrete îmân eden kul; ebedî hayatta kendisinin tek yoldaşı olan ameli yani dünyâda yapıp ettikleri olduğunu idrak eder. Bu husûsta Nebîmiz aleyhisselâm şöyle buyurmuştur:

“Ölü ile beraber kabre üç şey gider: âilesi, malı ve amelleri. Bunlardan ikisi yani âilesi ve malı geri döner, üçüncüsü olan amelî ise kendisiyle baş başa kalır.” [Buhârî]

Âhîret ile Ramazan Arasındaki İlişki

Ramazan ve âhîret arasındaki bağı birçok cihetten ele alabiliriz bazıları şöyle sıralayabiliriz.

1. Ramazan ayında tutulan oruç ibâdetinin ecrini; Rabbimiz kendi katında saklayarak, dilediği şekilde mükafatlandırmıştır. Bu yönüyle Ramazan'ı ihyâ etmek; elde edilecek âhîret mükafatla-

rından en kavî olanlarındandır. Kudsî bir hadîste Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

“Âdemoğlunun her ameli kendisi içindir, ancak oruç böyle değildir. Çünkü o, sırf benim rızâm için yapılan bir ibâdettir. Onun mükafatını bizzat ben vereceğim.” [Müslim]

2. Âhîret ceza ve mükafat yurdudur ve her bir zerrenin hesaba katılacağı o günün dehşetinden ancak günahlarından arınmış muvahhîd bir kul emin olabilir. Bu itibarla bağışlanmanın önemi daha da artmaktadır. Ebu Hureyre radî-yallâhu anh'ın rivâyet ettiği bir hadîste Nebî aleyhisselâm şöyle buyurmuştur: **“Kim îmân ederek ve mükafatını da (Al-lâh'tan) bekleyerek Ramazan ayında oruç tutarsa, o kimsenin geçmiş günahları bağışlanır.”** [Buhârî]

3. Cennet, âhîret duraklarının sonuncusu olup varılacak ne güzel bir yurttur. Cennet, mü'minlerin ebedî nimetler içinde olacakları saâdet dârıdır. Kendisinin sekiz kapısı olup, Reyyan bunlardan biridir ve siyam ehlinin gireceği bir kapıdır. Bu husûsta Nebîmiz aleyhisselâm şöyle buyurmuştur:

“Cennette Reyân denilen bir kapı vardır ki, kıyâmet günü o kapıdan ancak oruçlular girecek, onlardan başka kimse giremeyecektir. (O gün) Oruçlular nerede? Diye çağrılır. Onlar da kalkıp girerler ve o kapıdan onlardan başkası asla giremez. Oruçlular girince o kapı kapanır ve bir daha oradan kimse girmez.” [Buhârî]

4. Âhîret mükafatlarını arzulayan, cennetin yüce makamlarını isteyen muvahhîdler için fırsat ve bağışlanma ayı olan Ramazan; Rahmân'ın kulla-

rına büyük bir ikrâmıdır. Bu husûsta Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Ramazan ayının ilk gecesi olunca, şeytânlar ve azgın cinler zincire vurulur, cehennem kapıları kapatılır ve hiçbirisi açılmaz. Cennetin kapıları açılır ve hiçbirisi kapanmaz. Sonra bir münadi şöyle seslenir: ‘Ey hayır dileyen, ibâdet ve kulluğa gel! Ey şer isteyen uzatma, günahlarından vazgeç!’ Allâh’ın bu ayda ateşten azat ettiği nice kimseler vardır ve bu Ramazan boyunca her gece böyledir.” [Tirmizî]

5. Hayır ve bereketin indiği Ramazan ayında yaptığımız ibâdetlerle; âhiretteki dehşetli bekleyişten kurtulup, cennete ilk girebilecek bahtiyar kullardan olabiliriz. Nitekim bu husûsta siyam ehlini müjdeleyen, şöyle bir rivâyet gelmektedir:

“Benî Kudâa Kabilesi’nden iki zat Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanına gelerek îmân etmiş ve İslâm ile şereflenmişlerdi. İçlerinden birisi, îmân edişlerinden bir süre sonra çıkmış olduğu bir gazvede şehid düştü ve Allâh yolunda canını verenlerden oldu. Onunla birlikte îmân eden diğer zat ise, arkadaşının şehâdetinden sonra ortalama bir yıl daha hayat sürdürdü ve bir yılın ardından o da ‘normal ölümle’ öldü... Bu ölümlerin ardından biraz zaman geçti. Bir gece ashâbın önde gelen simalarından ve cennetle müjdelenen on kişiden birisi olan Talha b. Ubeydullâh radîyallâhu anh, bir rüya gördü. Rüyasında cenneti ve cennete girenleri görüyordu. Bir de baktı ki, cennete girenler arasında Beni Kudâa Kabilesi’nden Rasûlullâh sallallâhu

alayhi ve sellem’in yanına gelerek îmân eden iki zat da var. Talha b. Ubeydullâh radîyallâhu anh çok şaşırıldı. Ama onu şaşırtan bu insânların cennete girmesi değildi; onu asıl şaşırtan, bu iki zattan normal ölümle ölen sahâbînin, bir yıl önce Allâh yolunda canını vererek şehid olan arkadaşından daha önce cennete girmesiydi! Bir anlam veremedi gördüğüne. Hayretlere düştü. Oysa o çok iyi biliyordu ki, Allâh yolunda canını vererek şehid olanlar cennette en üst mertebeleri elde ederlerdi. Ama burada tam tersi oluyor ve bildiğinin aksi bir şey gerçekleşiyordu. Bu karışık duygular içerisinde hemen Nebî aleyhisselâm’ın yanına geldi ve olayın gerçek yüzünü bizatihi O’ndan öğrenmek istedi. Olayı bütün netliğiyle anlattı. Rüyayı dinleyen Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, Talha b. Ubeydullâh radîyallâhu anh’ın hayretler içerisinde kaldığını görünce meseleye açıklık getirmek istedi ve şu çok önemli cümlelerle meseleye izah getirdi: ‘O değil mi ki, öbürünün ardından (fazladan) bir Ramazan’ı oruçla geçiren altı bin rekât namaz kılan! (İşte budur aralarındaki derece farkını sağlayan şey)’” [İbn Mâce]

Sonuç

Âhirete îmânın dinî ve dünyevî fark etmeksizin birçok esesa temas ettiğini müşahade ettik. Hassaten Ramazan ayı ile bağlantısını incelemeye çalıştık. Elbette burada bahsettiğimiz inanç, muhtevasından habersiz mücerret bir şekilde sadece dile hapsedilen bir anlayış değildir. Nitekim hayata müdahil olmayan, akideye, insânî değerlere, toplumsal ilişkilere karışmayan, helal ve harama etkisi olmayan âhîret inancı

Allâh Azze ve Celle'nin istediği âmentüdeki âhiret inancı değildir. Dolayısıyla sahih bir âhiret inancı; dünyâ hayatını düzenler ve fitrata uygun bir yaşamı tanzim eder. Yarattığı kulu en iyi bilen, çizdiği sınırlar içerisinde yaşamayı öğreten bir kontrol mekanizması oluşturmaktadır.

Günümüzde ne yazık ki âhirete îmân bağlamında yaşanan yozlaşma, beraberinde tevâhidin örselenmesini getirmektedir. Hayata denge, huzur ve emniyet veren sakinet ile kalpleri mutmain edecek bir âhiret inancına, toplumun islâmî için ihtiyacımız vardır. Islâmî kimlik ve kişilikleri inşâ edecek âhiret inancı; toplumda adeleti, huzuru ve emniyeti tesis edecektir.

Muvahhîd kullar olarak uhdemize düşen, Rabbimizi râzı edip âhirete yakinî bir şekilde îmân etmektir. Modern cahiliyenin dayattığı bütün masiyetlerden, ancak âhiret şuuruyla korunur; nefsimizi daldığı gaflet uykusundan ve günah bataklığından bu şekilde kurtarabiliriz. Bunun için de en güzel başlangıç ve en doğru vakit Ramazan ayıdır.

Duâmız

“Rabbimiz! Bize peygamberlerine vaad ettiğini ver, kıyâmet günü bizi rezil etme. Şüphesiz sen verdiğin sözden dönmezsin.” [Âl-i İmrân: 3/194]

“Allâh'ım! Bütün işlerimizde âkıbetimizi güzel kıl. Dünyâ rüsvaylığından ve âhiret azabından bizleri koru.” [Ahmed]

“Allâh'ım! Gaybı bilmenle, bütün yaratıklara kadir olmanla, hayatın benim için hayırlı olduğunu bildiğin sürece beni hayatta bırakmanı, ölümün benim

için hayırlı olduğunu bildiğin takdirde canımı almanı dilerim. Allâh'ım, ben gizlide ve açıkta senden korkmayı niyaz ederim. Kızgınken de, hoşnutken de hak söz söylemeyi, zenginken de, fakirken de orta yollu davranmayı dilerim. Senden sonu gelmeyecek bir nimet, senden arkası kesilmeyecek bir göz aydınlığı dilerim. Hükümünü hakkımda takdir edip gerçekleştirdikten sonra ona razı olmayı dilerim. Ölümden sonra senden rahat bir hayat dilerim. Yüzüne bakma lezzetine erişmeyi, sana kavuşma şevkini duymayı zarar verici herhangi bir husûs ve saptırıcı hiçbir fitne olmaksızın dilerim. Allâh'ım îmân süsü ile bizleri süslendir, bizleri hidâyete ulaşan ve hidâyet bulanlardan kıl.” [Nesâî]

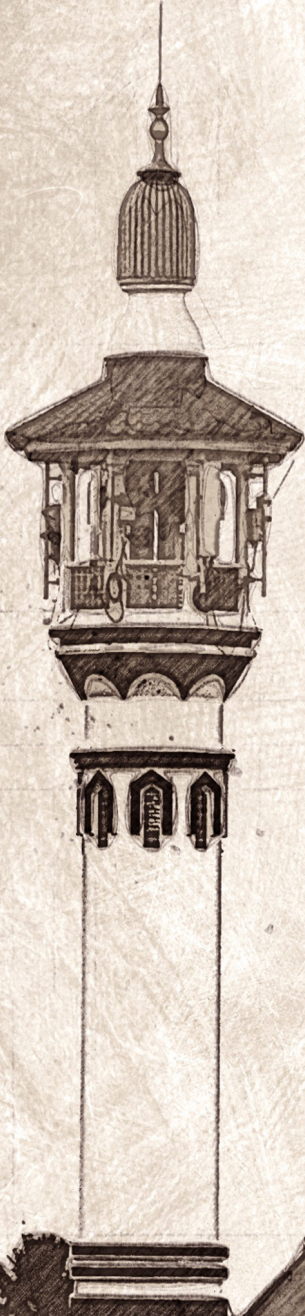
Allâhumme âmin.

Selâm ve duâ ile...

RAMAZAN VE TEFEKKÜR

İBRAHİM YAHYA

El- Bârî ve El- Musavvir olan Allâh Subhânehu ve Teâlâ'nın ismi ile...

Hamd kevnî ve şer'î âyetlerle kâinatı donatan, kullarına değerli elçiler göndererek gerek kâinatı gerekse de yüce kitâbını okumalarını sağlayan Allâh Subhânehu ve Teâlâ'yadır.

Salât ve selâm ise nebîlerin sonuncusu olan, kitâbın kendisine indirildiği ve kâinat sırlarının önüne serildiği Peygamberimiz Muhammed aleyhisselâm'adır.

Bir bütün olarak evren ve içindekiler; insân ve sâhibi olduğu her şey Allâh Subhânehu ve Teâlâ'nın birer âyetleridir. Bu âyetler; Allâh'ın varlığından, birliğinden, sanatından ipuçları veren, içerisinde geçmişten pırıltılar bulunan ve yarınları aydınlatan âyetlerdir. Allâh Subhânehu ve Teâlâ yüce kitâbında âyetlerini indirdiğini, bu âyetlerin açık seçik olduğunu, bunlara inanmamız ve üzerinde derin derin düşünmemiz gerektiğini ifâde etmektedir. Bu âyetlerden bazısına değinmek gerekirse şöyle sıralayabiliriz:

“Şüphesiz, göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde, insânlara yarar sağlayacak şeylerle denizde seyreden gemilerde, Allâh'ın gökyüzünden indirip kendisiyle ölmüş toprağı dirilttiği yağmurda, yeryüzünde her çeşit canlıyı yaymasında, rüzgârları ve gökle yer arasındaki emre amade bulutları evirip çevirmesinde elbette düşünen bir topluluk için deliller vardır.” [Bakara: 2/164]

“O akıl sâhibleri, ayakta dururken, otururken ve yanları üzerine yatarken daima Allâh'ı zikrederler; göklerin

ve yerin yaratılışını tefekkür ederler ve: ‘Rabbimiz! Sen bunları boşuna yaratmadın. Sen bütün eksik sıfatlardan uzaksın. Bizi cehennem azabından koru!’ derler.” [Â-i İmrân: 3/191]

Allâh Subhânehu ve Teâlâ, yaratılış olarak diğer canlılardan farklı olan insânın; kâinata gizlemiş olduğu bu âyetlerinin peşine düşmesini, onları arayıp bulmasını, bazılarının zaten açık seçik olduğunu, ama her bir âyet üzerinde derin derin düşünmesi gerektiğini bildirmiştir. Bu husûs ise Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle zikredilmektedir:

“De ki: “Size bir tek öğüdüm var: Ya ikişer kişi hâlinde veya tek tek Allâh için kalkıp şöyle bir kenara çekilin ve bütün önyargılarınızdan sıyrılarak samimi ve ciddi olarak düşünün!” [Sebe: 34/46]

“De ki: Göklerde ve yerde olup bitenlere dikkatle bakın!” [Bakara: 2/101]

“Şimdi bak Allâh'ın rahmetinin eserlerine!” [Rûm: 30/50]

“Şüphesiz göklerde ve yerde mü'minler için birçok âyetler vardır.” [Câsiye: 45/3]

“Kesin olarak inananlar için, yeryüzünde ve kendi nefislerinde nice ibretler vardır. Hiç görmüyor musunuz?” [Zâriyât: 51/20-21]

Düşünmek, kelime mânâsı olarak bir yargıya varmak, bilgileri incelemek, karşılaştırmak, aradaki bağlantılardan yararlanarak üretmek ve zihinsel yetiler oluşturmak demektir. Arapça'da birden çok düşünme çeşidi vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

1. Tezekkür (تذکر): Geçmişe yönelik

düşünmek.

2. Tedebbür (تَدَبَّر): Geleceğe dair derin düşünmek.

3. Teakkul (تَعَقَّل): Sebeb ve sonuç arasında bağ kurarak düşünmek.

4. Tefekkuh (تَفَكَّه): Lehide veya aleyhinde olanı düşünmek.

5. Tefekkür (تَفَكَّر): Olaylar ve deliller üzerine düşünmek.

Biz konumuz gereği tefekkür kavramı üzerinde duracağız. Peki, insânların dünyâ ve âhiretlerini etkileyen, Kur’ân-ı Kerîm’de ve Sünnet’te defalarca teşvik edilen tefekkür nedir?

Tefekkür lügat mânâsı olarak, f-k-r kökünden tefe’ül vezninde türetilmiş mastar bir kelime olup Türkçe’de “düşünme, düşünüş” anlamlarını içerir. Bir şey hakkında fikir imal etmek anlamına gelir. Bu fiilin kökü olan “fikir” ise; bilinen bir şeyle bilinmeyi anlamak için aklın fikir üretmesidir.

Kısaca tefekkür; bir şey hakkında iyice düşünmek, bir işin sonucunu hesaplamak anlamında kullanılan bir terimdir.

Ragıp el-İsfehani, tefekkürle ilgili olarak; “fikir ve tefekkürün ‘bir şeyi ovmak, kabuğunu yok edip hakikate ermek’ anlamındaki ferk kökünden “r” ile “k” harfinin yer değiştirilmesiyle meydana geldiğini ifâde etmiştir. Kelime böyle bir değişimden geçmemiş, diğer bir ifâde ile doğrudan “fikir” kelimesinden türemiş olsa bile, tefekkürde kabuğu açmak ve içe doğru hareket etme anlamı vardır.

Istılâh mânâsı itibariyle tefekkür,

tüm nesnelere, olaylar, oluşlar ve Allâh Subhânehu ve Teâlâ’nın kelimeleri üzerinde; akıl yorup bir sonuca varmak, ibret almak, nesne, olay ve oluşlarda gizlenen gerçeğe ulaşmaya çalışmak anlamlarına gelir.

Aklın sâhibi olarak yaratılan insâna hitap eden Kur’ân-ı Kerîm, tefekküre çok büyük önem vermiştir. O’na göre düşünmeyen, aklını ve kalbini kullanmayan gafiller, varlıklar içinde en aşağı derecede olanlarla bir kabul edilmektedir. Bu durum Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle ifâde edilmektedir: **“Andolsun biz, cinlerden ve insânlardan birçoğunu cehennem için yarattık. Bunların kalpleri vardır ama onlarla kavrayamazlar; gözleri vardır ama onlarla göremezler, kulakları vardır ama onlarla işitemezler. Onlar hayvanlar gibidir, hatta daha da aşağılıktırlar. İşte asıl gafiller onlardır.”** [A’râf: 7/179]

Kur’ân-ı Kerîm’de tefekkür kavramı, tedebbür, tezekkür, akletme ve nazar etme gibi kavramlarla eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Bir husûsta görüş ileri sürmek ve aklı kullanmak gibi bir mânâyâ gelen tefekkür ve yakın anlamları olan diğer kavramlar ile ilgili âyetler Kur’ân-ı Kerîm’de bir hayli fazladır. Bir fikir vermesi açısından zikredecek olursak, tefekkür 18, nazar ve türevleri 128, tedebbür 4, akıl sâhibleri 16, akıl ve türevleri 49, ilim ve türevleri ise yüzlerce yerde geçmektedir.

Yine bir fikir vermesi açısından fıkıh ve İslâm hukuku ile ilgili açık âyetlerin 150 civarında olduğu Kur’ân-ı Kerîm’de, ilmi ve düşünmeyi teşvik eden âyetlerin

“Şüphesiz, göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde, insânlara yarar sağlayacak şeylerle denizde seyreden gemilerde, Allâh’ın gökyüzünden indirip kendisiyle ölmüş toprağı dirilttiğı yağmurda, yeryüzünde her çeşit canlıyı yaymasında, rüzgârları ve gökle yer arasındaki emre amade bulutları evirip çevirmesinde elbette düşünen bir topluluk için deliller vardır.”

[Bakara: 2/164]

750'yi geçmesi gerçekten düşünen insânlar için önemli bir ipucu olarak karşımızda durmaktadır.

Tefekkürün Zıttı Gaflet

Gaflet, lügatte bir şeyi bazen hatırda iken, bazen de sehven terk etmek mânâsına gelmektedir. Ragıp el-İsfehani; “gafleti, korunmama ve dikkatsizlikten dolayı insâna arız olan sehiv olarak tarif eder.” Tefekkür, dikkat ve hassasiyet, zihnî uyanıklık olarak mânâ kazanınca, dikkatsizlik mânâsını taşıyan gaflet de ona engel olan unsurlardan biri olur. Gafletin tefekkür karşısında önemli bir engel olmasından ötürü, Kur’ân kalben ve fikren sabah-akşam Allâh Subhânehu ve Teâlâ’yı hatırlamayı emretmekte ve gafillerden olunmama husûsunda ikaz ederek şöyle buyurmaktadır: **“Sabah ve akşam Rabbini, içinden yalvararak, ürpererek ve yüksek olmayan, kendinin işitebileceği bir sesle zikret, gafillerden olma!”** [A'râf: 7/205]

Kur’ân-ı Kerîm’de maddî ve mânevî menfaatlerini bilen insânlara “zakir” ve “ehli zikir” bundan habersiz olanlara da “gafil” denilmiştir. “Gaflet” unutmama ve yanılma mânâsını da taşımakla birlikte aslında bu iki kavramdan farklıdır. Daha çok önemsememek ve terk etmek mânâlarında kullanılır.

Diğer bir âyet-i kerîmede Allâh Subhânehu ve Teâlâ, âyetlerinden yüz çevirmenin gaflet olduğunu şöyle ifâde eder: **“Bizimle karşılaşmayı ummayan, dünyâ hayatına râzı olup onunla mutmain olan ve âyetlerimizden gâfil olanlar (var ya;) hiç şüphesiz ki böylelerinin işledikleri (günahlar) nedeniyle barınakları ateştir.”** [Yûnus: 10/7-8]

Bir şeyi bile bile terk etmek gaflettir. Kur’ân, hayvanlardan daha aşağı seviyede bulunan ve kalbleri mühürlenmiş olan kimseleri “gafil” diye isimlendirmektedir. Mü’minlere, bu kimselerden olmamaları husûsunda ikazda bulunarak Allâh’ın âyetlerinden gafil olanların cehennemlik olduklarını bildirmekte ve gaflet içinde olanların âhirette pişman olacaklarını ifâde etmektedir.

Allâh’ın iki kitâbı vardır; biri kelâm sıfatından gelen ve teşrî hükümleri bildiren kitâbtır ki, o Kur’ân-ı Kerîm’dir. Diğerisi ise şu gördüğümüz kâinat kitâbidir. O da Allâh’ın irâde ve kudret sıfatından gelmiştir. Kur’ân’ın âyetleri olduğu gibi şu kâinat kitâbının da âyetleri vardır. Kur’ân âyetlerinin benzerini yapmak mümkün olmadığı gibi, şu kâinat kitâbının birer âyeti olan ağaçlar, yapraklar ve meyveler gibi varlıklardan herhangi birini yapmak da insânlık açısından mümkün değildir.

Gaflet, Kur’ân âyetleri üzerinde tefekküre engel olduğu gibi kâinat kitâbının âyetleri üzerinde tefekkür etmeye de aynı şekilde engeldir. Âyette geçen Allâh’ın âyetlerinden gafil olunmaması husûsundaki ilâhî ikazın, her iki kısım âyetleri de içine alması ihtimalden uzak değildir.

Hiç şüphesiz ki gaflet, insânın başına gelen en büyük musibet ve kasvettir. Çünkü tefekkür, insânı, mânevî yükselişe ve ruhî kemalâta ulaştırıp, dünyâsını ve âhiretini bilinçli bir şekilde îmâr etmesini sağlarken; gaflet ise adeta bu mânevî yükselişlere ve kalbî terakkilere engel olduğundan, en büyük mânevî musibet ve bela olma özelliğini taşımaktadır. En derin uykunun gaflet

uykusu olduğu, bu uykuya dalanların dünyâ ve âhiretlerini heba ettiği, kendisi gafletin hoş rüyasına dalmışken, uyanık olanların îmar çalışmalarına devam ettiğini kişinin unutmaması gerekmektedir.

Bu nedenle gafletin meydana getirdiği bu mânevî bozuluş ve çöküşün üstesinden gelebilmek için sürekli olarak kalbî ve ruhî uyanıklık içinde bulunup, her daim Allâh'ı hatırdâ bulundurmak gerekmektedir. Bu da tefekkürün şu dört hâli ile mümkün olur:

1. Allâh Subhânehu ve Teâlâ'nın mahlûklarındaki güzellik ve faydaları düşünmek ki bu tür düşünme O'na inanıp, O'nu sevmeye sebep olur.

2. Allâh Subhânehu ve Teâlâ'nın vadettiği sevâbları düşünmek, bu tür düşünme O'na ibâdet yapmaya sebep olur.

3. Allâh Subhânehu ve Teâlâ'nın bildirdiği azapları düşünmek, bu düşünme ise O'ndan korkmaya, kötülük etmeye, günahattan kaçmaya sebep olur.

4. Allâh Subhânehu ve Teâlâ'nın nimetlerine, ihsânlarına karşılık, nefsine uyararak günah işlediğini, gaflet içinde yaşadığını düşünmek, bu düşünce ise Allâh'tan utanmaya sebep olur.

Tefekkürün Önemi

Yüce Allâh'ın insâna bahşettiği ve insânı diğer varlıklardan ayıran en önemli özellik tefekkürdür. İşte bu önem sebebiyle insân düşünmek zorundadır. Bu dünyâyâ nasıl geldiğini, niçin geldiğini, nereye gittiğini, etrafında neler olup bittiğini görmek ve düşünmek zorundadır. Çünkü tefekkür

onu gaflet uykusundan uyandırarak kendisine bahşedilen bu tek seferlik fırsatı en iyi şekilde kullanmasına sebep olur. Öte yandan Yüce Allâh'ın koyduğu ölçülere uygun bir hayat yaşayan insân kendi iç dünyâsında ahenkli bir yapıya kavuşur. Akli selim sâhibi birisi sağlıklı tefekkür sonucu elde ettiği güvenilir bilgiye dayanarak söz ve davranışlarını olumlu anlamda değiştirebilir. Görüldüğü üzere davranış değişikliğiyle akli kullanma arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur.

Bu nedenledir ki Kur'ân-ı Kerîm, Yüce Allâh'a karşı gerçek anlamda saygı ve korku duyanların aklını kullanarak hakikatin bilgisine ulaşan âlimler olduğunu söylemektedir. **“Kulları içinden ancak âlimler, Allâh'tan (gereğince) korkarlar...”** [Fâtır: 35/28]

Yine Yüce Allâh, Kur'ân'da kendisinden başka ilâh olmadığına âlimlerin, yani hakikat bilgisinde derinleşenlerin şahitlik ettiğini: **“Allâh, melekler ve ilim sâhibleri, ondan başka ilâh olmadığına adâletle şahitlik ettiler...”** [Âl-i İmrân: 3/18], bilenlerle bilmeyenlerin bir olmadığını ve ancak aklını kullananların ibret aldığı: **“Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Ancak gerçek akıl ve idrâk sâhibleri düşünüp ders çıkarırlar”** [Zümer: 39/9], tefekkür eden âlimlerin verilen misalleri anlayacağını ifâde ederken daima düşünmenin önemine dikkat çekmektedir. Aynı şekilde, insânlar tefekkür etsinler diye misaller verdiğini: **“Bu misalleri, insânlar düşünsünler diye veriyoruz”** [Haşr: 59/21], kendi âyetleri üzerinde tefekküre dalanlara buradan çıkartılacak dersler olduğunu, geçmiş milletlerin başına gelenlere bakarak ibret alınması gerektiğini:

“Öncekilerin başına gelenlerden ders almaları gerekirken...” [Hicr: 15/13] ve anlatılan kıssalarda dersler bulunduğunu: **“Ve şüphesiz O sana da kavmine de bir öğüttür...”** [Zuhruf: 43/44] haber vermektedir.

Bu bakımdan sağlıklı tefekkür yapan bir insân, kâinatın derin bir anlam ve amaç üzere yaratıldığını hem idrak hem de ikrar eder. Lakin aklını gereği gibi kullanmayan ve tefekkür vazifesini lâıyk-ı veçhile yapmayanlar ise yukarda da belirttiğimiz üzere hayvan gibi hatta hayvandan da daha aşağı bir dereceye düşerler.

Yüce Allâh’ın bu çağrısına kulak tı-kayan, sahte ilâhların peşinden gitme-yi sürdüren, hidâyet üzere olmayan atalarını körü körüne taklit eden tüm inkârcılar ise kıyâmet günü suçlarını itiraf etseler dahi ebedi azaptan kurtulamazlar.

Ramazan’da Tefekkür

Ramazan, İslâm dîninin kutsal kabul ettiği üç aydan biridir. Şaban ayından sonra, Şevval ayından önce gelir. Müslümanlar bu ayda Kur’ân oluyor, namaz kılarak ve oruç tutarak kendilerini ibâdete verirler. Her anını değerlendirebilmek adına büyük çabalar sarf ederler. Çünkü bu ayda yapılan ibâdetler diğer zamanlarda yapılan ibâdetlere nazaran Allâh Subhânehu ve Teâlâ katında daha kıymetlidir. Bu durumla ilgili kaynaklarda şöyle bir hadîs geçmektedir:

“Ramazan’da yapılan bir umre benimle yapılan bir hacca eş değerdir.”
[Buhârî]

Rızâyı ilâhiye erişmeye çalışan insân-noğlu için Ramazan, adeta bir mekteb niteliğindedir. İçerisinde kötü alışkanlıkların terk edilip, iyi hasletlerin kazanıldığı, bir mekteb. Müslüman her sene bu mektebten istifâde eder. Ramazan Mektebi, aklını kullanan kimselerin kendisine çeki düzen verebileceği, yine iyi olanın örnek alınıp kötü olanı terk etme fırsatı sağlayan, yılda bir kereye mahsus bahşedilen eşsiz bir mektebtir.

İşte böyle bir atmosferi fırsat bilen Müslümanlar, bu ayda bolca tefekkür etmeli, bütün bir senenin hatta geride bıraktıkları bütün hayatın muhasebesini yapmalıdırlar.

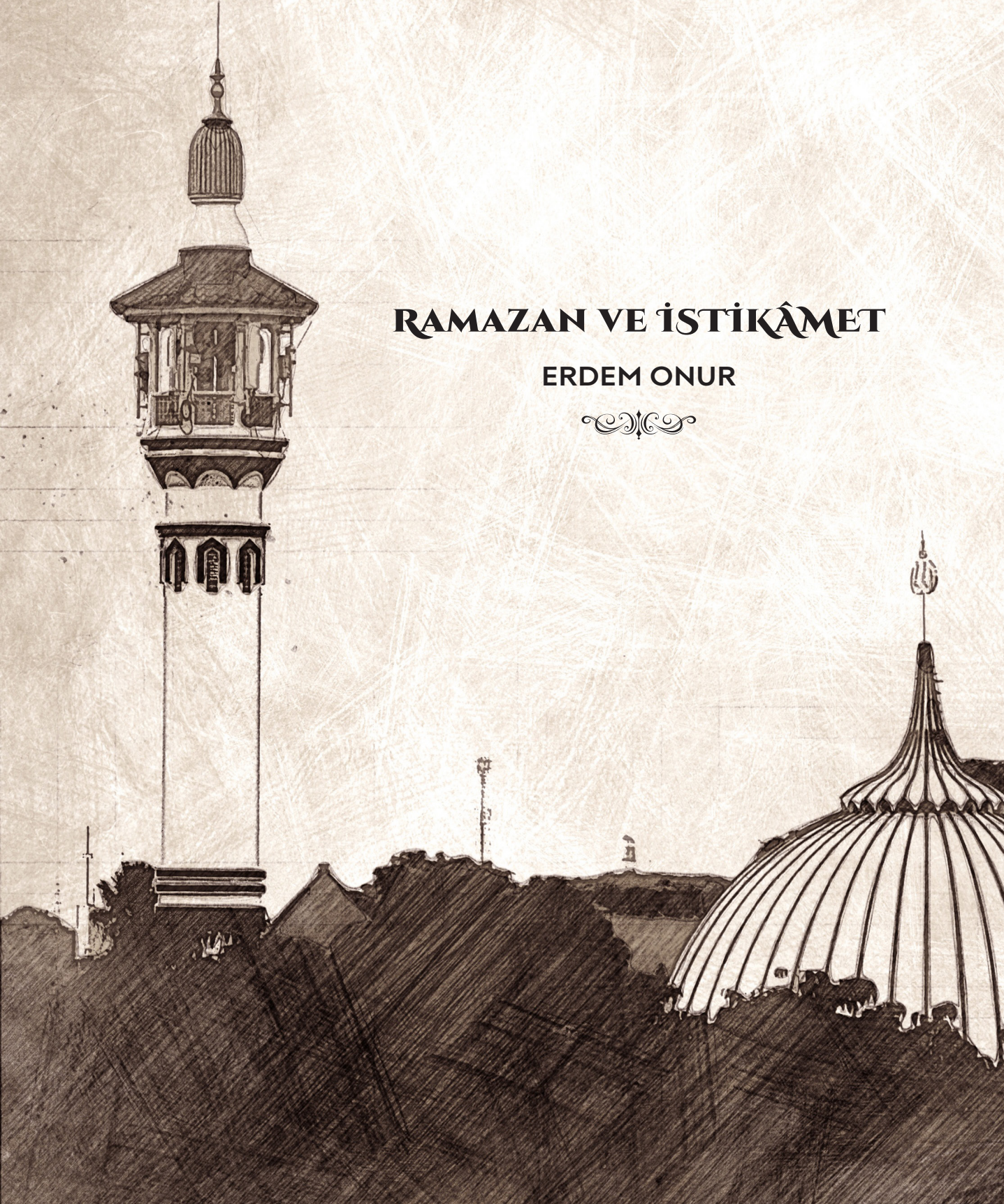
Aksi taktirde bu ayın geçip gitmesiyle yine aynı telaşeler, aynı oyalayıcı unsurlar insânın etrafını saracak onu gafletin karanlığına sürükleyecektir. Bu yüzden gafillerden olmak istemeyen kimseler bu mektebten yararlanmalı, yaratılışındaki gayeye ulaşmak için kendisine çeki düzen vermelidir.

İçerisinde bulunduğumuz şu günler; tefekkürü hayatımızın her anına nakşetmemiz için kaçırılmaz bir fırsattır. Bu yüzden her bir Müslüman’ın bu mektebten yararlanarak düşünmeyi öğrenmesi, ders çıkarıp ibret alarak hayatına çeki düzen vermesi gerekmektedir.

Ders çıkarıp, ibret alanlara ne mutlu!

RAMAZAN VE İSTİKÂMET

ERDEM ONUR

Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ın ismiyle... Hamd, Müslümanları aşırıktan sakındıran, dosdoğru yolu gösteren ve el-Hâdî olan Allâh'ı Teâlâ'ya mahsusur. Rehberlerin en doğrusu ve bizlere istikâmette öncülük eden Rasûlullâh'a, âline ve ashâbına salât ve selâm olsun.

Değerli okuyucu! Her Müslüman, günde beş vakit, Rabbimizden “Sirât-ı Mustakîm”i, yani dosdoğru yolu dilemektedir. Belki de çoğu kişi bunun mânâsını veyâhut önemini bilmiyordur. İstikâmet kavramı ise tam olarak bu konu ile alâkalıdır. Allâh'ı Teâlâ'nın bizlere emrettiği ve Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in bize rehberlik ettiği dosdoğru yolu bulmak için, İstikâmet kavramını önce iyi anlayıp, hayâtımızda uygulamamız gerekir. Yardım ve başarı Allâh'ı Teâlâ'dandır.

İstikâmetin Tanımı

Lügatte “doğru, düzgün, dengeli ve sâbit olmak” anlamına gelir. Istilâhta ise, dosdoğru yol üzere sapmadan ilerlemek demektir. Allâh'ı Teâlâ'nın emir ve yasaklarında i'tidâl ehli olmak ve aşırıya gitmemek üzere Kur'ân ve Sünnet'e uymaktır. İstikâmet, dünyâ nîmetleri karşısında sabır, kanâat, tevekkül, zühd gibi kavramlarla Kur'ân ve Sünnet'in ortaya koyduğu ölçülü ve duyarlı ahlâktır. Müslümanlar'ın ilk hedefi olan tevhit ile başlayarak istikâmet üzere kalmaktır.

Allâh'ı Teâlâ istikâmet üzere olanları şöyle müjdeliyor: **“Şüphesiz: ‘Bizim Rabbimiz Allâh'tır’ deyip sonra dosdoğru bir istikâmet tuturanlar; işte onların üzerine melekler sürekli inecek ve: ‘Korkmayın ve hüznü kapılmayın, size vaat olunan cennet ile müjdeleni-**

sevinin’ diyeceklerdir” [Fussilet: 41/30] aynı şekilde Ahkâf suresinde: **“Şüphesiz; ‘Bizim Rabbimiz Allâh'tır’ deyip sonra istikâmet sâhibi olarak dosdoğru yaşayanlar, onlar için asla korku yoktur ve onlar mahzûn olmayacaklardır”** buyurdu. [Ahkâf: 46/13]

Âyetlerden de anlaşıldığı üzere Allâh'a îmân edip istikâmet üzere olanlar, cennet ile müjdelenmişlerdir. Bunun tam tersi olan sapkınlık ise yerilmiştir ve cehennem ile tehdit edilmiştir. Zamanla bâzı mutasavvıflar ve tarikatlar sözde dünyâyâ büsbütün sırt çevirip aşırı noktalara kadar giderek sapkınlığa gitmişlerdir. Ancak Ehli-Sünnet âlimleri bu tutumu i'tidâl ehli olmaktan saptıkları için eleştirmişlerdir. Diğerleri ise âhireti unutup, Allâh'ı Teâlâ'dan ve âyetlerinden yüz çevirerek nefislerinin yolunda sapmışlardır. Dînlerini oyun ve eğlence edinen ve dünyâ hayâtının kendilerini aldattığı kimselerdir. İnsânların bu yollara sapmalarının en büyük sebebi cehâlet iken, bazı insânlarda bunu mâzeret görmüşlerdir. Hâlbuki bir şeyin sebebi aynı zamanda nasıl mâzereti olabilir? İnsânlar hakîkati bulmak isteselerdi, adâleti en yüce olan Allâh'ı Teâlâ elbette onlara el-Hâdî olan ismiyle hidâyet ederdi. Lâkin insânlar çıkarları için tâğûtlara kul olmayı seçiyorlar.

Müslüman vasat ehlidir, dosdoğru yolu bulmak için Kur'ân ve Sünnet ona yeter. Bu zamanın fitnesi ile Müslüman'ın kendini muhâfaza edip îmânını koruması zor olsa da bizler İslâm'ın esaslarına sâdık kalırsak, Rabbimiz bizlere de sahâbemiz gibi istikâmet üzere kalmayı nasip eder. Nitekim O, şöyle buyurmuştur: **“İşte böylece bütün insânlara tanıklık etmeniz, Nebî'nin**

de size tanık olması için sizi, doğru yolun tam ortasında giden bir ümmet yapmışızdır. Zâten evvelce yöneldiğin Kâ'be'yi kible yapışımızdan maksat da ancak Nebî'ye uyacak olanları, iki topuğu üstünde gerisin geriye döneceklerden ayırt etmektir." [Bakara: 2/143]

İstikâmetin Hükümü

İstikâmet üzere olmak ve kâmil bir kul olarak Allâh'ü Teâlâ'nın rızâsını kazanmak her Müslüman'ın dileğidir. Esâsen bu Müslümanlığın gereğidir ve bunun için mücadele etmek kaçınılmaz bir farzdır. Allâh'ü Teâlâ, Kur'ân-ı Kerîm'de birçok yerde bizlere istikâmet üzere olmamızı ve sebât etmemiz gerektiğini emretmiştir: **"Artık emir olduğun gibi istikâmette bulun. Senin ile berâber tövbe edenler de istikâmette bulunsunlar. Taşkınlık etmeyin. Çünkü O, işlediklerinizi görür."** [Hûd: 11/112]

Fahreddîn er-Râzî, bu emrin îtikâdî ve amelî hükümlerin tamâmını kapsadığına işâret ederek bu konularda her türlü aşırılıktan uzak bir şekilde yaşamının güçlüğüne dikkat çekmiştir. Şâyet bu asıl, insânın hayâtı boyunca uygulaması gerektiği ve hiçbir şekilde tâviz veremeyeceği bir unsurdur. İnanç esaslarında da olduğu gibi buradaki en ufak sapkınlık bile insânın dalâletine sebep olabilir.

Nebîlerin gönderiliş sebebi de istikâmet üzere olmanın farz oluşuna delâlet eder. Şâyet bütün Nebîlerin ortak görevi, insânları Tevhîd'e dâvet etmektir. Tevhîd ise yolların en doğrusudur ve istikâmet kavramının başlangıç çizgisidir. Bundan sonraki adımlar bir Müslüman için dâima bu minhâc üzere kalma çabasıdır. Bu yüzden her

Müslüman günde en az 17 defâ **"Bizi sırât-ı müstakîme ilet!"** [Fâtiha: 1/6] diyerek duâ eder. Bu ise sadece farz namazlarındadır. 5 vaktin sünnetleriyle birlikte günde yaklaşık 40 defa okunmaktadır. Yani her Müslüman senede en az 14.600 defa Allâh'ü Teâlâ'dan dosdoğru yolu dilemektedir.

Huzeyfe bin Yemân radîyallâhu anh, kâri'lere sorumluluklarını hatırlatırken; **"İstikâmet sâhibi olunuz, o zaman herkesten önde bulunursunuz; eğer sağa sola yalpalarsanız tam bir dalâlete saptınız demektir"** şeklinde uyarıda bulunmuştur. [Buhârî]

Bu rivâyetteki istikâmeti İbni Hacer, fiil ve terk olarak Allâh'ü Teâlâ'nın emrine sınıksız sarılmak diye açıklamışlardır. Sonuç olarak her mü'min'in istikâmet üzere yaşaması farzların üstünde bir farzdır.

İstikâmetin Önemi

Muhakkak ki her Müslüman, hatta akli başında olan her insân dosdoğru yol üzere olması gerektiğini ve sapkınlığın yerilmiş olduğunu bilir ve kişiye bunun hakkında sorsan, bundan daha önemli bir şey olmadığını söyler. Ne var ki insânlar bu kavramı basite alarak, yaratılış sebebinin hafif bir görevden ibâretmiş gibi yaşam sürmektedir. Sanki yarın ölüm kapıya dayansa hesap verecekleri konu dünyâyı gibi onun derdine düşmüşlerdir. 'Müslümanım' diyenler, dînlerini dünyâ'ya uydurmakta, hükümlerde ve amellerde çıkış yolu bulmanın peşinde koşmaktalar. Oysaki Allâh'ü Teâlâ'nın bizlere emrettiği istikâmet, dünyâ için değil âhiret için çalışmaktır. Dîni dünyâyı göre değil dünyâyı dînimize göre yaşamaktır.

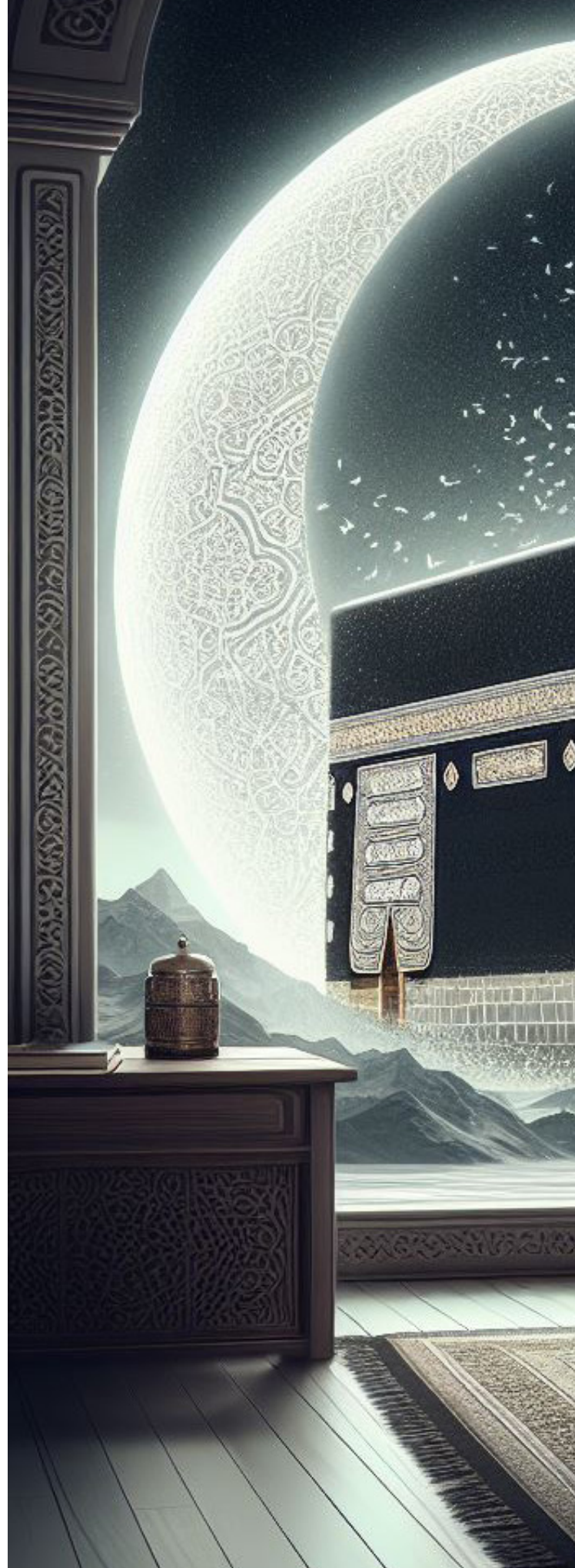
Dünyâ sadece bir imtihândan ibâretken, insânlar dînde câhil kalıp, dünyâ da uzmanlaşmayı üstün görmüşlerdir.

Herkesin muhâtab olduğu emredilen şerîat Allâh’u Teâlâ’nın şu buyruğudur: **“Dîni dosdoğru ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin.”** [Şûrâ: 42/13]

Dîni dosdoğru ayakta tutmak, fırkalara ayrılmamakla olur. Müslümanların birleşmesi ise tek bir istikâmette beraber yürümeyle olur. Bu birleşme Müslümanlar üzerine farzdır. İslâm’ın gâlib gelmesi de ancak bu şekilde gerçekleşecektir. İşte Nebîlerin ortak görevi, Rasûlullâh’ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) ümmetine vasiyeti budur. Vedâ hutbesinde önderimiz Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem bizlere tam olarak bunu emretmiştir. İstikâmet üzere kalmak ve dînde tefrikâyâ düşmemek. Müslümanlar birlik ve kardeşlik ümmetidir.

İstikâmetin Kur’ân’da ve Sünnetteki Yeri

Kur’ân-ı Kerîm’de istikâmet masdarından birçok fiiller yer almaktadır. Ayrıca “Sırât” (Yol), “Kıstâs” (Ölçü), “Hüdâ” (Gidiş) ve “Tarîk” (Yol) gibi kelimeler ile birlikte aynı kökten “Müstakîm” kelimesi geçmektedir. Hadîslerde hem istikâmet kelimesi hem de aynı kökten fiiller ve isimler yer almaktadır. Bütün bunlar da kelimenin kökündeki “doğruluk, aşırılıktan uzaklık, sebât ve kararlılık” anlamlarına geldiği görülür. Allâh’u Teâlâ bu âyetlerde tüm insânoğluna istikâmet üzere olmayı emrediyor. Rasûlullâh (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise bu emrin; (**“Emrolunduğun gibi dosdoğru ol”** [Hûd: 11/112]) kendisini ihtiyarlattığını belirtmektedir. [Tirmizî]

Müslim’de rivâyet edilen sahih bir hadîs-i şerif’te: **“Ebû Amr Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem’e: ‘Ey Al-lâh’ın Rasûlü! İslâm hakkında bana öyle bir öğüt ver ki, senden sonra artık kimseden bir şey sormayayım”** dediğinde Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem ona: **“Allâh’a İmân ettim de sonra da dosdoğru ol”** buyurmuştur. [Müslim]

Buna benzer birçok rivâyette Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem bizlere istikâmet üzere olmayı emretmiştir ve daha önce de zikrettiğimiz gibi: **“İstikâmet sâhibi olunuz, o zaman herkesten önde bulunursunuz. Eğer sağa sola yalpalarsanız tam bir dalâlete saptınız demektir.”** [Buhârî] şeklinde uyarıda bulunmuştur. Aslen Kur’ân-ı Kerîm ve Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem’in Sünnet’inin tamâmı insânlar için istikâmet üzere olmanın rehberidir. Daha önce de zikrettiğimiz gibi Nebîlerin gönderiliş sebebi insânları istikâmete dâvettir.

İstikâmet Üzere Olmanın Yolları

Öncelikle istikâmet üzere olmak ve sebât etmek isteyen her Müslüman, ilk başta Allâh’u Teâlâ’nın kitâbını öğrenip, dînini araştırmalıdır. Bugün, cehâlet fitnesini defetmenin tek yolu da budur. Hakîkati bulmanın tek yoludur ve gerçekten hakîkati arayan Allâh’u Teâlâ’nın izniyle bulur. Burhân üzere bir akîdeye sâhib olmak isteyen ilk olarak kalbini Rabbine yönelterek nefsinin ve çevresini bir kenara bırakıp, Kur’ân’a ve Sünnet’e sarılmalıdır. Bundan yüz çevirip, şeytânlaşmış insânların sözüne uyanlar ise helâk yolundan başka bir yol üzere değillerdir. Ne yazık ki bu kişiler kendilerini hidâyet üzere zan-

nederler. Allâh’u Teâlâ onlar hakkında şöyle buyurmuştur: **“Ve şüphe yok ki şeytânlar, onları yoldan çıkarır ve şüphe yok ki doğru yolu bulduklarını sanırlar.”**

[Zuhruf: 43/37]

Günümüzde gördüğümüz gibi menfaat ve nefis üzere kurulmuş fırkalar kendilerini doğru yolda zannederler. Koyunlaşmış insânlar da bu fırkaların yanlışlıklarını görmezden gelir ve onlarla beraber olurlar veya onların da doğru yolda olduklarına inanırlar. Bu ise Allâh’u Teâlâ’nın yanlış dediğine doğru demektir veya dediğini inkâr etmektir. Müslümanlar ise bu fırkalardan berî olup Tevhîd üzere birleşenlerle berâberdir. Bu konu İslâm’ı bozan amel-ler arasında yer alan mühim konulardan biridir. Dînin aslından olan bu akîdevî meseleyi her Müslüman bilmelidir.

Müslüman ilim edindikten sonra Allâh’u Teâlâ’ya karşı bahâneler üretmemelidir. Ashâb-ı Kirâm’dan gördüğümüz üzere Allâh’u Teâlâ’nın hükümlerini tam bir sadâkat ile hayâtının parçası yapmalıdır. Bu yolda her şeyi ve herkesi karşısına alabilmelidir. Edindiği ilmi bu şekilde amele geçirmelidir. İstikâmete bağlanış ve teslimiyet konusunda eşsiz olan Ashâb-ı Kirâm kendi babalarını ve evlatlarını savaş meydanlarında bile Allâh’u Teâlâ için karşılarına almaları sebebiyle, onlara hidâyet üzere kalmak nasip olmuştur. cennet ehli olmak fedâkârlığı gerektirir.

İstikâmet üzere olmanın bir diğer vesîlesi de cemâat olmaktır. Şeytân tek kişi ile berâberdir. Müslümanlar ise birbirine nasîhat etmek üzere birleşirler, hatalarını birlikte düzeltirler. Bu şekilde şeytânın ve tâğûtların yol-

larından kardeşini çekip alırlar.

İstikâmetin Müslümanlara Etkisi

İstikâmetin en önemli etkisi, ancak onunla cennetin kazanılmasıdır. İstikâmet yolu aslen cennet yoludur. Bu yolun dışındaki yollar ise cehennem yoludur. Hak yol tektir, bâtil yol ise birçoktur.

Abdullâh bin Mes'ûd radîyallâhu anh'ın rivâyetine göre Rasûlullâh sal-lallâhu aleyhi ve sellem eliyle yere bir çizgi çizdi ve **“Bu, Allâh'ın dosdoğru olan yoludur.”** buyurdu. **Sonra bu çizginin sağına ve soluna birçok çizgi daha çizdi ve “Bu yollar arasında şeytânın çağırmadığı hiçbir yol yoktur.” dedi ve şu âyeti okudu: “Şüphesiz bu benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun. Başka yollara uymayın. Zira o yollar sizi Allâh yolundan ayırır.”** [Nesâî]

Müslümanın sıfatı olan izzet ve şerefi hak etmek ancak İslâm yolunda sağa sola sapmadan dosdoğru yaşamak ile olur. Çünkü sabredip dîninden tâviz vermeyen bir Müslümandan şerefli bir insân yoktur. İstikâmette olan bir mü'min dik duran izzetli bir bireydir. O cennet ile müjdelenmiştir. İslâm için fedâkârlık yapan ve sebât eden sahâbenin ve onlardan sonra gelen âlimlerin güzel sonlarını her Müslüman bilir. Yıllar sonra onların kıssalarını okuyorsak, hayatlarında bizler için örnekler olan şeref sâhibi insânlar oldukları içindir. Bunun sebebi ise ister zulüm ister meşakkat olsun hiçbir şeyin onları istikâmetten ayırmamasıdır. Kur'ân ve Sünnet yoluna sımsıkı sarılanlara dünyânın en büyük nîmeti olan Allâh'ı Teâlâ'nın rızâsı vardır.

Bizler de diğer mü'minler gibi bunu arzuladığımız için istikâmet için mücâdele vermeliyiz. Bu mücâdele içerisinde olan, ilâhî yardım almakla birlikte kendisinin doğru çizgide yürüdüğünü hisseder. Bu yoldaki güzellikler kişinin kalbini temizler ve ona ferahlık verir. Belki de cennet yolunda olan oraya yaklaştıkça kokusunu almaktadır.

İstikâmetin Ramazan ile Bağı

Daha önce zikrettiğimiz gibi âlimler, istikâmette kalmanın zorluğuna dikkat çekmişlerdir. Aslında nefislerimiz ile yaptığımız cihâd bu uğurdadır. Şeytânların en büyük savaşı insânları istikâmetten ayırmaktır. Kişi hayâtı boyunca istikâmet üzere kalmakla mücâdele verirken, şeytânlar onu sürekli farklı yollara çekme çabasıdadır.

İşte Ramazan, şeytânların bağlanıldığı, ibâdet ve taatta bulunulan, oruçlu ağızlarla hatimlerin indirildiği, terâvihlerin gece namazlarına karıştığı, fitre ve sadakanın en çok verildiği müstesnâ bir aydır. Ancak müstesnâ olması, bu ay içerisindeki hâlimizin de istisnâ olmasını gerektirmemelidir. İnsânlarda çokça görülen hatâ, sâdece Ramazan'a hâs bir şekilde âhiret uğrunda ellerinden gelen mücâdeleyi vermeleri ve bu ay geçtikten sonra geriye kalan tüm seneyi kullukta ihmaller ve bahânelerle geçirmeleridir.

Oruç ise kötü alışkanlıklardan kurtulmak ve iyi alışkanlıklar edinmek için çok önemli bir fırsattır. **“Kim yalan söylemeyi ve yalanla iş görmeyi bırakmazsa Allâh, onun yemesini-içmesini bırakmasına hiç değer vermez”** [Buhârî] anlamındaki hadîs, orucun hedefinin kötü huylardan uzak kalmak olduğu-

nu açıkça göstermektedir. Rabbimiz bizlere Ramazan ayını ve bu ayda oruç gibi güzel ibâdetler yapabilmeyi nasip ettiyse, bu büyük bir şükür kaynağıdır. Bunun şükrünü edâ etmenin en güzel yolu, senenin geri kalanını da bu şekilde geçirmektir. Bu ay, yoldan şaşanlara tekrar yola dönmeleri, yolda olanlara da sağlamlaşmaları için en bereketli aydır.

İlk önce Müslüman, Ramazan ayı boyunca sebât ederek farz olan orucunu yerine getirmelidir. Bunun yanında Sünnet ve nâfileler ile amel ederek kâmil bir şekilde Ramazan'ı geçirmesi elzemdir. Bu ayın içinde bulunan kadir gecesini araması, onun bereketinden faydalanması da aynıdır.

Kur'ân ayı olan bu ayda en az bir kere hatim edip, Kur'ân-ı Kerîm'i okumayı günlük alışkanlık hâline getirmelidir. Ramazan orucu, Müslümanların sâdece kendilerini yeme ve içmeden tutmaları için değil, aynı zamanda günahlardan sakınmaları için farz kılınmıştır. Nitekim Allâh'u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

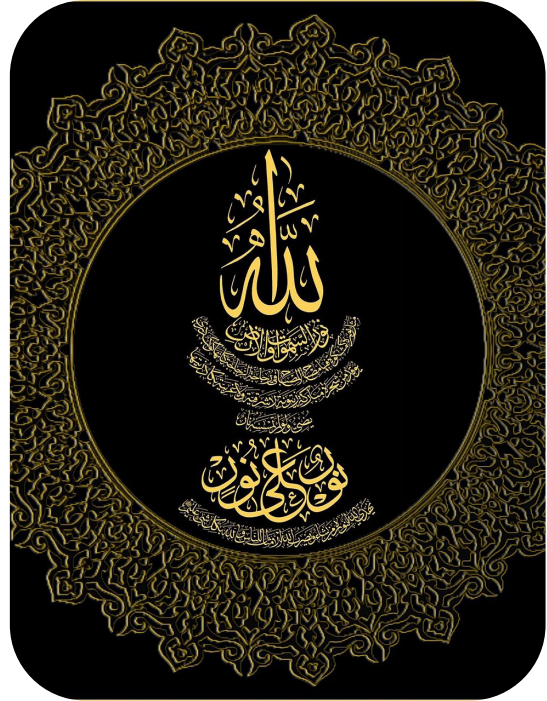
“Ey îmân edenler! Sizden öncekilere olduğu gibi, size de günahlardan korunmanız diye, oruç tutmak farz kılınmıştır.” [Bakara: 2/183]

Açlık ve susuzluk ile nefsi tezkiye ederken aynı zamanda dili, gözü ve diğer üyelerini de haramlardan korumak, Ramazan'ın en önemli unsurlarındandır. Müslüman Ramazan'ı bu şekilde edâ ederek doğru istikâmette ilerlemektedir. Ve en önemli olan nokta, Ramazan ayı sona erdiğinde, o ayda rayına oturttuğu amellerini aynı istikâmette hayâtı boyunca ilerletebilmektir.

Hâtîme

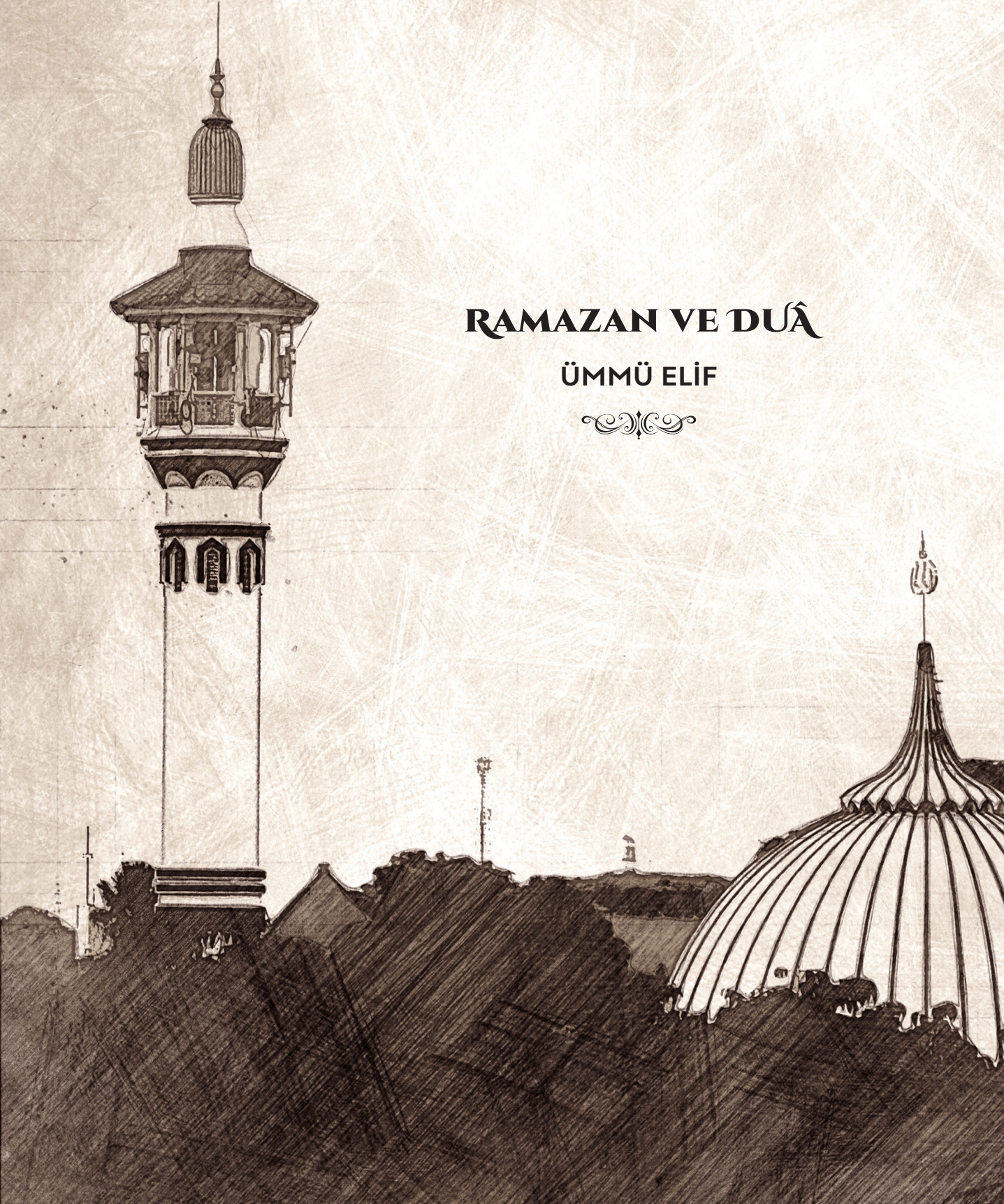
Değerli okuyucular! Sizlerle bu mühim bilgileri paylaşmayı bizlere nasip eden Allâh'u Teâlâ'ya hamdolsun. Bilin ki! Hak yolunu arayana ve istikâmet üzere olmanın peşini bırakmayana Allâh'u Teâlâ doğru yolu gösterecektir. Müslümanlar olarak dâima Sırât-ı Müstakîm'i ve Rabbimizin rızâsını arzu etmemiz gerekir. Ve Rabbimizden bizleri saptırmamasını dilememiz gerekir. Hidâyete erdiren de dalâlete saptıran da O'dur.

Ramazan'ı imkân görüp bu yol için vesîle olmasını hedeflememiz, Allâh'u Teâlâ'ya itaat etmeyi ve nehyelerinden de uzaklaşmayı hayat edinmemiz gerekir. Âyetlerden ve hadîslerden görebildiğimiz üzere cennet vaat edilmiştir. Eğer bu yolda yürürsek Rabbimiz bize izzet ve şeref dolu olan hayâtı da mekânı da nasip eder.

RAMAZAN VE DUÂ

ÜMMÜ ELİF

Söz Başı:

Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ın ismiyle...

Eksik, âciz ve muhtaç yaratılmış biz kullarına, bütün ihtiyaç ve temennilerini vasıtasız bir şekilde kendisine iletme imkânı bahşeden, her türlü isteği, talebi karşılamaya kâdir; eksikliklerden ve muhtaçlıktan münezze olan Yüce Rabbimize hamd; ümmetine hemen her amelle ilgili bir duâ öğreten Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'e salât ve selâm olsun.

Duâ, Allâh Subhânehu ve Teâlâ'yı zâtı, rubûbiyeti, ulûhiyeti, isimleri ve sıfatları dolayısıyla hamd ve senâ etmektir. Kulluğu, âcizliği, zilleti ve ibâbeti O'na sunarak, O yüce zâtı tevhîd etmektir. Duâ ibâdettir; ibâdetlerin özüdür. Rabbimize karşı kulluğumuzun en belirgin ifâdesidir. Duâ, kalbin maddî âlemin kirlerinden kurtularak mânevî âlemlere doğru yelken açması, ruhun kusursuz bir kemâl, sonsuz bir kudret ve merhamet, eşsiz bir güzellik sâhibi olan Allâh'a doğru yükselişe geçmesidir.

Duâ, zayıflığımızı, âcizliğimizi ve yoksulluğumuzu dışa vurarak “ol” deyince olduran O yüce zâttan yardım istemektir. Duâ, takvâyı kuşanıp, takvâyı bahşedene başvurmaktır. Şeytânların tuzaklarına ve şeytânîlerin günaha çağırarak ahlâksız tekliflerine karşı bir direniş şeklidir duâ.

Duâ, verilen nimetler karşılığında hamdı ve memnuniyeti, ilâhî azâbtan duyduğumuz korkuyu, kötü bir işten dolayı kalbimizi yakan pişmanlığı samîmi bir şekilde dile getirmenin en güvenilir yoludur. Duâ, rahmet kapıla-

rının anahtarı, mü'minin silâhı ve dînin direğidir. Duâ, kulun umudu ve sığınağıdır. Duâ, değerli olmanın çaresi ve Rabbimiz katında sevilmenin yoludur.

Duânın Tanımı:

Duâ kelimesi, “çağırarak, seslenmek, istemek; yardım talep etmek” mânasındaki da'vet ve da'vâ kelimeleri gibi masdar olup, “küçükten büyüğe, aşağıdan yukarıya vâki olan talep ve niyâz” anlamında isim olarak da kullanılır. Ayrıca Allâh'u Teâlâ'ya sunulacak talepleri sözlü veya yazılı olarak dile getiren metinlere de duâ denilir.

İstılâhta ise: “*Duâ, kulun sevgi ve tazim, havf ve reca içinde Rabbine seslenmesi ve O'ndan istemesidir.*”

Yaratılmış tüm varlıklar nâkıs, kabiliyetleri sınırlı ve kendinden daha kudretli ve üstün bir güce muhtaç halde yaratılmıştır. İnsânı diğer mahlukattan ayıran en önemli vasfı, acziyetini ve muhtaçlığını idrâk etme yetisi ve her türlü ihtiyâcına cevâb verebilecek, dara düştüğünde sığınacağı müteal bir kudrete olan inancıdır. Bu inanç ve ihtiyaç insânın fitratına yazılmıştır. Bu sebeble duâ, tüm çağlarda ve toplumlarda görülen en yaygın ibâdettir.

Kur'ân ve Sünnet'te Duâ:

İnsânın Rabbiyle olan ilişkisi iki yönlüdür. Birincisi yukarıdan aşağıya vâki olan vahiy ve ilham, ikincisi ise aşağıdan yukarıya yönelen duâ ve tazarrudur. Kul için duâ, Rabbiyle bağlantı kurduğu tek kanaldır. Duâ, Rabbimizin kullarıyla rabitasını temsil eden bir ibâdet olarak vahiyde ve usvetun hasene olarak gönderdiği Rasûlü'nün Sünneti'nde çok önemli bir yere sâhibtir.

Hayat kitâbımız olan Kur'ân-ı Kerîm, Allâh Subhânehu ve Teâlâ'ya hamd ettikten sonra bir duâ ile başlamakta ve yine duâ ile son bulmaktadır. **“Hamd, Âlemlerin Rabbi, Rahmân, Rahîm, hesâb ve cezâ gününün (âhiret gününün) mâliki Allâh'a mahsûstur. Yalnız sana ibâdet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz. Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet; gazaba uğrayanlarınkine ve sapıklalarınınkine değil.”** [Fâtiha: 1/1-7]

“De ki: İnsânların Rabbine sığınırım. İnsânların Mâlikine. İnsânların (tek hak) ilâhına. ‘Sinsice, kalblere vesvese ve şüphe düşürüp duran’ vesvesecinin şerrinden. Ki o, insânların göğüslerine vesvese verir (içlerine kuşku, kuruntu fısıldar). Gerek cinlerden gerekse insânlardan (olan her hannastan Allâh'a sığınırım).” [Nas: 114/1-6]

Kur'ân-ı Kerîm'de iki yüz kadar âyet doğrudan duâ ile ilgilidir. Ayrıca tesbîh, hamd, şükür, istiâne (Allâh'tan yardım dileme), istiâze (kötü ve şerli olan her şeyden Allâh'a sığınma), tazarru (kendi eksikliğini bilerek Allâh'a yalvarma), tevbe ve istiğfar gibi kulun Allâh'a yönelişini ve isteklerini ifâde eden çok sayıda âyet de duâ ile alakalıdır.

Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan pek çok duâ âyeti bulunmaktadır. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem bu duâları çokça okumuş ve okunmasını tavsiye etmiştir: **“Ey Rabbimiz! Bize dünyâda da iyilik ver, âhirette de iyilik ver; bizi cehennem azâbından koru!”** [Bakara: 2/201]

“Rabbimiz! Unutur ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma! Rabbimiz! Bize, bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme! Rabbimiz! Bize gücümü-

zün yetmediği şeyleri yükleme! Bizi affet, bizi bağışla, bize acı! Sen bizim Mevlâmızsın! Kâfirler toplumuna karşı bize yardım et!” [Bakara: 2/286]

Keza muavizzeteyn olarak bilinen Felak ve Nâs sûreleri de bu duâlara dahildir.

Allâh Subhânehu ve Teâlâ, kulun kıymetini duâsına bağlamıştır. **“De ki: ‘Duânız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin!’”** [Furkan: 25/77]

Duâ etmeyenleri ise “kibrinden ötürü kulluk etmeyenler” olarak vafetmiştir: **“Rabbimiz şöyle buyurdu: Bana duâ edin, duânızı kabul edeyim. Bana kulluk etmeyi kibirlerine yediremeyenler, aşağılanmış olarak cehenneme gireceklerdir!”** [Mü'min: 40/60]

Sünnet'teki duâya gelince; insânın, gündelik hayatta işlediği hiçbir fiil yoktur ki hakkında Sünnet'te vârid olan bir duâ olmasın. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in günlük duâ ve zikirlerinin derlenmesinden oluşan pek çok kitâb bulunmaktadır.

Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem bir rivâyette: **“Duâ ibâdetin tâ kendisidir”** buyurmuştur. [Tirmizî] Kendisi çokça duâ ettiği gibi ümmetine de duâyı emretmiştir.

Başka bir hadîsi şerîfte ise şöyle buyurmuştur: **“Sizden herkes, ihtiyaçlarının tamamını Rabbinden istesin; hatta kopan ayakkabı bağına varıncaya kadar.”** [Tirmizî]

Duânın Hükümü:

Duâ etmek müstehâbtir. Nevevî rahîmehullâh şöyle demiştir:

“Kullarım sana beni sorarlarsa, bilsinler ki ben, şüphesiz onlara çok yakınlım. Benden isteyenin, duâ ettiğinde duâsını kabul ederim. Artık onlar da dâvetimi kabul edip bana inansınlar ki doğru yolu bulabilsinler.” [Bakara: 2/286]

“Fıkıh âlimlerinin, hadîs âlimlerinin, önceki âlimlerle sonraki âlimlerin çoğunluğunun görüşüne göre duâ etmek müstâhabdır. Allâh’u Teâlâ, âyet-i kerîmede: ‘Rabbiniz şöyle buyurdu: Bana duâ edin, duânızı kabul edeyim’ [Mü’min: 40/60] buyurmuştur.” [el-Ezkâr: 390]

Duâ, yalnızca Allâh Subhânehu ve Teâlâ’ya yapılması vâcib olan bir ibâdetdir. Ondan başkasına yapılması büyük şirktir. Maalesef geçmişten günümüze çokça vuku bulmaktadır. Konuyla ilgili âyet-i kerîmelerde şöyle buyrulmuştur: **“Allâh ile beraber başka bir ilâha duâ etme. O’ndan başka (ibâdeti hak eden) hiçbir ilâh yoktur.”** [Kasas: 28/88]

“Allâh’ı bırakıp da kıyâmet gününe kadar kendisine cevâb veremeyecek şeylere duâ edenden daha sapık kim olabilir? Ve onlar, bunların duâlarından habersizdirler. İnsânlar toplandığında, o taptıkları kendilerine düşman olurlar ve onların ibâdetlerini de inkâr ederler.” [Ahkâf: 46/5-6]

Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Duâ ibâdetin ta kendisidir.”** [Ebû Dâvud]

“Her kim Allâh’ın dışında bir nidde/ Allâh’a denk tutuğuna duâ edip yalvarır bir halde ölürse, cehenneme girer.” [Buhârî]

Şeyh Sanânî rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Kim gece ve gündüz, açık ve gizlice, korku ve şevkle Allâh’a duâ eder, sonra O’nunla beraber başkasını da nida edip çağırırsa, ibâdetinde Allâh’a şirk koşmuştur. Çünkü duâ ibâdetdir. Zîrâ Allâh Subhânehu ve Teâlâ, Kitâb’ında duâyı ibâdet olarak adlandırmıştır.” [Tathîru’l-İtikâd: 66]

Duânın Keyfiyeti ve Âdâbı:

Duâ ibâdeti; belirli bir biçimi, zamanı veya mekânı şart koşulmayan bir ibâdetdir. Kul Rabbine karşı her şart ve durumda beden ve rûhen ihtiyaç hâlinde olması nedeniyle duâ için herhangi bir şekil, zaman ve mekân tahsis edilmemiştir.

Duâ ibâdetini icrâ etmek için kulun karşısında tazarruda bulunduğu zâtın kerem sâhibi ve her türlü istek ve ihtiyacına karşılık verecek kudrette bir zât olduğu şuûruyla tam bir güven, huşu ve tezellül ile dilekte bulunması yeterlidir.

“Kullarım sana beni sorarlarsa, bilsinler ki ben, şüphesiz onlara çok yakınım. Benden isteyen, duâ ettiğinde duâsını kabul ederim. Artık onlar da dâvetimi kabul edip bana inansınlar ki doğru yolu bulabilsinler.” [Bakara: 2/286]

Bununla beraber âyet ve hadîslerde duânın kabulünü kolaylaştıracak pek çok tavsiye yer almaktadır. Bunlara kısaca değinelim inşallâh.

Duâya başlamadan önce tevbe ve istiğfar etmek:

Gazâlî rahîmehullâh şöyle demiştir: **“Duânın kabûl olunmasının temeli bâtinî edebittir ki o da tevbe etmek, zulümle aldıklarını geri vermek, bütün varlığıyla Allâh Teâlâ’nın ibâdetine yönelmektir. İşte duânın kabûl olunmasının en yakın sebebi budur.”** [İhyâ: 1/307]

Duâya besmele, hamd ve salât ile başlamak:

Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Namaz kılıp oturduğun vakit Allâh’a layık olduğu şe-**

kilde hamd et, sonra bana salât ve selâm et, sonra da yapacağın duâyı yap.” [Tirmizî]

Nevevî rahîmeullâh şöyle demiştir: “Âlimler şu konuda görüş birliği etmiştir: Duânın Allâh’u Teâlâ’ya hamdü senâ ve ardından Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem’e salâtü selâm ile başlaması, aynı şekilde hamdü senâ ve salâtü selâm ile bitirilmelidir.” [el-Ezkâr: 397]

İçten ve sessizce yakarmak:

Allâh Subhânehu ve Teâlâ, şöyle buyurmaktadır: “**Rabbimize yalvara yakara ve gizlice duâ edin. Bilesiniz ki O, haddi aşanları sevmez.**” [A’raf: 7/55]

Esmâü’l-Hüsnâ’yı vesîle kılarak duâ etmek. Allâh Subhânehu ve Teâlâ, şöyle buyurmaktadır: “**En güzel isimler Allâh’ındır. O halde O’na o güzel isimler ile duâ edin. Onun isimleri hakkında eğri yola gidenleri bırakın. Onlar yapmakta olduklarının cezâsına çarptırılacaklardır.**” [A’raf: 7/180]

Duâda ısrarcı olmak:

Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: “**Acele etmediği müddetçe her birinizin duâsına icâbet olunur. Ancak şöyle diyerek acele eden var: Ben Rabbime duâ ettim duâmı kabul etmedi.**” [Buhârî]

Duâda elleri açmak:

Ömer radîyallâhu anh şöyle demiştir: “**Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem duâ ederken ellerini kaldırdığında onları yüzüne sürmedikçe indirmezdi.**” [Tirmizî]

Duâda meşru taleplerde bulunmak:

Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: “**Kul günah talep etmedikçe veya sıla-i rahmin kopmasını istemedikçe duâsı icâbet görmeye (kabul edilmeye) devam eder.**” [Müslim]

Sözlü duâ ile birlikte fiilî duâyı gerçekleştirmek:

Âlimler, duâyı, kavli duâ ve fiilî duâ olarak ikiye ayırmışlardır. Kavli duâ lisânla yapılan duâ, fiili duâ ise duâda istenen şeyin gerçekleşmesi için gerekli olan maddî sebepleri hazırlamaktır. Örneğin rızık isteyen birinin rızıkının temini için çalışması; musibetlerden korunmak için Allâh Teâlâ’ya sığınan birinin, sözlü duânın yanı sıra yaşamı için gerekli güvenlik tedbirlerini alması fiilî duâ kapsamındadır.

Allâh’u Teâlâ, her şeyi bir sebebe bağlı kılmıştır. Kuşkusuz O, dilerse kuluna sebepsiz de yardım eder fakat sünnetullâh gereği kulun çabasını zorunlu kılmıştır. Mûsâ aleyhisselâm’a denizi yarmak için asasını fırlatmasını emretmesi, Meryem validemize üzerine kurumuş ağaçtan hurma dökülmesi için eliyle ağaca vurmasını ilham etmesi keza Hacer validemize zem-zemi akıtmadan önce yedi kez onun Safa ile Merve arasında say yapmasını beklemesi mucizevî yardımlarını dahi fiilî çaba sonucunda gönderdiğini göstermektedir.

Duânın yeri ve zamanı; yukarıda değindiğimiz gibi duâ eylemi için belirli bir yer ve zaman tahsis edilmemiştir. Fakat makbul duâlar için Arefe gün ve gecesinin, Ramazan ayının, oruçlunun iftarını açtığı vaktin, Cumâ günü ve gecesinin,

namaz kılanın secde de olduğu anın ve seher vaktinin kıymetli zamanlar olduğu hadîs-i şerîflerde belirtilmiştir. İlgili hadîste Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Kulun Rabbine en yakın olduğu an, secde de bulunduğu andır. O halde secde halinde bolca duâ ediniz.”** [Müslim]

Yine farz namazlarından sonra, ezân ve kâmet arasında ve seher vaktinde yapılan duâların kabûle şâyan olduğu bildirilmiştir. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Her gece, Rabbimiz gecenin son üçte biri girince, dünyâ semâsına iner ve ‘Kim bana duâ ediyorsa icâbet edeyim. Kim benden bir şey istemişse onu vereyim, kim bana istiğfarda bulunursa ona mağfirette bulunayım’ der.”** [Buhârî]

Mekân olarak ise; Kâbe’de, Arafat’ta, Müzdelife’de, Mina’da ve Mescid-i Nebî’de yapılan duâların da başka yerlerde yapılan duâlardan daha kıymetli olduğu hadîslerde vurgulanmıştır.

Duânın Müslümanlara Etkisi:

“Duâ, insânlık tarihi boyunca ibâdet türleri arasında en çok yaygın olarak icra edilen ibâdettir” desek mübalağa etmiş olmayız. Zira insânın kadiri mutlak bir zâttan yardım görme ve himâyeye edilme isteği fitrî bir hakîkattir. Kur’ân-ı Kerîm bize kâfir ve müşriklerin de dara düştüklerinde bir olan Allâh’a duâ ettiklerini haber vermektedir.

“Gemiye bindikleri zaman, dini yalnız Allâh’a hâlis kılarak O’na yalvarırlar. Fakat (Allâh) onları sâlimen karaya çıkarınca hemen (O’na) ortak koşarlar.” [Ankebut: 29/65]

Duâ üzerine Müslümanlar kadar gayri Müslimler de araştırmalar yapmış, bu konuda kitâblar yazmış tezler hazırlamışlardır. Peki biz Müslümanlar tüm insânlık için bu derece önemli olan bir yönüyle ruhsal bir ihtiyaç olarak duyumsadığımız duâ ibâdetinden nasıl istifâde ediyoruz? Duânın hayatımıza tesirleri nelerdir? Kısaca buna değinelim.

Duânın ruh sağlığına etkileri:

Duânın ruh sağlığına olan etkileri üzerine pek çok araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmaların sonucunda, duânın kişinin ruh sağlığını korumada ve ruhu iyileştirmede son derece önemli olduğu kaydedilmiştir. Hatta duânın en etkili psikoterapi yöntemlerinden olduğunu söyleyenler olmuştur. Zira, yapılan araştırmalar travmatize olan insânların, travmatik durumlar yaşadıkları için değil, o durumları yaşadıklarında kendilerini yalnız ve çaresiz hissettikleri için travmatize olduklarını göstermektedir. Duâ ise insânı yalnızlık ve çaresizlik duygusundan kurtaran en etkili ilaçtır. Müslüman kimse, en yalnız olduğu anlarda bile kendisine şah damarından daha yakın bir Rabbin varlığının ve yaşadığı durum ne kadar zor görünürse görünsün Rabbinin onu bu durumdan kurtarmaya muktedir olduğunun şuurundadır. Yine insânın ruh sağlığını bozan etmenlerin başında geçmiş saplantıları ve gelecek kaygıları yer almaktadır. Halbuki Müslüman için geçmiş, yalnızca yaşanıp bitmiş bir imtihan, gelecek ise Rabbi tarafından takdir edilmiş önüne geçilemez bir kaderdir. Kul ise her dâim kaderini yazan kudretin huzurunda korkularını, ihtiyaç ve isteklerini arz etme lütfuna sâhibtir. Ne büyük bir lütuf!

“Bunlar îmân eden ve kalbleri Allâh’ı anmakla huzura kavuşan kimselerdir. İyi bilin ki kalbler ancak Allâh’ı anmakla huzura kavuşur.” [Ra’d: 13/28]

İnsânın en temel ruhsal ihtiyaçlarından biri, hayat meşgalesinde başarılı olma çabasında ve zorluklarla başa çıkma mücâdelesinde kendisine destek olacak, sâhib çıkacak bir varlığa olan ihtiyaçtır. Müslüman için her durumda en büyük destekçi ve yardımcı şüphesiz Rabbidir. Bu sebeble “hasbunallâh ve ni’mel vekil” kavli, kulun kalbine ferahlık veren en güzel zikir ve duâlardandır.

Duânın beden sağlığına etkileri:

Yapılan beşerî araştırmalar, duâ eden insânların kalb hastalıkları ve ruhsal hastalıklara daha az yakalandıklarını, hasta olanların ise duâ etmeleri halinde daha çabuk iyileştiklerini göstermiştir.

Müslüman kişi bilir ki; duâ şifâdır, derdi veren de dermanı yaratan da Allâh’tır. Müslüman kişi, iyileşmek için gerekli maddî vesîlelere başvurmakla birlikte duâyı en değerli şifâ vesîlesi olarak görür.

Ayrıca Müslüman kul, yalnızca zor ve sıkıntılı zamanlarında değil, sevinç ve ferahlık anlarında hamd ve şükürle, geniş ve rahat dönemlerinde ise iyi hâlinin devâmı için yaptığı duâlarla Rabbiyle olan bağını sürdürür. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Sıkıntılı ve tasalı zamanında duâsının Allâh tarafından kabûl edilmesi kimi sevindirirse, o bolluk ve rahat zamanında çok duâ etsin.” [Tirmizî]

Duânın Müslüman toplumuna etkileri:

Her nevî islahât ve iyileşme fertten topluma doğru gerçekleşir. Fertleri madden ve mânen sağlıklı olan toplumlar, sağlıklı toplumlardır. Mânen sağlıklı kalabilmek için ise bilinçli duâ çok önemlidir. Zira, yukarıda değindiğimiz gibi duâ, kulun Rabbiyle irtibat kurmasıdır. O’na halini arzetmesi, O’ndan istemesi, O’na iltica etmesi, O’dan umması ve O’na boyun eğmesidir.

Rabbiyle irtibatı kopmuş fert ise şüphesiz hem kendisi hem de içinde yaşadığı toplum için fitne ve fesat saçan bir tehlike unsurudur. Duâ ve diğer ibâdetlerin kişiyi pek çok kötülükten alıkoyması en değerli faydalarındandır.

Duânın Ramazan ile ilişkisi:

Ramazan ayı, dünyâ telaşında gaflet içerisinde çarpınan insânlığa, Allâh’u Teâlâ tarafından uzatılan bir kurtuluş ipidir adeta. Tıpkı duâ gibi kulun Rabbiyle bağlandığı mukkades bir ip!

Ramazan’ı hakkıyla yaşayanlar bu mübârek aydan çıktıklarında aynı insân olmazlar. Geçmişte işledikleri pek çok hata ve günahı arınmış olarak çıkarlar. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Her kim inanarak ve ecrini Allâh’tan bekleyerek Ramazan’da oruç tutarsa geçmiş günahları bağışlanır.”** [Buhârî]

Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem’in, Ramazan’a girmeden önce şu duâyı ettiği rivâyet edilmiştir: **“Allâh’ım! Receb ve Şâban aylarını hakımızda mübarek eyle, bizi Ramazan ayına ulaştır!”** [Taberânî]

Ramazan ayı, kulun namazları, oruçları, zikir ve duâlarıyla taatin en üst mertebesine çıkmasına vesîle olan aydır. Ramazan, ibâdet ayı, duâ ise ibâdetin iliği, özü olunca duâsız bir Ramazan düşünülemez elbette. Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem, Ramazan'ın henüz ilk gecesinde duâ ve istiğfar kapılarının açıldığı müjdesini vererek, şöyle buyurmuştur: **“Ramazan'ın ilk gecesinde cennet kapıları açılır. Her gece sabaha kadar şöyle seslenir: ‘günahlarının affedilmesi için istiğfar eden yok mu? Tevbe eden yok mu? Allâh tevbesini kabul buyursun. Duâ eden yok mu? Cevâb verilsin. Kendisi için bir şey isteyen yok mu? İsteği hemen karşılansın’ buyrulur.”** [Buhârî]

Oruçlunun iftar vakti yapacağı duânın reddedilmeyeceği de verdiği müjdelere arasındadır. **“Oruçlunun iftar vaktindeki duâsı reddolunmaz.”** [Tirmizî]

Başka bir hadîste, yaptığı duâ reddedilmeyecek üç sınıf insândan bahsederek şöyle buyurmuştur: **“Üç kişinin duâsı geri çevrilmez: Adâletle hükmeden hâkimin, iftar edinceye kadar oruçlunun ve mazlumun.”** [İbn Mâce]

Yine Ramazan ayı içinde bulunan ve bin aydan daha hayırlı olduğu âyetle bildirilen kadir gecesi şüphesiz yapılacak duâlar için de en makbul zamandır. Âişe radîyallâhu anhâ şöyle demiştir: **“Ben: ‘Ey Allâh'ın Rasûlü! Kadir gecesinin hangi gece olduğunu bilirsem hangi duâyı okumamı tavsiye edersin?’ dedim. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem: ‘Allâh'ım sen affedicisin, ikrâm sâhibisin affetmeyi seversin, beni de affet’ (duâsını oku) buyurdu.”** [Tirmizî]

Ramazan ayı, kulun ibâdetlerle Rab-

bine en çok yaklaştığı, yüce kudret karşısında tezellül ile boyun eğdiği, dünyâ gâilesinden bir nebze uzaklaşıp iç dünyâsına yöneldiği, bütün dünyevî, sahte unvanlardan, makam ve konulardan; en yüce beşerî makam olan kulluk makamına terfi ettiği ve o makamda hiçliğin bilincine eriştiği bir aydır.

Kalb günahlardan arınmış ve incelmış olarak Rabbinin huzurunda boyun büküp niyazda bulunur. Bu sebeble Ramazan'da yapılan duâlar çok kıymetlidir. Allâh'u Teâlâ, karşısında zilletle boyun eğip duâ eden kulunun ellerini boş çevirmekten hayâ eder. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Allâh, hayâ sâhibidir, çok kerîmdir. Bir insân ellerini kaldırıp kendisine duâ ettiği zaman, o kalkan elleri boş çevirmekten hayâ eder.”** [Tirmizî]

Söz Sonu:

Ramazan ayı, ubûdiyet ayıdır. Duâ ise kulun ubûdiyetini, kulluğunu acz ile ikrar etmesidir. Bu hakikat, özlü bir sözle şöyle ifâde edilmiştir: **“Duâ ubûdiyetin zilleti, Rubûbiyetin izzetidir.”**

Bizler; ellerini açıp sakalları ıslanincaya kadar ağlayarak duâ eden bir Nebînin ümmeti olarak hayatımızın her anında Rabbimizin huzurunda olduğumuzu bilerek duâyâ sarılmamız. Bilhassa Rabbimizin kerem ve bağışının her zamankinden çok daha fazla olarak her yeri kuşattığı Ramazan ayını duâ için fırsat bilmeliyiz. Kerem sâhibi olan Rabbimiz, Ramazan ayında yapacağımız tüm hayır duâlarını izzetine yakışır şekilde kabûl etsin ve bizleri gelecek Ramazanlara hayırla kavuştursun.

RAMAZAN VE ÂTİLE

ÜMMÜ YAHYA

Siyam ehline cennetin reyyan kâ-
pısını aralayan, rahmet ayında orucu
kullarına yazan Allâh’u Teâlâ’ya yarat-
tıkları adedince hamd olsun. Salât ve
selâm; esen rûzgârdan daha cömert
olan, Nebî aleyhisselâm’ın ve O’nun
pak âlinin ve ashâbının üzerine olsun.

Ramazan ayı, oruç tutma, ibâdet
etme, sadaka verme ve mânevî bir
arınma sürecini barındırıp, kullukta
tekâmül fırsatı sunar. Ramazan, sadece
bireysel ibâdetlerin yapıldığı bir zaman
dilimi olmayıp, aynı zamanda âile bir-
liği ve dayanışma için de müstesna bir
dönemdir. Bu bağlamda, âilenin tanımı,
hükmü, önemi, İslâm’daki yeri ve Müs-
lûmanlar üzerindeki etkisini incelemeye
çalışacağız. Ayrıca, Ramazan ayının
âile bağlarını güçlendirmedeki rolünü
inceleyeceğiz. Öncelikle âile kavramını
ve muhtevasını değerlendirelim.

Âilenin Tanımı

Lügat mânâsı itibari ile “âile”
kelimesi; “Evlilik ve kan bağına
dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler
arasındaki ilişkilerin oluşturduğu
toplum içindeki en küçük birlik, aynı
soydan gelen veya aralarında akrabalık
ilişkileri bulunan kimselerin tümü”
olarak ifâde edilmiştir. Türkçeye,
Arapça “عائلة” kelimesinden geçmiştir.

Âile; insânın içinde doğduğu,
büyüdüğü, kişilik kazandığı, ahlâkî
değerleri öğrendiği ve mânevî
olarak olgunlaştığı yer ve en küçük
sosyal topluluktur. Topluların yapı
taşlarından biri olan âile, sadece
biyolojik bağlarla değil; sevgi, saygı
ve dayanışma gibi duygusal ve sosyal
ilişkilerle de şekillenir.

Âile; bireylerle toplum arasında bağ
kuran ve toplum hayatının devamını
sağlayan en temel kurumlardan biridir.
Yeryüzüne ilk insânın ayak basmasından
itibaren âile kurumu oluşmuştur. Bazı
sosyologların iddia ettiği gibi ilk âile,
içgüdüsel ve rastlantı sonucu oluşmuş
değil; bilakis Allâh’u Teâlâ’nın irâdesiyle
ilk insân, bir âileye sâhib olarak
yaratılmıştır. Kur’ân-ı Kerîm beşeriyetin
atası olan Âdem aleyhisselâm’ın bir eşi
olduğunu ve ikisinin bir âile kurduğunu
haber vermektedir. [Bakara: 2/35; Maide:
5/27; Araf: 7/19-23; Taha: 20/117-119]

İslâm’a göre âile; Allâh’u Teâlâ’nın
kullarına bahşettiği bir lütuf ve
nimettir. Âile; sağlam bir toplumun
temelini oluşturur ve insânların mânevî
, duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarını
karşılar. Allâh’u Teâlâ âileyi sevgi, saygı,
ülfet ve ünsiyet olarak tarif etmiştir:
**“Kendileri ile huzur bulasınız diye
sizin için türünüzden eşler yaratması
ve aranızda bir sevgi ve merhamet
var etmesi de O’nun (varlığının ve
kudretinin) delillerindedir. Şüphesiz
bunda düşünen bir toplum için elbette
ibretler vardır.”** [Rum: 30/21]

Âile; sıcak bir yuva ve hayatın
fırtınalarından korunmak için güvenilir
bir limândır. Modern dünyânın
cazibesinden korunmak için sağlam
bir kaledir. İnsânın kendisiyle huzur
ve sükûnet bulduğu ehline kavuştuğu
bir duraktır.

Âilenin Hükmü

Âile kavramı genellikle evlilik kuru-
muyla ilişkilendirilir ve evlilik olmaksızın,
İslâmî âile yapısı oluşmaz. Dolayısıyla
âilenin varlığı ve tanımı, evlilik kuru-
munun varlığına dayanmaktadır. Bu

bağlamda Âile kavramının hükmünü, evlilik kurumunun öncülüğünde anlamaya çalışacağız.

İslâm; evlilik yoluyla nesebin korunmasını ve neslin devamını emretmiştir. Neslin devamı, İslâm'ın gerçekleştirmeyi hedeflediği beş temel zarûri esastan biri olarak görülmüştür. Nitekim bu husûsta İmâm Şâtıbî rahîmehullâh şöyle demiştir: “Zarûriyyât, ferdin yaşamı ve toplumun düzeni için vazgeçilmez olan zorunlu maslahatlardır. Farklı tasnifler var ise de bu maslahatlar, zarûrât-ı hamse adıyla din, nefis, nesil, akıl ve malın korunması gibi hükümlerden oluştuğu şeklinde kabul görmüştür.” [Muvâfakât]

Kur'ân-ı Kerîm'de evli olmayanların evlendirilmesi emredilmiş, fakir olsalar bile Rabbimizin onları kendi lütfundan rızıklandıracağı bildirilmiştir. Nitekim Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: **“İçinizde evli olmayanları, kölelerinizden ve cariyelerinizden sâlih olanları evlendirin. Eğer fakir iseler Allâh, kendi fazlından onları zengin eder”** [Nûr: 24/32]

Yüce kitâbımızda evlilik hükümleri detaylı bir şekilde anlatılmış ve insâna kendi türünden huzur bulacağı eşlerin yaratılması da Allâh'u Teâlâ'nın varlığının ve hikmet sâhibi oluşunun delili olarak gösterilmiştir. Sosyal düzeni korumak için Nebî aleyhisselâm, Müslümanları evliliğe teşvik ederek şöyle buyurmaktadır: **“Ey gençler! Sizden evlenmeye güç yetirenler evlensin.”** [Buhârî] **“Nikâh benim sünnetimdir. Benim sünnetimden yüz çeviren benden değildir. Evleniniz. Çünkü ben diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla iftihar ederim.”** [Müslim] Bu itibarla

evlilik, meşru bir mazeret olmadıkça terk edilmemesi gereken bir sünnet olarak görülmüştür. Kur'ân rehberliğinde inşâ edilen bir âilede temel şartlar arasında; evlenecek tarafların mü'min olması, âilede dünyevî kazanımların ötesinde uhrevî hedeflerin öncelenmesi, Allâh'u Teâlâ'nın kulluğun merkezine yerleştirilmesi, amel-i sâlih üzere hayırlı bir neslin yetiştirilmesi gibi husûsların öne çıktığını görmekteyiz. Müslüman âilenin hem dayanak noktası hem de yardım isteme kaynağı Kur'ân olursa, değişen toplumun dayattığı olumsuz şartlara karşı daha dirençli olacağı gibi, Allâh Rasûlü'nün iftihar edeceği nitelikli bir neslin ve huzurlu bir toplumun teminatı olacağını da söyleyebiliriz. Kulun harama düşme tehlikesi vaki olduğunda, evlilik kendisi için vâcib olacaktır. Buna mukabil evlenmek suretiyle eşine zulmetme yahut fitne çıkarma gibi zararlı sonuçlar doğurabilecek durumlar oluşuyorsa, bu kişi evlenmekten imtina etmelidir.

Âilenin Önemi

İnsânlık tarihinde âile her zaman önemli bir role sâhib olmuş ve insânların bir toplum haline gelmesinde en büyük görevi üstlenmiştir. Bu doğrultuda önemini maddeler halinde ele alalım.

Âile, kişinin ilk sosyal çevresidir ve bu açıdan, küçük bir toplum me-sabesindedir. Bu sebeble, bireylerin âile hayatını Kur'ân'ın rehberliğiyle şekillendirmesi ve âhiret yurdunu da göz önünde bulundurarak, Kur'ân'ın sunduğu ilke ve prensipleri esas almaları gerekmektedir. Çünkü evlilik ve âile yaşamını dünyevî bir faaliyet olarak telakki edenlerin, karşılaştıkla-

rı sorunlara getirdikleri çözümler de dünyevî olmaktadır. Dolayısıyla Kur'ân-ı Kerîm'deki âile hayatıyla ilgili âyetlerin incelenerek sosyal açıdan ele alınması, büyük bir ihtiyaçtır.

Allâh'ü Teâlâ, beşeriyete mutluluğun yolunu Kur'ân-ı Kerîm'de göstermiştir. Kur'ân-ı Kerîm, insânın tabiatına en uygun olan hükümleri âile meselesi dahil olmak üzere her konuda ortaya koymuştur. İslâm, âile hayatını kendi haline bırakmamış; bilakis belirli bir düzen içinde onun ilerlemesini sağlamıştır. İslâm dini, insân fıtratının ihtiyaçlarını dikkate alarak; âile hayatı kurmayı insânlara gerekli görmüştür. Buna göre de muhtelif âyet ve hadîslerle Müslümanları güzel bir şekilde âile kurmaya teşvik etmiş ve bu konuda birçok kurallar koymuştur. Toplumların ve milletlerin mutlu olmaları; anne, baba ve çocuklardan oluşan “evlilik akdiyle” hukuki bir zemine oturan âilenin mutlu olmasına bağlıdır. Birbirine yabancı insânları bir araya toplayarak onları nikâh akdiyle dinî ve hukukî yönden birbirine bağlayan ve her birine farklı vazifeler vererek topluma kazandıran âileler, fertlerin, toplumların ve milletlerin ahlâkını, davranışını, mutlu veya mutsuz olmasını sağlayan ilk müessesedir. Bu müessesenin dayanıklı olması onu meydana getiren fertlerin karşılıklı sevgi ve saygı içerisinde kendilerine düşen sorumluluklarını samimiyetle yerine getirmelerine bağlıdır.

Âile içindeki ilişkiler; bireylerin en yakın ilişkilerini ifâde eder. Yani insânın en yakınları eşi, anne-babası ve çocuklarıdır. Birbirine bu denli yakın olan insânların ilişkilerindeki temel esas karşılıklı sevgi, saygı ve merhamettir.

İlişkiler sağlam olduğu kadar seviyeli ve duygu yüklü olmalıdır. Çünkü bu sayede insânlar huzura kavuşur. Nitekim âile oluşturmanın temel nedenlerinden biri de huzura kavuşmaktır.

Âile, kişinin iffetli yaşamasına ve haramlardan korunmasına vesîledir. Âile, harama karşı özel bir perde niteliği taşır. Böylece Müslümanın hayatında hayasızlığa, zinaya ve fitneye yer olmaz.

Âile, bireyin yaşamında çok önemli bir yer tutan, temel ihtiyaçlarını karşıladığı birincil yer ve çevredir. Beslenme, bakım, sevgi ihtiyacı, duygusal ve psikolojik gelişim, eğitim, kültürel ve dinî değerlerin kazanılması gibi unsurlar, âile içinde sağlanır. Âile ortamı; bireyin en yoğun etkileşime girdiği yerdir. Bu etkileşimler; bireyin kendine güvenmesini, kendisine ve diğerlerine sevgi duymasını, kimlik kazanmasını, kişilik gelişimini, sosyal becerilerini geliştirmesini ve topluma uyum sağlamasını mümkün kılar. Âile içindeki ilişkiler, bireyin psiko-sosyal yönden gelişimine büyük katkı sağlar ve sağlıklı bir zihinsel gelişimini sürdürmesini destekler.

Âilenin Kur'ân ve Sünnetteki Yeri

Âilenin önemine ve faziletine yönelik Kur'ân ve Sünnet'te birçok nakil gelmektedir. Bunlardan bir kısmını sırasıyla ele alalım. **“Allâh, evlerinizi sizin için bir huzur ve sükûn yeri yaptı.”** [Nahl: 16/80] İbn Kesir rahîmehullâh bu âyetin tefsirinde şöyle demiştir: **“Yüce Allâh kullarına sığındıkları, gizlendikleri ve başka yönlerden faydalandıkları birer sükûnet ve rahatlama yeri olan evler vermek suretiyle yaptığı büyük lütfunu zikretmiştir.”** [Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Azîm]

Âilenin sosyal yönünü vurgulayan Kur'ân-ı Kerîm şöyle buyuruyor: **“Ey insânlar! Biz sizi bir erkek ile bir kadından yarattık. Birbirinizi tanıyasınız diye sizi millet ve kabilelere ayırdık.”** [Hucurat: 49/13] **“İnsânı sudan yaratan ve ona nesep/soy ve sıhriyet/nikâh yolu ile (akrabalık bağları) veren O'dur. Senin Rabbin her şeye güç yetirendir.”** [Furkân: 25/54]

Âile, sevgi üzerine kurulur. Sevgi olmadan, mutluluk olmaz. Peygamberimiz, âile bireyleriyle kavga etmemiş veya onlarla tartışmamıştır. Çünkü O, âile bireylerini sever ve onlara değer verirdi. O, çok iyi bir âile reisi, şefkatli ve hoşgörülü bir babaydı. Nebî aleyhisselâm, âile bireyleri ile her zaman uyumlu olmuş, onların düşüncelerine önem vermiştir. Hanımlara ve çocuklara karşı nazik davranmanın önemini sık sık vurgulamıştır. Nebî aleyhisselâm, bu husûsta ümmetine şöyle buyurmaktadır: **“Sizin en hayırlınız âilesine karşı en hayırlı olanıdır. Ben de âileme karşı hayırlı olanım.”** [İbn Mâce]

Nebî aleyhisselâm, âilesi içerisindeki davranışlarıyla, tüm âile bireylerine örnek olmuştur. Onun âilesine karşı davranışları, bize de âile hayatımızda nasıl davranacağımız konusunda emsal oluşturmuştur. Nebî aleyhisselâm, ev işlerine yardımcı olmaktan hoşlanırdı. Ev halkı ve arkadaşları O'nun bütün işlerini yapmaya hazır olduğu halde, Nebî aleyhisselâm bunu istemez ve ev işlerine yardım ederdi. Nitekim bir kişi, Âişe radîyallâhu anhâ'ya: **“Nebî aleyhisselâm evde ne yapardı, diye sordu. Âişe radîyallâhu anhâ: ‘Ev işleriyle meşgul olurdu. Elbiseleri kendi yamalar, evi kendi eliyle süpürürdü.**

Eliyle süt sağlar, çarşıdan ev eşyasını satın alır gelirdi. Ayakkabısı sökülürse bizzat kendisi kendi eliyle onarırdı. Su kovasının ipini bağlardı. Deveyi kendi eliyle bağlar, ona yem verirdi, köyle birlikte un öğütürdü’ diye cevâb verdi.” [Buhârî]

Âilenin Müslümanlara Etkisi

Âile; ferdî ve ictimâî boyutu olan bir kavram olup, etkilerinden bazılarını şöyle sıralayabiliriz.

Âilenin kuruluş amaçlarından biri de ahlâkî bozgunluğu engellemek ve toplumu sağlam ahlâkî ilişkilere uygun olarak yetiştirmektir. Bu sosyal huzuru korumak için Nebî aleyhisselâm gençleri evliliğe teşvik ederek şöyle buyurmuştur: **“Ey gençler! Sizden kimin evlenmeye gücü yeterse derhal evlensin. Çünkü gerçekten evlilik gözü harama karşı daha çok engelleyici, namus ve iffeti daha çok koruyucudur. Kimin de evlenmeye gücü yetmezse, oruç tutsun; çünkü oruç şehveti kesicidir.”** [Buhârî]

Âileyi önemsemek Müslüman toplumun inşâsının önemli bir vesîlesidir. Çünkü toplum her biri bir tuğla olan âilelerden oluşur. Tuğla düzgün olursa toplum da Allâh'ın ahkâmına göre şekillenir ve düşmanlar karşısında dimdik ayakta duran, etrafa hayır ve güzellik saçan ve içine şer nüfuz etmeyen güçlü bir toplum olur. Toplumun mutlu olması anne, baba ve çocuklardan oluşan “evlilik akdiyle” hukukî bir zemine oturan âilenin mutlu olmasına bağlıdır. Birbirine yabancı insânları bir araya getirerek onları nikah akdiyle dinî ve hukukî yönden birbirine bağlayan ve her birine çeşitli görevler vererek topluma uyar-

lanan âileler, bireylerin, toplumların ve milletlerin ahlâkını, karakterini, mutlu veya mutsuz olmasını sağlayan ilk kurdur. Bu müessesenin sağlam olması onu meydana getiren bireylerin karşılıklı sevgi ve saygı içerisinde kendilerine düşen mükellefiyetlerini samimiyetle yerine getirmelerine bağlıdır.

Âilenin Ramazan ile Bağı

Ramazan ayının âile birliği ve bireyleri üzerindeki etkilerini başlıklar halinde ele alacağız.

1. Birlikte Geçirilen Zaman Artar: Ramazan ayı, âile bireylerinin birbirleriyle daha fazla zaman geçirmelerine olanak tanır. İftar sofraları, âile üyelerini bir araya getiren ve günlük yoğunluğun bir kenara bırakıldığı anlardır. Bu, âile içindeki iletişimi artırarak birbirlerini daha iyi tanımalarına ve anlamalarına olanak sağlar.

2. Ortak İbâdetler Çoğalır: Ramazan; âileleri bir araya getiren ortak ibâdetlerin bir zamanıdır. Âile bireyleri birlikte iftar sonrası terâvîh namazlarına katılır, Kur'ân okuma alışkanlıklarını paylaşırlar. Bu ortak ibâdetler; âile içindeki mânevî bağları güçlendirir ve birlikte geçirilen bu anlar, âile üyeleri arasında derin bir anlayışın temelini oluşturur.

3. Paylaşma ve Yardımlaşma Bilişimi Gelişir: Ramazan; paylaşma ve yardımlaşma değerlerini önplana çıkarır. Âileler, iftar sofralarını genellikle komşularıyla ve ihtiyaç sâhibi insânlarla paylaşarak, bu bereketli ayın dayanışma ve cömertlik anlayışını âile içine yerleştirirler. Bu, âile bireylerinin empati geliştirmesine ve toplumsal

sorumluluklarını daha fazla hissetmelerine katkı sağlar.

4. Sevgi ve Saygının Derinleşmesi: Ramazan; âile içindeki sevgi ve saygı bağlarını derinleştirir. Âile üyeleri, birlikte paylaşılan bu mânevî deneyimle birbirlerine daha fazla bağlılık hissederek, birbirlerine destek olma, anlayış gösterme ve birlikte zorlukları aşma konusundaki deneyimler, âile bağlarını güçlendirir.

5. Öğretici Bir Deneyim: Ramazan; âile içindeki bireylerin sabır, özveri, dayanışma ve hoşgörü gibi değerleri öğrenmelerine katkı sağlar. Âile üyeleri, birlikte oruç tutma sürecinde bu değerleri günlük yaşamlarına entegre ederek, daha sağlam bir karakter geliştirirler.

6. Kalıcı Bir Etki: Ramazan; sadece bir ay boyunca yaşanan bir deneyim değil, aynı zamanda kalıcı etki bırakan bir süreçtir. Âile içindeki bu birlik ve dayanışma duygusu, Ramazan sonrasında da devam eder. Âile üyeleri, bu mübarek ayı birbirlerine daha fazla bağlılıkla hatırlarlar ve bu mânevî deneyim, âile bağlarını uzun vadede güçlendirir.

Çocuklarla Birlikte Ramazan Ayını Verimli Geçirmek İçin Tavsiyeler

Çocukların ruhî inkişafı ve dinî-ahlâkî eğitimi açısından da Ramazan'ın, bu aydaki âile içi yaşantıya müstesnâ bir değeri ve etkisi vardır. Bu değeri âilede ve hassaten çocuklar üzerinde daha verimli kılmak için pratik öneriler sunacağız.

1. Ramazan Hazırlığı Yapma: Ramazan ayı yaklaşırken evde tatlı bir telaş yaşanmalı ve bu telaş çocukların

dikkatini çekmelidir. Böylece çocuklar, bu değişimi fark etmeli ve meraklanmalıdır. Çünkü merak, öğrenmenin başlangıcıdır. Bir konuya ilgi ve merak duymadan onu öğrenmek pek mümkün değildir. Ramazan denilince genelde akla iftar, sahur, terâvîh gelmekte; Ramazan hazırlığı denilince ise mutfak hazırlığı düşünülmektedir. Ancak Ramazan hazırlığı mutfak hazırlığının çok ötesinde bir ruh hazırlığıdır. Ramazan bir mesajla gelmektedir ve bu mesaj yeme içmenin ötesinde ruhî bir gelişim ve olgunlaşma mesajıdır. Dolayısıyla Ramazan gelmeden önce Ramazan'ın getirdiği mesajı alabilmek için önce ebeveynler Ramazan'a hazırlanmalı ve Ramazan'da kendilerini ruhî anlamda olumlu olarak değiştirmeye karar vermelidir. Ancak böylelikle çocuklara Ramazan'ı ve getirdiği mesajları anlatabilir ve âilece Ramazan'a hazırlanabilirler.

2. Ramazan Programı Oluşturma: Ramazan ayında âile içerisinde toplantılar düzenlemek, Ramazan ayı ile alakalı maddî ve mânevî hedefler hakkında istişare etmek gerekir. Kimlerin ne zaman iftara dâvet edileceğine, birlikte Kur'ân veya kitâb okunabileceğine, zekât ve fitrelerin nasıl, kime verileceğine dair istişareler yaparak birlikte kararlar alınabilir. Bu sayede zihin defterlerine yazılacak, gönül sayfalarına çizilecek hoş hatıralar oluşturulur.

3. Ev Süsleme ve Hediyeleşme: Âile büyüklerini taklit etmeyi seven ve taklit ederek öğrenen çocukların yanında namaz kılmak, çocuklara seccadelerde yer açmak, onlar için küçük seccadeler hazırlamak çocuklara namazı sevdiren ise, oruç ibâdetinde de bazı inceliklerle minik kalblerine dokunmak gerekir.

Çocukların, Ramazan henüz gelmeden heyecanını ve coşkusunu içlerinde hissetmeleri için; evler süslenebilir, i'tikâf ve namaz köşesi yapılabilir, Ramazan'a kaç gün kaldığını gösteren bir takvim hazırlanıp takip sorumluluğu çocuklara verilebilir. Ramazan ayının farkı, evlerde yapılan bazı değişikliklerle çocuklara hissettirilebilir. Çocuklar Ramazan ayının gelmesini ipe çekerler. Bu bekleyişin heyecanını artırmak için, Ramazan ayı süresince ihtiyaç olan Ramazan alışverişleri çocuklarla beraber yapılabilir. Bunun yanında Ramazan ayının hatırasına çocuklara, eşlere, büyüklere küçük hediyeler olarak bu bereketli ayın daha anlamlı yaşanması sağlanabilir. Bunların tümü çocuklara kendilerini özel hissettirir ve ibâdetleri sevdirebilir.

4. Lisan-ı Kal, Lisan-ı Hal İle Taçlanmalı: Çocuklar davranış kalıpları geliştirirken duyduklarından çok gördüklerini taklit ederler yani kendilerine söylenenden çok yapılanı uygularlar. Dolayısıyla Ramazan ile ilgili olarak en çok dikkat edilmesi gereken husûs Ramazan'da kötü alışkanlıklarından mümkün olduğunca arınmış ve olumlu davranışlar sergileyen bir birey olarak çocuklara örneklik oluşturmaktır.

5. Yaşlarına Göre Oruç Tutmalarını Teşvik Etme: Çocuklar ve gençler zorlanmadan, baskı ve tehdit altına alınmadan, yaşlarına ve seviyelerine uygun bir dille ve sevdireci üslupla Ramazan ikliminin içerisine dâvet edilmelidir. Bu durum, Ramazan'da orucun heyecanını yaşamalarını ve ilerleyen yaşlarında tutacakları oruç için kendilerini hazırlamalarına katkı sağlar.

“Sizin en hayırlınız
âilesine karşı en hayırlı
olanıdır. Ben de âileme
karşı hayırlı olanım.”

[İbn Mâce]

6. Davranış ve Üsluba Özen Gösterme: Çocuklar Ramazan ayını öncelikle yetişkinlerin sunduğu mânevî atmosferle tanırırlar. İlk olarak âile büyükleri bu atmosfere girmeli ki gençleri ve âile ortamında yaşayan çocukları yönlendirebilsinler. Bu ayda onlara, pek çok yönden diğer zamanlardan daha iyimser, nezaketli ve şefkatli bir ortam sunmak için çaba gösterilmelidir. Anne ve babanın Ramazan ayındaki ruh hâli, tavrı ve davranışları, çocukların Ramazan'ı ve oruç ibâdetini anlamasında ve içselleştirmesinde en büyük etkidir. Bu rahmet ayında çocuklara karşı asla sinirli, telaşlı ve hoşgörüsüz davranılmamalıdır. Aksi durumda ibâdetlerin insân üzerinde uyandırdığı ulvî duygu ve düşünceleri onlara yansıtmak bir hayli zorlaşabilir.

Çocuklar, annelerinin sabahtan akşama kadar iki ayağı bir pabuca girmişçesine telaşlı hallerine bakıp, orucun mükafatını sadece iyi bir akşam ziyafeti olarak algılamamalıdır. Babanın trafik yoğunluğuna sinirlenip “zaten oruçluyum, öfkeliyim, açım” minvalinde söylemleri, çocukları babalarının öfkesini oruçla bağdaştırarak, olumsuz duygularla orucu kodlayacaklardır. Anne baba öncelikle kendi duygularını gözden geçirmeli ve olumsuz davranışlara sürükleyecek hallerin yaşanmasını da oruç ile terbiye etmelidir. Bu noktada en önemli şey çocukların âilesinde Ramazan'a dair güzel hatıralar biriktirmeleri ve olumlu izlenimler edinmeleridir.

7. Hastaları ve Muhtaçları Ziyaret Etme: Çocuklarla beraber hasta ve muhtaçları ziyaret ederek, sosyal yardımlaşmanın sadece sözde kalmaması

gerektiği gösterilmiş, onlara insânları sevindirmenin verdiği mutluluk tattırılmış, ellerindeki sağlık ve varlık nimetinin ne kadar önemli olduğu fark ettirilmiş olur.

8. İftar ve Sahurları Âilece Yapma: Çocuklar oruç tutmasalar dahi iftar ve sahur vakitlerinde âilece sofraya oturmaya dikkat edilmelidir. Uykudan fedakârlık etmeleri gerekse de sahur heyecanını yaşamalarına müsaade edilmelidir. İftar ve sahur vakitlerinde hep beraber sesli olarak duâ etmeyi düzenli hale getirmek, çocuklara duâ etme alışkanlığı kazandırmak için önem arz eder.

9. İbâdetleri Paylaşma/Ortak İbâdet Etme: Ramazan ayı; çocuklara ibâdet eğitimi kazandırmak için büyük bir imkândır. Tüm âile bu bereketli aydan beraber nasiplenmeli, çocuklarıyla güzel Ramazan anıları biriktirmeli, Ramazan'ı onlarla beraber yaşamalıdır. Çeşitli âile sohbetleri, misafirlikler, sadakalarla (çocukların elinden), iftarlar ve sahurlar ayrı bir bereket kazanmalıdır. Küçük hediyelerle, iftar ve sahurda onların seveceği yemekler ile gönüllerini kazanmaya çalışılmalıdır.

Ramazan ayının en belirgin özelliklerinden birisi de Kur'ân-ı Kerîm'in bu ayda inmesidir. Âilece hatimlerin yapılması, seçilen sûrelerin meallerinin okunması, imkânlar ölçüsünde terâvîh namazlarının coşkusunun mescitlerde yaşanması, evde kılındığı vakit evin bir köşesini mescit gibi hazırlayıp âilece saf tutulması, Ramazan'ı verimli kılmanın en güzel yönlerindedir. Namaz/terâvîh aralarında çocuklara ezberlerindeki bir sûre, bir hadîs veya bir salât-u selâm okutularak iştirakları sağlanmalı ki Ra-

mazan coşkusunu yaşayarak, görerek hissetsinler ve Ramazan onların küçük dünyâlarında kalıcı izler bıraksın.

10. Çocuk İftarları Düzenlemek: Oruçlulara iftar vermenin önemini ve sevâbını çocuklara anlatarak, kendi akranlarını çağıracakları çocuk iftarları düzenlenebilir. Çocukların dâveti sâhiblenerek misafirleri çağırması, sofrayı ve ikrâmları organize etmede sorumluluk alması sağlanabilir.

11. Âilece Tefekkür ve Mânevî Gelişim: Ramazan ayı; duyguları, düşünceleri, davranışları tashih etmek, maksiyetlerden kurtulmak, sâlih amelleri çoğaltmak için yoğunlaştırılmış bir aylık kurs gibi değerlendirilebilir. Bu düşünceyle eylemlerimizi ve söylemlerimizi kalıcı değerler oluşturacak şekilde âilece organize edebiliriz.

12. Yardımlaşma: Ramazan ayının güzelliklerinden biri, mâlî yardımlaşma ve dayanışma duygusunun artmasıdır. Bu sebeble âilece, Ramazan'a özgü tefekkür saatleri düzenleyerek, aç olanları, yoksulları ve sofrasında bir lokma ekmek bulamayanları hatırlayarak, orucun gerçek anlamı tefekküre vesîle kılınabilir.

Ayrıca âilece Ramazan ayına özel fitre/zekât ibâdetleri hakkında konuşmak, verileceği yer hakkında bilgi alışverişinde bulunmak, küçük büyük demeden herkesin fikrini almak Ramazan'ı daha anlamlı kılar. Çocuklara mülkün sâhibinin Allâh'ü Teâlâ olduğu ve bu nimetlerin bize verilmesinin bir şükür vesîlesi olduğunu anlatmak önemlidir. Evde bir yardım kutusunu çocuklarla beraber hazırlayıp, çocuklardan birisine kutunun sorumluluğu verilerek,

Ramazan boyu âile fertlerinin yardım kutusuna katkıda bulunması teşvik edilebilir. Ramazan sonunda yardım kutusu çocuklarla beraber ihtiyaç sâhibi birine teslim edilerek çocuklarda yardımlaşma ve paylaşma bilincinin oluşmasına katkı sağlanabilir.

13. Telefon ve Bilgisayar Kullanmayı Azaltma: Ramazan boyunca kişiyi pasif bırakacak telefon ve bilgisayar kullanımı mümkün olduğunca azaltılmalıdır. Ancak bunu yaparken, çocuklar keyif alacakları ve eğlenecekleri alternatif aktivitelere yönlendirilmelidir. Aktiviteler seçilirken çocukların ilgi duyacakları, sıkılmayacakları ve yeni bilgiler edinebilecekleri etkinliklere öncelik verilmelidir. Bu şekilde, telefon ve bilgisayar kullanımının yerine geçen aktiviteler, çocukların Ramazan ayını daha verimli ve keyifli bir şekilde geçirmelerini sağlayacaktır.

14. Dost ve Akrabalarla İlişkileri Sıklaştırma: Dinimizdeki önemli kavramlardan biri olan sıla-ı rahîm ve vefa duygusunu çocuklara kazandırmak için Ramazan ayı, dost ve akrabalarla ilişkileri güçlendirme fırsatı olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle, mümkünse dost ve akrabalar iftara dâvet edilerek bir araya gelinmeli, eğer bu mümkün değilse çocuklarla birlikte telefonla arayarak hal ve hatırları sorulmalı ve gönülleri alınmaya çalışılmalıdır.

15. Ramazan Panosu Hazırlama: Evin güzel bir köşesine Ramazan ile ilgili bilgilerin, hatıraların, güzel söz ve yazıların yer alabileceği günlük olarak yenilenen bir Ramazan panosu hazırlanıp, panodaki bilgilerin yenilenmesi sorumluluğu çocuklar arasında paylaş-

tırılabilir. Bu şekilde, çocuklar Ramazan'ın önemini ve değerlerini görsel olarak ifâde etme fırsatı bulabilirler.

16. Kaynak Kitâblarla Tanıştırma: Çocukların Ramazan ayı dolayısıyla din hakkında artan merakını fırsat bileerek, sordukları sorulara hemen cevâb vermek yerine birlikte kaynak kitâblara başvurmak önemlidir. Bu sayede, başta Kur'ân-ı Kerîm olmak üzere dinin temel kaynaklarıyla tanışmaları sağlanabilir.

Çocuklar örneğin “Niçin oruç tutmalıyım?” diye sorduklarında, sadece “Allâh'u Teâlâ böyle emrettiği için” şeklinde bir cevâb vermek yerine, oruç ibâdeti hakkında detaylı bilgiler verilmelidir. Orucun kazandırdığı irâde, sabır, kendine hâkim olma, öz denetim, paylaşma, sâhib olunanların değerini anlama ve şükretme gibi önemli özellikler onlara açıklanmalıdır. Bu şekilde, çocuklar dinin temel prensiplerini daha iyi anlayabilirler.

17. Ramazan Albümü Hazırlama: Çocuklarla birlikte, Ramazan boyunca yaşadıkları önemli anları, resimleri, gezileri, okudukları kitâbları ve diğer dikate değer hatıraları içeren bir Ramazan albümü hazırlamak harika bir fikir olabilir. Bu albüm, çocukların Ramazan deneyimlerini gelecekte hatırlamalarına ve paylaşımlarına yardımcı olur.

18. Ramazan'ın Etkisinin Kalıcı Olması: Ramazan boyunca yaşanan olumlu değişimlerin kalıcı olması için âileler, Ramazan sonunda bir araya gelerek bu deneyimleri değerlendirebilirler. Çocuklarla birlikte yapılan âile toplantılarında, Ramazan boyunca edinilen olumlu alışkanlıkların sürdürülmesi için neler yapabileceklerini

konuşabilirler. Ortak kararlar alınarak, Ramazan'ın getirdiği kazanımların yıl boyunca devam ettirilmesi için bir plan oluşturulabilir. Bu şekilde, Ramazan'ın etkisi kalıcı hale getirilebilir.

Sonuç:

Mânevî yönden, şer kuvvetleri dizginlenmiş ve hayır imkânları çoğaltılmış olan Ramazan ayı; kulların bâtıldan hakka, günahattan sevâba, hatadan tövbeyle, fesattan islâha, gafletten takvâya dönmesi için çok kıymetli bir fırsattır. Bu fırsat iyi değerlendirilmeli, elden geçirilip heba edilmemelidir.

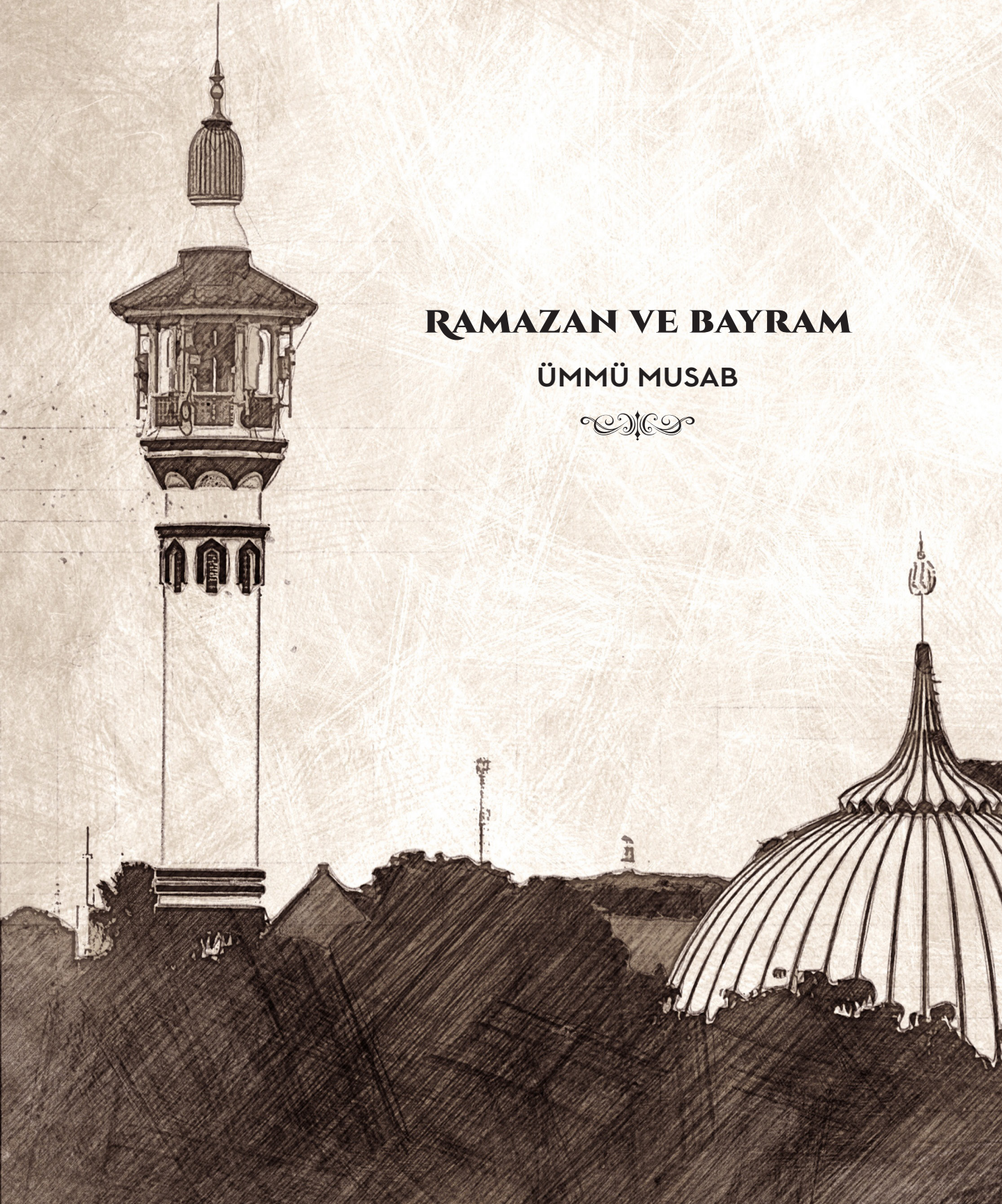
Ramazan'da birlikte yapılan ibâdetler, âile içindeki uhrevî bağları güçlendirir. Bu sayede âiledeki iletişim kuvvetlenir birlik ve beraberlik duyguları daha da derinleşir. Dolayısıyla, Ramazan ayı, âile içinde mânevî bir birliktelik ve dayanışma duygusunun yoğun olarak yaşandığı, sevgi ve saygının arttığı bir zaman dilimi olarak hayatımızda önemli bir yer tutar.

Bizleri Ramazan'a erıştiren Rabbimiz! Bizleri bu ayın hayırlarına muvaffak kıl. Arınan, bağışlanan, rahmete erişen ve Firdevs'in vârisi olan kullarından eyle. Şüphesiz sen ikrâm edenlerin en hayırlısıdır. Davamızın sonu âlemlerin Rabbi olan Allâh'a hamdetmektir.

RAMAZAN VE BAYRAM

ÜMMÜ MUSAB

Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ın adıyla...

Allâh Subhânehu ve Teâlâ'ya hamd eder, O'ndan yardım ve mağfiret dileirim. Salât ve selâm nebîlerin sonuncusu Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem'in ve bütün nebîlerin üzerine olsun. Allâh Subhânehu ve Teâlâ'ya sığınarak ve O'ndan yardım isteyerek sözlerime başlıyorum.

Bayramın Tanımı

Bayram kavramı lügatte, millî, dinî veya özel kutlanan gün veya günlerdir. Bayram kelimesinin Arapça'daki karşılığı, “âdet halini alan sevinç ve keder; bir araya toplanma günü” anlamlarıyla karşılanan “îyd” kelimesidir. Bayramın istilâhtaki mânâsı ise Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı'dır.

Bayramın Hükümü

Bayram dediğimizde ilk aklımıza bayram namazı gelir. Bayram namazı kılmak, Hanefîlere göre vâcib, Şâfiîlere göre sünnettir.

Ramazan'da bayram namazı ile ilgili, İbni Abbas radîyallâhu anhu'dan rivâyet edildi ki:

“Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, Ebu Bekir, Ömer ve Osman ile birlikte Ramazan Bayramı namazında hazır buldum. Bunların hepsi de namazı hutbeden önce kıldırır, sonra da hutbeyi okurlardı. Bir defasında Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in hutbeden sonra minberden aşağıya indiğini, cemâatin dağılmaması için eliyle 'oturun' işareti yaptığını görür gibiydim. Sonra yanında Bilâl

olduğu halde, erkeklerin saflarını yara yara kadınların bulunduğu yere geldi. Rasûlü Ekrem: 'Ey Peygamber! İnanmış kadınlar, Allâh'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir iftira uydurup getirmemek, iyi işi işlemekte sana karşı gelmemek husûsunda sana biat etmeye geldikleri zaman, biatlerini kabul et ve onlar için Allâh'tan mağfiret dile. Şüphesiz Allâh, çok bağışlayandır, çok esirgeyendir' [Mümtehine: 60/12] âyetini okuduktan sonra kadınlara: **'Sizler bu biat üzere sabit misiniz?' diye sordu. İçlerinden kim olduğu bilinmeyen bir kadın: 'Evet, ey Allâh'ın Rasûlü' dedi. Diğerleri cevâb vermedi. Bunun üzerine Rasûlullâh sallallâhu aleyhi vesellem, 'Öyle ise sadaka verin' buyurdu. Bilâl elbisesini yayararak, 'Babam, annem size feda olsun! Haydi gelin atın' dedi. Onlar da halkalarını, yüzüklerini Bilâl'in elbisesi içine atmaya başladılar.**" [Müslim]

Okumuş olduğumuz üzere, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, namazı önce kılar sonra hutbesini îrad ederdi. Kadınların, duyamadıkları zaman yanlarına gelir, onlara hatırlatmalarda bulunur, öğüt verir ve sadaka vermelerini emrederdi. Hanım sahâbiler de sadakaları toplamak üzere dolaşan Bilâl radîyallâhu anh'a yüzük, halka (bilezik) ve diğer kıymetli eşyalarını verirlerdi.

Bayramın Önemi

Bayramın önemi hakkında Enes bin Mâlik radîyallâhu anhu'dan rivâyet edildi ki:

“Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem Medine'ye geldiğinde Medi-

nelilerin eğlenip oynadıkları iki gün vardı. ‘Bu günlerde ne?’ diye sordüğünde dediler ki: ‘Câhiliye devrinde bu günlerde eğlenirdik.’ Bunun üzerine Rasûlullâh şöyle buyurdu: ‘Yüce Allâh onların yerine size daha hayırlı iki gün, Kurban ve Fıtır (Ramazan Bayramı) günlerini verdi.’ [Nesâî]

Allâh Subhânehu ve Teâlâ bizler için İslâm’dan önceki eğlence günlerini, Kurban Bayramı ve Ramazan Bayramı ile değiştirmiştir. Bir rivâyete göre hadîsteki geçen “eğlenip oynadıkları iki gün vardı”dan kasıt, İran’dan alınma Nevruz ve Mihricân bayramları olduğudur. Artık Müslümanlar için sadece Kurban ve Ramazan Bayramı günleri vardır. Her iki bayram hicretin 2. yılından itibaren kutlanmaya başlanmıştır.

Fitre verildiği için fıtır bayramı da denilen Ramazan Bayramı; Ramazan ayının sonunda, Şevval ayının ilk üç gününde kutlanır. Kurban Bayramı ise, Zilhicce ayının on, on bir, on iki ve on üçüncü günleridir. Bu bayramın ilk üç gününde, zengin olan Müslümanların kurban kesmeleri vâcib olduğundan, Kurban Bayramı denilmiştir.

Bayramın Sünnetteki Yeri

Ebû Hüreyre radîyallâhu anhu’dan rivâyet edildi ki, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Ramazan, oruca başladığınız gün; Ramazan Bayramı, orucu bitirdiğiniz gün; Kurban Bayramı da kurban kestiğiniz gündür.” [Tirmizî]

Allâh Subhânehu ve Teâlâ ve Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, bizlere dinimiz hakkında her şeyi en güzel şekilde öğretmişlerdir. Rasûlullâh sal-

lallâhu aleyhi ve sellem Ramazan Bayramı orucu bitirdiğimiz gün ve Kurban Bayramı’nın da kurban kestiğimiz gün olduğunu bildirmektedir.

Bayramın Müslümanlara Etkisi

Müslümanlar bayram günlerinde birbirlerini ziyâret ederler ve bayramlaşırlar. Evlerde ve mescitlerde mutluluk ve neşe olur. Yenir ve içilir. Meşru bir şekilde eğlenilerek neşe içinde geçirmeye çalışılır. Bunun yanında, darğınlar barışır, dostluklar pekiştirilir. Vefât edenler için Allâh’a duâ edilip, mağfiret istenir. Çocuklar sevindirilir ve hediyeler verilir.

Bayramın başka bir özelliği de her koşulda olduğu gibi Müslümanların birbirlerini gözetmeleridir.

Fıtır sadakası (fitre), Allâh Subhânehu ve Teâlâ’nın kişiye ve velâyeti altındaki kimselere lütfettiği, dindeki yerini almış bir ibâdettir. Fıtır sadakasını, hak sâhibine bayramdan önce verme şartı konulmuştur. Bu şekilde fakirlerin onurları korunarak -isteme mecburiyetinde bırakılmadan- yardım eli uzatılmış olur. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem:

“Bu sadakayı (sadaka-i fıtır) her kim bayram namazından önce verirse sadakası kabul edilmiş bir zekât olur. Namazdan sonra veren için ise normal sadakalardan biri olur.” [İbn Mâce]

Bayram günlerinde oynanan oyunlar hakkında Âişe radîyallâhu anh’a annemizden rivâyet edildi ki:

“Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem yanıma girdiğinde yanımda Buâs şarkıları söyleyen iki tane kız

“Cennetin sekiz kapısı vardır. Onda bir kapı vardır ki, ona Reyyan denir. Ondan ancak oruç tutanlar girerler” [Buhâri]

vardı. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem girip yatağa uzandı ve yüzünü de onlardan çevirdi. Sonra Ebû Bekr içeriye girdi. Beni azarlayarak: ‘Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanında şeytânın şarkıları mı okunuyor!’ diye çıkıştı. Ancak Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem ona doğru döndü ve: “Bırak onları” buyurdu. Dikkati dağılınca da kızlara çıkmalarını işâret ettim, onlar da çıktılar. Yine bir bayram günüydü. Zenciler kalkan ve mızraklarla oyunlar oynuyorlardı. O zaman ya ben onları seyretmek için izin istedim, ya da Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem bana: ‘Onları seyretmek ister misin?’ diye sordu. ‘Evet’ dediğimde de beni arkasına aldı. Ayakta, yanağım yanağına değecek şekilde durup seyrettim. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem onları: ‘Haydi! Ey Erfide oğulları!’ diyerek coşturuyordu. Seyretmekten usandığım zaman da bana: ‘Yeterli mi?’ diye sordu. ‘Evet!’ dediğimde de: ‘O zaman git!’ buyurdu.” [Buhâri]

Bayramın Ramazan ile Bağı

Allâh Subhânehu ve Teâlâ, Kitâbında şöyle buyurmaktadır:

“Ramazan ayı! O ay ki insânlara yol gösteren, hidâyet ve furkandan apaçık deliller barındıran Kur’ân, o ayda indirilmiştir. Sizden o aya yetişen oruç tutsun.” [Bakara: 2/185]

Ramazan ayında oruç tutulur. Orucun vakti ikinci fecrin doğumundan yani imsak vaktinden başlar, güneşin batışına kadar sürer. Müslümanlar, istisnâî bir durum yoksa bir ay boyunca oruç tutarlar. Her gün oruçlarını tamamlayanların iftarla sevindikleri gibi

bir ayı tamamlayanların da bayramla sevinmeleridir, Ramazan Bayramı.

Asrı Saâdette Bayram

Abdullâh b. Abbas radîyallâhu anhu, kendisine sorulan bir soru üzerine Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem’in bayramları gözlediğini belirtmiştir. Bayram sabahı Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, gusûl abdesti alır ve güzel elbiselerini giyerdi. Rasûlullâh’ın ashâbının da bayram günü, sabah namazını bayramlık elbiseleri ile kıldıkları anlatılmaktadır.

Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, Ramazan Bayramı’na tatlı yiyerek başlardı. Enes radîyallâhu anh’dan rivâyet edilir ki:

“Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, Ramazan Bayramı günü birkaç hurma yemeden (bayram namazına) gitmezdi.” [Buhâri]

Yine Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Bu günümüzde yapacağımız ilk ibâdet, namaz kılmaktır.” [Buhâri]

Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı, bayram namazlarının kılınmasıyla başlar. Müslüman’ın her şeyi gibi bayramı da kulluk temeli üzerinedir. Sevincinde de hüznünde de namaz hep vardır. Bayram namazına, -gücü yetenler için- yürüyerek gitmek sünnettir.

Câbir radîyallâhu anhu’dan rivâyet edilir ki:

“Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, bayram günü (namazgâha gitmek için) başka yol, (oradan

dönmek için de başka yol) tercih ederdi.” [Buhâri]

Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem namaza giderken “Allâhu ekber” diye tekbir getirirdi. Ebû Hüreyre radîyallâhu anhu’dan rivâyet edilir ki, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Bayramınızı tekbir getirmek suretiyle süsleyiniz.” [Tâberani]

Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem bayram namazını mescidde değil dışarıda, musallâda kıldığı bilinmektedir. Bayramların hep beraber büyük bir coşku içinde geçirilmesini arzu eder ve hiçbir istisna yapmadan kadınların da bayram namazına katılmalarını emrederdi. Hatta elbisesi olmayan hanımların, komşularından emanet elbise alarak gelmelerini tavsiye etmiştir. Namaza mâni özü bulunan hanımların bile namazgâha çıkmalarını; hayra ve Müslümanların duâlarına iştirak etmelerini emretmiştir.

Bayramların en güzel tarafı, mü’minlerin tokalaşarak, kucaklaşarak birbirleriyle bayramlaşmalarıdır. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem ashâbı ile karşılaştıklarında, “تَقَبَّلَ اللهُ مِنَّا وَ مِنْكُمْ” (Allâh bizden de sizden de kabul etsin) derlerdi.

Hatime

Bu yazımızda bayram kavramını ele almayı nasip eden Allâh Subhânehu ve Teâlâ’ya şükürler olsun. Ramazan’da gündüzümüz oruç, gecemiz terâvîh namazıyla geçer. Oruç, cenneti kazanmak için bir fırsattır.

Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem oruç tutan Müslümanları şöyle müjdelemiştir:

“Cennetin sekiz kapısı vardır. Onda bir kapı vardır ki, ona Reyyan denir. Ondan ancak oruç tutanlar girerler” [Buhâri]

Rabbimiz, bu dünyâda bağışlanmış olarak bayramları karşılayıp, cennette reyyan kapısından girmeyi nasip etsin.

Allâh, bizden de sizden de kabul etsin.

ÖZEL SAYININ HÂTİMESİ

Değerli okuyucu kardeşimiz!

Ramazan kavramının ekseninde “Vahiy”, “İ’tikâf”, “Terâvîh”, “Kadîr Gecesi”, “Oruç”, “Fitre”, “Sabır”, “Şükür”, “Ahlâk”, “Âdâb”, “Takvâ”, “Âhiret”, “Tefekkür”, “İstikâmet”, “Duâ”, “Âile” ve “Bayram” kavramlarını Minhâc Dergisi’nin kıymetli yazarlarıyla ele aldık. Niyetimiz Allâh Subhânehu ve Teâlâ’nın rızâsını kazanmaktır. Amacımız ise Ramazan ayını en güzel şekilde ihyâ ve idrâk edebilmek için derli toplu güzel bir eser ortaya koyarak, İslâm’a ve de Müslüman kardeşlerimize hizmet etmektir.

Allâh Subhânehu ve Teâlâ’dan duâmız; bu eseri katında makbûl ve bereketli kıldığı eserler arasına katması ve emeği geçen tüm kardeşlerimize sadaka-i câriye olmasıdır.

Selâm ve duâ ile...

TEVHÎDE YÖNEL

Rasûllerin dilinde aynı hakikat
Şeytân apaçık düşman, kurmuş barikat

İlk nebîyle başladı tevhîde dâvet
Allâh'a îmân ettiler, tâğûtu ret

Zamanlar değişse de hakikat aynı
Nur, boğar zulumâtın karanlığını

Tevhîd moda değil ki gelip de geęsin
Kulluğun özüdür o, kalbe işlesin

Mü'minleri muştuladı, o haberci
Ebedî cennetlerin var bir bedeli

Canı verene canlar olmalı fedâ
Sürgün eyle rahatı, de ki: "Elvedâ!"

Nefesler tükeniyor, ömürler fânî
Unutma ki ey insan, ölümler ani

Dalıp durduęun dünyâ bil ki geęici
Kabre girmiyor dünyân, kabir seçici

Fâniye dertlenme sen, bakîye eęil
Bakîye bırakanlar akıllı değil

Haydi tevhîde yönel, kalbi selimle
Geçmesin tevhîdsiz anın, bir saniye

Hakan Emin

MİN HÂC

Aile ve Eğitim Dergisi

“Dosdoğru Bir Yol Arayanlar İçin”

3 Aylık e-Dergi

-Ücretsiz-

MART 2024

Ramazan Özel Sayı

www.minhacdergisi.com

minhacdergisi@gmail.com

Telefon: 0501 362 15 10

Dergi içinde yer alan yazılardan ilgili
yazar mesûldür.

Kaynak gösterilerek kısmen ya da
tamamen alıntı yapılabilir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

“Ramazan ayı, bir aydır ki insanlara doğruyu bildiren, doğruluğa ait apaçık delillerden ibaret olan, hakla bâtili ayırt eden Kur’ân, bu ayda indirildi.”

[Bağara: 2 / 185]